LEXIC STIINTIFIC INTERDISCIPLINAR

Coordonator:
Prof.dr. Angela Bidu-Vranceanu

si colectivul

Silvia Savulescu
Alice Toma
Claudia Ene
Alexandra Vrânceanu

EDITURA UNIVERSITATII DIN BUCURESTI
2001

Cartea a aparut cu sprijinul Ministerului Culturii si Cultelor

© Editura Universitatii din Bucuresti
Sos. Panduri, 90–92, Bucuresti – 76235; Telefon/Fax: 410.23.84
E–mail: editura@unibuc.ro
Internet: www.editura.unibuc.ro

Tehnoredactare computerizata: Victoria Iacob

Descrierea CIP a Bibliotecii Nationale
BIDU-VRANCEANU ANGELA
Lexic stiintific interdisciplinar / coord.: prof. dr. Angela Bidu-Vranceanu, Bucuresti: Editura Universitatii din Bucuresti, 2001
Bibliogr.
280 p.
ISBN 973-575-577-7
001.4

PRINCIPII GENERALE
privind CORPUSUL LEXICULUI STIINTIFIC INTERDISCIPLINAR

Am numit **lexic stiintific interdisciplinar** (LSI) termenii specializati care se utilizeaza în mai mult decât un singur limbaj stiintific. Termenii apartinând LSI au fost identificati prin investigarea independenta a urmatoarelor terminologii: **lingvistica** (LS–lingv.), **filozofica** (LS–filoz.), **arte plastice** (LS–art. pl.), **politica** (LS–pol.) si **matematica** (LS–mat.) si **mineralogie** (pietre (semi)pretioase) (LS–min.). Corpusul a fost alcatuit prin cercetarea exhaustiva a câte unui dictionar specializat pentru fiecare dintre aceste terminologii – DSL (*Dictionar de stiinte ale limbii* de Angela Bidu-Vranceanu, Cristina Calarasu, Liliana Ionescu Ruxandoiu, Mihaela Mancas, Gabriela Pana Dindelegan, Editura Stiintifica, Bucuresti, 1997), DF (*Dictionar de filozofie* de un colectiv coordonat de Octavian Chetan si Radu Sommer, Editura Politica, 1978), D.Art. (*Dictionar de arta*, volumul I si II de un colectiv coordonat de Mircea Popescu, Editura Meridiane, Bucuresti, 1995, 1998) DMG (*Dictionar de matematici generale*, coordonat de acad. Caius Iacob si Vasile Bobancu, Editura Enciclopedica Româna, Bucuresti, 1974) si DP (*Dictionar politic. Institutiile democratiei si cultura civica*, de Sergiu Tamas, Editura Sansa, Bucuresti, 1996), DPSP: *Pietre pretioase, semipretioase si decorative. Dictionar,* de Corina Ionescu, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1995), M (*Mineralogie*, de Virgil Ianovici, Victoria Stiopol, Emil Constantinescu, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1979), DSAC (*Dictionar de simboluri si arhetipuri culturale*, de Ivan Evseev Editura "Amarcord", Timisoara, 1994).

Pentru reprezentarea de ansamblu din perspectiva interferentelor realizate la nivelul *limbii comune* s-a urmarit reprezentarea LSI în dictionarele generale ale limbii române: DEX (*Dictionarul general al limbii române*, sub redactia acad. I. Coteanu si L. Mares, editia a doua, Editura Univers Enciclopedic, Bucuresti, 1996), VB (Vasile Breban, *Dictionar general al limbii române*) si DE (*Dictionar Enciclopedic*, sub redactia acad. Athanase Joja si colectivul, vol I-IV, Ed. Politica, Bucuresti, 1962-1966) sau/si DE (*Dictionar Enciclopedic***,** vol.I, A-C, Editura Enciclopedica, Bucuresti, 1993; *Dictionar Enciclopedic***,** vol.II, D-G, Editura Enciclopedica, Bucuresti, 1996; *Mic Dictionar Enciclopedic*, ed. a III revazuta si adaugita, Bucuresti, Editura Stiintifica si Enciclopedica, 1986).

Fiecarui termen din LSI i s-a rezervat un articol alcatuit din doua parti esentiale:

- ***Partea întâi*** prezinta definitiile si contextele caracteristice din perspectiva limbajului specializat de la care s-a pornit (sau a unui anumit limbaj specializat), punând în paralel definitia din DEX cu definitia din dictionarul specializat (ceea ce favorizeaza comparatia unor definitii care ar trebui sa prezinte grade diferite de specializare). Când definitia specializata lipseste din DEX, s-a notat acest lucru prin (–) si, sub acest semn s-a pus între paranteze definitia sensului celui mai apropiat. În majoritatea cazurilor, definitiile au fost preluate din dictionarele utilizate, când au fost redate între ghilimele. Atunci când definitia din dictionarele specializate era prea detaliata, continând multe date descriptive, eventual diferentiate dupa autori (ca în DSL, DF) sau când continea prea multe date enciclopedice (ca în D.Art.) s-au pus puncte de suspensie pentru partile eliminate. În cazul LS–pol. s-au propus definitii sintetice, rezumative (redate fara ghilimele).
- ***Partea a doua a articolului*** se refera la LSI, înregistrând sensurile si sintagmele specializate din domeniile stiintifice interdisciplinare asa cum apar în dictionarele generale (informatii completate sporadic cu date din dictionarele specializate investigate). În lexicul matematic s-a pus asterisc la titlul articolului când termenul se realizeaza numai contextual. S-a notat prin indicele **d** marca diastratica indicata explicit de dictionare; când aceasta a fost recuperata din definitie, indicele lipseste. S-au omologat marcile notate diferit de catre diverse dictionare (de ex. *Jur*. si *dr*. pentru juridic si drept). Pentru fiecare domeniu interdisciplinar s-au dat definitii sintetice (rezumative) sau/si contextele strict specializate. Partea a doua a articolelor din acest Corpus pune astfel în evidenta limbajele specializate între care exista interfente si reflectarea lor în dictionarele generale (cu completarea lacunelor existente si gradul de dependenta contextuala a lexicului stiintific interdisciplinar. Informatiile semantice din partea a doua a articolului au un caracter sinoptic si de aceea mai limitat, ele putând fi aprofundate în functie de interesul cititorului. Prin explicitarea marcilor diastratice rezulta cu claritate tipurile de interdisciplinaritate caracteristice fiecarei terminologii cercetate. Când un termen apare în mai multe dinte limbajele specializate, este necesara lectura tuturor articolelor rezervate lui.

S-a urmarit identificarea gradului de dependenta contextuala a fiecarui termen din LSI, cu consecinte asupra realizarii conditiilor de monoreferentialitate si univocitate a sensului, necesare unui termen stiintific. Se remarca dependenta contextuala mai mare a unor terminologii (de ex. cea politica).

Pe capitole, observatiile generale sunt urmatoarele:

a) **Limbajul specializat lingvistic** (LS–lingv.) a pus în evidenta mai multe aspecte privind atât specificul lui, cât si relatiile (interferentele) cu alte limbaje stiintifice. Se remarca în primul rând insuficienta si sumara tratare a lui în dictionarele generale. Majoritatea termenilor importanti, uzuali si moderni, de interes general lipsesc din DEX, iar atunci când exista definitia lor, este neactualizata, insuficienta. Aceasta cu atât mai mult cu cât în numeroase cazuri acesti termeni prezinta interdisciplinaritati, iar diferentierea sensurilor ar fi foarte importanta. Interferentele se stabilesc mai ales cu filozofia si izolat cu alte discipline (limbajul social-politic). Dictionarul specializat din domeniu propune o tratare riguroasa, tehnica, uneori greu accesibila, care este însa în avantajul diferentierii interdisciplinaritatilor. Asteriscul din definitiile acestui dictionar marcheaza un termen specializat, definit într-un articol independent.

b) **Limbajul specializat filozofic** (LS–filoz.) este, de asemenea, tratat necorespunzator în dictionarele generale. Marca diastratica de indicare a domeniului este de cele mai multe ori absenta, ceea ce complica întelegerea exacta a sensului, mai ales când rezulta interdisciplinaritati. Acestea se stabilesc cu stiinte fundamentale (matematica), dar si cu alte stiinte (lingvistica, de exemplu care a preluat concepte filozofice precum continut si forma, pe care le-a specializat strict). Dictionarul filozofic (aparut de multa vreme si neactualizat) este marcat ideologic profund, ceea ce impune o consultare atenta a acestor definitii. Ca elemente de descriere specializata, el are însa multe informatii utile pentru dezambiguizarea utilizarilor interdisciplinare. În aceasta ultima situatie devin foarte importante contextele specializate puse în evidenta cu claritate de CORPUS-ul realizat de noi.

c) **Limbajul specializat din arte plastice** (LS–arte pl.) este aproape absent ca inventar, sensuri si marcare diastratica în dictionarele generale, cu exceptia dictionarelor enciclopedice. Este un limbaj care prezinta interdisciplinaritati de un tip special fata de celelalte studiate. LS–arte pl. împrumuta ca atare, fara adaptari semantice numerosi termeni mai ales din alte doua domenii stiintifice – chimia si matematica. Termenii pe care îi are în comun cu filozofia si alte stiinte umaniste prezinta particularitati de sens, motiv pentru care o diferentiere exacta (propusa în CORPUS) ar trebui preluata de dictionarle generale. Determinarea contextuala este deosebit de relevanta si în acest limbaj.

d) **Limbajul specializat din stiintele politice** este, de asemenea, tratat cu totul nerelevant în dictionarele generale, nu numai sub aspectul marcarii diastratice, ci si în ceea ce priveste exacta înregistrare. Respectând principiile generale ale lucrarii, nu am introdus termeni ca *algoritm*, *spectru* pentru ca nu sunt înregistrati de catre dictionarele existente. În acest caz exista o justificare obiectiva provenita din extrema mobilitate a acestui domeniu, pe care dictionarele (generale sau speciale) nu o pot pune în evidenta. Tocmai de aceea, în acest caz, a fost necesara si investigarea unor texte politice actuale. Interferentele din acest domeniu sunt predominante si se reflecta într-o specializare contextuala stricta, absolut necesara pentru a se interpreta un sens specializat politic. Tangentele, uneori greu sau chair imposibil de discriminat se stabilesc cu termenii din stiintele sociale (inclusiv lingvistica, filozofia), distinctia social/politic fiind greu de facut de multe ori. Intereseaza, deci, noutatea domeniului, iar numarul mare de interdisciplinaritati (mai mare decât la celelalte limbaje studiate) sustine ideea dificultatilor de diferentiere.

e) **Limbajul matematicii** se remarca (si el) printr-un mare numar de termeni interdisciplinari. În cea mai mare parte, aceasta se datoreaza faptului ca matematicile, ca stiinte fundamentale, au servit ca sursa de "împrumut stiintific". Tratarea si, mai ales marcarea diastratica în dictionarele generale este si aici deficitara, atât din perspectiva matematicii, cât si pentru diferentierea de celelalte terminologii stiintifice care au preluat, cu sau faara modificari termeni matematici. Se remarca importanta determinarii contextuale si în cazul LSI (lexicul specializat interdisciplinar) care pleaca de la matematici. S-a pus asterisc în titlul articolului atunci când termenul este strict conditionat contextual. Importanta precizarii univoce (monoreferentiale) a sensului este realizata astfel, în avantajul LSI.

f) **Limbajul mineralogic** are un numar limitat de termeni interdisciplinari. Acestia sunt comuni, aproape în exclusivitate, cu chimia. Tratarea si marcarea diastratica în dictionarele generale este si aici deficitara. S-a pus asterisc în cazul termenilor care reprezinta o denumire comerciala.

Corpusul LSI alcatuit prezinta interes pentru multiple directii de cercetare a terminologiilor stiintifice si reprezinta un model de descriere care poate fi extins. Pe baza datelor din fiecare articol si pentru fiecare limbaj specializat se pot efectua diverse cercetari ulterioare care intereseaza atât lingvistica si terminologia, cât si lexicografia si metalexicografia. CORPUS-ul alcatuit pentru LSI va reprezenta un tip special de dictionar specializat, al carui

LEXIC SPECIALIZAT LINGVISTIC/ LEXIC INTERDISCIPLINAR

ACCENT, s

LS-lingv.

A.

DEX

s.1 “Pronuntare mai intensa, pe un ton înalt, etc. a unei silabe dintr-un cuvânt sau a unui cuvânt dintr-un grup sintactic. Semn grafic pus de obicei asupra unei vocale pentru a marca aceasta pronuntare.

DSL

“1. Pronuntare mai intensa sau pe un ton mai înalt a unei silabe* dintr-un cuvânt* sau a unui cuvânt dintr-un grup sintactic (sintagma*, propozitie*, fraza*); unitate suprasegmentala intensiva… 2. accent grafic – semn diacritic* folosit în scrierea unor limbi pentru a marca anumite particularitati de pronuntare a vocalelor… 3. Acccent metric/~ritmic/~prozodic – pune în evidenta o anumita silaba în cadrul unei unitati metrice sau ritmice. 4. În limbajul curent, mod de a vorbi (sau de a pronunta) relevant pentru provenienta etnica, regionala sau sociala a unui individ…”

B. accent de intensitate/~ muzical (melodic), accent principal/ ~ muzical, ~ascutit/ grav/ circumflex, ~ cantitativ, ~ fix, ~ liber/mobil/ stabil, ~ grafic, ~ metric (ritmic, prozodic) accente secundare**.**

LSI

DEX

(–)

DE

(–)

D.Art.

(art.) “Interventie prin care creatorul, scotând în evidenta diverse componente ale operei de arta, îi confera “puls“ si îi sporeste interesul vizual. Pentru aceasta, el recurge la elemente de ordin formal (accidente, marimi, proportii, etc.), cromatic (contraste, disonante), valoric, tactil (tuseuri în plina pasta, etc.) sau la grafii, detalieri, vibratii, ori alte mijloace specifice.”

ACORD, s.

LS–lingv.

A.

DEX

s.3 “(gram.) Concordanta în persoana, gen, numar sau caz a formei cuvintelor între care exista raporturi sintactice“

DSL

“1. În limbile cu flexiune*, manifestare a relatiilor sintactice de dependenta*, constând în impunerea de catre termenul regent subordonatului sau a obligatiei de a repeta integral sau partial informatia gramaticala a regentului. 2. Acordul substitutelor* cu antecedentul consta în repetarea de catre substitut a informatiei de gen.“

B. acordul subiectului cu predicatul, ~ adjectivului cu substantivul, ~ prin atractie, ~ dupa înteles.

LSI

DEX

(ec.)^{d} – plata (salariu) în acord, munca în acord, acord comercial, acord de plati

(fiz.)^{d} – “Egalitate a frecventelor de oscilatie a doua sau mai multe aparate, sisteme“

(muz.)^{d} – acorduri consonante, ~ disonante

DE

(geogr.)^{d} – acordul bazelor
(soc.- pol.) – acord international

ACUSTIC, a., s.

LS–lingv.

DEX

(–)

(“Care emite, transmite sau receptioneaza sunete, care apartine acusticii.”)

DSL

fonetica acustica, clarificare fonetica a sunetelor

LSI

DEX

(fiziol)– nervi acustici
(tehn.)– tub acustic, cornet acustic, acustica intelectuala

ADIACENT, a.
ADIACENTA, s.

LS–lingv.

DEX

(–)

(s.2 “general, care se înrudeste, se învecineaza“)

DSL

1. conditie de ~ (în GB^x, conditie), adiacenta impusa de guvernori.
2. pereche de ~ (în analiza conversationala)

LSI

DEX

(mat.) – unghiuri adiacente

AMALGAM (A) (RE), s.

LS–lingv.

A.

DEX

s.2 “(fig.) A amesteca la un loc elemente disparate, eterogene”. r(lgv.)^d “a amesteca sensuri diferite.”

DSL

“1. În limbile flexionare*, caracteristica a marcilor gramaticale de a exprima simultan mai multe unitati de continut. 2. În semantica generativa, operatie rezultând din aplicarea regulilor de proiectie care consta în integrarea succesiva a sensurile formativelor* lexicale pentru obtinerea în final, a sensurilor propozitiei“

B. amalgamarea sensurilor

LSI

DEX

(chim, tehn) – “A alia mercurul cu un metal“

amalgamare interna, ~ externa

ARIE, s

LS–lingv.

A.

DEX

(–)

(s.2 “Suprafata, teritoriu considerat ca zona de raspândire a unui fenomen“)

DSL

“Teritoriu delimitat de o isoglosa* sau de un grup de isoglose, pe care se înregistreaza una sau mai multe particularitati lingvistice“.

B. arie lingvistica, ~ dialectala, ~ fonetica, ~ morfologica

LSI

DEX

(mat.)^{d} – aria cercului

DE

(geol.) – arie continentala

(agr.) –“suprafata de teren special amenajata“

BAZA, s

LS–lingv

A.

DEX

(–)

(s.2 “(fig.) Ceea ce formeaza temeiul a ceva, element fundamental, esential“)

DSL

“1. În formarea cuvintelor prin derivare*, termenul cuvânt-baza sau baza desemneaza punctul de plecare al fiecarei operatii de derivare. 2. În gramatica generativa*, sunt diferente de concepere a bazei în teoria standard si GB^{x}.“

B.– baza derivatului, cuvânt-baza, vocabular de baza

LSI

DEX

(mat.) – baza triunghiului, ~ unui sistem de logaritmi

(ec.)^{d} – baza economica, ~ de aprovizionare, ~ de receptie

(anat.) – baza craniului

(chim) – “Corp chimic alcatuit dintr-un atom metalic legat cu unul sau mai multi hidroxili“

(electron.)^{d} – baza de timp

(constr.) – sistem de baza
(arh.) – baza coloanei

CÂMP, s.

LS–lingv.

A.

DEX

(–)

(se face analogie cu utilizarea termenului în fizica: “regiune din spatiu în care fiecarui punct i se asociaza o marime data“)

DSL

“Metoda de analiza a lexicului* unei limbi, interpretata si aplicata diferit dupa autori, dar având întotdeauna ca rezultat descrierea unor domenii lexicale concrete, cum ar fi numele de culori, numele de rudenie, s.a. În toate descrierile câmpului se opereaza cu clase determinante de cuvinte si de sensuri...”

B. câmp lingvistic sau ~ lexico-semantic, ~ derivativ, ~ asociativ

LSI

DEX

(fiz)^{d} – câmp sonor, ~ electric, ~magnetic, ~ electromagnetic, ~ vizual, ~ accelerator, ~ scalar, ~ gravitational, ~ coercitiv, ~ mezonic

(art. pl.)– “fondul unui tablou, al unei gravuri etc.“

(med.) – ~ operator

(mat.) – “multime de valori ale uneia sau mai multor marimi varibile“

CLIMAX, s.

LS–lingv.

DEX

“Figura de stil care consta în desfasurarea ascendenta a ideilor, actiune, etc. dintr-o opera.”

DSL

“Figura sintactica, forma de enumerare realizata în gradatie* ascendenta; efectul de intensificare al climaxului rezulta exclusiv din sensul termenilor seriei.”

LSI

DEX

(ecol.)^{d} –“Faza finala într-o succesiune ecologica, în care exista o relativa stabilitate a biocenozei si o corespondenta a ei cu clima si solul.”

COD, s.

LS– lingv.

DEX

(–)

(s.2 “sistem de semne… care serveste la transmiterea unui mesaj, a unei comunicari.“)

DSL

“Sistem conventional explicit de semne (semnale* sau simboluri*) si de reguli de folosire a lor, prin care se transmit informatii de la emitator* la receptor* în cadrul comunicarii* sau se transpune o informatie dintr-un sistem în altul. Limbile naturale îndeplinesc calitatea de cod pentru ca servesc la elaborarea si fixarea formelor de cunoastere; de asemenea, ele utilizeaza ansamblul coerent al semnelor* lingvistice. Limbile naturale sunt coduri imperfecte…“

LSI

DEX

(jur.) – cod penal, codul muncii, codul familiei, cod de procedura civila.

(semiot.) – cod de culori, cod postal

(biol.)^{d} – cod genetic

DE

(mat.) – cod binar, cod complementar.

COMPUS, a.s.

LS–lingv.

A.

DEX

(gram.) timp compus – ”timp format cu ajutorul unui verb auxiliar.

s.1 “alcatuit din mai multe parti sau elemente.“

DSL

“Unitate lexicala complexa, forma flexionara care include un afix flexionar mobil.“

B. cuvânt compus, forma compusa, predicat verbal compus.

LSI

DEX

(muz.)^{d} – masura compusa
(bot.)^{d} – frunza compusa, fruct compus, inflorescenta compusa
(chim.)^{d} – compus definit, corp compus

DE

(mat.) – “Operatie prin care de la functiile f(x) si x(t) se trece la functia f(x)(t).”
(fiz.) – “Operatie de determinare a rezultantei a doi sau mai multi vectori.”

CONTINUT, s.

LS–lingv

A.

DEX

(–)

(s.1 “ceea ce încape într-un spatiu limitat...”)

DSL

“Latura cognitiva a semnului* sau mesajului lingvistic. Planul continutului sau al semnificatului e un plan pur mental. În lingvistica moderna, continutul se opune expresiei.“

B. continutul cuvântului

LSI

DEX

(log.)– “Totalitatea notelor esentiale ale unei notiuni, determinate în raport cu sfera acestuia; comprehensiune“
(lit, art.)– “Fondul de idei si afectiv al unei opere literare sau artistice“

DE

(filoz.)–“continutul si forma sunt categorii filozofice corelative…“

DECODA(RE), DECODAJ, s.

LS–lingv.

A.

DEX

(–)

(“a descifra un cod (sens unic si univoc)“)

DSL

“Operatie realizata de receptor* în procesul comunicarii*, care identifica apartenenta unui mesaj la un anumit cod* si îi interpreteaza semnificatia*“

B. decodarea mesajului lingvistic

LSI

DEX

În orice stiinta, daca, precum în lingvistica, se preia sensul strict.

DIAGNOSTIC, a., s.

LS–lingv.

DEX

numai subst., cu un unic sens, din medicina “determinarea precisa a bolii…“

DSL

numai adj. în sintagma context diagnostic (“context lingvistic în care aparitia unui element este unic determinata“)

LSI

DEX

(med.) – “Determinarea precisa a bolii de care sufera cineva, pe baza datelor clinice si a examenelor de laborator. Diagnostic diferential (“etapa premergatoare“)“

ENTROPIE, s.

LS–lingv.

DEX

(–)

(s. 2 – “Marime fundamentala în teoria informatiei care indica cantitatea de informatie raportata la un element al mesajului transmis.“ si s.3 p. gener. “masura care indica gradul de organizare a unui sistem“)

DSL

“Marime statistica* împrumutata în lingvistica din teoria comunicatiei; masoara gradul de nedeterminare a unui fenomen“.

LSI

(numai daca se împrumuta termenul în aceleasi conditii), v.

ETIC, a.

LS–lingv.

DEX

(–)

(s.2 “privitor la etica“)

DSL

Dativ etic (“utilizarea speciala a formelor clitice* de dativ ale formulelor personale, încarcate cu o functie speciala stilistica si pragmatica“)

LSI

DEX

(st. sociale) – “Totalitatea normelor de conduita morala în viata sociala“

etica sociala, dogmatism etic, relativism etic

FEEDBACK, s.

LS–lingv.

DEX

(–)

(sens unic, din cibernetica)

DSL

“Conexiune inversa, retroactiune. Termenul apartine domeniului ciberneticii, desmnând o metoda de control al unui sistem prin reinsertia rezultatelor performantei sale precedente. Limbajul poate fi interpretat ca un sistem de autoreglaj.“

LSI

DEX

(cibernetica) – “retroactiune care se manifesta la nivelul a diferite sisteme.“

FORMA, s.

LS–lingv.

A.

DEX

(–)

(s.1 filoz. În corelatie cu continut. “categorie care desemneaza structura interna si externa a unui continut, modul de organizare a elem din care se compune un obiect sau un proces.“)

DSL

"1. Concept lingvistic cu sensuri mai mult sau mai putin diferite: a) Ansamblu al relatiilor care asigura identitatea elementelor lingvistice, opus materiei sau substantei; b) Forma considerata echivalent aproximativ al semnificantului sau al expresiei, opusa sensului*, continutului*. 2. ~ fonetica, ~ logica în GB[x]."

B. forma cuvântului, ~ fonetica

LSI

DEX

(filoz.)[d] – "(în corelatie cu un continut) Categorie care desemneaza structura interna si externa a unui continut; modul de organizare a elementelor din care se compune un obiect sau un proces."

(geom., fiz., tehn.)[d] – "Aspectul unei figuri în care nu se tine seama de marimea ei."

(geogr.)[d] – forma de relief

(lit., arta) –"totalitatea mijloacelor de exprimare a continutului unei opere artistice."
forma operei literare

(soc.,pol.)– formele constiintei sociale, forma de guvernamânt

DE

(log.)– forma logica, ~ normala conjunctiva, ~ normala disjunctiva

FUNCTIE, s.

LS–lingv.

A.

DEX

s.3 "(gram.) Rolul sintactic pe care îl îndeplineste un cuvânt într-o propozitie."

DSL

"Ansamblu de proprietati ale unor elemente lingvistice în raport cu procesul general al comunicarii*; rolul unei forme lingvistice în enunt*,enuntare*."

B. 1. Functie a limbajului, ~ expresiva, ~ referentiala, ~ emotiva, ~ conativa, ~ metalingvistica, ~ fatica, ~ poetica.
2. ~ sintactica, ~ semantica
3. ~ pragmatica
4. ~ literara

LSI

DEX

(chim.) – "ansamblu de proprietati chimice ale unui compus, determinat de o anumita grupa de atomi din molecula".

(fiziol.)[d] – “activitatea fiecarui organ, tesut.“
functie de nutritie, ~ vegetativa, ~ de reproducere, ~ de relatie

(mat.)[d] – functie numerica, ~ de o variabila, ~ analitica, argumentul functiei.

(log.)[d] – “operatie care, prin aplicarea asupra unui argument îi confera acestuia o valoare.“

INTENSITATE, s.

LS–lingv.

DEX

(–)

(s.1 “însusirea de a fi intens“.)

DSL

“1. Semnificatie a categoriei gramaticale a comparatiei*, 2. Accent de ~.“

LSI

DEX

(fiz.)[d] – intensitate auditiva, ~ sonora, ~ acustica, ~ luminoasa, ~ a curentului electric, ~ câmpului electric, ~ câmpului magnetic.

(ec.)[d] – intensitatea muncii

MADRIGAL, s.

LS–lingv.

DEX

(s.1 “poezie lirica scurta care exprima sentimente delicate.“)

DSL

“Initial forma muzicala preclasica, madrigalul se fixeaza în literatura ca specie a liricii galante; poem cu numar redus de versuri.“

LSI

DEX

(muz.) – “scurta compozitie muzicala vocala cu caracter liric, caracteristica pentru secolul XVI“.
Comedii de madrigal.

MARCA, s.

LS–lingv.

A.

DEX

(–)

(s.4 fig. “semn distinctiv, trasatura specifica.“)

DSL

“1. Legat de distinctia marcat/nemarcat, termenul marca, utilizat la început pentru fonologie, s-a extins si la alte domenii, desemnând o trasatura a carei prezenta sau absenta are capacitatea de a distinge unitatea lingvistica. 2. Orice particularitate din planul expresiei, inclusiv realizare zero, asociata în mod constant cu o anumita semnificatie gramaticala si servind la recunoasterea acestuia.“

B. marca de gen, ~ de numar.

LSI

DEX

(tehn.) – marca de automobil (Dacia, Mercedes)

DE

(constr.) – marca betonului, ~ cimentului
(dr.) – marca depusa
(transp.) – marca de siguranta

MOD, s.

LS–lingv.

A.

DEX

s1, spec. (gram.) în sintagmele adverb de mod, complement circumstantial de mod, propozitie circumstantiala de mod
s.2 “categorie gramaticala specifica verbului“

DSL

1.mod de articulare, 2. ~ de comunicare (“modalitate de organizare a frazei, determinat de intentia de comunicare si de atitudinea locutorului fata de enunt“), 3. ~ verbal (“categorie gramaticala specifica verbului“). 4. adverb de ~, complement circumstantial de mod, propozitie circumstantiala de mod.

B. moduri personale = ~ predicative
moduri nepersonale = ~nepredicative

LSI

DEX

(ec.pol.) – mod de productie

(muz.) – “caracterul unei succesiuni de sunete dintr-o piesa muzicala“

mod major si ~minor.

MODEL, s.

LS–lingv.

A.

DEX

(–)

(“1.r Sistem teoretic sau material cu ajutorul caruia pot fi studiate indirect proprietatile si transformarile altui sistem mai complex cu care primul prezinta o analogie“)

DSL

“ Constructie teoretica elaborata de lingvist în operatia de modelare*, servind de substitut/analog al fenomenului lingvistic considerat.“

B. model lingvistic

LSI

DEX

(filoz.)– model ideal (~ teoretic), ~ similare, ~ analogice

(mat.) – “Sistem de relatii matematice care leaga între ele marimile de stare“

model vectorial, ~ nuclear, ~ particular

DE

(fiz.) – model electric, modelul lui Bohr, ~ reologic, ~ planetar, ~ static

NORMA, s.

LS–lingv.

DEX

(–)

(s.1, jurid. “regula, dispozitie etc. obligatorie, fixata prin lege sau prin uz.“)

DSL

“1. Norma lingvistica ,sistem de reguli care priveste, din mai multe puncte de vedere, uzajul unei limbi date, 2. ~ literara, expresie conventionala, la nivelul limbii literare, a unui anumit uzaj

lingvistic dominant, 3. ~ areala**,** în conceptia lui M.Bartoli, regula prin care se postuleaza natura conservatoare sau inovatoare a unei arii* lingvistice în functie de o serie de caracteristici ale acesteia.“

LSI

DEX

(jurid.) – norma juridica
(filoz.) – norma morala
(tehn.) – norma tehnica

NUCLEU, s.

LS–lingv.

DEX

(–)

(s.4 fig. “element esential, central al unui lucru, al unei actiuni“)

DSL

“1.În terminologia lui A.Martinet, se opune lui satelit*, denumind acel monem* care, în grupurile de doua moneme compatibile, poate aparea fara celalalt. 2. În gramatica generativa*, denumeste structurile sintactice alcatuita din G(rupul) N(ominal) subiect + G(rupul) V(erbal) predicat, reprezentând structura propozitiei de baza*“.

LSI

DEX

(fiz)^{d} –cristalin, ~ de cristalizare, ~ de condensare, ~ at nucleu omic

(chim.)^{d} – “Ciclu de atomi sau ansamblu de cicluri de atomi alipite, care formeaza scheletul moleculelor unei substante“.

(biol.)^{d} – “Elementul constitutiv al celulei organice, de forma stricta sau ovoidala.“

OBIECT,s.

LS–lingv.

DEX

s.5 (gram.) În sintagmele obiect direct, ~ indirect (fara definitie)

DSL

obiect direct, ~ indirect, ~ secundar (“termenul obiect este utilizat de preferinta în gramatica franceza si în cea engleza, precum si în terminologia moderna românească.“)

LSI

DEX

(filoz.)[d]– “Ceea ce se afla în afara eului; lucru care afecteaza simturile noastre sau asupra caruia se îndreapta gândirea noastra“.

(ec.) – obiect al muncii, obiect de inventar

OBIECTIV,a., s.

LSI–lingv.

DEX

s.3, (gram.) “Care se refera la obiectul direct sau indirect“

Reflexiv obiectiv

DSL

“1.Caz obiectiv, în gramatica lui Ch.J.Filmore denumeste una dintre categoriile de caz, cea mai neutra din punct de vedere semantic, 2. Conjugare obiectiva, caracterizeaza numai anumite limbi (vezi maghiara), unde se opune conjugarii subiective,.., 3. Genitiv obiectiv, genitivul ocurent numai în vecinatatea unui substantiv de provenienta verbala, corespunzând obiectului direct.“

LSI

DEX

(filoz.)[d] – idealism obiectiv

(fiz.) – “Sistem optic convergent care apare în structura unui aparat optic.“

Obiectiv fotografic, ~ microscopic

OPERATOR,a., s.

LS–lingv.

DEX

(–)

(s.4– (filoz.) Conectiv)

DSL

“1. Termen apartinând limbajului logicii formale, unde circula cu

mai multe acceptii; sinonim cu conector, conectiv; 2. În terminologia lui Harris, preluata de M.Gross (1975) si de alti cercetatori francezi au calitatea de operatori verbele si adjectivele care se atribuie argumentelor* pentru a forma structurile sintactice ale unei limbi.“

LSI

DEX

(mat.)^{d} – “Functie între doua spatii vectoriale, comparabila cu structura vectoriala a spatiului respectiv.“

(filoz.)^{d} – sin. Conectiv
(med.chim.) – Bloc operator

PACIENT, s., a.

LS–lingv.

DEX

(–)

(s.1 “Persoana supusa unui tratament medical.“)

DSL

“1. În teoria actantiala a lui L.Tesni➔re reprezinta unul dintre actanti…, 2.În naratologie, rol/functie actantiala pe care un personaj/actor îl îndeplineste în structura narativa a unui text. “

LSI

DEX

(med.) – “Persoana bolnava în tratamentul unui medic.“

PREDICAT, s.

LS–lingv.

DEX

“s.1 Parte principala de propozitie care arata o actiune, o stare sau o însusire a subiectului. Predicat verbal**,** predicatul exprimat printr-un verb la un mod personal sau la gerunziu; predicatul nominal, partea principala a propozitiei care arata o actiune, o stare, o însusire a subiectului.“

DSL

“1. Predicat logic a) În conceptia logicii clasice care analizeaza propozitia în subiect + predicat, se opune subiectului, subiectul reprezentând “despre ceea ce se vorbeste“, iar predicatul “ceea ce se spune despre subiect. b) În logica formala, denumeste componentul propozitiei care asociaza unui individ o proprietate sau care îl pune într-o relatie determinata cu alt sau alti indivizi.. 2. predicat sintactic, pozitie sintactica reprezentând nucleul/pivotul propozitiei…3. Predicat pragmatic, într-o organizare a enuntu;ui

sub aspectul informatiei procurate de com-ponente în constructii normale… 4. În GB^{X} se adopta teoria predicatului logic …“

LSI

DEX

(log.)^{d} – “Termen al unei judecati care afirma sau neaga ceva despre subiect.“

RECTIUNE, s

LS–lingv.

DEX

“(gram.) Calitate a unui cuvânt de a primi un determinant care trebuie sa aiba o anumita forma flexionara sau o anumita constructie prepozitionala; legatura dintre cuvânt si determinantele lor; regim.“

DSL

“Reprezinta, alaturi de acordul* gramatical, o forma de manifestare a constrângerilor sintactice, în cadrul relatiilor de subordonare*, regentul* impunând termenului subordonat o restrictie de caz* sau de prepozitie“.

LSI

(–)

RECURSIV, a.

LS–lingv.

DEX

(–)

(“(livr.) Care poate fi repetat în mod nelimitat…“)

DSL

“1.Procedeu recursiv al limbilor naturale. Procedeu sintactic constând în aparitia aceluiasi tip de unitati sintactice în pozitii ierarhic diferite ale frazei. 2. Gramatica recursiva – tip de gramatica formalizata care utilizeaza simboluri si reguli recursive. 3. Regula recursiva – regula modelelor* formalizate apartinând regulilor de structura* a frazei, caracterizata prin includerea aceluiasi simbol în stânga si dreapta sagetii; 4. Simbol recursiv – simbol care apare, într-o regula de structura a frazei, în stânga si în dreapta sagetii.“

LSI

DEX

(–)

DE

(mat.) – functie recursiva (“functie de n variabile“)

REGIM, s.

LS–lingv.

DEX

(–)

(“s. 2r Conventie prin care se stabilesc anumite reguli .“)

DSL

“1.Termen regim, într-o relatie de subordonare*, denumeste termenul/elementul aflat în pozitie de dependenta sintactica, 2. Caz regim, v.Caz“

LSI

DEX

(soc-pol.) – “Sistem de organizare si de conducere a vietii economice, politice, sociale a unui stat“

regim parlamentar, ~ preferential

(med.) – regim alimentar

(tehn.) – regim hidrologic, ~ hidric

SEMN, s.

LS–lingv.

DEX

“s. 5r Semn lingvistic – unitatea dintre un sens si un complex sonor.”

DSL

“Semn lingvistic Termen fundamental în orice stiinta a limbajului*, utilizat cu acceptii* mai mult sau mai putin diferite: a) reuniunea celor doua laturi, semnificant* si semnificat*, b) relatia dintre semnificant si semnificat, c) în interpretari mai izolate, semnul se reduce la semnificant…”

LSI

DEX

(mat.) – semne matematice

(geogr.) – semne conventionale

DE

(filoz.) – “Reprezentare sau actiune sensibila care ne indica un

fenomen material, o stare afectiva, o stare volitiva sau procese de ordin intelectual.“

(astr.) – semne zodiacale

D.Art.

(arte pl.) – semn plastic

SUBORDONARE, s.

LS–lingv.

DEX

“Raport sintactic între doua elemente lingvistice (cuvinte, constructii, propozitii) dintre care unul depinde de altul d.p.d.v. gramatical.“

DSL

“Raport fundamental în cadrul sintaxei, prin care se desemneaza totalitatea raporturilor de dependenta dintr-un enunt“.

LSI

DEX

(log.) – “Raport de concordanta între doua notiuni, de la notiunea subordonata speciei la notiunea generala.“

(soc.pol.) – “Raport de ierarhie între organele puterii de stat sau ale administratiei de stat.“

Subordonare orizontala, ~ vericala

TEMA, s.

LS–lingv.

DEX

“s.4.(lingv.) Grupare de elemente din structura unui cuvânt, constituita din radacina, urmata de o vocala tematica si adesea de unul sau mai multe sufixe (gramaticale sau lexicale), ori precedata de prefixe si caracterizata prin faptul ca este comuna formelor unuia si aceluiasi cuvânt.“

DSL

“1. În limbile cu structura interna bogata a cuvintelor, denumeste secventa alcatuita din radacina* si un sufix* numit “tematic“, secventa care sta la baza crearii unui numar de forme din

paradigma, în timp ce pentru alte forme este selectata alta tema. 2. În terminologia GB[x] , în teoria rolurilor tematice, denumeste unul dintre rolurile atribuite de capul* verbal… 3. În teoria functiilor pragmatice* (vezi FUNCTIE), denumeste una dintre cele doua functii pragmatice ale unui enunt*…4. În teoria textului, tema frazei (Scoala de la Praga), ca unitate lingvistica neaccentuata în fraza (N.Chomsky)..”

LSI

DEX

(lit, arte) – “Idee principala care este dezvoltata într-o opera, într-o expunere.“

VALENTA, s.

LS–lingv.

DEX

(–)

“s.1.(chim.) Marime care indica capacitatea de combinare a elementelor si a radicalilor si care reprezinta numarul atomilor de hidrogen cu care se poate combina atomul respectiv.”

DSL

“Termen împrumutat din chimie, pentru a sugera ca disponibilitatile de combinare a cuvintelor si mecanismele lor de combinare functioneaza dupa un model asemanator celui din chimie. Valenta este un concept care caracterizeaza cuvintele ca unitati sintactice (S.Stati, 1972) indicând pentru fiecare cuvânt capacitatea lui de a stabili relatii sintactice.“

LSI

DEX

(chim.)[d] – Liniuta de valenta

VARIABIL, a.

LSI–lingv.

DEX

“r(despre cuvinte) care are forme diferite, care îsi schimba terminatia.“

DSL

“1. Accent variabil, v.mobil; 2.Cuvânt variabil, parte de vorbire ~.“

LSI

DEX

(mat.) – cantitati (sau marimi) varibile, argument sau varia-bila independenta (substantivat) “Cantitate care ia succesiv diferite valori.“

DE

(stat.) – variabile nealternative si ~ alternative.

VARIANTA, s.

LS–lingv.

DEX

“1r Spec. (lingv.) Forma a unui element lingvistic care difera de aspectul tipic obisnuit al acestui element“.

DSL

“1. În fonologie si în morfologie*, unitate minimala nu contracteaza raporturi de comutare* cu alte unitati similare fonetic, respectiv semantic. 2. În lucrari care au ca tema diversitatea lingvistica, folosit uneori alternativ cu varietate“

LSI

DEX

(stat) – varianta, “valoarea concreta a variabilei statistice“

LEXIC SPECIALIZAT FILOZOFIC/
LEXIC INTERDISCIPLINAR

ABSTRACT, s.

LS–filoz.

DEX

s.1 “Care rezulta din separarea si generalizarea însusirilor caracteristice ale unui grup de obiecte sau fenomene.“

DF

“1.(În filoz.) Categorie filozofica opusa concretului si care desemneaza proprietatile esentiale si generale ale obiectelor si fenomenelor. 2. (În logica) Caracteristica a acelor notiuni care, prin continutul lor reflecta o însusire ca fiind separata de obiectul caruia i-ar putea apartine…3. (În psihologie) Atribut al acelor notiuni carora nu le corespunde o reprezentar**e** concreta (de ex. idee, atom).

LSI

DEX

(lingv.)– “Cuvânt care are sens abstract“

Abstract verbal

ACTIUNE, s.

LS– filoz.

DEX

(–)

(s.1 “Desfasurare a unei activitati“.)

D.F.

“Transformare, act sau sistem de acte prin care omul intervine în ordinea (sau în dezordinea) fenomenelor (naturale, sociale sau ideale) pentru a le schimba în folosul sau; act de obiectivare practica sau teoretica...“

LSI

DEX

(lingv.) – “Ceea ce exprima verbul“.

(lit.) – “Desfasurare a întâmplarilor într-o opera literara.“

(chim.) – actiunea substantelor otravitoare

(jur.) – “Proces; act prin care se cere deschiderea unui proces.“

ADITIE, s

LS–filoz.

DEX

(–)

(v.mat.)

DF

“Proprietate a sistemelor de a asocia sau cuprinde în structura lor elemente sau subsisteme apartinând unor sisteme diferite…“

LSI

DEX

(chim.) – reactii de aditie
(fiziol.) – aditie latenta
(mat.) – adunare

AGENT, s

LS–filoz.

DEX

(–)

(s.1 “ Reprezentant oficial al unei institutii, al unei organizatii, al unui stat etc.)

DF

“Concept care, în teoria actiunii umane, în praxiologie si în diverse interpretari “actionaliste“, desemneaza un individ sau o colectivitate de oameni care intra în raporturi actionale, practice cu realitatea. Termenul **a.** este echivalent în praxiologie cu actor si e diferit de termenul gnoseologic de subiect…Termenul **a.** (subiect al actiunii) este corelat cu cel de pacient (obiect supus actiunii agentului)…“

LSI

DEX

(geogr.) – agenti geografici
(chim.) – agent corosiv
(soc-pol) – agent diplomatic
(biol.) – agent patogen
(lingv.) – nume de agent

AMBIGUITATE, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

(s.1 “ Lipsa de precizie, de claritate.“)

DF

“(În filosofia aristotelica) tema care desemneaza omonimia, uzitat pentru a denota lucruri diverse: la nivelul frazei sau discursului are sensul de amfibolie, de echivoc (opus lui univoc); la nivel general, prin **a.** se specifica natura dubla a unui fenomen, mai ales a fenomenului existential uman…“

LSI

DEX

(lit.) – ambiguitatea operei literare

DSL

(lingv.) – “Posibilitatea de a da una sau mai multe interpretari unei constructii sau unui component al ei, ca o consecinta semantica a fenomenelor de omonimie* si polisemie*. 1. În functie de tipul de omonimie prezent în constructie, ambiguitatea poate fi lexicala, morfologica, sintactica, pragmatica…2. În stilistica, procedeu bazat pe echivocul lexical/gramatical...“

ANALIZA SI SINTEZA, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

(s.1 “Metoda stiintifica de cercetare care se bazeaza pe studiul sistematic al fiecarui element în parte.“)

DF

“Operatii mintale sau materiale opuse, strâns legate între ele, prin care se cunoaste structura obiectelor si a proceselor, relatiile dialectice existente între întreg si partile lui componente. Analiza este o metoda generala de cercetare a realitatii, bazata pe descompunerea unui întreg (obiect sau proces) în elementele lui componente si pe studierea în parte a fiecaruia dintre acestea… Sinteza consta în cunoasterea obiectelor si a proceselor pe baza reunirii mintale sau materiale a elementelor obtinute prin analiza si stabilirea legaturilor dintre aceste elemente…“

LSI

DEX

(chim.) – “Identificare, determinare a compozitiei unei substante prin descompunerea ei în elementele constitutive.“

(mat.) – analiza matematica
(lingv.) – analiza gramaticala

ANALOGIE, s.

LS–filoz.

DEX

"Asemanare (partiala) între doua sau mai multe notiuni, situatii, fenomene etc."

DF

"1. Termen originar cu semnificatie matematica, desemnând cu o mai mica precizie identitatea de raporturi dintre lucruri diferite si asemanarea a doua sau mai multe obiecte, concepte, sisteme sau situatii…2. (În logica) rationament prin *a* = inferenta**.**, 3. Respingere prin *a.* logica…"

LSI

DEX

(lingv.) – "Fenomen care consta în modificarea formei sau uneori a sensului unui cuvânt sub influenta alteia din formele sale sau sub influenta altui cuvânt."

ANTICIPARE, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

("Actiunea de a anticipa)

DF

"1. (Functia de **a.**) Capacitate de orientare si pregatire pentru o situatie care nu a intervenit efectiv… 2.Caracteristica a functiilor cognitive ale omului, constând în posibilitatea de a face previziuni în vederea orientarii actiunii prin stabilirea constienta a unor scopuri si obiective ce urmeaza a fi înfaptuite în viitor…"

LSI

(lingv.) – **anticiparea formelor atone ale pronumelui**

ANTITEZA, s.

LS–filoz.

DEX

s.2. "Momentul al doilea al triadei teza-antiteza-sinteza, care neaga

DF

"Judecata opusa unei alte judecati, numita teza…Continutul rational al notiunii de **a.** este exprimat de notiunea negatiei dialectice, care se refera atât la aspectul ontologic, cât si la cel gnoseologic al realitatii."

LSI

DEX

(lit.) – "Figura de stil bazata pe opozitia dintre doua idei, fenomene, situatii, personaje, expresii etc. care se pun reciproc în relief."

ATRIBUT, s.

LS–filoz.

DEX

("Însusire (esentiala) a unui obiect")

DF

"Însusire a unui obiect. A**.** pot fi esentiale daca desemneaza o însusire fara de care obiectul nu poate exista si nici nu poate fi gândit , sau neesentiale... Astfel, ratiunea este un a**.** esential pentru om..."

LSI

DEX

(lingv.)– atribut adjectival, ~ substantival, ~ adverbial.

BAZA (si SUPRASTRUCTURA), s.

LS–filoz.

DEX

(–)

(s. 2." Ceea ce formeaza temeiul a ceva, elementul fundamental")

DF

"Categorii fundamentale ale materialismului istoric, elaborate de K.Marx si F.Engels. Baza este un domeniu al vietii materiale a societatii, al existentei sociale a oamenilor; ea reprezinta totalitatea relatiilor de productie într-o etapa determinata a dezvoltarii sociale… Suprastructura se constituie din totalitatea ideilor, teoriilor, conceptiilor oamenilor…"

LSI

DEX

(mat.) – baza triunghiului, ~ poligonului

(chim.) – "Elementul principal al unei substante chimice sau farmaceutice"

(anat.) – baza craniului
(electron.)– “Electrod corespunzator zonei cuprinse între cele doua jonctiuni al unui tranzistor.“

CATEGORIE, s.

LS–filoz.

DEX

s.1 “Notiune fundamentala si de maxima generalitate care exprima proprietatile si relatiile esentiale si generale ale obiectelor si fenomenelor realitatii.“

DF

“Notiune filosofica fundamentala care exprima proprietatile esentiale, laturile si legaturile cele mai generale ale entitatilor si proceselor existentei obiective si subiective în continua transformare. Din punct de vedere logic, **c.** sunt notiunile cu sfera cea mai larga si, prin urmare, cu continutul cel mai restrîns.“

LSI

DEX

(biol.) – categorie sistemica (sau taxonomica)
(lingv.) – categorie gramaticala
(soc.-pol) – categorie sociala

CÂMP, s

LS– filoz.

DEX

(–)

(v.fiz.)

DF

Câmp epistemologic, câmp ideologic – “concept epistemologic sinonim cu cel de “orizont ideologic“, care desemneaza granitele între care se elaboreaza o stiinta, o doctrina, o conceptie, o teorie…“

LSI

DEX

(fiz.) – “Regiune din spatiu în care fiecarui punct i se asociaza o marime fizica determinata.“
câmp sonor, ~ electric, ~ magnetic, ~ electromagnetic.

(lingv.) – câmp lexico-semantic
(med.) – câmp operator
(arte pl.) – “Fondul unui tablou, al unei gravuri etc.“
(mat.) – “Multime de valori ale uneia sau mai multor marimi (matematice, fizice etc.) variabile.“

COD, s.

LS– filoz.

DEX

(–)

(.s2 “Sistem de semne sau de semnale conventionale care serveste la transmiterea unui mesaj, al unei comunicari etc.“)

DF

“Ansamblu unitar, sistematizat al semnelor, semnalelor si simbolurilor precum si al regulilor de folosire corecta si eficienta a acestora, cu ajutorul caruia poate fi transmisa informatia de la emitator catre receptor, prin intermediul unui canal…“

LSI

DEX

(jur.) – cod penal, codul muncii
(biol.) – cod genetic
(lingv.) – cod lingvistic

CONCRET, a., s.

LS–filoz.

DEX

“Categorie filosofica, opusa abstractului, care desemneaza latura palpabila, vizibila a fenomenelor.“

DF

“1. (În filosofie) Categorie filozofica opusa abstractului, reprezentând unitatea multiplelor determinari, însusiri, laturi ale obiectelor sau fenomenelor…2. (În logica) Caracteristica a acestor notiuni care, prin continutul lor, reflecta anumite însusiri ca fiind realizate, ca apartinând efectiv unui obiect… 3. (În psihologie) Calitate a acelor notiuni carora le corespunde o reprezentare concreta, o imagine senzoriala…“

LSI

DEX

(lingv.) – substantiv concret

CONECTOR (CONECTIV), a., s.

LS–filoz.

DEX

(–)

(“Care conecteaza, care leaga“)

DF

“Legatura prin intermediul careia din doua sau mai multe propozitii categorice ia nastere o propozitie compusa“.

LSI

DEX

(bot.)^{d} – “Parte a arterei care suporta si reuneste sacii polenici“

(mat.)^{d} – “Legatura prin intermediul careia din variabile separate iau nastere expresii.“

(gram.)^{d} – “Cuvânt de relatie în propozitie sau fraza“

(tehn.) – “Piesa cu ajutorul careia se stabileste o legatura conectiva.“

CONOTATIV–DENOTATIV, s., a.

LS–filoz.

DEX

(–)

(v.lingv.)

DF

, original si ca disponibilitate de sugestie, excedentar .“ “Corelatie de atribute, dezvoltate în scolastica medievala si reluate, cu sensuri noi, de filozofia contemporana, în special de structuralism. Ea deosebeste pe plan lingvistic si pe plan axiologic, limbajul literar de cel stiintific, precum si arta de stiinta în general. În timp ce limbajul stiintific este denotativ, adica direct, univoc, precis, decodat, neutru, cel artistic este conotativ, indirect, plurivoc, intuitiv, încifrat, ambiguu

LSI

DEX

(lingv.) – “(Despre sensul cuvintelor) Suplimentar fata de denotatia cuvân-tului, care este rezultat din experienta personala, din context“.

CONTINUT si FORMA, s.

LS–filoz.

DEX

s.2 “Totalitatea notelor esentiale ale unei notiuni, determinata în raport cu sfera acesteia, comprehensiune.“

DF

“Categorii filosofice corelative care desemneaza trasaturi, laturi organic legate ale obiectelor si proceselor. Continutul desemneaza totalitatea elementelor esentiale, care caracterizeaza si conditioneaza existenta si schimbarea unui obiect sau fenomen; … Forma desemneaza modul de existenta, de organizare si de structurare a elementelor constitutive ale unui fenomen…“

LSI

DEX

(lit.) –“Fondul de idei si afectiv al unei opere literare sau artistice.“

DSL

CONTINUT – (lingv.) – “Latura cognitiva a semnului sau mesajului lingvistic. Planul continutului sau semnifi-catului este un plan pur mental…“

FORMA – (lingv.) – “1. Concept lingvistic cu sensuri mai mult sau mai putin diferite: a) Ansamblu al relatiilor care asigura identitatea elementelor lingvistice, opus materiei sau substantei… b) Forma considerata echivalent aproximativ al semnificantului, opusa sensului*, continutului… 2. ~ fonetica, ~ logica.

CUVÂNT, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

(s.1, v. lingv.)

DF

“1. Una dintre unitatile fundamentale ale limbii si vorbirii, care constituie obiect de cercetare pentru diferite discipline (filozofie, logica, psihologie, lingvistica, filologie s.a.) Din punctul de vedere

al uneia dintre principalele sale functii, comunicarea, c. reprezinta cel mai mic segment semnificativ al fluxului vorbirii, din punctul de vedere al celeilalte functii, generalizarea, el constituie o forma de fixare a cunostintelor despre diferite clase de obiecte, obtinute în practica social-istorica… 2. (În filozofia antica greaca) Una dintre numeroasele semnificatii ale Logos-ului, întâlnita la "naturfilozofi" si la sofisti… 3. (În sens mitologic) Realitatea însasi a lucrului denumita…"

LSI

DEX

(lingv.) – "Unitate de baza a vocabularului, care reprezinta aso-cierea unui sens (sau a unui complex de sensuri) si a unui complex sonor."

ENTROPIE, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

(s.3 "P.gener. Masura care indica gradul de organizare a unui sistem.")

DF

"Termen introdus în termodinamica… în 1850 pentru a desemna o marime fizica, care indica gradul de ireversibilitate al proceselor fizice, în special al transformarilor energiei. E. mai poate fi considerata ca o functie matematica a starii unui corp sau a unui sistem de corpuri, definind partea de energie inutilizabila,… E. este o lege a probabilitatii si afirma ca, în medie, numarul fenomenelor care sunt caracterizate prin cresterea e. depaseste numarul acelora în care e. scade…".

LSI

DEX

(fiz.) – "Marime de stare termica a sistemelor fizice, care creste în cursul unei transformari ireversibile a lor si ramâne constanta."

(inf.) – "Marime fundamentala în teoria informatiei, care indica cantitatea de informatie raportata la un element al mesajului transmis."

FUNCTIE, s.

LS–filoz.

DEX

"(log.) Operatie care, prin aplicarea asupra unui argument îi confera acestuia o valoare corespunzatoare ."

DF

"Consecinta pe care un anumit element, o anumita activitate o are pentru un sistem dat, satisfacând necesitatile sau cerintele sale structurale. F**.** este determinabila structural prin rolul si locul elementului respectiv în structura data. Conceptul de f**.** folosit si în matematica sau logica a fost preluat în sociologie si antropologia sociala, din biologie si a capatat, în cursul evolutiei teoriilor sociologice, diferite acceptii…"

LSI

DEX

(gram.)^{d} – "Rolul sintactic pe care îl îndeplineste un cuvânt în propozitie."

(fiziol.)^{d} – "Activitate proprie a fiecarui organ, tesut…"

(mat.)^{d} – "Marime variabila care depinde de una sau mai multe marimi variabile independente."

IZOMORFISM, s.

LS– filoz.

DEX

(–)

(s.1. "Relatie, corespondenta între doua obiecte, fenomene etc. care au aceeasi structura.")

DF

"Identitate de structura între doua sisteme cu continut diferit; corespondenta biunivoca între doua multimi care au aceeasi structura. Notiunea de i**.** este direct legata de relatiile logice de identitate, de asemanare etc. Se poate spune ca i**.** înseamna modalitatea riguroasa a analogiei… Cibernetica cerceteaza relatiile de i. între sisteme dinamice complexe de natura biologica, tehnica si soc**.**iala…"

LSI

DEX

(chim.) – “Proprietate a substantelor cu compozitie chimica diferita, dar cu o structura înrudita de a se prezenta în aceleasi forme structurale cristalografice“.

(lingv.) – “Termen întrebuintat de unii lingvisti structuralisti pentru a denumi paralelismul de structura dintre silaba, cuvânt si propozitie sau fraza.“

DSL

(lingv.) – Teza a lingvisticii moderne care sustine paralelismul total sau partial dintre doua structuri diferite …“

LIMBAJ, s.

LS–filoz.

DEX

s.1 “Sistem de comunicare alcatuit din sunete articulate, specific oamenilor…“

DF

“Denumire a oricarui sistem natural sau artificial si conventional de semne, semnale sau simboluri care mijloceste fixarea, prelucrarea si comunicarea informatiilor despre lumea externa, precum si exprimarea starilor psihice; fenomen psihic specific oamenilor care se formeaza în copilarie, pe baza perceperii auditive si rostirii articulate, ca mijloc de comunicare a gândurilor si a starilor lor afective…“

LSI

DEX

(lingv.) – “Limba unei comunitati istoriceste constituita.“

(inform.)^{d} – “Sistem de caractere si simboluri folosit în programare.“

METAFORA, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

(v. lingv.)

DF

“Concept definit de Aristotel ca transfer al unui termen, fie de la gen la speta, fie de la speta la gen, fie de la o speta la alta speta, fie

prin analogie. M. faciliteaza si instrumenteaza saltul de la reprezentare la notiune, de la concret la abstract, dar ea realizeaza si transferul invers: de la notiune la reprezentare, de la abstract la concret. Interpretarea m. a oscilat între punctul de vedere al lui Cicero care atribuie spiritului omenesc o functie metaforica permanenta, m. fiind considerata o categorie universala a culturii si cel al lui G.Vico dupa care m. marcheaza o faza distincta în istoria spiritului omenesc… Pentru acei filozofi care acorda o însemnatate mai mare intuitiei, fanteziei, imaginea metaforica reprezinta însesi simbolurile unei conceptii filozofice, discursul conventional fiind considerat ca insuficient pentru a exprima si realiza vocatia spirituala a filozofiei. Ortega y Gasset stabileste o deosebire demna de relevat între m. stiintifica, ce retine din identitatea a doua obiecte atât cât este necesar spre a capta unele fenomene, procedând de la mai mult la mai putin si m. poetica, care afirma o identitate mai larga, mai totala… Functia psihologica a m. a fost analizata între altii de S.Freud…“

LSI

DEX

(lingv.) – “Figura de stil rezultata dintr-o comparatie subînteleasa…“

METALIMBAJ, s.

LS– Filoz.

DEX

(–)

(v. lingv.)

DF

“1. Limbaj utilizat pentru a face asertiuni asupra unui alt limbaj. 2. (În teoria logicii) Limbaj întrebuintat în studierea limbajelor diferitelor calcule logico-matematice sau sisteme teoretice formalizate…“

LSI

DEX

(lingv.) – “Totalitatea enunturilor despre o anumita limba (naturala sau formalizata) supusa analizei.“

DSL

(lingv.) – “Limbaj determinat al carui obiect este alt limbaj…“

MODEL, s.

LS–filoz.

DEX

s.1“r Sistem teoretic sau material cu ajutorul caruia pot fi studiate indirect proprietatile si transformarile altui sistem, mai complex, cu care prezinta analogii.“

DF

“1. (În logica si în matematica) Interpretare a unui sistem formal. 2. (În stiinta si tehnica) Sistem teoretic (logic-matematic) sau material cu ajutorul caruia pot fi studiate indirect proprietatile si transformarile unui alt sistem mai complex…“

LSI

DEX

(mat.)[d] – “Sistem de relatii matematice care leaga între ele mari-mile de stare ale modelului de modelat.“ (v.LS–mat.)

(arte pl.) – “Persoana care pozeaza unui pictor sau sculptor.“

DSL

(lingv.) – “Constructie teoretica elaborate de lingvist în operatia de modelare*, servind drept substitut/analog al fenomenului considerat…“

PARADIGMA, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

(v. lingv.)

DF

tipice de jocuri lingvistice prin care putem întelege conceptul general…““1. Caz exemplar, model, prototip, situatie ideala, structura tip, arhetip standard s.a. 2. (În lingvistica) Totalitate a formelor standard ale flexiunii unei parti de vorbire. În lingvistica teoretica, p**.** este conceptul central al unei teorii a semnificatiei (teoria “cazurilor paradigmatice“), care defineste semnificatia unui termen pe baza sensului acestuia în anumite contexte favorizate, standard.“. 3. (În filozofie, la L.Wittgenstein), a) Modelele filosofice, acele “tipare“ care orienteaza gândirea noastra în directii predeterminate., b) (În filozofia limbajului) Lista de cazuri

LSI

DEX

(lingv.) – “Totalitatea formelor flexionare ale unui cuvânt.“

DSL

(lingv.) – “1. În limbile cu flexiune*, reprezinta ansamblul formelor flexionare ale aceluiasi cuvânt, cuprinzând totalitatea variatiilor de flexiune pe care un cuvânt flexibil, într-o limba data, le poate avea… 2. Într-o acceptie mai larga, desemneaza clasa termenilor care pot aparea alternativ în acelasi context, intrând în relatii paradigmatice si formând clase de substitutie (câmpurile lexico-semantice, paradigmele antonimice s.a.)…“

POLISEMIE, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

(v. lingv.)

DF

“1. (În lingvistica) Proprietate a unui cuvânt (semn) de a avea mai multe sensuri, semnificatii. 2. (În epistemologie si logica) Caracteristica a unei bune parti a termenilor si expresiilor limbii naturale, care au o multipla semnificatie, deosebita de semnificatia exacta a acestora, în cadrul unor limbaje artificiale; existenta p. impune transcrierea enunturilor si expresiilor în limbaje formalizate. 3. (În estetica) Proprietate a operelor de arta de a fi deschise pentru multiple interpretari, de a vehicula simultan o variata încarcatura semantica, de diferite nivele, ce se dezvaluie succesiv în functie de contextul socio-cultural…“

LSI

DEX

(lingv.) – “Însusire a unor cuvinte sau unitati frazeologice de a avea mai multe sensuri.“

REFERINTA, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

(v. geom., fiz.)

DF

“1. (În semantica teoretica) Functie care pune în corespondenta cu

unele constructe (obiecte conceptuale) anumite lucruri sau stari de fapte (mai exact, o functie de la predicate la multimi de indivizi si o functie de la propozitii la multimi de indivizi). Conceptele neformale (din disciplinele teoretice) pot avea ca **r.** externa imediata un obiect sau proces fizic bine determinat. Constructele teoretice (din disciplinele teoretice) pot avea un referent imediat (un model teoretic), un referent mediat (un obiect presupus real). 2. Teoria ~ a) parte a teoriei logice a semnificatiei…b) teorie reductionista, relationala asupra semnificatiei…“

LSI

DEX

(geom.) – sistem de referinta– “sistem de coordonate la care se raporteaza pozitiile figurilor geometrice.“

(fiz.) – sistem de referinta **–** “grup format de sistemele de coordonate imobile unul fata de altul, la care se raporteaza pozitiile corpurilor…“

DSL

(lingv.) – “1. Relatie care leaga cuvintele de lucruri ori de referentii* lor sau relatia dintre semne si realitate… 2. Relatia dintre fraze, propozitii si stari de lucruri…“

SEMANTICA, s., a.

LS–filoz.

DEX

s.2 “(log.) Teoria interpretarii unui anumit sistem formalizat prin alt sistem formalizat.“

DF

“Disciplina dezvoltata în cadrul logicii simbolice (matematice), constituind teoria interpretarii unui anumit sistem formalizat prin alt sistem, de asemenea formalizat. S**.** se împarte în: a) teoria desemnarii care studiaza raportul dintre expresiile lingvistice si semnificatiile lor, b) teoria adevarului, care se ocupa cu problema adevarului în limbajele formalizate, c) teoria deductiei logice. Sistemul formalizat al **s.** cuprinde: 1) tabela de semne; 2) regulile de formare, 3) regulile de desemnare extensionale si intensionale, 4) regulile de adevar. Sistemele semantice pot fi concepute ca teoria modelelor. În sens restrâns, ca studiu al corespondentei dintre semne si ceea ce desemneaza ele, s**.** este o parte a semioticii. Dezvoltarea s**.** a îndreptat cercetarile de logica matematica spre probleme filozofice ridicate de formalizare, cum ar fi: problema

adevarului, problema universaliilor, natura judecatii si rationamentului.“

LSI

DEX

(lingv.) – “s.1 Ramura a lingvisticii care se ocupa cu studierea sesurilor cuvintelor si a evolutiei acestor sensuri.“

DSL

(lingv.) – Exista diverse tipuri de semantica lingvistica: seman-tica lexicala, lexematica, semantica diferentiala, semantica unificata, semantica generativa

SEMIOTICA, s.

LS–filoz.

DEX

s.2 “Ramura a logicii simbolice (matematice) care se ocupa cu studiul general al semnelor.“

DF

“1. (În sens larg) Directie de cercetare multidisciplinara, promovata de C.S.Peirce, F. de Saussure, E.Cassirer, R.Jakobson, T.A.Sebeok, J.M.Lotman etc. care îsi propune: a) sa integreze tot ceea ce, în disciplinele existente (de la logica la lingvistica, folcloristica, antropologie, muzicologie, psihanaliza etc. la fizica, chimie, medicina, matematica) vizeza semnul. b) sa semnaleze tot ceea ce, în urma acestei integrari, ramâne nespus despre semn; c) sa elaboreze cadrele în care aceste lacune sa poata fi completate. 2. (în logica simbolica) Ramura care se ocupa cu studiul general al semnelor, cu trei dimensiuni: a) semantica, b) sintactica, c) pragmatica. Procedeele semiotice (formalizarea, modelarea si simbolizarea etc.) sunt amplu utilizate în matematica, logica, lingvistica, cibernetica.“

LSI

DSL

(lingv.) – “Ca orientare lingvistica, semiotica se delimiteaza în mai multe tipuri: semiotica-stiinta, semiotica-obiect, semiotica monoplana si pluriplana s.a.“

SEMN, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

s.3 “Nota specifica, trasatura distinctiva dupa care se recunoaste un lucru…“

DF

“Obiect, eveniment sau actiune care indica un fenomen material, o stare afectiva, o stare volitiva sau un proces de ordin intelectual. Astfel se disting: **s.** materiale, s. naturale, s. instituite prin conventie sociala. Obiectul pe care **s.** îl denumeste este denotatul s**.**, iar conceptul denotatului, care este în acelasi timp si întelesul s **.**, poarta numele de sens **.**“

LSI

DEX

(lingv.) – semn lingvistic, semne grafice, ~ de punctuatie, ~ citarii;

v. LS–lingv.

(ec.) – semn monetar

(mat.) – semne matematice

SEMNIFICAT–SEMNIFICANT, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

(v.lingv.)

DF

“Notiuni corelative introduse în lingvistica de F.de Saussure, extinse apoi în orice analiza semantica a unui limbaj, constituind cei doi termeni ai relatiei prezentate de semn. În conceptia structuralista, semnificatul (denumit si denotat) este reprezentarea în constiinta a lucrului, a fenomenului identificat uneori cu continutul si neputând fi definit decât în interiorul procesului de semnificare. Semnificantul este cel ce poarta sensul într-o forma constituita si are o structura determinata. Dupa modelul lingvisticii, se considera ca pot fi socotite ca sisteme semnificante cele de rudenie, moda, poezia etc. Notiunile de s.-s. sunt frecvent folosite în teoria literaturii, poetica, sociologie, antropologie etc.“

LSI

DEX

SEMNIFICAT – (lingv.)^{d} – “Concept, continut, sens al unui cuvânt.“

SEMNIFICANT – (lingv.)^{d} – “Realizare materiala a unui semn lingvistic.“

SEMNIFICATIE, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

(v. s.1. lingv., semiotica)

DF

“Functie a semnelor de a reprezenta ceva independent de ele. Acelasi semn sau complex de semne poate avea diferite s., în functie de acceptia care i se da în diferite sisteme. Studiul s. constituie obiectul semanticii.“

LSI

DEX

(lingv.) – “Continut semantic al unui cuvânt; înteles, sens, acceptie.“

(semiotica)^{d} – “Functie a semnelor de a reprezenta ceva independent de ele; denotatie“

SENS, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

(v. s.1 lingv., semiotica)

DF

“Înteles al unui nume si în acelasi timp conceptul denotatului respectivului nume. La nivelul limbajului formalizat, s. este elementul prin intermediul caruia un anumit nume sau enunt se refera la denotatul sau…“

LSI

DEX

(lingv.) – “Înteles al unui cuvânt, al unei expresii, al unei forme sau al unei constructii gramaticale; semnificatie.“

(semiotica) – “Înteles al unui semn.“

(mat., fiz.)^{d} – “Fiecare dintre cele doua posibilitati de succesiune a elementelor unui ansamblu continuu ordonat cu o singura dimensiune.“

DSL

(lingv.) – “Concept ambiguu, greu de definit, care coincide în mare masura cu semnificatul, obiect de studiu al semanticii, dar si al altor discipline lingvistice si nelingvistice…“

SIMBOL, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

s.2 “ Spec. Semn conventional sau grup de semne conventionale folosit în stiinta si tehnica si care reprezinta sume, cantitati, operatii, fenomene etc.“

DF

“Semn, obiect sau imagine concreta (a unui obiect, a unei fiinte), care reprezinta sau evoca altceva decât ceea ce este (de ex. spectrul ca s. al regalitatii, crucea ca s. al crestinismului). Reprezentarea simbolica se bazeaza în general pe o conventie care trebuie cunoscuta pentru a întelege s… S. sunt indispensabile în alcatuirea unui limbaj formalizat sau în cazul utilizarii unor formule pentru a reda structura formala a unor enunturi. S. au fost folosite pentru prima oara în logica de Aristotel. S. au o larga utilizare în diferite stiinte, cum ar fi matematica, fizica, chimia etc. S. ca varietate de semne sunt studiate de semiotica.

LSI

DEX

(lit, arta)^{d} – “Procedeu expresiv prin care se sugereaza o idee sau o stare sufleteasca.“

(mat.) – simbol matematic

(chim.) – simbol chimic

(bis.) – simbolul credintei

DSL

(lingv.) – “Unitate stiintifica (lingvistica, semiotica, poetica s.a.) cu valori diverse…“

SINCRETISM, s.

LS–filoz.

DEX

s.2 “ (fil.) Amestec de doctrine filosofice si religii diferite si contradictorii care au fost reunite în mod fortat.“

DF

“Stare istoriceste primara de contopire si nediferentiere a unor elemente ale culturii, de obicei din domeniul culturii artistice, literare, filosofice etc. Spre deosebire de eclectism, care desemneaza amestecarea deliberata, fortata si necritica a unor elemente sau conceptii diferite, s. desemneaza un complex cultural care s-a produs spontan, înainte de diferentierea si individualizarea formelor constiintei sociale si a valorilor aferente… S. romantic, S. religios.

LSI

DEX

(lit., arte) – “Îmbinarea de elemente eterogene apartinând unor arte dife-rite (literatura, muzica, dans etc), caracteristica folclorului.“

DSL

(lingv.) – “1. În limbile flexionare, asociere a doua semnificatii care nu permit separarea în planul expresiei… 2. În paradigma* cuvintelor flexibile*, caracteristica a doua sau mai multe forme identice corespunzatoare unor valori diferite… 3. Unii autori folosesc termenul de sincretism ca sinonim al lui neutralizare…“

SISTEM, s.

LS–filoz.

A.

DEX

(–)

(s.1 “Ansamblu de elemente (principii), reguli, forte, etc. dependente între ele si formând între ele un întreg organizat… reglementeaza clasificarea materialului într-un domeniu stiintific…“)

DF

“1. Multime de elemente si multime de relatii dintre aceste elemente, relatii relativ invariante fata de anumite reguli ale transformarilor care formeaza structura acestor multimi. Totalitatea de elemente care constituie s. nu poate fi redusa la

elementele sale sau definita prin ele. S. poseda proprietatea integralitatii . Stiintele particulare pun în evidenta existenta s. integrale în natura (de ex. s. solar, atomul, moleculele, organismul viu), în societate (de ex. formatiunea sociala) si în cunoastere (de ex. s. axiomelor geometriei euclidiene, s. filozofice)… 2. Analiza de s. sau sistemica, studiu analitic al unui **s.** în vederea punerii în evidenta (a identificarii) a alegerilor preferentiale dintre alternativele posibile de dezvoltare a **s.** considerat."

B. sistem al stiintelor, ~ axiomatic, ~ filozofic, ~ formal, ~ social

LSI

DEX

(geol.) – "Totalitatea depozitelor formate în decursul unei perioade geologice."

(inf.) – sistem informational

(lingv.) – "Concept de baza al lingvisticii moderne care desemneaza un ansam-blu de unitati asociate între ele prin relatii precis conditionate…"

STRUCTURA, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

(s.1 "Mod de organizare interna, de alcatuire a unui corp, a unui sistem…")

DF

"Concept devenit fundamental în stiinta si în filozofia contemporana, îndeosebi datorita proliferarii metodei structurale în stiintele umane (lingvistica, etnologie, stiinte economice, sociologie, poetica etc.)… Raporturile care constituie s. unui sistem îi asigura acestuia autoreglajul…"

LSI

DEX

(chim.) – "Dispozitie a atomilor în molecula unei substante".

(anat., st.nat.) – "Mod de asezare si asamblare a partilor corpului omenesc, ale corpului animalelor, plantelor…"

(psih.)^{d} – "Factura, alcatuire, conformatie"

(lit., arte) – "Mod de alcatuire a unei opere literare, muzicale etc."

(lingv.) – "Mod specific de organizare a elementelor constitutive ale unei limbi…"

(soc.-pol.) – “Mod de organizare a societatii din punct de vedere economic, social-politic si cultural.

SUBIECT, s.

LS–filoz.

DEX

s.5 “ (log.) Termen al unei judecati, reprezentând notiunea ce desemneaza obiectul gândirii despre care se afirma sau se neaga însusirea exprimata în predicat.“

DF

“(În logica) termen al judecatii de predicatie, reprezentând notiunea ce desemneaza obiectul gândirii despre care se afirma sau se neaga însusirea exprimata de predicatul logic…“

LSI

DEX

(lit., arte) – “Totalitatea actiunilor, evenimentelor care alcatuiesc continutul unei opere literare, cinematografice etc.“

(lingv.)^{d} – “Partea principala a propozitiei care arata cine savârseste actiunea exprimata la predicatul verbal…“

(jur.) – subiect de drepturi, ~ impozabil

SUBSTANTA, s.

LS–filoz.

DEX

s.3 “ Categorie filozofica care desemneaza fie esenta comuna si stabila a tuturor lucrurilor, fie ceea ce exista de sine statator.“

DF

“Categorie filozofica care desemneaza, potrivit acceptiilor traditionale formate de-a lungul istoriei filozofiei: 1) baza întregii existente, esenta comuna a tuturor lucrurilor… 2) ceea ce exista prin sine (Spinoza), adica nu este atributul unui alt lucru…“

LSI

DEX

(chim.) – “Corp (omogen) alcatuit din atomi si din molecule si care poseda o anumita forma, culoare etc.“

(anat.)^{d} – substanta alba, ~ cenusie

DSL

(lingv.) – “Termen definit (mai ales opozitiv) ca tot ce nu este forma…“

SUBSTANTA si CÂMP, s.

LS–filoz.

DEX

(–)

DF

“Forme fundamentale în strânsa interconexiune sub care se prezinta materia la nivel fizic. Într-o acceptiune traditionala, câmpul se defineste ca o stare de continuitate, iar substanta ca o stare de discontinuitate (discreta în structura fizica a materiei). Corpurile si particulele materiale din care sunt constituite nivelurile fizice de organizare a materiei sunt în general cuprinse în conceptul de substanta, spre a fi deosebite de câmpuri (electromagnetice, gravitationale, nucleare etc.). Dezvoltarea fizicii în ultimele decenii a dovedit caracterul de realitate materiala a câmpurilor si imposibilitatea de a face distinctie rigida între particule si câmpuri (cuantificarea câmpurilor)…“

LSI

v. SUBSTANTA, CÂMP

LEXIC SPECIALIZAT ARTE PLASTICE/ LEXIC INTERDISCIPLINAR

ABRAZIV, s

LS–Art. pl.

DEX

“Corp, material dur care are proprietatea de a roade prin frecare.“

D.Art.

“Material aspru si dur, obtinut prin impregnarea cu pilituri de materiale sau roci dure a unui suport textil… folosit la ascutirea sculelor, la degresarea si slefuirea placilor de gravura.“

LSI

DEX

(–)

DE

(tehn.) – “Material dur, natural sau sintetic, cu ajutorul caruia se pot desprinde, prin frecare, aschii mici dintr-un alt material. Se întrebuinteaza la prelucrarea pieselor de metal, de sticla, a pietrelor pretioase s.a.“

ACCENT, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

s.3 “Scoatere în relief a unui sunet muzical prin amplificarea sonoritatii sau prelungirea duratei.“

D.Art.

“Interventia prin care creatorul, scotând în evidenta diverse componente ale operei de arta, îi confera “puls“ si îi sporeste interesul vizual. Pentru aceasta, el recurge la elemente de ordin formal (accidente, marimi, proportii etc.), cromatic (contraste, disonante), valoric, tactil (tuseuri în pasta, etc.) sau grafii, detalieri, vibratii s.a.“

LSI

DEX

(lingv.) – accent al cuvântului, ~ de intensitate, ~ muzical, ~ ascutit, ~ grav, ~ circumflex
(muz.) – “Scoatere în relief a unui sunet muzical“

DE

(lingv) – accent sintactic

DSL

(lingv.) – accent principal/~ secundar, ~ fix/~ mobil, ~ ritmic/ ~ metric, ~ prozodic

ACID, s.

LS–Art. pl.

DEX

s.1 “Substanta chimica.“

D.Art.

“Substanta chimica (acid azotic, clorhidric, sulfuric etc.) care, în diverse dozari de amestec cu apa, se foloseste în procesul de gravare a placilor de metal (cupru, zinc, alama). Prin atacarea acestora cu a**.** se fixeaza urmele trasate de gravor pe placa…“

LSI

DEX

(chim.) – “Substanta chimica cu gust acru si miros întepator, care înroseste hârtia albastra de turnesol si care, în combinatie cu o baza formeaza o sare.“

ACORD CROMATIC

LS–Art.pl.

DEX

(–)

v. ACORD “1.r Concordanta, potrivire..“

D.Art.

“Raport armonic rezultat prin alaturarea a doua sau mai multe culori. Desi judecatile a.c**.** sunt afectate întotdeauna de subiectivitatea artistului, au fost efectuate unele studii menite sa le obiectiveze…Exista a**.** de trei tonuri..,de patru, cinci, sase tonuri…“

LSI–v.ACORD

DEX

(ec.) – Plata (salariu) în acord, munca în acord, acord comercial, acord de plati**.**

(gram.) – acord gramatical, acordul adjectivului cu substantivul, ~ predicatului cu subiectul s.a. vezi LS–lingv.

(fiz.) – "Egalitate a frecventelor de oscilatie a doua sau mai multe aparate, sisteme fizice, etc."

(muz.) – "Sonoritate rezultata din reunirea a cel putin trei sunete, formând o armonie."

DE

(geogr.) – Acordul bazelor

ACROMATISM, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v. optica)

D.Art.

"Termen definitoriu pentru fenomenele optice în care lipseste senzatia de culoare. Îl provoaca pigmentii albi si negri, ca si toate gri-urile derivate din amestecul lor. Pe paleta se mai obtin rezultate de acest fel prin amestecul celor trei culori primare ori al celor trei secundare. Pentru a produce starea de a**.**, perechile de complementare trebuie amestecate în proportii bine determinate."

LSI

DEX

(optica) – "Proprietate a unei lentile sau a unui sistem de lentile de a fi acromatice."

DE

(fiz.) – "Proprietate a unui sistem optic care nu prezinta aberatie cromatica."

AGLUTINANT, a., s.

LS–Art.pl.

DEX

(–)

("care uneste, lipeste…")

D.Art.

“Denumire generica a substantelor cu care se freaca pigmentii în scopul fixarii lor pe suport: uleiul, pentru. culorile în ulei; oul, cazeina, cleiul pentru tempera; ceara pentru encaustica etc.“

LSI

DEX

(ligv.) – limba aglutinanta

(biol.) – “Anticorp în organismul animal care are proprietatea de a coagula bacteriile patrunse în organism.“

(ind. text.) – “Substanta vâscoasa preparata din amidon, dextrina, guma si albumina; care se adauga în pasta de imprimat pentru a pastra desenul pe tesatura.“

ALAUN, s.

LS–Art.pl.

DEX

(–)

(v. chim.)

D.Art.

“Substanta alba, cristalizata ca o sare fina cu proprietati astringente. Este un sulfat dublu de aluminiu si potasiu utilizat la fabricarea si fixarea materiilor colorate, la conservarea cleiurile folosite de pictori.“

LSI

DEX

(chim.) – “Sulfat dublu al unui metal trivalent si al unui metal monovalent.“

DE

(chim.) – $Me^{I}Me^{IIi}(SO_4)_2 .12H_2O$

ANILINA, s.

LS–Art.pl.

DEX

(–)

(v.chim.)

D.Art.

“Amina ciclica ($C_6H_5NH_2$) creata … în procesul distilarii

indigoului. Se prezinta ca un lichid uleios, incolor, foarte toxic si serveste ca principala materie prima în industria colorantilor sintetici…“

LSI

DEX

(chim.) – “Substanta chimica ce se prezinta ca un lichid uleios, obtinuta prin distilarea indigoului sau industrial, prin reducerea nitrobenzenului si care este ultilizata în industria colorantilor, a medicamentelor etc…“

DE

(chim.) – C_6H_5-NH_2

ARHETIP, s.

LS–Art.pl.

DEX

(–)

(“Model, tip initial dupa care se calauzeste cineva.“)

D.Art.

“1. În sens mai larg, model ideal, tipar initial dupa care sunt create lucrurile. (Termenul provine din filozofia platoniciana, unde lumii arhetipurilor, a ideilor, îi corespunde în plan fizic o lume a lucrurilor perceptibile asemanatoare celor ideale.) Conceptul de forma poate fi gândit ca arhetip, prototip, model, macheta etc… 2. În domeniul artelor plastice, termenul se refera la opera originala, la primul model al unei sculpturi, picturi, piese de arta decorativa, dupa care se fac copii, reproduceri sau interpretari.“

LSI

DEX

(lit.) – (În special) “Manuscris original al unei opere.“

AUTOMATISM, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(s.2 “r Miscare, gest stereotip la care nu participa constiinta.“)

D.Art.

“Una din modalitatile de creatie ale suprarealistilor, în care opera

de arta (desenata, pictata, sculptata) este realizata prin miscarea reflexa, autonoma a mâinii care poarta instrumentul de lucru. Este un procedeu de înregistrare neselectionata a imaginilor si asociatiilor de idei…“

LSI

DEX, DE

(med., psih.) – “Înlantuire de reactii care se desfasoara fara controlul centrilor nervosi superiori.“

AZURIT, s.

LS–Art.pl.

DEX

(–)

(vezi chim.)

D. Art.

“Pigment albastru închis, folosit înca din antichitate, mai ales în medii apoase. Este un carbonat bazic de plumb, natural. Rezista la lumina, dar nu are stralucire… Astazi este înlocuit de albastrurile moderne (ultramarin si cobalt).“

LSI

DEX

(chim.) – “Carbonat natural de cupru, cristalizat, de culoare albastru, întrebuintat ca piatra de ornament, ca materie coloranta si ca minereu de cupru.“

DE

(miner.) – “Carbonat natural bazic de cupru, întâlnit în forma de cristale monociclice, mase grauntoase sau pulverulente etc. Are culoarea caracteristica albastra intens, gratie careia zacamintele pot fi usor descoperite.“

BITUM, s

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v. chim.)

D.Art.

“Brun întunecat, preparat pentru pictura în ulei din b. natural, …Deosebit de periculos pentru pictura întrucât nu se ususca complet niciodata…Tentatia acestei culori se explica în parte prin mimetism (picturile noi capatau de la început patina vechilor

capodopere din muzee), în parte prin comoditate (pentru suprafete mari).“

LSI

DEX

(chim.) – Produs solid, plastic, de culoare neagra, obtinut prin oxidarea la cald a reziduurilor de petrol sau prin distilarea huilei.“

DE

(drum.) – bitum asfaltic

(arte pl.) – “Culoarea bruna stralucitoare, obtinuta prin ameste-carea la cald a bitumului cu ulei de in si cu ceara. Se usuca greu si se descompune cu timpul, dezacordând astfel armonia coloritului tabloului. “

CADMIURI, s.

LS–Art.pl.

DEX

(–)

(vezi chim.)

D.Art.

“Termen generic pentru culorile pe baza de cadmiu; sunt produse moderne, care variaza de la galben citron si mediu la oranj, rosu deschis, mediu si închis. Se remarca prin puterea de colorare si prin stabilitate.“

LSI

DEX

(chim.) –“Metal moale, alb-argintiu, asemanator cu zincul, folosit sub forma de aliaje, în medicina, în tehnica, etc.

DE

(chim.) – “Cd Element cu nr.at.48, gr.at. 112,41; p.t. 321°C; p.f. 767°C…“

“Sulfura galbena de c**.** este întrebuintata la prepararea culorilor fine.“

CAMFOR, s.

LS–Art.pl.

DEX

(–)

(vezi farm.)

D.Art.

“Materie alba, aromatica si volatila. Altadata intra în compozitia unor verniuri folosite pentru pictura pe lemn (facilita dizolvarea rasinilor, conferea verniurilor o anumita suplete.“

LSI

DEX

(farm.) – “Substanta organica, incolora, volatila …., extrasa din lemnul unui arbore exotic sau fabricata pe cale sintetica, utilizata în merdicina“.

DE

(farm.) – “Substanta organica, cetona a borneolului, naturala sau sintetica…“

CARMIN, s.

LS–Art.pl.

DEX

“Colorant rosu…folosit în pictura.“

D.Art.

“Culoare de un rosu-visiniu intens, obtinuta din gogosile insectei denumite cosenila…Pentru pictura, colorantul se fixeaza pe o materie neutra (alumina etc.), însa culorile rezultate se decoloreaza si pot disparea la lumina. A purtat nume diverse…“

LSI

DEX

(chim.) – “Colorant rosu, de origine animala sau vegetala…folosit în cosmetica.“

DE

(chim.) – “Materie coloranta de un rosu puternic, de prove-nienta…Exista mai multe varietati de c., care au o larga întrebuintare la prepararea culorilor pentru pictura în ulei si pe portelan.“

CAZEINA, s.

LS–Arte pl.

DEX

(–)

(v. chim.)

D.Art.

"Substanta proteica aflata în laptele mamiferelor…Prin adaos de var, amoniac, borax sau soda se prepara cleiul de **c.** Din **c.** se prepara si un clei folosit în restaurarea picturii murale."

LSI

DEX

(chim.) – "Substanta proteica aflata în lapte…"

DE

(chim., ind.) – "Principala proteina din lapte…Este întrebuintata în industria farmaceutica…,în industria chimica.."

CÂMP, s.

LS–Art. pl.

DEX

"s. 6 Fondul unui tablou, al unei gravuri, podoabe."

D.Art.

"Suprafata suportului, fondul pe care se executa o opera desenata, pictata etc. Termenul este asimilat uneori cu fond."

LSI

DEX

(fiz.)$_{d}$ – câmp sonor, ~ (electro-)magnetic

(med., chim.) – câmp operator

(mat.) – "Multime de valori ale uneia sau mai multe marimi variabile", v.LS mat.

DE

(fiz.) **–** câmp scalar, ~ uniform, ~ stationar, ~ sonor, ~ vizual, ~ gravitational, ~ mezonic

(milit.) – câmp de lupta, ~ de observare, ~ de tragere, ~ de mine

(min.) – câmp minier

(med.) – câmp operatoriu

DSL

(lingv.) – câmp lingvistic (lexico-semantic**)**

CINABRU, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v.chim.)

D.Art.

“Culoare rosie stralucitoare, cu tonuri între stacojiu si violet, larg utilizata în toate tehnicile picturii… Este o sulfura de mercur cristalina, care se întuneca la lumina…“

LSI

DEX

(chim.) – “Sulfura naturala de mercur, de culoare rosie, folosita mai ales în prepararea vopselelor.“

DE

(miner.) – “Sulfura naturala de mercur (HgS)… Se utilizeaza si pentru pregatirea vopselelor în pictura.“

CÂRMÂZ, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v.chim.)

D.Art.

“Culoare rosie violacee intensa…Pentru a fi util pictorilor, colorantul se folosea direct sau era fixat pe alumina, rezultând o culoare frumoasa, dar instabila la lumina si în amestecuri.“

LSI

DEX

(chim.) – “Materie coloranta, rosie…“

CLEI, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v.chim.)

D.Art.

“Termen care denumeste o multitudine de materii, foarte variate ca provenienta, aspect si caracteristici, dar care au comuna însusirea de a lipi…C**.** sintetice se folosesc la aglutinarea unor culori, în operatiile de restaurare si conservare etc.“

LSI

DEX

(chim.) – “Substanta vâscoasa…extrasa din oase, din peste…sau obtinuta pe cale sintetica…“

(poligr.) – Clei de valuri, ~ de legatorie

COMPLEMENTARE (CULORI), a.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v.fiz.)

D.Art.

“Denumire purtata de cele mai contrastante perechi de culori ale spectrului cromatic. În domeniul culorilor-pigmenti exista trei perechi de de c.: ~ primare (rosu-verde, galben-violet, albastru-oranj) si alte trei perechi de ~ secundare (în cercul celor 12 culori: rosu-violet cu galben-verde, galben-oranj cu albastru-violet, albastru-verde cu rosu-oranj); fiecare pereche de c**.** include triada primarelor…“

LSI

DEX

(mat.) – unghiuri complementare, v. LS–mat.

(fiz.) – culori complementare (“culori care prin suprapunere dau culoarea alba“)

COMPOZITIE, s.

LS–Art.pl.

A.

DEX

s.3 “Felul în care sunt dispuse elementele imaginii într-un tablou, astfel încât sa se echilibreze între ele. r Gen de pictura, de sculptura, de desen reprezentând personaje în actiune.“

B. compozitie istorica, ~ de gen

D.Art.

“1. Modalitate specifica de structurare a elementelor unei opere de arta astfel încât sa formeze un ansamblu omogen, echilibrat, indestructibil, capabil sa transmita privitorului ideea si emotia artistului. C**.** include preocupari pentru selectia, proportionarea, distribuirea si corelarea elementelor, dar nu se reduce la o simpla însumare a acestora, ci vizeaza crearea unei unitati coerente… A realiza o ~ picturala înseamna a o structura pe o suprafata data–cu ajutorul punctului, liniei, formei, valorii si culorii – o unitate plastica indivizibila… Elementele naturale sunt selectate, prelucrate si metamorfozate în elemente plastice, în “semne plastice“. Pictorul opteaza pentru caracterul static sau dinamic, pentru linii de forta, tensiuni, centre de interes, cromatica, ritm, materie picturala. 2. Lucrare de arta care înfatiseaza personaje reunite printr-o actiune comuna.“

LSI

DEX

(lit., muz.) – “Opera, bucata, compunere artistica în special muzicala“

(teatru) – “Joc al unui actor.“

(chim., metal.) – “Aliaj de cositor cu care se captuseste suprafata unei piese metalice care freaca alta suprafata metalica.“

COPAL, s.

LS–Art.pl.

DEX

(–)

(chim.)

D.Art.

“Rasina fosila sau produsa de anumiti arbori tropicali, colorata în galben, rosiatic, a carui duritate variaza…Este folosit pentru producerea verniurilor de calitate superioara.“

LSI

DEX

(chim.) – “Rasina naturala, asemanatoare unui chihlimbar, extrasa din diversi arbori…folosita în prepararea lacurilor.“

CULOARE, s.

LS–Art.pl.

DEX

(–)

(v.fiz.,chim.)

D.Art.

"1. Senzatie optica datorata luminii reflectate de suprafata corpurilor, caracterizata prin tenta, luminozitate si saturatie…Pentru pictor sunt importante culorile pigmentare, determinate în functie de materiile colorate folosite în pictura. Sunt ~ primare (~ de baza sau ~ fundamentale) cele care nu pot fi create prin nici un amestec: rosu, galben si albastru. Prin amestecul lor se obtin ~ secundare (sau ~ binare): oranj (obtinut din rosu si galben), verde (galben si albastru), violet (rosu si albastru). Exista sase ~ tertiare, care rezulta din amestecul unei primare cu o secundara: rosu-oranj, galben-oranj, galben-verde, albastru-verde, albastru-violet, rosu-violet. Exista ~ *complementare primare* (rosu-verde, galben-violet, albastru-oranj) si ~ *complementare binare* (rosu-oranj cu verde-albastru, galben-verde cu violet-rosu, albastru-violet cu oranj -galben)…. 2. Materie coloranta folosita pentru pictura, vopsitorie etc. Întrucât notiunea de **c.** este întrebuintata în sensuri diferite, trebuie retinute categoriile:…."

LSI

DEX

(fiz.) – "Totalitatea radiatiilor de lumina de diferite frecvente pe care le reflecta corpurile si care creeaza asupra retinei ochiului o impresie specifica…"

(lit.) – culoare locala

(pol.) – culoare politica

(chim.) – "Substanta întrebuintata pentru a vopsi, a picta etc.; materie coloranta."

DISONANTA, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

("Lipsa de armonie")

D.Art.

Disonanta cromatica – "Raport cromatic nesupus armoniei clasice între doua sau mai multe culori…"

LSI

DEX

(muz.) – “Lipsa de consonanta, de armonie între sunete; asociere de sunete de înaltimi diferite.“

(lingv.) – “Asociere nearmonioasa de silabe sau de cuvinte; cacofonie.“

DIVIZARE, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

D.Art.

Divizarea tusei – “Procedeu de aplicare a culorilor în care tenta plata e înlocuita cu o multime de tuse marunte (uneori de puncte)…“

LSI

DEX

(mat.) – “A efectua o împartire aritmetica“, v.LS–mat .

EXPRESIE, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v. lit., arta)

D.Art.

Expresie artistica – “Ansamblul formelor prin care trairile de orice fel sunt transpuse în sisteme de semne artistice (linii, culori)“

LSI

DEX

(lit., arta) – “Manifestare, redare a ideilor, a sentimentelor prin cuvinte, mimica…“

(mat.) – “Grup de numere, litere etc legate între ele prin simboluri de operatii matematice (adunare, înmultire) etc., v. LS–mat.

DSL

(lingv.) – “Latura concreta a semnelor* sau enunturilor lingvistice“. (v. LS–lingv.)

FORMA, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(s.4 – "Totalitatea mijloacelor de exprimare a continutului unei opere artistice.")

D.Art.

"În vocabularul curent al criticii de arta, totalitatea mijloacelor de limbaj care alcatuiesc aspectul exterior al unei opere de arta: culoare, linie, volum etc. În realitate, f**.** este rezultatul procesului de creatie în întregimea sa, incluzând si ideea care a stat la baza operei…"

LSI

DEX

(filoz.)^{d} – "În corelatie cu continut. Categorie care desemneaza structura interna si externa a unui continut, modul de organizare a elementelor din care se compune un obiect sau un proces."

(soc-pol)^{d} – forme ale constiintei sociale, forma de guvernamânt

(sport.)^{d} – "Stare de maxima capacitate de efort a organismului…"

(lingv.)^{d} – "Complex de sunete prin care se exprima un sens…", v.LS–lingv.

(tehn.)^{d} – "Piesa prevazuta cu o cavitate de o anumita înfatisare în care se toarna un material…"

(tipogr.)^{d} – "Pagina de zat completata de jur împrejur cu material de albitura…"

(geogr.)^{d} – forma de relief

GAMA, s.

LS–Art. pl.

DEX

"2.Fig.(Pict.) Serie de tonuri si de culori dispuse într-o succesiune armonioasa."

D.Art.

Gama cromatica **–** "1. Suita de doua sau mai multe culori armonizate dupa legile acordului cromatic, în care una dintre ele, dominanta, le determina si le subordoneaza pe celelalte. Se disting g.c. simple si compuse…"

LSI

DEX

(muz.) – “Succesiune de sunete (si note), care cuprinde toate sunetele unei scari muzicale, dispuse în ordinea ascendenta sau descendenta a sunetelor….“

OCRU, s., a.

LS–Art. pl.

DEX

“2. Vopsea preparata din ocru (1). 3. Culoare galben-bruna.“

D.Art.

“Numele generic al unei familii de culori extrase din zacaminte naturale… O**.** au o mare putere de acoperire (mai ales tonurile deschise…). Au fost utilizate în toate tehnicile picturii; în fresca par indispensabile…“

LSI

DEX

(miner.) – “Varietate de argila de culoare galbena, bruna, rosie etc. formata din hidroxizi de fier si folosita ca pigment la fabricarea unor vopsele.“

PARATACTIC, s., a.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

D.Art.

“Mod de organizare a unei structuri compozitionale prin alaturare, pe axe paralele, a elementelor sale, de dimensiuni pe cât posibil egale. Se întâlneste mai ales în reliefuri si sculpturi …“

LSI

DEX

(lingv.) – “Care este exprimat prin parataxa sau un element al ei.“

PERSPECTIVA, s.

LS–Art. pl.

A.

DEX

(–)

(v.mat.)

D.Art.

“Ansamblu de reguli si procedee menite sa transpuna obiectele tridimensionale si raporturile dintre ele pe suprafata plana a unui tablou, pictura sau desen… redând aparenta si nu realitatea, p**.** difera în functie de locul, dar si de punctul de vedere al artistului...“

B. perspectiva verticala, ~ inversata, ~ liniara (sau conica), ~ în zbor de pasare, ~ cavaliera, ~ aeriana, ~ practica.

LSI

DEX

(mat.) – “Reprezentare tridimensionala prin desen a unui corp din spatiu pe o suprafata plana.“, v. LS–mat.

DE

(arte pl.) – “Stiinta reprezentarii pe o suprafata plana a imaginilor tridimensionale prin redarea diferentelor de înfatisare a obiectelor în functie de distanta si pozitie….“

PLAN, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(s.4 “Fiecare din planurile, în general verticale, în care se gaseste sau pare ca se gaseste un obiect si care reprezinta adâncimea sau departarea în perspectiva….“)

D.Art.

“1. În sens larg, suprafata neteda, dreapta pe care se pot asterne orice linii, definita prin doua dimensiuni: lungimea si latimea…2. Reprezentare grafica – de regula la scara – a unei sectiuni orizontale printr-o constructie,…“

LSI

DEX

(geom.) – “Suprafata care contine în întregime orice dreapta care trece prin doua puncte oarecare ale ei.“

(astron.) – plan meridian

(cinema) – “Element al montajului, reprezentând portiunea de

pelicula impri-mata în timpul unei singure functionari a aparatului de filmat.“
prim-plan, gros-plan, plan american, ~ semi-general, ~ mediu

DE

(fiz.) – plan focal, ~ înclinat, plane conjugate, ~ principale
(topogr.) – plan topografic
(ind.extr.) – plan înclinat

PROIECT, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v. tehn.)

D.Art.

“Studiu preliminar în realizarea anumitor opere de arta, care indica modul în care acestea vor raspunde programului indicat de comanditar…“

LSI

DEX

(jur.) – proiect de lege
(tehn.) – “Lucrare tehnica întocmita pe baza unei teme date, care cuprinde calculele tehnico-economice, desenele, instructiunile etc…“

PROIECTIE, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v. geom.)

D.Art.

“Reprezentarea plana a unui obiect aflat în spatiu, prin trasarea de perpendiculare din fiecare punct considerat caracteristic al respectivului obiect…“

LSI

DEX

(geom.) – “Operatie geometrica de reprezentare a unui obiect în spatiu, a unei figuri etc. pe o dreapta, pe un plan.“

proiectie cilindrica, ~ conica, v. LS –mat.
(geogr.) – proiectie cartografica, ~ conica dreapta a lui Ptolemeu, ~ pseudocilindrica Mollweide
(cinem.) – “Reproducere pe ecran a imaginilor înregistrate pe un film transparent, cu ajutorul unui fascicol luminos.“

PUNCT, s.

LS–Art. pl.

DEX

s.6„r Pata mica, rotunda, detasata pe un fond de alta culoare.“

D.Art.

“Figura geometrica, rezultata prin intersectarea a doua linii sau prin întâlnirea a mai multor planuri. Prin amplificarea dimensiunilor devine mai puternic si mai clar, începe sa devina “suprafata“, pata…“

LSI

DEX

(lingv.) – “Semn grafic…“: punct si virgula, puncte de suspensie
(mat.) – “Figura geometrica plana fara nici o dimensiune (repre-zentata prin partea comuna a doua linii care se întâlnesc.)“ v. LS–mat.
(fiz.) – punct de topire, ~ critic, ~ material

DE

(chim.) – punct de congelare (sau de înghetare)
(tehn.) – punct de reper, ~ de întoarcere, ~ mort, ~ de sectionare
(poligr.) – punct tipografic

RAPORT, s.

LS–Arte pl.

DEX

(–)

D.Art.

Raport cromatic – “Relatie specifica între doua sau mai multe culori distribuite într-un tablou” (v. si ***contrast cromatic***)

LSI

DEX

(filoz.) – “Legatura între obiecte, fenomene, notiuni pe care

gândirea omeneasca o poate constata.“

(mat.) – “Câtul dintre doua marimi de acelasi fel, exprimate în aceleasi unitati.“

raportul a doua numere *a* si *b*, raportul anarmonic (v. LS–mat.)

DE

(tehn.) – raport de compresiune, (raport de transmisiune **)**

(elt.) – raport de transformare

REFRACTIE, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v.fiz.)

D.Art.

Refractia luminii – “Modificare a directiei de propagare a unei raze de lumina o data cu trecerea acesteia dintr-un mediu transparent, cu o anumita densitate… într-un alt mediu, cu alta densitate… Rolul r**.** este important pentru pictor: opacitatea (puterea de acoperire) a culorilor este conditionata de diferenta – mai mica sau mai mare – dintre indicii de **r.** ai liantului si pigmentului…“

LSI

DEX

(fiz.) – “Fenomen de abatere a directiei de propagare a unei unde, a unei radiatii când acestea întâlnesc suprafata de separatie a doua medii diferite.“

indice de refractie

(astr.) – refractie astronomica

REPRODUCERE, s.

LS–Art. pl.

DEX

s.2 “(Concr.) Copie dupa o lucrare de arta originala (desen, sculptura, pictura etc.)”

D.Art.

“Gravura de reproducere – gravura de orice fel care îsi alege drept subiect o lucrare-pictura, sculptura, grafica ~ pe care o realizeaza identic, în tehnici specifice gravurii…”

“Reproducere de arta – 1. Imagine a unei opere de arta fixata pe hârtie, pelicula fotosensibila, banda magnetica etc. multiplicata în serie cu scopul de a fi popularizata. 2. În grafica, r. se refera la gravura care transpune imaginea unei opere pictate sau sculptate pe un suport de imprimare…“

LSI

DEX

(psih)^{d} – “Proces al memoriei prin care se evoca, se reactualizeaza mintal imagini, idei, cunostinte însusite în timpul experientei anterioare, în lipsa obiectelor etc. respective.“

(biol.)^{d} – “Înmultire, reproductie“

DE

(tehn.)^{d} – “Executare, prin diferite procedee a uneia sau mai multor piese dupa o piesa-etalon.“

ROMB, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v.mat.)

D.Art.

“Ornament în forma de paralelogram cu cele patru laturi egale, folosit în sec. al XVIII lea în Franta…“

LSI

DEX

(mat.) – “Paralelogram cu toate laturile egale si unghiurile opuse egale.“, v. LS–mat.

SATURATIE, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v.chim.)

D.Art.

“Termen care, în cromatologie, defineste gradul de intensitate cromatica (nu luminoasa) a unei culori, uneori este denumita si puritate cromatica… Pe paleta, **s.** unei culori poate fi scazuta prin amestecul ei fizic cu alb, cu gri, sau cu negru, cu complementara ei, cu o culoare opusa caloric, cu o culoare rupta sau prin amestec optic.“

LSI

DEX

(chim.) – “Stare a unui compus chimic care nu mai contine valente libere si deci nu mai poate aditiona alte elemente în molecula lui, stare a unei solutii în care nu se mai poate evapora o noua cantitate dintr-un anumit lichid…“

DE

(fiz.) – “Stare a unui sistem fizico-chimic sau tehnic în care prin variatia unui anumit parametru, a fost atins asimptotic maximumul unei marimi ce caracterizeaza sistemul.“

SEMN, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v. semn lingvistic)

D.Art.

“Semne plastice – expresie care, în limbajul pictorilor, se refera la prezenta si semnificatiile plastice care intra în alcatuirea unui tablou: de la linii si puncte pâna la siluete si volume, de la pete diferit colorate pâna la granulatie si la încarcatura pigmentara etc.“ S.p**.** sunt importante nu prin aceea ca înfatiseaza realitati obiective sau imaginare, ci fiindca sunt ele însesi realitati cu o materialitate, o expresie si un rol specific în ansamblul operei…“

LSI

DEX

(lingv.) – semn lingvistic, semn diacritic, semnele cita**rii**, v. LS–lingv.

(mat.) – semne matematice

(ec.) – semn monetar

DE

(filoz.) – “Reprezentare sau actiune sensibila care ne indica un fenomen material, o stare afectiva sau volitiva sau un proces intelectual.“

(astr.) – semne zodiacale

SICATIV, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v.chim.)

D.Art.

“Ulei de pictura preparat special destinat a fi amestecat în culorile de ulei pentru a le grabi uscarea (solidificarea)…“

LSI

DEX

(chim.) – “Substanta care se adauga uleiurilor pentru a le face sa se usuce.“

SUPRAFATA, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v.geom.)

D.Art.

“Termen care desemneaza fie învelisul exterior al unei forme spatiale, fie planul limitat de o linie cu traiectorie închisa… **S.** îi preocupa atât pe creatorii de forme tridimensionale (prin amploare, prin proportii, succesiuni, textura etc.), cât si pe cei care cultiva suporturile bidimensionale.”

LSI

DEX

(geom.)^{d} – “Arie limitata de o linie închisa (frânta sau curba) masurata în unitati la patrat.“

DE

(fiz.)^{d} – “Loc geometric al punctelor în care proprietatile fizice ale unui sistem variaza rapid“
suprafata de unda, ~ echipotentiala

(chim.)^{d} – suprafata specifica

(av.)^{d} – suprafata portanta

(geol., geogr.)^{d} – suprafata structurala, ~ de eroziune, ~ natu-rala, ~ de depresiune

(ec.) – suprafata de productie

TEMA, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v. lit., arta)

D.Art.

“Problema, idee generala exprimata într-o opera de arta. Pentru un plastician, **t.** nu se identifica cu obiectele, personajele sau evenimentele reprezentate în opera sa. O pictura abstracta e lipsita de subiect, dar nu si de **t.**“

LSI

DEX

(lit, arta) – “Idee principala care este dezvoltata într-o opera; aspect al realitatii care se reflecta într-o opera artistica.“

(muz.) – tema cu variatiuni

(lingv.) – tema cuvântului , ~ verbala, ~ nominala, ~ flexionara

TRANSPARENTA, s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v.fiz.)

D.Art.

“Efect expresiv realizat de obicei prin suprapunerea unui strat de culoare mai diluat (straveziu prin care trece lumina) peste unul opac. Este specific acuarelei…În pictura de ulei, t**.** au fost cultivate prin glasiuri. Fresca este un alt procedeu tehnic favorabil t**.**“

LSI

DEX

(fiz.) – “Proprietatea unor corpuri sau a unor medii de a fi transparente.“

(pol.) – transparenta politicii guvernului

ULTRAVIOLETE, a., s.

LS–Art. pl.

DEX

(–)

(v.fiz.)

D.Art.

“Radiatii invizibile (neluminoase), cu lungimi de unda mai scurte decât ale culorii violet. Prezente în lumina solara în proportii care variaza dupa ora zilei si dupa anotimp, u**.** actioneaza spectro-chimic asupra operelor de arta provocând degradari (uneori accentuate).Conservatorii muzeelor le contracareaza efectele nocive evitând întâlnirea razelor soarelui cu suprafata operelor folosind diverse storuri, perdele… Sunt folosite pentru studiul stiintific al operelor de arta– în special al tablourilor…“

LSI

DEX

(fiz.) – (despre radiatiile electro-magnetice) “Care este dincolo de marginea violeta a spectrului.“

LEXIC SPECIALIZAT POLITIC/ LEXIC INTERDISCIPLINAR

ACTUALIZARE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

"Actiunea de *a actualiza* ⇨ (*a face sa fie actual, a (re)aduce în prezent; a face sa corespunda gusturilor, cerintelor prezentului, p.ext. a reînvia ceva)*"

DP

Actualizare (politica**)**

"1. Trecerea de la stare potentiala la act, la proces în curs de realizare.
2. Readucerea în primul plan al atentiei opiniei publice a unei idei sau a unui program politic."

LSI

DSL

(lingv.) – "Concept al lingvisticii moderne care desemneaza utilizarea unei unitati a limbii în vorbire; actualizarea se face de catre subiectul vorbitor care da o reprezentare reala unui sens într-un context lingvistic si extralingvistic".

ACTIUNE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.1."Desfasurare a unei activitati; fapta întreprinsa (pentru atingerea unui scop")

DP

actiune directa**:** "Actiune politica desfasurata în afara cadrului parlamentar, al activitatilor politice oficiale; actiunea directa ignora calea constitutionala de exercitare a influentei asupra procesului de elaborare a deciziilor publice, încercând sa modifice cursul politicii prin greve, miscari de strada, blocarea drumurilor

publice, ocuparea de institutii”

actiune politica**:** “Activitate de elaborare si aplicare de decizii privind rezolvarea problemelor publice, dezvoltarea societatii în întregul ei sau în unele domenii ale sale. Actiunea politica poate fi un comportament individual sau colectiv …; unele actiuni politice au un caracter simbolic marcând anumite momente importante din viata politica a unei colectivitati”.

LSI

DEX

(lit.) – “Desfasurare a întâmplarilor într-o opera literara; fabulatie, subiect, intriga.”

(fiz.) – “Efect, exercitare a unei influente asupra unui obiect, a unui fenomen “.

(jur.) – “Proces; concr. Act prin care se cere deschiderea unui proces.”

(ec./fin.) – “Hârtie de valoare care reprezinta o parte anumita, fixa si dinainte stabilita, a capitalului unei societati si care da detinatorului dreptul sa primeasca dividende.”

(mil.) **–** actiune armata

DE

(fiz.) **–** actiune ponderomotoare**: “**Exercitare a unei forte asupra unui corp.”

(ec.) **–** actiune de folosinta, ~ de prioritate, ~ cu dividende prioritare, fara drept de vot actiuni acumulante, ~ cu drept dublu de vot

DSL

(lingv.) – verb de actiune, nume de actiune

ADAPTARE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.1. “ Actiunea de a se adapta si rezultatul ei.”).

DP

adaptare (politica**)**

“1. Referitor la ceea ce este în concordanta cu mediul si cu factorii ce actioneaza la un moment dat.

2. Capacitate proprie a unei miscari sau personalitati de a evita ruperea de realitate si de a folosi factorii favorabili scopului sau în functie de modificarile ce intervin în viata politica interna sau externa “

LSI

DEX

(biol)[d] – “Proces de modificare a organismelor vii, în urma caruia rezulta o corelare a structurii morfologice si a functiunilor fiziologice ale vietuitoarelor în raport cu mediul înconjurator.”

(lit) – adaptare literara

DE

(biol) – sindrom general de adaptare

(telec.) – “Alegere a parametrilor elementelor componentiale ale unei insta-latii electrice sau de telecomunicatii, astfel încât puterea transmisa sa fie maxima, evitându-se pierderile de putere prin reflectarea undelor”

(teatru) – adaptare scenica

(radio) – adaptare radiofonica

(cinema) – adaptare cinematografica

ACTIVITATE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s1. “Ansamblu de acte fizice, intelectuale si morale facute în scopul obtinerii unui anumit rezultat; folosire sistematica a fortelor proprii într-un anumit domeniu, participare activa si constienta la ceva”).

DP

activitate executiva: “actiune de aplicare a deciziilor politice, a legilor si a hotarîrilor (vezi putere executiva)”

activitate legislativa: “actiune de elaborare a legilor într-un

stat (vezi putere legislativa)”

LSI

DEX

(astr)– activitate solara

(fiz) ^{d} – “Numarul de particule emise pe secunda de o sursa radioactiva.”

DE

(fiziol)^{d} – activitate nervoasa superioara , ~ fizica

(fiz) ^{d} – activitate optica

(chim) ^{d} – activitate termodinamica

(geol) – activitate vulcanica

ACTOR, *s.*

LS-pol.

DEX

(-)

(s1. “Artist care interpreteaza roluri în piese de teatru, în filme etc.”)

DP

actor politic**:** “Persoane, grupuri sociale, categorii socio-profesionale, organizatii ce îndeplinesc un rol politic relevant în cadrul structurilor unei societati într-un moment istoric; […] noi actori politici […] femeile, tineretul, minoritatile etnice, partizanii protectiei mediului natural, statele, organizatiile regionale, continentale sau globale .”

LSI

DSL

(lit.) – “În naratologie, element component al unei clase numita actant; personaj “.

ADMINISTRATIE, *s.*

LS-pol.

DEX

A. "Totalitatea organelor administrative ale unui stat; sectie a unei institutii însarcinata cu administrarea acelei institutii."

DP

"1. Perioada în care o persoana executiva îndeplineste o functie în stat (presedintele unei tari, primarul unei localitati).
2. Stiinta si arta conducerii afacerilor publice sau private în mod eficient.
3. Ansamblu de activitati care permite mentinerea ordinii publice si satisfacerea unor nevoi de ordin general (servicii publice)
4.Actiunea de aplicare a politicilor unui guvern.
5. Ansamblu al institutiilor ce asigura îndeplinirea functiilor statului în baza prevederilor constitutiei (organizarea teritoriului, relatiile dintre institutiile centrale si cele locale etc.)
6. Aparat de stat a carui organizare este dependenta de regimul politic existent într-o tara, dar care în acelasi timp se separa de politic pentru a exercita propriile sale functii …"

B. administratie militara; administratie publica centrala administratie publica locala

LSI

DEX

(soc.-pol.) – administratie de stat
(ec.) – consiliu de administratie

DE

(mil.) – administratie militara
(jur.) d – "Totalitatea puterilor de guvernamânt asupra unui teritoriu, fara dreptul de a dispune de acesta."

ADRESARE, *s.*

LS-pol.

DEX
(–)
DP

adresare catre un comitet: **“**Practica parlamentara care consta din trimiterea unui proiect de lege care a fost introdus în dezbaterea uneia din camerele corpului legislativ catre un comitet permanent, de specialitate.”

LSI

DSL

(lingv) – Indicare explicita de catre emitator a destinatarului unui mesaj, prin utilizarea unor mijloace lingvistice, însotite sau nu de elemente non-lingvistice sau paralingvistice

AGREGARE, *s.*

LS-pol.

A.

DEX
(–)
(“Faptul de *a se agrega*; agregatie”)
DP
“Proces de coagulare a unui diapazon larg de cereri ale cetatenilor asociate unui anumit subiect (reforma de taxe, cerere sau ofeta de produse, schimbari în procesul electoral, educatie) si convertirea lor dintr-o stare difuza, imprecisa, într-o propunere coerenta.”

B. agregare de interese **:** “Mijloc de a obtine rezultate politice maxime prin combinarea mai multor subiecti ai vietii sociale si economice.”

LSI

DEX

(fiz.)^{d} – stare de agregare (a corpurilor**)**

ALIENARE, s.

LS-pol.

DEX

(–)

DP

alienare politica**:** “Proces […] când cetatenii cred ca au pierdut abilitatea de a participa efectiv la procesul politic si de a influenta rezultatele sale”.

LSI

DEX

(jur.)[d] – “Actiunea de a aliena; înstrainare a unui bun.”

(fil.) [d] – “Înstrainare.”

(med.) [d] – alienare mintala

ALTERNANTA, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s1. “Însusirea de *a alterna*; revenire succesiva.”)

DP

alternanta politica**:** Principiu democratic dupa care un partid politic nu se poate mentine la putere un timp nedefinit si transfera puterea unei alte tendinte politice prin intermediul procedurilor democratice; permite unui numar mai mare de partide politice sa guverneze alternativ.

LSI

DEX

(lingv.) – “Schimbare regulata a unui sunet din tema prin altul, în flexiune sau în tema lexicala.”

DE

(fiz.) – “Totalitatea valorilor luate de o marime alternativa în decursul unei semiperioade cuprinse între doua momente în care valoarea marimii este nula.”

ANALIZA, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.1. “Metoda stiintifica de cercetare care se bazeaza pe studiul sistematic al fiecarui element în parte; examinare amanuntita a unei probleme.”)

DP

analiza politica: Activitate intelectuala sistematica urmarind definirea, clasificarea si explicarea fenomenelor politice […]

analiza politicilor publice: Preocupare de data recenta în cadrul analizei politice care are ca obiect producerea de informatii necesare ameliorarii procesului decizional în domeniul elaborarii si evaluarii politicilor publice

LSI

DEX

(chim)^{d} – “Identificare, determinare a compozitiei unei substante prin descompunerea ei în elementele constitutive.”

(mat) – analiza matematica

DE

(psihol.) – analiza psihologica

(sociol)^{d} – analiza functionala

(psihol.soc.) – analiza de continut

(lit.) – analiza critica

(chim) – analiza conformationala

(biochim.) – analiza biochimica

(biol) – analiza biologica

(ec.) – analiza economica, ~ contabila, ~ marginala

(statistica) – analiza statistica

(telec) ^{d} – analiza imaginii

(mat) – analiza matematica, ~ numerica, ~ functionala, ~ combinatorie (combinatoriala), ~ factoriala

(fiz) ^{d} – analiza armonica, ~ spectrala

(inform) ^{d} – analiza informatiei

(geol., min.) – analiza granulometrica

DSL

(lingv.) – analiza în constituenti imediati, ~ contextuala ~ distri-butionala/distributiva, ~ combinatorie, ~ gramaticala, ~ fonetica, ~ fonologica (sin. fonematica), ~ morfe-matica/morfemica, ~ semica (componentiala), ~

a conversatiei (conversationala)

ASOCIATIE, *s.*

LS-pol.

DEX

(s.1 “Grupare de persoane creata pentru a atinge un scop comun si organizata pe baza unui statut”)

DP

Organizare a cetatenilor în jurul unui interes specific profesional, cultural, etnic, teritorial etc. […] reprezinta o componenta a vietii comunitare, a societatii civile si o modalitate de formare si exprimare a cererilor sociale […] constituie un teren favorabil al medierii între stat si societate […] Tocqueville considera ca viata asociativa intensa si activitatea pe baza de voluntariat a cetatenilor constituie nervul democratiei

LSI

DEX

(chim., fiz.) – **asociatie moleculara**

(psihol.) – “Proprietate a psihicului de a lega între ele mai multe imagini senzoriale, idei etc.; aparitia unei reprezentari atragând în constiinta o alta reprezentare asemanatoare sau întâlnita anterior; legatura între reprezentari, idei etc. pe baza acestei proprietati”

(biol.) – **“**Grup de plante format din mai multe specii caracteristice unui anumit mediu de viata.”

DE

(soc.; ec.) – **asociatii profesionale**

(psihol.) – **asociatie prin contiguitate**

ATITUDINE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

[s.2 “ Fel de a fi sau de a se comporta (reprezentând adesea o anumita conceptie); comportare”].

DP

atitudine politica: “atitudine formata în raport cu fapte si situatii politice servind adesea pentru orientarea comportamentelor în sfera politicii; atitudinea politica se

obiectiveaza în planul actiunii politice prin votare, suportul acordat unui regim, modul de luare a deciziilor etc.; atitudinea politica se desfasoara pe un diapazon larg primind diverse etichete: “dreapta”, “centru”, “stânga”, “centru-stânga ” sau alte combinatii”.

LSI

DE

(psih.; sociol.) – “Predispozitie a persoanei de a reactiona într-un anumit mod la cele mai diverse situatii de viata, cu functie de orientare si de evaluarea conduitei. “

atitudini sociale

DSL

(lingv) – verb de atitudine: “Termen introdus de E. Benveniste desemnând acele verbe care, atunci când sunt utilizate la pers. I, introduc atitudinea locutorului (îndoiala, presupozitia, opinia) în legatura cu cele enuntate (ex. eu cred ca…, eu consider ca…); apartin clasei mai largi de “indicatori de subiectiviate”; sin. cu *verbe (sau modalizatori) de opinie* “

constructie de atitudine propozitionala: “În terminologia lui J. Lyons, se refera la orice tip de constructie reaalizata prin verb, grup sintactic sau prin adverb, care serveste la introducerea atitudinii vorbitorului în legatura cu propozitia enuntata sau la exprimarea adeziunii lui fata de valoarea adevarat/fals a propozitiei (ex. este surprinzator ca…; cu siguranta ca…); include si clasa verbelor de atitudine “

ASIMILARE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

[*A asimila* s.2 “ A se integra sau a face sa se integreze în alt grup social sau national prin pierderea trasaturilor caracteristice proprii (limba, obiceiuri etc.)”]

DP

“Politica ce urmareste contopirea unor comunitati umane, diferite prin origine etnica, limba, religie, coexistente pe un teritoriu. Asimilarea se desfasoara adesea ca un proces de

absorbtie voita în masa populatiei majoritare a unei minoritati nationale, prin masuri de impunere, fiind astfel expresia unei politici de deznationalizare”

LSI

DE

(ec.) – “Introducere în fabricatie a unor produse diferite de cele fabricate anterior.”

(soc.-pol.) – “1. Modificarea de catre o colectivitate a persoanelor, institutiilor, elementelor culturale etc. care vin din afara sau care nu-i apartin si integrarea lor în propria civilizatie, în asa fel, încât sa nu le mai simta ca straine.
2. Inter- si intrapatrunderea prin acceptarea, integrarea si atenuarea diferentelor specifice rasiale, a caracterelor morfo-functionale, somatopsihice etc.”

(lingv)^{d} – “Fenomen fonetic care consta în modificarea unui sunet sub influenta altuia din apropiere în asa fel încât sunetul nou devine asemanator sau identic cu cel care a provocat transformarea; asimilatie (4).”

(psih) – “Proces prin care un stimul nou este integrat într-un set de stimuli cunoscuti anterior; “

(psihol.soc.) – “Proces de interiorizare prin care persoane sau grupuri încorporeaza, în propria lor conduita, experiente, atitudini si sentimente noi.”

(geol) ^{d} - asimilare magmatica

ARBITRAR, *adj., s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s. 1 adj. “ Care porneste dintr-o hotarâre luata dupa propria apreciere, fara a tine seama de parerea altuia, de adevar etc.; abuziv, samavolnic.”
s.3 “Fapta, actiune, situatie arbitrara”).

DP

“Comportament desfasurat dupa bunul plac, în afara regulilor de drept, a procedurilor stabilite într-o institutie “

LSI

DSL, *s.*

(lingv.) - arbitrar (al semnului**)** -Teorie adoptata de lingvistica moderna (de la F. de Saussure) privind raportul care exista

între semnificat si semnificant sau între conceptul exprimat de un cuvânt si complexul sonor care îl desemneaza

ARBITRAJ, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

(–)

(s.1. " Solutionare a unui litigiu de catre un arbitru")

DP

Procedura de solutionare a conflictelor prin recurs la unul sau mai multi terti, alesi sau acceptati; arbitrajul se deosebeste de mediere. […]

B. arbitrajul sefului statului

LSI

DEX

(sport) d – "Conducere a unei competitii sportive de catre un arbitru special delegat."

DE

(jur.) d – "Solutionare a unui litigiu de catre un arbitru."

arbitraj international

arbitraj de stat

(ec) d – "Operatiune de vindere a unei valori în scopul cumpararii alteia (a carei crestere se anunta sigura sau interesanta) ori de cumparare de pe o piata a unei valori simultan cu revinderea pe o alta piata pentru obtinerea de profit din diferenta de curs."

APATIE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.1" Stare de indiferenta, lipsa de interes fata de orice activitate si fata de lumea înconjuratoare.")

DP

apatie politica: "Stare de indiferenta fata de problemele politice, stare provocata de lipsa de credibilitate a unor

programe politice sau de repetatele dezamagiri încercate de populatie ca urmare a rezultatelor negative ale politicilor promovate de un partid sau un guvern. Expresiile cele mai frecvente ale apatiei politice sunt nefolosirea dreptului de vot sau neexprimarea unei opinii din partea cetatenilor atunci când li se cere."

LSI

DEX

(filoz. stoici antici) d – "Ideal moral care consta în înabusirea oricarei pasiuni"

DE

(med) – "Stare de indiferenta, lipsa de interes fata de orice activitate, fata de lumea înconjuratoare; constituie adesa o stare patologica; inertie".

AUTONOMIE, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

(s.1" Drept (al unui stat, al unei regiuni, al unei nationalitati sau al unei minoritati nationale etc.) de a se administra singur în cadrul unui stat condus de o putere centrala. ").

DP

"1. Libertate de a guverna prin norme, legi proprii (autonomie teritoriala, autonomie universitara, autonomie bisericeasca etc.)

2. Transferul unei functii de conducere de la vârful piramidei organizationale catre unitati aflate la baza care capata astfel un grad mai mare de independenta decizionala.

3. Situatie proprie organizarii teritorial-administrative a unei tari când puterea centrala delega o parte din puterile sale organismelor de conducere locale."

B. autonomie administrativa, ~ culturala, ~ financiara, ~ politica, ~ teritoriala, ~ locala, ~ personala , ~ regionala

LSI

DEX

(tehn.) – "Distanta maxima pâna la care se poate deplasa un avion, o nava, un vehicul, fara a avea nevoie sa se aprovizioneze cu combustibil"

DE

(filoz) – "Faptul de a se supune legilor, normelor proprii (autonomia relativa a fenomenelor suprastructurale, a constiintei etc.)"

(fiziol) – "Functionare independenta a unui organ sau sistem, nesubordonata controlului voluntar"

DSL

(lingv) – În teoria relatiilor formulata de L. Hjelmslev, relatie de tip facultativ, manifestata în cadrul sistemului, deci al raporturilor alternative (vezi constelatie)

autonomie a lingvisticii , ~ a cuvintelor

ATRACTIE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

DP

atractie sociala : "Grad de atractivitate, de penetrare a ideilor unui partid în masa populatiei, în diverse categorii sociale."

indice de atractie sociala : Numarul de categorii socio-profesionale ce adera la politica unui partid si gradul de penetrare în fiecare categorie (exprimat prin procentajul de intentii de acordare de vot din partea unei anumite categorii sociale), la care se adauga calculul atractiei medii exercitate asupra celorlalte categorii […].

LSI

DE

(fiz) – "Actiune reciproca dintre doua corpuri, manifestata prin tendinta lor de a se apropia "

atractie universala,~ electrica, ~magnetica

DSL

(lingv.) – atractie paronimica; acord prin atractie

BAZA, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.2 (fig.) "Ceea ce formeaza temeiul a ceva, elementul fundamental, esential").

DP

baza sociala**:** Grup sau grupari sociale spre care se orienteaza un partid pentru a putea câstiga în alegeri

LSI

DEX

(mat) – "Latura a unui triunghi sau a unui poligon ori fata a unui poliedru (care se reprezinta de obicei în pozitie orizontala)"

(topogr.) – "Dreapta care serveste ca linie de pornire pentru construirea unei serii de triunghiuri topografice"

(chim., farm) – "Elementul principal al unei substante chimice sau farmaceutice"

(ec.) – "Totalitatea relatiilor de productie într-o etapa determinata a dezvoltarii sociale".

(org.) – "Loc de concentrare a unor rezerve de oameni, de materiale etc., care serveste ca punct de plecare pentru o anumita activitate"

baza de aprovizionare, ~ de receptie, ~ de atac

(mil.) – baza aeriana, ~ navala

(sport) – baza sportiva

(anat.) – baza craniului

(chim.) – "Corp chimic alcatuit dintr-un atom metalic legat de unul sau mai multi hidroxili, care albastreste hârtia de turnesol, are gust lesietic si, în combinatie cu un acid, formeaza o sare"

(tehn.) – "Distanta între difuzoarele (externe) ale unui sistem de redare stereofonica"

(electron.) d – **"**Electrod corespunzator zonei cuprinse între cele doua jonctiuni ale unui transformator"

baza de timp

DE

(topogr.) d – baza geodezica (sau de triangulatie), ~ topografica

(mat) d – "Numar strict pozitiv relativ la care se face logaritmarea".

baza a unui sistem de numeratie, ~ a unui spatiu vectorial,

(ec.) – baza economica **(**a societatii**), ~** tehnico-materiala (a societatii), ~ de materii prime, ~ de desfacere, ~ energetica, ~ furajera

(inform.) d – baza de date

(lingv.) – baza de articulatie

(tehn.) – baza de orientare

(fiz.) d – baza de timp

BLOC, *s.*

LS-pol.

DEX

A.

[s.4 "Alianta, întelegere (între state, partide, grupari etc.) pentru realizarea unor scopuri comune."]

DP

"Termen vag ce desemneaza orice grup sau coalitie de grupuri care actioneza pentru promovarea unui interes"

B. bloc parlamentar, ~ politic

LSI

DEX

(desen) – bloc de desen

(constr.arh.) – bloc turn

(tehn.) – bloc motor

(med.) d – bloc cardiac, ~ operator

DE

(geol.) d – bloc eratic,~ continental, ~de roca

(ec.) – "Pachet de actiuni sau obligatiuni schimbate între doi negociatori"
bloc de control

(sport.) – bloc-start

(electr.) – bloc de comanda

(cai ferate) – bloc-sistem

(poligr.) d – "Caracter de litera înrudit cu caracterele grotesti si folosit la culegerea afiselor, reclamelor etc."

(filatelie) – "Grup de marci postale, neseparate între ele, desprinse împreuna dintr-o coala"

(pol.) – bloc monetar

CAMPANIE, *s.*

LS-pol.

DEX

A.

(s.2 “Actiune organizata dupa un anumit plan în vederea realizarii unei sarcini politice, sociale etc. într-o anumita perioada de timp.”).

DP

“Activitate desfasurata pentru a atinge un obiectiv politic, folosind metode de convingere a maselor si recurgând totodata la actiunile mai putin vizibile ale grupurilor de interes si de presiune. **“**

B. campanie de presa, ~electorala

LSI

DEX

(mil) – “Totalitatea operatiilor executate de fortele armate ale unei tari sau de o parte a lor, pe un câmp de lupta, într-o anumita perioada de timp, cu scopuri strategice partiale”.

(agr.) – campanie agricola

CAPACITATE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.4 “Posibilitatea, însusirea intelectuala morala sau intelectuala a cuiva; aptitudine”).

DP

capacitate politica**:** Aptitudine a unei persoane de a alege si de a fi aleasa în organele reprezentative ale statului
~electorala, ~civila

LSI

DEX

(tehn) – “Volum al unui recipient”
masuri de **~**

(jur) – “Însusirea de a face acte juridice valabile”

DE

(tehn.) – capacitate de încarcare, ~ de parcare

(fiz.) – capacitate calorica
"Marime caracteristica unui sistem fizic sau tehnic exprimata prin raportul a doua marimi de naturi diferite sau de aceeasi natura"
capacitate electrica, ~ de supraîncarcare, ~ de rupere, ~ rezolvanta

(inform.)^{d} – capacitate a memoriei

(ec.) – capacitate de productie (a unui utilaj, a unei sectii, a unei întreprinderi)

(med.) – capacitate vitala

(tehn.) – capacitate de aschiere

(meteor.)^{d} – capacitate de absorbtie, ~de emisie

(geogr.)^{d} – capacitatea râului, ~ de transport

(psi.)^{d} – "Posibilitate de reusita a individului sau a grupului în efectuarea unei activitati"

(jur.)^{d} – capacitate de folosinta, ~ de exercitiu

(mil.)^{d} – capacitate de lupta

CAPITAL, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

DP

capital politic**:"**Popularitate, influenta, prestigiu acumulat de un om politic de-a lungul carierei sale, ce pot fi folosite în momente dificile ale luptei pentru a obtine sprijinul anumitor categorii sociale sau ale întregii populatii."

LSI

DEX

(ec.) – "Bani, suma (mare) de bani (investiti într-o afacere)"
capital de cunostinte

DE

(ec.) – "Suma de bani constituind elementul principal al unei datorii"

"Ansamblul resurselor acumulate la nivel micro- sau macroeconomic"
"Ansamblul valorilor materiale, spirituale rezultate din activitatea umana si totalitatea valorilor financiare detinute de o persoana, întreprindere, tara, utilizate în scopul obtinerii unui venit"
capital productiv, ~ real, ~ intangibil, ~ fix ~ circulant, ~ uman, ~ financiar ~ banesc, ~ lichid, ~ de împrumut, ~ utilizat, ~ subscris, ~ consumat, ~ acumulat, ~ brut, ~monetar, ~ intensiv, ~ flotant, ~ individual, ~ social (nominal) , ~ permanent, ~ risc, ~ industrial

(teoria marxista)[d] – "Rezultat al muncii colective însusit de proprietarii mijloacelor de productie, reprezentând sursa a plusvalorii extorcate producatorilor si a valorii"
capital constant, ~ variabil

CARTEL, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.2."Coalitie între doua sau mai multe partide, organizatii etc.")

DP

cartel politic**:** Contract de "neagresiune politica" între mai multe partide, care cuprinde anumite întelegeri în vederea desfasurarii camapaniei electorale (cartel electoral) sau pentru realizarea unei guvernari în comun
~ electoral

LSI

DEX

(ec.) – "Uniune monopolista în care mai multe întreprinderi din aceeasi ramura de productie, încheie o conventie, stabilind preturile, conditiile de vânzare si de aprovizionare, termenele de plata, cantitatea de marfuri ce urmeaza sa o produca fiecare si îsi împart pietele de desfacere în vederea limitarii sau eliminarii concurentei"

DE

(ec.) – cartel international

CARTOGRAFIERE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

DP

cartografiere electorala**:** Studiul rezultatelor electorale în timp si spatiu (succesiunea rezultatelor alegerilor într-o circumscriptie electorala) care pune în evidenta evolutia preferintelor electoratului.

LSI

DE

(geogr.) – "Actiune de întocmire a hartilor pe baza surselor cartografice prin reprezentarea pe o baza topografica a anumitor elemente si fenomene"

CELULA, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

DP

celula de criza**:** "Grup de persoane însarcinate în mod oficial cu analiza unor evenimente importante pe plan intern sau extern pentru a informa opinia publica si a ajuta institutiile guvernamentale în elaborarea masurilor necesare"

LSI

DEX

(biol.) – "Element constitutiv fundamental al organismelor vii, alcatuit din membrana, citoplasma si nucleu, reprezentând cea mai mica unitate anatomica"

(pol.; în trecut) – celula de partid

(zoot.) – "Fiecare dintre cavitatile hexagonale ale fagurilor de ceara, în care albinele depun mierea, cresc ouale sau depoziteaza hrana; alveola"

(jur.) – "Încapere (strâmta) din închisori, unde sunt tinuti arestatii

sau condamnatii”

(av.) – “ansamblu format din aripile (si fuzelajul) unui avion”

(agr.) – celula de siloz

DE

(biol.)^{d} – celula mononucleara, ~ binucleara, ~ polinucleara, ~ gazda, ~ plasmatica

(chim.) – celula electrochimica

(tehn.)^{d} – celula de redresare, ~ flexibila (de fabricatie)

(electr.)^{d} – “Parte a unei instalatii electrice de distributie care contine echipamentul de înalta tensiune corespunzator unui singur circuit si constituie o unitate distincta”
celula solara, ~ fotoelectrica

(inform.)^{d} – celula de memorie

CENTRU, *s.*

LS-pol.

DEX

A.

(s. 4 ” Pozitie politica de mijloc între dreapta si stânga.”)

DP

(politica de) centru**:** Miscare politica care ocupa o pozitie de mijloc între partidele de dreapta si de stânga, fiind favorabila unor schimbari progresive si moderate a structurilor sociale

B. centru-stânga, ~-dreapta

LSI

DEX

(mat) ^{d} – “Punct în raport cu care punctele unei figuri se asociaza în perechi simetrice
Punct în raport cu care toate punctele unei figuri sunt la aceeasi distanta”

(mat-fiz.tehn.) **–** centru de rotatie

(fiz.) – centru de greutate

(sport) – “Punct marcat la mijlocul unui teren de joc (fotbal, handbal etc.), de unde începe partida sau de unde se repune mingea în actiune, dupa înscrierea unui gol.
Jucator aflat în centrul liniei de atac sau de aparare la

anumite jocuri sportive”

(anat., med.) – “Punct în care sunt localizate anumite functii sau acte”
centrul reflexelor, ~ nervos

(org.) – centru universitar, ~ de documentare

(org.-adm.) – “Institutie conducatoare”.
putere administrativa centrala

DE

(biol.)d – centre genice (sau de origine)

(meteor.)d – centru de actiune atmosferica

(org.) – centru istoric, ~ de calcul, ~ prevedere

(ped.) – centru de interes

CLASA, *s.*

LS-pol.

DEX
(–)
(s.2”Ansamblu de persoane grupate dupa criterii economice, istorice si sociologice.)

DP

clasa politica**: “**Diferentiere în cadrul societatii a unei paturi distincte si restrânse de persoane care îndeplinesc un rol semnificativ în conducerea societatii (elita puterii, clasa conducatoare, oligarhie politica)”

LSI

DEX

(biol.) – “Fiecare dintre diviziunile fundamentale ale regnului animal sau vegetal, mai mica decât încrengatura si mai mare decât ordinul”

(org.) – “Unitate organizatorica de baza în sistemul învatamântului”
“Unitate organizatorica de baza într-un institut de arta”

(mat.) – “Fiecare dintre grupele de câte trei cifre ale unui numar cu mai multe cifre”

(transporturi) – “Categorie (dupa confort si tarif) a vagoanelor, compartimen-telor, cabinelor etc.”

(resurse umane) – “Categorie, grad, rang care se acorda unui salariat potrivit functiei avute”.

DE

(sociol.) d – clasa sociala, ~ conducatoare, ~ de mijloc, ~ muncitoare, ~ taraneasca

(mat) d – clasa de echivalenta, ~ de resturi modulo p, ~ a siste-mului zecimal de numeratie
(tehn.) d – clasa de izolatie, ~ de precizie
(ped.) – clasa de sol
(astron.) – clasa spectrala

CLIMAT, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.2 " (Fig) Mediu social, politic, moral etc.")

DP

climat politic**: "**stare psiho-sociala care domneste în rândul populatiei, a unor grupuri sociale sau medii politice la un moment dat (atmosfera calma sau de tensiune)"

LSI

DEX

(meteor.) – "Clima (2)"

DE

(sociol.) – climat psiho-social

CLIVAJ, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

(–)

DP

Diferente ce apar între membrii unei societati datorita marimii veniturilor, diviziunilor etnice, deosebirilor dintre viata urbana si rurala

B. clivaj politic , ~ social, ~ etnic, ~religios, ~ rasial

LSI

DEX

(geol.) – "Proprietate a unor minerale si roci de a se desface în placi sau în lame dupa suprafete plane"

DE

(geol.) – plane de clivaj, ~ de strat

COERCITIE, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

(Livr.) “Masura de constrângere aplicata cuiva pentru a-l face sa îndeplineasca o obligatie.”

DP

“Masuri de constrângere folosite pentru a determina o persoana sa îndeplineasca anumite obligatii”.

B. coercitie violenta

LSI

DE

(jur.) d – “Masuri de constrângere folosita de organele statului pentru a determina o persoana sa îndeplineasca anumite obligatii.”

COMPETENTA, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

(–)

“Capacitate a cuiva de a se pronunta asupra unui lucru pe temeiul unei cunoasteri adânci a problemei în discutie”

DP

1. Sfera de atributii recunoscuta de lege unui organ sau organizatii de stat, economice sau sociale, în vederea îndeplinirii sarcinilor ce le revin.
2. Calitate a persoanei care este bine pregatita într-un domeniu, gratie educatiei primite si practicii sale.

B. competenta politica

LSI

DE

(jur.) d – competenta organelor administrative, competenta organelor de jurisdictie

COMPORTAMENT, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.1” Modalitate de a actiona în anumite împrejurari sau

situatii”).

DP

comportament electoral**:** Modul de manifestare a electoratului cu prilejul alegerilor.

LSI

DEX

(psih.) – “Ansamblul manifestarilor obiective ale oamenilor si animalelor prin care se exteriorizeaza viata psihica”

COMUNICARE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s1. *“A comunica: a face cunoscut, a da de stire, a informa”)*

DP

comunicare politica**:** Fluxul mesajelor si informatiilor ce dau structura si sens proceselor politice

LSI

DE

(jur.) d – “Aducere la cunostinta partilor într-un proces a unor acte de procedura în vederea exercitarii drepturilor si executarii obligatiilor ce decurg pentru ele din aceste acte, în limita unor termene care curg de la data comunicarii”

(sociol.) d – “Mod fundamental de interactiune psiho-sociala a persoanelor, realizata prin limbaj articulat sau prin alte coduri, în vederea transmiterii unor informatii, a obtinerii stabilitatii sau a unor modificari de comportament individual sau de grup”

(etol) d – comunicare animala

(rel) d – comunicarea însusirilor

CONCENTRARE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.1 "*A concentra: a (se) strânge, a (se) acumula într-un singur loc*")

DP

concentrarea puterilor**:** Proces de fuziune a puterilor legislative, executive, judecatoresti în mâinile unui singur om (dictatura) sau a unui grup mic de persoane (junta militara)

LSI

DEX

(psih.) – "Însusire a atentiei care consta în fixarea prelungita a constiintei asupra unui obiect, probleme , activitati si sustragerea de la altele"

(prep.) – "Operatie de separare a mineralelor utile de cele sterile, utilizând metoda flotatiei, gravimetriei, magnetica etc."

(chim.) d – "Operatie de marire a concentratiei unui component dintr-un amestec sau dintr-o solutie"

(ec-pol.) d – concentrarea puterilor, concentrarea capitalului

(pol.) d – lagar de concentrare

DE

(ec-pol.) d – concentrare financiara

CONCURENTA, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.2 " Întrecere, rivalitate într-un domeniu de activitate.")

DP

concurenta politica**:** Acces la putere al fortelor politice în conditiile unei continue activitati de sustinere si confruntare a doctrinelor si programelor de actiune pe care le promoveaza în vederea câstigarii adeziunii si voturilor populatiei

LSI

DEX

(ec) – “Rivalitate comerciala pentru acapararea pietei, desfacerea unor produse, pentru clientela etc.”

(geom.) d – “Proprietate a doua drepte concurente”
punct de concurenta

DE

(ec) – concurenta neloiala, libera ~

CONFERINTA, *s.*

LS-pol.

DEX

(s.2 “Reuniune a a reprezentantilor unor state, al unor organizatii politice, stiintifice etc., cu scopul de a dezbate si de a hotarî asupra unor probleme curente si de perspectiva ale activitatii lor
s.3 For superior al unei organizatii de partid care se întruneste pentru a dezbate probleme ale activitatii oragnizatiei, a alege organele sale de conducere etc.”)

DP

“1.Organ deliberativ întrunit periodic pentru dezbaterea problemelor privind activitatea unui partid sau a unei organizatii obstesti si pentru alegerea organelor conducatoare.
2. Întrunire a reprezentantilor unor partide sau organizatii pentru a dezbate probleme de interes comun.”

LSI

DEX

(gen.) – “Expunere facuta în public asupra unei teme din domeniul stiintei, artei, politicii etc., cu intentia de a informa, de a instrui, de a omagia”
conferinta de presa

DE

(pol.) – conferinta de pace, ~ la nivel înalt

CONFIRMARE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

DP

"Putere a corpului legislativ de a aproba numirile facute pentru ocuparea posturilor executive si judecatoresti"

LSI

DEX

(jur.) – "Declaratie prin care o persoana, îndreptatita sa ceara anularea unui act, îl recunoaste valabil.
Aprobare a unui act de catre organul competent"

DE

(rel.) – "Act sacramental (taina) care desavârseste botezul"

CONFLICT, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.1 " Neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord").

DP

conflict de competenta**:** Situatie în care mai multe organisme se declara competente sa rezolve aceeasi cauza (conflict pozitiv) sau se considera necompetente (conflict negativ).

LSI

DEX

(pol.mil.) – conflict de frontiera

(lit.) – "Contradictie între ideile, interesele sau sentimentele diferielor personaje, care determina desfasurarea actiunii într-o opera literara"

DE

(pol.mil.) – conflict de frontiera

(pol.mil.) – conflict international, ~ armat

(jur.) d – conflict de legi

(psih.) d – "Stare posibila a unei persoane supusa unor tendinte si interese opuse de valori aproximativ egale"
conflict între generatii

CONSTITUTIE, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

(–)

(vezi mai jos)

DP

Lege fundamentala care stabileste principiile si normele de baza ale unui stat si ale relatiilor dintre puteri, ale relatiilor dintre popor si guvernarea sa, precum si ale drepturilor si libertatilor cetatenilor

B. constitutie cutumiara, ~nescrisa

LSI

DEX

(jur.) – "Lege fundamentala a unui stat, investita cu o forta juridica superioara celorlalte legi, care cuprinde principiile si normele esentiale ale organizarii lui, stabileste drepturile si datoriile principale ale cetatenilor, sistemul electoral […] reflectând astfel stadiul de dezvoltare sociala, economica si politica la un moment dat a statului respectiv"

(anat.) – "totalitatea particularitatilor morfologice,functionale si psihologice ale unui individ; structura fizica generala a corpului omenesc"

CONTRACT, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

[s.1"Acord încheiat, ca urmare a întelegerii intervenite între doua sau mai multe persoane (fizice sau juridice), pentru crearea, modificarea sau stingerea unor drepturi si obligatii în relatiile dintre ele"]

DP

contract colectiv**:**

"1.Procedeu democratic de promovare si aparare a drepturilor salariatilor în raport cu patronatul sau consiliul de administratie al unei institutii.

2. Acord încheiat între salariati si conducerea unitatii pentru

reglementarea conditiilor de munca nu numai pe plan individual ci si între sindicat si patronat (Consiliu de administratie).”

contract social**:** Concept central al teoriei politice care sustine ca originea si conditia mentinerii vietii sociale rezida în încheierea unui pact social

LSI

DE

(jur.) d – contract de munca, ~ economic, ~ de autor, ~ de casatorie

(filoz.) d – contract social

CONTROL, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.1 “Analiza permanenta sau periodica aunei activitati, a unei situatii etc. pentru a urmari sensul ei si a lua masuri de îmbunatatire”).

DP

control al agendei**: “**Caracteristica definitorie a unui regim democratic care se exprima prin capacitatea cetatenilor de a exercita un control asupra modului în care organele legislative si executive stabilesc agenda lor de lucru (prin înscrierea unor probleme ce intereseaza bunul mers al societatii)”

control parlamentar**: “**Functie traditionala a parlamentului, alaturi de functia legislativa si bugetara, care consta în supravegherea activitatii politice si administrative a executivului”

control social**: “**Mecanism care asigura coeziunea, stabilitatea societatii si totodata schimbarea ei în timp […] îndeplineste un rol de echilibrare si reechilibrare a vietii sociale”

*****control si echilibru al puterilor**: “**Problema esentiala a guvernarii moderne […] urmareste prevenirea acumularii puterii în totalitatea ei, doar în mâinile unei persoane sau a uneia din ramurile puterii (legislative sau executive)”

LSI

DEX

(ec.) – cifra de control

(adm.) – punct de control
(soc.iesit din uz) – control obstesc
(org.) – "Institutie sau grup de persoane care supravegheaza anumite activitati"

DE

(jur.) d – drept de control,
(mat.) – control financiar-bancar
(tehn.) – control tehnic de calitate, ~ automat
(med.) – control sanitar

CONVENTIE, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

(–)

(s.1 "Întelegere, acord între doua sau mai multe state").

DP

1. Denumire data în SUA adunarii delegatilor unui partid la nivel local sau national.
1. Adunare reunita pentru a elabora o constitutie.
2. O întelegere între subiectii unei activitati organizate – conventii între state pentru reglementarea unui diferend, conventii ale organizatiilor internationale pentru orientarea legislatiilor nationale.
3. Mod de gândire sau de comportament social.

B. Conventie nationala:" Întrunire a unui partid pentru a stabili strategia si politica generala, pentru a propune candidati pentru alegeri si pentru a alege conducerea partidului. Termenul a fost adoptat recent si în tara noastra de unele formatiuni politice"

LSI

DEX

(jur.) d – "Contract; denumire data unor contracte internationale"
(arta) d – "Întelegere tacita de a admite unele procedee sau fictiuni"

DECIZIE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

("s.1 Hotarâre luata de un organ al administratiei de stat sau de un organ de jurisdictie")

DP

decizie politica**: "**Act de optiune si de vointa politic pentru un anumit mod de actiune, din mai multe alternative disponibile, în abordarea unei probleme de interes public."

LSI

DE

(mat) – teoria deciziilor, arbore (tabela) de ~

(cond.) – decizie economica, ~ sociala, ~ juridica, ~~ administra-tiva, ~ economica, ~ militara

DEZVOLTARE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

("*A dezvolta:* a evolua")

DP

dezvoltare durabila**:** Concept eleborat de catre Conferinta de la Rio de Janeiro (Brazilia) din 1992 pentru a denumi o dezvoltare economico-sociala compatibila cu respectarea cerintelor ecologice ale protectiei mediului

dezvoltare sociala**:** Ansamblu de proiecte si programe propuse de ONU la Conferinta de la Copenhaga din 1992 privind acea componenta a dezvoltarii durabile care asigura un nivel de trai mai ridicat populatiei, folosirea fortei de munca si crearea celorlalte conditii pentru accelerarea progresului social în întreaga lume (eradicarea saraciei, eliminarea violentei si intolerantei, atenuarea tensiunilor si conflictelor, înlaturarea dezordinii sociale).

LSI

DE

(filoz.) d – "Categorie desemnând o miscare complexa, cu caracter ireversibil"

(biol.) d – dezvoltare embrionara

(chim.) d – "Producere, emanare, degajare"

(mat.) d – dezvoltare în serie

(muz.) d – "Procedeu de tratare a materialului melodic si ritmic într-o compozitie muzicala, sectiune dintr-o compozitie muzicala".

DIALOG, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.1 "Spec. Convorbire cu caracter oficial care are loc între reprezentantii a doua parti, a doua tari etc.")

DP

dialog politic**:** Schimb de opinii si argumente înte parti având pozitii si convingeri politice diferite în legatura cu problemele cu care se confrunta societatea

LSI

DEX

(lit.) – "Forma de convorbire între doua personaje"
"Pasaj dint-o opera literara în care se reda convorbirea dintre doua personaje
Opera literara scrisa sub forma de dialog"

(lingv.) – linie de dialog

DE

(inform.) d – dialog om-calculator

DISCIPLINA, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.1 " Totalitate a regulilor de comportare si de ordine obligatorii pentru membrii unei colectivitati").

DP

disciplina parlamentara**:**" Totalitate a regulilor obligatorii pentru parlamentari înscrise în regulamentul de functionare al unei adunari legislative"

disciplina a votului**: "**Obligatie politica a unui parlamentar de a urma directivele de vot date de partidul sau sau de grupul parlamentar din care face parte"

LSI

DEX

(st.) – "Ramura a unei stiinte".

DE

(dr.) d – disciplina contractuala

(ec) – disciplina financiar**a**

ECHIDISTANTA, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

DP

echidistanta politica**: "**Situatie a unei personalitati oficiale, care, datorita rolului îndeplinit în societate, pastreaza o distanta egala fata de toate partidele si miscarile proprii unui regim."

LSI

DEX

(top.)d – "Diferenta constanta de înaltime dintre cotele a doua puncte situate pe doua curbe de nivel."

ECHILIBRU

LS-pol.

DEX

(–)

(s.4 "Fig. Proportie justa, raport just între doua lucruri opuse; stare de armonie care rezulta din aceasta.")

DP

echilibru politic**:** Stare de stabilitate proprie unui sistem politic, când diversele forte sociale sunt la fel de puternice încât actiunile lor nu pot modifica situatia interna a societatii

echilibru de putere**: "**1.Politica ce urmareste sa previna ca un stat sa obtina preponderenta în raporturile de putere fata

de alt stat sau grupare de state.
2.Principiu al relatiilor internationale conform caruia atunci când un stat sau grup de state cauta sa obtina o crestere a potentialului militar, statul sau grupul de state rivale vor lua masuri similare pentru a restabili echilibrul militar."
echilibru al terorii**:** Formula pusa în circulatie de fostul prim-ministru al Marii Britanii, Winston Churchill, pentru a caracteriza relatiile dintre SUA si URSS dupa cel de-al doilea razboi mondial, când cele doua superputeri desi detineau arme nucleare nu riscau sa declanseze un razboi nuclear, care nu ar fi avut un învingator, ci ar fi provocat distrugerea vietii pe întreaga planeta.

LSI

DEX

(gen.) – "Situatie a unui corp asupra caruia se exercita forte care nu-i schimba starea de miscare sau de repaus; stare stationara a unui fenomen."
echilibru dinamic

(fiz). – "Proprietate a anumitor sisteme de forte de a nu schimba starea de miscare sau de repaus a unui corp rigid asupra caruia se exercita".

(psih.) – **"**Fig. Stare de liniste, de armonie, de stabilitate launtrica."

(ec.) – "Stare a unei balante economice în care partile comparate sau raportate sunt egale."
echilibru bugetar, ~ economic

DE

(fiz.) d – echilibru mecanic, ~ termodinamic

(chim.) – echilibru chimic

(mediu) – echilibru natural, ~ fizico-geografic, ~ ecologic

(stiinta) – teoria echilibrului

(ec.) – echilibru economic general, echilibrul balantei, echili-brul pietei, teoria echilibrului

(psih.) d – senzatie de echilibru

(pol.) – echilibru politic

(soc.) – echilibru social

ECHIPA, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(“Grup de oameni care, sub conducerea unui sef, îndeplinesc în acelasi timp o munca sau o actiune comuna.”)

DP

echipa guvernamentala**:** Practica politica cunoaste doua tipuri principale de guverne: cabinetul si echipa guvernamentala […] sistemul echipa guvernamentala […] se aplica în cazul guvernelor cu un numar mare de persoane – ministri, secretari de stat si subsecretari. În cadrul acestei structuri nu exista egalitate între primul ministru si ansamblul echipei.

LSI

DEX

(sport) – “Grup de sportivi constituit într-o formatie, în cadrul careia se antreneaza, sub conducerea unui specialist, si participa la competitii.
Fiecare dintre cele doua formatii care îsi disputa un meci (de fotbal, baschet, hochei, polo etc.).”
spirit de echipa

EGALITATE, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

(–)

(s.2. “Principiu potrivit caruia tuturor oamenilor si tuturor statelor sau natiunilor li se recunosc aceleasi drepturi si li se impun aceleasi îndatoriri, prevazute de regula de drept: situatie în care oamenii se bucura de aceleasi drepturi si au aceleasi îndatoriri.”)

DP

Unul din drepturile fundamentale ale oamenilor prin care se postuleaza egalitatea de drept pentru toti membri societatii

B. egalitate de drept, ~ a sanselor, ~ umana, ~ social-economica, ~ politica

LSI

DEX

(sport) d – “Situatie în care mai multi participanti realizeaza acelasi numar de puncte în cadrul aceluiasi concurs.”

(mat.) d – “Relatie între doua sau mai multe cantitati, elemente, termeni etc. egali; expresie a acestei relatii, scrisa cu ajutorul semnului egal.”

DE

(sociol.) d – “Similitudine de statuturi sociale, drepturi, responsabilitati, sanse.”

(etica) d – “Principiu moral în baza caruia oamenii, indiferent de tara si conditia lor, au acelasi drept la respect.”

FORMA, *s.*

LS-pol.

DEX

(vezi mai jos)

DP

forma de guvernamânt**:** Mod de organizare si exercitare a puterii de stat. Formele principale sunt monarhia si republica, fiecare având diferite variante

LSI

DEX

(pol) – **“**forma de guvernamânt**:** Mod de organizare si de functionare a conducerii statului“

(filoz.) d – “(În corelatie cu continut) Categorie care desemneaza structura interna si externa a unui continut, modul de organizare a elementelor din care se compune un obiect sau un proces”

forme ale constiintei sociale

(geom., fiz., tehn.) d – “Aspectul unei figuri în care nu se tine seama de marimea ei”

(sport.) d – “Stare de maxima capacitate de efort a organismului, obtinuta prin antrenament, disciplina, viata spotiva etc.)”

(arte) – “Totalitatea mijloacelor de expresie a continutului unei opere artistice”

(jur.) – “Dispozitie de procedura (care poate atrage anularea unui

act sau a unei hotarâri judecatoresti)”

(geogr.) d – forma de relief

(lingv.) d – “Complex de sunete prin care se exprima un sens; aspectul exterior al unui cuvânt pentru a exprima o valoare sau o functie gramaticala”

(tehn.) d – “Piesa prevazuta cu o cavitate de o anumita înfatisare în care se toarna un material care reprezinta negativul obiectului obtinut prin turnare”

(tipogr.) d – “Pagina de zat completata de jur împrejur cu material de albitura si închisa într-o rama metalica, gata pentru a fi introdusa în masina de tipar”

DE

(etica) d – “Norma morala care trebuie respectata într-o conduita”

(logica) d – forma logica

(jur.) d – forma a actului juridic, ~ scrisa, ~autentica, ~ solemna

(tehn.) d – forma de turnare

(tipogr.) – forma de tipar

(muz.) d – forma muzicala

FORMULA, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

[s.1 “Enunt precis al regulii de urmat pentru efectuarea unei anumite operatii; expresie precisa, generala si invariabila a unei idei, a unei relatii, a unei legi etc. (care se poate aplica mai multor cazuri particulare).”]

DP

formula de guvern**:** Modalitate de constituire si de lucru a unui guvern

formula politica**:** Ansamblu de idei menit sa câstige vointa si suportul maselor pentru puterea existenta sau pentru o forta politica ce cauta sa se afirme în concurenta politica dintre partide

LSI

DEX

(com.) – “Fraza-tip folosita oral în anumite ocazii, sau care, scrisa,

cuprinde termenii expresiei în care trebuie redactat un act, o sentinta etc. “
formula de politete

(mat) – “Relatie alcatuita din litere, cifre si semne matematice, constituind o identitate în care unul dintre membri este considerat ca expresie a celuilalt sau ca regula de urmat pentru a calcula valoarea celuilalt. “

(chim.) – “Expresie în simboluri chimice care reprezinta compozitia calitativa si cantitativa a moleculei unei substante.”

DE

(mat.) d – formulele lui Cardano, ~ lui Euler, ~ lui Leibniz- Newton, ~ lui Moivre, ~ lui Taylor

(chim.) – formula chimica, ~ bruta, ~ moleculara, ~ structurala

(ec.) – formula contabila

(bot.) – formula florala

(stomat.) – formula dentara

FORTA, *s.*

LS-pol.

DEX
(–)
(sIII.1. “Putere de constrângere, violenta”)

DP

forta publica**:** Ansamblu al organelor statului care au functia de a asigura mentinerea ordinii, respectarea legii si executarea hotarârilor judecatoresti …(armata, politia, procuratura, executorii judecatoresti).

LSI

DEX

(mil.) – “(De obicei la pl. si urmat de determinarea “armata”) Totalitatea unitatilor militare ale unui stat; armata.”
(forta armata); forte militare, forta vie

(ec.) d – forta de munca

(fiz.) d – “Actiune care, exercitata de un sistem fizic asupra altuia, îi schimba starea de repaus sau de miscare care îl deformeaza.”
forta motoare, ~ de tractiune

(jur.) – caz de forta majora

DE

(ec.) d – forta productiva a muncii

(soc.pol.) – forte sociale si politice

(fiz.) d – forta centrifuga, ~ centripeta, ~ Coriolis, ~ electromotoare

(jur.) d – forta probanta

FRACTIUNE, *s.*

A.

DEX

(s.2. “Grupare de membri în cadrul unui partid politic, care lupta împotriva liniei politice a majoritatii membrilor acelui partid.”

s.3 “Grup format din reprezentantii unui partid politic în parlament.”)

DP

1. În trecut, denumire data partidelor.

2. Grupare în cadrul unei organizatii politice, într-un partid, având o politica proprie si strategii diferite de cele ale întregului partid

3. Folosit uneori cu o conotatie negativa, implica o condamnare din partea partidului în cauza (fractionism).

B. fractiune parlamentara

LSI

DEX

(chim.) – “Portiune din lichidul obtinut prin distilarea unui amestec de lichide ridicat la o anumita temperatura sau portiune solida obtinuta prin cristalizare fractionata dintr-o solutie ”

DE

(chim.) d – fractiuni petroliere

FRONT, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.3.”Fig. Grup de forte solidare, organizate în vederea unei lupte comune pentru realizarea unui scop”)

DP

1. Denumire data unor organisme politice care cuprind mai multe curente.
2. Alianta a unor organizatii politice sau obstesti pe baza unei platforme comune de activitate.
3. Coalitie de forte politice având diferite scopuri.

LSI

DEX

(mil.) – "Loc unde se dau lupte militare în timp de razboi; totalitatea fortelor militare care opereaza pe câmpul de lupta sub o comanda unica.
Parte din teatrul de operatii al unui stat aflat în stare de razboi, pusa sub comanda unica.
Mare unitate operativa, compusa din mai multe armate".

(org.) – "Formatie de militari, scolari, sportivi etc. aliniati cot la cot, cu fata la persoana care da îndrumari, comenzi etc."

(geol.) – "Portiune dintr-un zacamânt de substante minerale utile unde se face taierea rocilor, a minereurilor sau a carbunilor"

(arhit., constr.) – "Plan vertical în care sunt situate fatada unei cladiri sau fatadele unui ansamblu de cladiri.
Latura a unei parcele care coincide cu alinierea caii de circulatie."

(met.) – "Zona de tranzitie între doua mase de aer diferite, caracterizata prin schimbari meteorologice bruste, cu consecinte directe asupra mersului vremii"
front atmosferic

(fiz.) d – front de unda

GARDA, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

[s.1 "Paza, supraveghere efectuata într-o unitate militara, într-o institutie civila etc.; (concr.) persoana sau grup de persoane care asigura aceasta paza."]

DP

garda nationala**:** Forte armate formate din voluntari (numite adesea militii) care pot fi chemate în serviciu în orice moment dificil al vietii economice sau politice […] poate

primi diferite nume, în functie de tara

LSI

DEX

(mil.) – garda personala, ~ civica (sau nationala)
(org.) – soldat, medic de garda, farmacie de garda
(sport.) – Pozitie a bratelor si a corpului luata de un boxer, de un luptator etc. pentru a para loviturile adversarului sau pentru a ataca.
(sah) – garda sau (rar) ~ la regina
(soc., pol.) – garda veche (sau vechea garda)
(arme, tehn.) – Aparatoare metalica montata între mânerul si lama unei sabii, unei spade etc.
garda tragaciului

DE

(elt.) d – fir de garda

GEOGRAFIE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(“Stiinta care studiaza si descrie învelisul terestru, cu toate elementele sale, din punct de vedere fizic, econimic, etnografic etc.”)

DP

geografie electorala**:** studiul componentelor spatiale ale alegerilor
geografia votarii, ~ reprezentarii, ~ impactului spatial al politicilor (elaborate de o guvernare)

LSI

DEX

(lingv.) – geografie lingvistica

DE

(stiinte) – geografie generala, ~ regionala, ~ sociala, ~ a resurselor, ~ aplicata, ~ fizica, ~ a atmosferei, ~ a apelor, ~ a formelor de teren, ~ a plantelor, ~ a animalelor, ~ a solurilor (pedologia), ~ istorica

GRUP, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.2. “Spec. Fractiune politica; grupare formata din reprezentantii unui partid sau ai unui curent politic.”)

DP

grup de interes: Ansamblu de indivizi, care, în virtutea unor interese comune (materiale, morale, profesionale) se organizeaza într-un anumit grad cu scopul de a reprezenta, apara si promova aceste interese în viata politica, economica, sociala si culturala

grup de presiune: Grup cu un grad relativ de organizare, desigur neoficiala, care prin presiuni sociale cauta sa dobândeasca rezultate concrete […] urmareste influentarea directa sau indirecta a activitatii parlamentare si guvernamentale în directia propriilor interese

grup parlamentar: Grupare a deputatilor si senatorilor în parlament formata din reprezentantii unor partide, miscari politice si care adopta, în general, aceeasi pozitie politica.

LSI

DEX

(gen.) – “Ansamblu de obiecte, de animale sau de plante asemanatoare, aflate laolalta. Ansamblu de obiecte, de piese etc. de acelasi fel, reunite pe baza caracteristicilor functionale si alcatuind un tot.”

(elt.) – **grup electrogen**

(constr.) – **grup sanitar**

(mat.) – “Multime de elemente în care fiecarei perechi de elemente îi corespunde un element din aceeasi multime, în care este adevarata asociativitatea oricare ar fi elementele multimii, în care exista un element neutru si un element opus legii de compunere a multimii.”

DE

(soc.) – **grup social**

(mil.) – **grup de armate,** ~ de recunoastere

(mil.) – **grup parlamentar**

(ec.) d – “Asociere între doua societati (dintre care una este

"societate mama") pe baza anumitor aranjamente (presupune si consolidarea conturilor)"

grup bancar

(mat) d – **grup comutativ (abelian)**

IDEE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.2. "Principiu, teza cuprinzatoare, teza fundamentala, concept, gîndire, fel de a vedea")

DP

***idee-forta:** Termen elaborat în domeniul psihologiei de Alfred Fouillé, preluat ulterior si în sfera politicii pentru a desemna tezele cele mai apte sa provoace reactia pozitiva a maselor într-o anumita perioada istorica

LSI

DEX

(log.; psih.) – "Termen generic pentru diferite forme ale cunoasterii logice; notiune, concept."

DE

(filoz.) d – **teoria ideilor înnascute; idee fixa, ~ prevalenta**

IMUNITATE, *s.*

LS-pol.

DEX

(s.3 "Ansamblu de drepturi sau de privilegii de care se bucura unele categorii de persoane.")

DP

imunitate parlamentara: În vederea exercitarii libere a mandatului, membrii unui organ legislativ beneficiaza de dreptul de a nu fi urmariti, învinuiti si trimisi în judecata decât cu aprobarea organului reprezentativ din care fac parte

LSI

DEX

(med.) – "Rezistenta a organismului fata de actiunea microbilor patogeni sau a produsilor toxici ai acestora."

(jur., pol.) – **imunitate parlamentara, ~ diplomatica**

DE

(jur.) d – "Privilegiu acordat sau recunoscut la cerere, printr-un act al monarhului, stapânilor de mosii de a judeca, de a strânge impozite, de a ridica oaste etc. pe domeniile lor, prin organe proprii si în folosul lor, fara amestecul reprezentantilor puterii centrale."
imunitate de jurisdictie

INCOMPATIBILITATE, *s.*

DEX

[s.2. "Interzicere (prevazuta de lege) de a cumula doua functii, doua atributii care, prin caracterul lor, sunt contradictorii."]

DP

"Prevedere juridica menita sa asigure independenta celor alesi în raport cu puterile publice sau private, prevedere care considera mandatul parlamentar incompatibil cu un anumit numar de alte mandate, functii publice sau activitati private"

LSI

DEX

(med.) d – "Termen folosit de obicei în legatura cu transfuziile de sânge, pentru a arata o nepotrivire de grup sangvin. "

(mat) d – "Caracteristica a unui sistem de ecuatii sau inecuatii de a fi incompatibil."

INDEPENDENT *s., adj.*

LS-pol.

DEX

(–)

(adj."Care nu depinde de cineva sau de ceva; (despre un popor sau un stat) care se bucura de independenta, liber, autonom.")

DP

1. Persoana care candideaza la o functie electiva […] fara a avea o afiliere de partid.
2. Alegator care îsi da votul pentru “cel mai bun” candidat fara a tine seama de apartenenta de partid a acestuia.

LSI

DE

(mat.; fiz.) d – “adj.(despre marimi)A carei valoare nu depinde de nici o alta valoare sau marime.”

(ist.) – “s. (În timpul revolutiei burgheze din Anglia) Membrii unei grupari politice reprezentând interesele burgheziei mijlocii si ale nobilimii mijlocii îmburghezite”

INDICATOR, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s. 3. “Expresie numerica cu ajutorul careia se caracteri-zeaza cantitativ un fenomen social-economic din punctul de vedere al compozitiei, structurii, schimbarii în timp, al legaturii reciproce cu alte fenomene etc. ”)

DP

indicatori avansati: Masuratori statistice care, prin modifi-carea valorii lor, avertizeaza asupra unei posibile schimbari în evolutia unei situatii politice sau economico-sociale

indicatori sociali: Serii statistice de date sau alte forme de evidenta care permit descrierea si evaluarea diverselor aspecte ale dezvoltarii ueni societati: starea de sanatate a populatiei, dinamica demografica, educatia, folosirea fortei de munca, nivelul veniturilor, distributia veniturilor, nivelul criminalitatii, gradul de degradare ecologica a mediului etc.

LSI

DEX

(tehn.) – “Aparat, instrument, dispozitiv care serveste la indicarea anumitor marimi, fenomene, informatii etc.”

(telec.) – **indicator de acord**

(infrastr.) – “Semnal, simbol etc. care serveste la indicarea directiei, distantei sau etapelor unui drum. “

(telec.) – “Substanta cu ajutorul careia se determina caracterul acid sau bazic al altei substante ori sfârsitul unei reactii chimice.”

DE

(ec.) d – **indicator de plan, ~ statistic, indicatoarele tarifare de calificare**

(bot.) d – “Specie caracteristica unui climat, sol sau altor conditii de mediu dintr-o anumita regiune sau dintr-un anumit habitat.”

(mat.) d – **indicatorul unei multimi, indicatorul lui Euler**

INFORMATIE, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

[s.3 ” Fiecare dintre elementele noi, în raport cu cunostintele prealabile, cuprinse în semnificatia unui simbol sau a unui grup de simboluri (text scris, mesaj vorbit, imagini plastice, indicatie a unui instrument)”]

DP

Ceea ce reprezinta un element de noutate în raport cu ansamblul cunostintelor anterioare

B. **informatie politica**

LSI

DEX

(mat.) – **teoria informatiei**

(biol.) – **informatie genetica**

OPOZITIE, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

[sII. “(În tarile cu regim parlamentar) Totalitatea persoa-nelor care fac parte dintr-un grup politic potrivnic partidului aflat la putere; politica pe care o duce acest grup fata de partidul la putere.”]

DP

1. Ansamblu de persoane, grupuri, partide care, la un moment dat, în parte sau în totalitate, se situeaza pe o pozitie opusa regimului politic sau politicii parlamentare (în alegeri, în viata parlamentara sau în viata politica cotidiana).
2. Partide si grupuri politice care lupta pentru cucerirea puterii, pe calea alegerilor libere, beneficiind de garantii legale de a se exprima liber si de a câstiga de partea lor electoratul la egalitate de mijloace cu partidul sau cu partidele politice aflate la putere.

B. **opozitie parlamentara, ~ extraparlamentara**

LSI

DEX

(filoz.) d – "Notiune a dialecticii desemnând un stadiu mai înalt de dezvoltare a contradictiei decât deosebirea, stadiu în care obiectul unitar se dedubleaza în contrarii ce se exclud."

(log.) – "Raport de excludere între doua notiuni sau între doua judecati, astfel încât acceptarea uneia dintre ele duce la respingerea celeilalte."

(astron.) – "Pozitie a doua corpuri ceresti care, privite de pe Pamânt, se gasesc pe bolta cereasca diametral opuse."

(jur.) d – "Manifestare de vointa destinata sa împiedice îndeplinirea unui act juridic sau sa impuna anumite conditii acestei îndepliniri.
Cale de atac împotriva anumitor acte de executare silita."

(lingv.) d – "Diferenta, de obicei fonetica, cu sau fara valoare functionala, între doua unitati lingvistice. "

ORDIN, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

1."Comunitate monahala întâlnita în diverse religii, care sustine o propaganda activa în favoarea religiei respective."

3."Decoratie superioara medaliei."

5. "Dispozitie obligatorie, scrisa sau orala, data de o

autoritate sau de o persoana oficiala pentru a fi executata întocmai; porunca.”

DP

1. Asociatie religioasa
2. Societate la care sunt obligati sa adere membrii anumitor profesii libere în vederea respectarii regulilor profesionale si asigurarii disciplinei.
3. Recompensa instituita pentru merite deosebite
4. Rang, categorie
5. Dispozitie ce se executa obligatoriu.

B. **ordin militar,** ~ul Templierilor, ~ul Iezuitilor, ~ul “Mihai Viteazul”

LSI

DEX

(org.) – “(Concr.) Act care contine o dispozitie cu caracter obligatoriu.”
ordin de zi, ~ de chemare, ~ de serviciu, ~ de plata

(biol.) – “Categorie sistematica în zoologie si botanica, superioara familiei si inferioara clasei.”

(arhit.) – “Sistem arhitectonic ale carui elemente sunt dispuse si proportionate dupa anumite reguli, pentru a forma un ansamblu armonios si regulat.”

(ist.) – “Comunitate medievala de cavaleri-calugari care participau la actiuni razboinice.”

DE

(mat.) d – “dimensiune a unui determinant sau a unei matrici patrate.”
ordin de multiplicitate

(arhit.) d – **ordin doric, ~ ionic, ~ corintic, ~ compozit, ~ toscan**

(ist.; rel.) – **ordine monaho-cavaleresti,** ordinul Ioanitilor, ordinul templierilor, ordinul teutonic.
ordine cavaleresti
ordine calugaresti, ordinul dominicanilor, ordinul ursulinelor, ordinul rifailor

ORDINE,*s.*

LS-pol.

A.

DEX

"Organizare, rânduire sociala, politica, economica; regim: spec. stabilitate sociala, respectul institutiilor sociale stabilite."

DP

Stare de functionare normala a unei institutii sau a întregii societati datorita unor structuri si functii stabilite prin reguli si legi;

B. **ordine constitutionala, ~ de drept**

ordine de zi: lista de probleme ce urmeaza sa se discute într-o adunare, în cadrul aceleiasi sedinte;

~ de zi parlamentara

ordine publica:

1. Caracteristica a unei societati în care datorita desfasurarii relatiilor sociale în conformitate cu prevederile legii domina siguranta, securitatea, respectul fata de drepturile cetatenilor, iar serviciile functioneaza în conditi bune.

2. Echivalent al pacii interne […] este una din obligatiile administratiei publice care organizeaza executarea legii si totodata rezultatul respectarii legilor de catre cetateni.

LSI

DEX

(org.) – "Dispozitie, succesiune regulata cu caracter spatial, temporal, logic, moral, estetic; organizare, însiruire, rând, rânduire, orânduiala."

ordine de bataie

(soc.pol.) – **ordine publica**

DE

(pol.) – **noua ordine economica si politica internationala**

(mat) ^{d} – **relatie de ordine**

ORGAN, *s.*

LS-pol.

DEX

(s.4. “Grup de persoane care îndeplineste o functie politica, sociala, administrativa etc.; institutie politica, sociala, administrativa etc. reprezentata de aceste persoane.”)

DP

organ de specialitate: “Institutie înfiintata prin lege (sau în conditii indicate de lege) pentru domenii specifice de activitate proprii administratiei publice”

organ de stat: “Forma organizatorica creata prin lege si învestita cu o anumita competenta în exercitarea functiilor statului (guvern, ministere etc.)”

organ obstesc: “Forma de organizare a activitatii cetatenilor constituita în baza legii, care exercita atributii de interes general, fara ca persoanele care le îndeplinesc sa primeasca o remuneratie”

organ reprezentativ: “Organ ales prin vot de cetateni pentru a le exprima interesele si vointa în organele de conducere ale statului”

LSI

DEX

(anat.) – “Parte din corpul unei fiinte vii, care îndeplineste una sau mai multe functii vitale sau utile vietii. “

(tehn.) – “Parte componenta a unui mecanism, a unui aparat, a unei masini, formata din una sau din mai multe piese, având o anumita functie.”

(jurnal.) – “Fig. Mijloc, instrument de actiune, de comunicare. Ziar, revista.”

DE

(tehn.) – **organ de masina**

(jur.) d – **organ al persoanei juridice**

(soc.pol.) – **organ de stat, ~ reprezentativ**

PLATFORMA, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

(s.6. “Program de activitate sau de revendicari politice al unui partid, al unei grupari sau ale unui om politic.”)

DP

Expunere de principii si obiective de catre un partid sau de catre un candidat în alegeri pentru a câstiga suportul electoratului

B. **platforma politica, ~ electorala**

LSI

DEX

(tehn.) – “Suprafata orizontala plana a unui vehicul, a unui aparat de ridicat etc., pe care se încarca vite, marfuri etc. vagon sau camion deschis, fara pereti si fara acoperis, utilizat pentru transporturi.”

platforma de lansare, ~ spatiala, ~ de foraj marin

“Parte a unui tramvai, a unui autobuz, a unui vagon de tren etc., în dreptul usilor, pe unde urca sau coboara calatorii.”

(constr.) – “Element plan al unei constructii.”

(geogr.) – “Teren, de cele mai multe ori plan, situat la diferite înaltimi.”

(sport) d – “Instalatie orizontala rigida, de 2-6 m lungime (acoperita cu un strat antiderapant), de pe care se executa sarituri în apa.”

(geol.) d – “Unitate structurala veche a scoartei pamântului cu fundamentul cutat, peste care sunt sepuse depozite sedimentare aproape orizontale.”

(soc.,pol.) – “Obiectul, problemele, punctul de vedere al unei discutii.”

DE

(urbanism) – **platforma industriala**

(tehn.) – **platforma de încercare**

(geol.) d – **platforma de abraziune, ~ continentala**

POLARIZARE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

[s.3 “(Filoz.) Formare a unor termeni opusi polari; realizare a unei polaritati.”]

DP

Polarizare sociala si politica:

1. Proces de acumulare a bogatiei la un pol al societatii si de extindere a saraciei la celalalt, ceea ce provoaca înasprirea conflictelor sociale.
2. Separare si, în acelasi timp, grupare a fortelor politice dintr-o societate în jurul unor centre de concentrare poli-tica, cu implicatii în distribuirea voturilor electoratului.

LSI

DEX

(fiz.) d – “Proces prin care un corp sau un sistem fizic dobândeste proprietatea de polaritate.”
polarizare electrica, ~ electrolitica (sau **electrochimica), ~ rotatorie**

(lingv.) d – “Dezvoltare în directii opuse a sensurilor unui cuvânt; nediferentiate la origine.”

DE

(fiz.) d – **polarizarea dielectricilor, ~ magnetica, ~ electrolitica**

PRINCIPIU, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s. 1 “Element fundamental, idee, lege de baza pe care se întemeiaza o teorie stiintifica, un sistem politic, juridic, o norma de conduita etc.”)

DP

principiul majoritatii: Principiu de baza al functionarii regimurilor politice democratice în virtutea caruia poporul

decide, prin majoritate de voturi, persoanele ce-l vor reprezenta în organele puterii de stat (presedinte, membrii parlamentului)

principiul reprezentativitatii: Reprezentarea populatiei de catre deputati prin care se realizeaza armonizarea intereselor celor ce guverneaza cu interesele celor guvernati

LSI

DEX

(stiinte) – "(La pl.) Totalitatea legilor si a notiunilor de baza ale unei discipline; (concr.; cu determinari) tratat care cuprinde astfel de legi si de notiuni"

(filoz.) – "Element primordial, cauza primara sau punct de plecare a ceva; spec. element primordial considerat în trecut drept origine a lumii fizice."

(chim.) d – **principiu activ**

(psih.) – "Convingere intima, punct de vedere propriu."

DE

(log.) d – Propozitie folosita ca punct de plecare în demonstrarea unei anumite clase de propozitii si care nu este deductibila din acestea.

(chim.) d – **principiul lui Le Chatelier**

(fiz.) d – **principiul minimei actiuni, ~ inertiei, ~ corespondentei**

PROCEDURA, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

(–)

(s.1. "Totalitatea actelor si a formelor îndeplinite în cadrul activitatii desfasurate de un organ de jurisdictie, de executare sau de alt organ de stat")

DP

"Ansamblu al formelor si actelor îndeplinite succesiv, pentru a ajunge la o decizie, în exercitarea functiei sale, de un organ de stat sau de un organ de jurisdictie."

B. **procedura de urgenta, ~parlamentara**

LSI

DEX

(jur.) – "Ramura a dreptului care are ca obiect studiul procedurii."

(med.) – “Tratament special efectuat în unitati sanitare pentru tratarea diverselor boli.”

PROGRAM, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

(–)

[s.2. “Expunere (scrisa) a principiilor, scopurilor etc. unei organizatii politice, sociale, culturale etc.

s1. Plan de activitate în care sunt stabilite (în ordinea desfasurarii lor) etapele propuse pentru o perioada data: desfasurare a activitatii (individuale, dintr-o institutie) dupa un astfel de plan.“]

DP

1. În sens restrâns, proiect ce descrie sistematic modul de actiune pentru realizarea unui obiectiv (sau un ansamblu de obiective) precizând mijloacele necesare si limitele calendaristice.
2. Prin transfer de sens, adesea este denumit program obiectivul ce urmeaza a fi realizat.

B. **program politic**

LSI

DEX

(ped.) – “Programa.”

(arta) – “Ordinea dupa care se desfasoara o emisiune de radio sau de televiziune, un spectacol etc.; ansamblul partilor unei asemenea emisiuni, ale unui spectacol etc.

Foaie de hârtie, publicatie, brosura în care este prezentat un program.”

(inform.) – “Ansamblu de instructiuni codate, folosit de un calculator pentru rezolvarea unei probleme.”

DE

(ec.) – **program de productie**

(pol.) – **program politic**

PUTERE, *s.*

LS-pol.

DEX

A.

(–)

(s.I1.”Faptul de a putea; capacitate, însusire, posibilitate fizica, morala, intelectuala de a actiona, de a realiza ceva, putinta

s.II1. Autoritate, stapânire, dominatie; p. ext. influenta.”)

DP

1. Abilitate sau drept de a face ceva.
2. Capacitate de a impune propria vointa sau de a exercita autoritatea asupra altora.
3. Raport de dominatie.

B. **putere politica,** ~ legislativa, ~ judecatoreasca, ~ constitutionala, ~ discretionara, ~ executiva, puteri concurente, puteri exceptionale, puteri exclusive, puteri publice

LSI

DEX

(fin.) – **putere de circulatie** (sau circulatorie**) a unei monede, ~** de cumparare (a banilor**)**

(pol.) – **mare putere,** Puterile centrale, ~ de stat, ~populara

(ec.) – **putere de munca**

(mat.)^{d} – “Rezultatul înmultirii unui numar cu sine însusi (de atâtea ori de câte ori arata exponentul)

Exponent care arata de câte ori trebuie înmultit un numar cu sine însusi.”

putere a unui punct fata de un cerc

(fiz., tehn.)^{d} – **“**Lucru mecanic efectuat sau primit într-o unitate de timp; energie primita sau cedata într-o unitate de timp; marime caracteristica unui sistem tehnic.”

putere instalata, ~ nominala

DE

(fiz., tehn.)^{d} – “Marime egala cu energia transferata în unitatea de timp între un sistem fizic si sisteme fizice învecinate sau cu energia transferata în unitatea de timp dintr-o forma în alta.”

putere electromagnetica, ~activa, ~ reactiva, ~ aparenta, ~ disponibila, ~ indicata, ~ nominala, ~ instalata,

~hidraulica

(mat.) d – **puterea unui numar** (sau al unui element al unui grup multiplicativ), ridicare la putere

RAPORT, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

[s. 2.(Mai ales la pl.) "Contact, legatura între mai multe persoane, institutii etc.; relatie."]

DP

raport de forta: Termen preluat din sfera preocuparilor militare si transferat în zona politicului pentru a desemna sensul în care înclina balanta puterii în cadrul unei confruntari social-politice

LSI

DEX

(gen.; filoz.) –" Legatura între doua sau mai multe persoane, obiecte, fenomene, notiuni pe care gândirea omeneasca o poate constata si stabili; relatie."

(mat.) d – "Câtul dintre doua marimi de acelasi fel, exprimate în aceleasi unitati. Relatie (numerica) între doua valori."

(com.) – "Comunicare scrisa sau orala facuta de cineva în fata unei adunari, a unei autoritati etc., cuprinzând o relatare (oficiala) asupra unei activitati personale sau colective.; textul acestei comunicari."

(mil.) – "Scurta prezentare orala asupra situatiei trupei facuta de un militar în fata superiorului sau; ora, momentul când se face aceasta prezentare."

(constr., jur.) – **casa** (sau **imobil) de raport**

DE

(pol.) – **raport de forte**

(jur.)d – **raport juridic, ~ succesoral**

(tehn.)d – **raport de compresiune, ~ de mase**

(tehn., elt.)d – **raport de transformare**

(elt.)d – "raport dintre valoarea efectiva (eficace) a tensiunii la

bornele înfasurarii primare a unui transformator electric si valoarea efectiva a tensiunii la bornele înfasurarii secundare a transformatorului în conditii de functionare date. “

(ec.) d – **raport de schimb**

RATIUNE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.2.”Temei, motiv, justificare“; vezi mai jos)

DP

ratiune de stat:

“1. Principiu conform caruia toate consideratiile personale, inclusiv cele morale, trebuie sa fie subordonate apararii intereselor de stat

2. Prin extensie, ratiunea de stat constituie argumentul invocat de guvernantii unui stat când motiveaza actiuni ilegale sau neconstitutionale (ilegalitate oficiala), acte altfel de nejustificat în fata opiniei publice.

3. Prerogativa a celui ce detine puterea de a lua masurile cerute de circumstante pentru a mentine statul de drept si a înlatura amenintarile privind functionarea normala a puterilor publice.”

LSI

DEX

(psih.; filoz.) – “Facultatea omului de a cunoaste, de a gândi logic, de a întelege si de a sesiza sensul si legatura fenomenelor; p. ext. judecata, minte.”

(filoz.) – “Treapta a doua a cunoasterii, caracterizata prin faptul ca opereaza cu notiuni, judecati si rationamente. “

(pol.) – **ratiune de stat “**principiu în baza caruia o autoritate de stat ia unele masuri de interes general, trecând peste interesul particular**”**

(mat.) d – “Ratie.”

DE

(log.) d – **ratiune suficienta**

REGIM, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

"s.1 Sistem de organizare si de conducere a vietii economice, politice si sociale a unui stat; forma de guvernamânt a unui stat.
Perioada de guvernare a unui rege, a unui partid politic etc."

DP

Mod de guvernare

B. **regim politic,** ~ parlamentar, ~ prezidential, ~ semiprezi-dential, ~ reprezentativ, ~ unanimitar, ~ electoral

LSI

DEX

(ec.) – **regim preferential**

(org.) – "Sistem de norme sau de reguli proprii activitatii sau vietii dintr-o institutie, dintr-o întreprindere etc."

(med.) – **regim alimentar**

(tehn.) d – "Ansamblu conditiilor externe invariabile care, pentru un anumit interval de timp, determina dispozitia, functionarea sau modul de utilizare a unor sisteme tehnice."

(geogr.) – **regim hidrologic, ~ hidric**

(jur., fin.) – **regim vamal**

(fin.) – **regim de economii**

(lingv) d – "Raport gramatical dintre doua cuvinte care sunt în asa fel legate între ele, încât unul depinde de celalalt si capata forma ceruta de cuvântul de care depinde."

DE

(pol.) – **regim democratic**

(lingv.) d – **regim direct**

REGULA, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.1 "Norma, lege pe baza careia are loc un proces, se desfatoara o activitate sau se produce un fenomen; precept)

DP

regula legii: Termen eleborat de juristul englez A. V. Dicey, prin care se întelege ca guvernarea societatii nu ar trebui sa fie arbitrara, ci sa se conduca în actiunile sale dupa proceduri autorizate de legi, aplicate în mod egal tuturor.

regula majoritatii: Principiu de baza al democratiei care afirma ca, în lipsa consensului, cel mai mare numar de cetateni trebuie sa selecteze si sa promoveze personalitatile oficiale si sa determine politicile ce urmeaza sa fie aplicate

LSI

DEX

(mat.) – "Mod de a rezolva o serie de probleme care au anumite caracteristici comune."

regula de trei, ~ de trei simpla, ~ de trei compusa

DE

(chim.) d – **regula lui Hund**

(teatru) – **regula celor trei unitati**

REPREZENTARE, *s.*

DEX

(–)

DP

"Proces prin care o persoana actioneaza în viata politica ca mandatar al unui grup al populatiei într-o adunare deliberativa, participând la luarea deciziilor în numele celor ce i-au dat mandatul"

reprezentare functionala, ~ proportionala, ~ teritoriala

LSI

DEX

(arte) – "Înfatisare, redare, reproducere a unui lucru (prin mijloace plastice)."

(topogr.) – **reprezentare topografica**

(psih.) – "Imagine senzoriala a obiectelor si fenomenelor realitatii, evocata mintal, în absenta acestora, pe baza perceptiilor anterioare."

(teatru) – "Interpretare pe scena a unei lucrari dramatice; reprezentatie."

(rel.publice) – **cheltuieli de reprezentare**

DE

(mat.) d – “Transcriere simbolica a unei proprietati matematice, figurare geometrica a unei functii etc.”
reprezentare parametrica

RESURSA, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s. 1” Rezerva sau sursa de mijloace susceptibile de a fi valorificate într-o împrejurare data.”)

DP

resurse politice: “Influenta exercitata de un factor politic în societate depinde de resursele disponibile, care, în acest caz, reprezinta valori ce pot fi utilizate pentru a produce rezultatele politice asteptate: gradul organizarii activitatii politice, atributele si abilitatile personale, detinerea de informatii politice relevante, de bunuri politice sau utile activitatii politice (bani, publicitate, suport din partea maselor, votul în alegeri), timpul, care poate lucra în favoarea unor forte politice ori poate defavoriza alte forte, rezultatele activitatii politice (elaborarea de politici acceptate de mase, rezultate economice favorabile).”

resurse umane (politica privind resursele umane**): “**termen care se refera la un diapazon larg de programe, de servicii sociale guvernamentale pentru a ajuta oamenii sa atinga potentialul lor deplin.”

LSI

DEX

(geol., ec.) – **resurse naturale**

(ec.) – **resurse de (forte de) munca**

(aviatie) – “Durata de timp în ore de zbor admisa pentru utilizarea normala a unui avion între doua reparatii generale sau între doua revizii.”

ROL, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

(–)

(s.2. ”Atributie, sarcina care îi revine cuiva în cadrul unei actiuni; misiune“).

DP

“Ceea ce face o persoana care ocupa o anumita pozitie în societate.”

B. **rol politic**

LSI

DEX

(teatru) – “Partitura scenica ce revine unui actor într-o piesa de teatru, unui cântaret într-o opera etc. pentru interpretarea unui personaj.
Personaj interpretat de un actor într-o piesa, într-o opera etc.”

(jur.) – “Lista care cuprinde toate procesele ce urmeaza sa se judece într-o anumita zi de catre un organ de jurisdictie.”
repunere pe rol, scoatere de pe ~

(fin.) – **rol fiscal**

(mar.) d – “Lista nominala a echipajului unei nave, constituind unul dintre documentele principale fara de care nu se poate naviga legal.”

SISTEM, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.1 “Ansamblu de elemente (principii, reguli, forte etc.) dependente între ele si formând un întreg organizat, care pune ordine într-un domeniu de gândire teoretica, reglementeaza clasificarea materialului într-un domeniu de stiinte ale naturii sau face ca o activitate practica sa functioneze potrivit scopului urmarit.”

DP

sistem politic:

“1. Ansamblu stabil de raporturi si roluri sociale institutionalizate care asigura exercitarea puterii (autoritatii)

asupra societatii în întregul ei.
2. Institutiile si procesele ce permit cetatenilor dintr-un stat sa elaboreze, sa aplice si sa modifice politicile publice”

sistem de merit: Sistem de selectie, numire si promovare a functionarilor guvernamentali pe baza unei pregatiri profesionale si a unei experiente dovedite în munca; sinonim cu “serviciu civil”

sistem politico-administrativ: “Mod de realizare a diviziunii teritoriului unui stat în unitati administrativ-teritoriale si raporturile stabilite între organismele de conducere locala si guvern”.

sisteme electorale: “proceduri pentru desemnarea de repre-zentanti ai populatiei în organismele puterii centrale si locale”

sistem HARE vezi **scrutin mixt**

sistem Hagenbach-Bischop vezi **scrutin proportional**

LSI

DEX

(inform.) – **sistem informational**

(geol.) – “Totalitatea depozitelor formate în decursul unei perioade geologice.

(org.) – Metoda de lucru, mod de organizare a unui proces, a unei operatii, fel de a lucra; norma, obicei.”

sistem Braille

(ec.) – “Model, tip, tipar; marca (de fabrica).”

(tehn.) – **sistem audio**

DE

(anat.) – **sistem nervos**

(mat.) – **sistemul axiomelor lui Euclid, ~ de ecuatii**

(fiz.) – **sistem fizic**

(tehn.) – **sistem tehnic**

(inform.) – **sistem cibernetic**

(fiz.; mat) – **sistem de referinta**

(strat.) d – “Totalitatea depozitelor formate în decursul unei perioade geologice.”

(min.) d – **sistem cristalografic**

SONDAJ, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s.2.” Fig. Cercetare, investigatie, studiu.”)

DP

sondaj de opinie: Tehnica ce serveste la cunoasterea opiniilor publicului într-o chestiune concreta

sondaj electoral: Sondaj de opinie privind optiunile alegatorilor

LSI

DEX

(geol.) – “Cercetare a solului sau a subsolului pentru determinarea proprietatii rocilor, gasirea (si extragerea) unor substante utile etc. “

“Luare de probe dintr-un material compact.”

(med.) – “Introducere a unei sonde într-o plaga sau într-o cavitate naturala a organismului pentru a face posibila evacuarea substantelor nocive, pentru extragerea unei probe în vederea unei analize etc.”

DE

(sociol.) – **sondaj de opinie**

SPIRIT, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s. 3 ” (La pl.) Societatea în întregul ei, oamenii considerati ca purtatori ai unor idei, ai unor preocupari intelectuale; opinie publica.”)

DP

spirit civic: interes manifestat de cetatean pentru treburile publice

LSI

DEX

(filoz.) – “Factor ideal al existentei (opus materiei); constiinta, gîndire; p. ext. minte, ratiune, intelect.

Element considerat ca factor de baza al Universului, opus

materiei, identificat cu divinitatea sau cu spiritul."

(rel.) – "Fiinta imaterialа, supranaturala, duh; (în superstitii) stafie, strigoi, fantoma.

(psih.) – Persoana considerata sub raportul capacitatii sale intelectuale sau din punctul de vedere al însusirilor morale, de caracter etc."

spirit universal (sau **enciclopedic)**

(gen; jur.) – "Sensul real a ceva. "

spiritul legilor

(lingv.) – "Semn grafic în scrierea greaca care, adaugat, unui sunet, arata cum se pronunta sunetul respectiv din punctul de vedere al aspiratiei."

DE

(filoz.) d – "(În sistemul lui Hegel) Treapta finala (a treia) a dialecticii ideii absolute."

(lingv.) d – **spirit aspru, ~ lin**

STARE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s. 1 "Situatie în care se afla cineva sau ceva; mod, fel, chip în care se prezinta acel cineva sau ceva.")

DP

stare de asediu: "Masuri luate de conducerea statului în împrejurari exceptionale, de o deosebita gravitate, mai ales când este în primejdie puterea de stat datorita pericolului izbucnirii unui razboi sau a altor motive de ordin extern sau intern"

stare de multime: "Concept pus în circulatie de Gustave le Bon pentru a explica comportamentul multimilor ca o masa dominata de stari emotive, de sentimentul posedarii unei forte irezistibile, generatoare de actiuni anarhice, violente."

stare de urgenta: "Complex de masuri introdus pe termen limitat si în conditiile în care societatea e confruntata cu anumite calamitati naturale, epidemii, val de imigrari sau alt gen de tulburari sociale"

LSI

DEX

(fiz.) – "Spec. Situatie a unui corp sau a unui sistem determinata de structura sa, de conditiile exterioare etc. si definita prin anumite marimi sau parametri.

(psih..) – "Fel în care se simte cineva (din punct de vedere fizic sau moral), dispozitie în care se afla cineva."

(ist.) – "(Înv.) Categorie, grup sau patura sociala."

(soc.) – "Grad, ierarhie, treapta sociala."

DE

(jur.) – **stare de fapt**

(ec.) – **stare materiala**

(jur.) d – **stare civila**

(pol; jur.; mil) – **stare de asediu, ~ de necesitate**

(fiz.) d – **stare de agregare, ~ critica, ~ normala tehnica, ~ nascânda**

(meteor.) d – **stare hidrometrica**

SUCCESIUNE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

[s.1 "Mod în care se succeda (1) fiinte, obiecte etc.; (concr.) sir de persoane, de lucruri, de fapte care se succeda într-o anumita ordine; serie, rând, însiruire."]

DP

succesiune prezidentiala: Ordine a eligibilitatii în cazul vacantei postului de presedinte, prevazuta prin constitutia fiecarui stat republican

LSI

DEX

(jur.) – "Faptul de a prelua functia sau bunurile cuiva prin mostenire; (concr.) functie sau bun mostenit de cineva; mostenire."

DE

(ecol.) d – "Secventa geologica, ecologica sau sezoniera a speciilor. Dezvoltare în stadii a comunitatilor vegetale.

Distribuie cronologica a organismelor într-o anumita arie.”

TOLERANTA, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s. 1 “ Faptul de a tolera; îngaduinta, indulgenta.”)

DP

“1. Atitudine caracterizata prin faptul acceptarii ca alte persoane sa exprime convingeri diferite de cele proprii.
2. În sens larg atitudinea celor care detin puterea de a nu interzice sau interveni în comportamentul indivizilor, institutiilor, societatilor, comportamente pe care le dezaproba (credinte religioase, practici sexuale, opozitia politica, raporturile dintre rase si etnii)”

LSI

DEX

(med.) – “Obisnuinta sau dispozitie pe care o are organismul de a suporta anumite medicamente, substante, conditii de mediu etc.

(metrol.) – “Abatere admisa de la dimensiunea, greutatea, calitatea etc. prevazuta pentru un anumit produs.”

(jur.,soc.) – **casa de toleranta**

(tehn.) ^{d} – “Diferenta dintre dimensiunea maxima si minima admisa în prelucrarea unui anumit material si valoarea nominala a acestei dimensiuni.”

UNITATE, *s.*

LS-pol.

DEX

(–)

(s .2 " Însusire a tot ce constituie un întreg indivizibil
s.3 Coeziune, omogenitate, solidaritate, unire; tot unitar, indivizibil")

DP

unitate a puterilor: "Organizare a structurii etatice pe baza respingerii principiului democratic al separarii puterilor."

unitate de comanda: "Principiu administrativ care indica ca nimeni nu poate fi subiectul unor ordine mai mult decât de la un singur superior"

unitate administrativ-teritoriala:" Diviziune a teritoriului unui stat care permite o mai buna administrare"

LSI

DEX

(mat.) – "Numarul unu."

(metrol.) – "Marime care serveste ca masura de baza pentru toate marimile de acelasi fel. "
unitate de masura

(astron.) – **unitate astronomica**

(teatru) – **regula celor trei unitati**

(org.) – "Cea mai mica formatie, organizatie economica, administra-tiva, sanitara etc. care alcatuieste un întreg si actioneaza dupa un plan general."

DE

(mat.) ^{d} – "Elementul neutru al unui grup multiplicativ (ex. numarul unu (1) pentru grupul multiplicativ al **numerelor reale) inel cu unitate**

(metrol.) – **unitate X**

(ec.) – **unitate economica**

(statist.) – **unitate de observare statistica**

(agr.) – **unitate furajera, ~ nutritiva, ~ vita mare**

VALOARE, *s.*

LS-pol.

A.

DEX

(–)

(s.1 “Însusire a unor lucruri, fapte, idei, fenomene de a corespunde necesitatilor sociale si idealurilor generate de acestea; suma calitatilor care dau pret unui obiect, unei fiinte, unui fenomen etc.; importanta, însemnatate, pret, merit.”).

DP

“Ceea ce pretuim, ceea ce apreciem ca dezirabil sau preferabil în raport cu anumite aspiratii umane (bine, adevar, frumos etc.).”

B.

valori politice: “Valori create si realizate în practica politica, cum sunt libertatea, egalitatea, suveranitatea, echitatea sociala, ordinea, independenta, democratia, patriotismul si altele care raspund aspiratiei de organizare mai buna a relatiilor dintre membrii unei comunitati”

LSI

DEX

(gen.; metrol.) – “Eficacitate, putere.”

valoare nutritiva.

(ec.) – “Munca sociala necesara pentru producerea unei marfi si materializata în marfa. (Concr.) Marfa

Rentabilitate, productivitate”

valoare de întrebuintare, ~ de schimb

(comert; fin.)d – “Exprimare în bani a costului unei marfi sau a unei actiuni, a unui cec.”

valoare comerciala (sau **de circulatie)**

(jur.) – “Înscris (cec, cambie, obligatiune etc.) reprezentând un bun în bani sau în bunuri de alta natura.”

valoare mobiliara, ~ imobiliara

(mat; fiz.) d – “Marime matematica asociata unei marimi fizice (dupa un anumit procedeu de masurare), permitând compararea marimii cu altele de aceeasi natura.”

valoare absoluta

“Rezultat al unui calcul, al unei operatii matematice etc.”

(muz.) d – “Durata absoluta sau relativa a unei note sau a unei note sau

unei pauze.”

(arte pl.) d – “Efect obtinut în pictura prin alaturarea a doua nuante diferite ale unui ton.”

(lingv.) d – “Sens, nuanta de sens a unui cuvînt.”

DE

(filoz.) – **judecata de valoare**

(ec.) – **valoarea marfii, valoarea de întrebuintare a marfii, valoarea de întrebuintare a fortei de munca-marfa**

(mat.) d – **valoare numerica**

VARIABILA. *s., adj*

LS-pol.

DEX

(–)

[“s., adj. (Cantitate, element) care variaza; adj.susceptibil de a se schimba.”]

DP

“Ceea ce difera de la o persoana la alta, de la un grup la altul, de la un moment temporal la altul. Studiul variabilelor permite analistului politic sa masoare si sa evalueze aspectele importante ale dinamicii fenomenelor social-politice.”

LSI

DEX

(gen.; tehn.) – **cantitati (**sau **marimi variabile)**

(mat) – “Cantitate care ia succesiv diferite valori (în cursul unui calcul); p. gener.
Cantitate, element etc. care variaza.”

(lingv.) – “(Despre cuvinte) Care are forme diferite, care îsi schimba terminatia.”

DE

(mat.) d – **variabila independenta , ~ dependenta**

(lingv.) – **variabila logica**

(statist.) d – “Caracteristica statistica ce poate prezenta variatie de la un element la altul al unei colectivitati.”

LEXIC SPECIALIZAT MATEMATIC/ LEXIC INTERDISCIPLINAR

ABSORBTIE, s

LS-mat

DEX

(–)

DMG

"Proprietate a unei perechi de operatii f, g : M x M $\rightarrow$M, notate f(x,y) = x°y si g(x,y) = x $\perp$ y, astfel încât pentru orice x,yÎM:

x°(y $\perp$ x) = x si x $\perp$(y°x) = x.

Într-o latice, conjunctia si disjunctia au proprietatea de absorbtie. În corpul numerelor reale, înmultirea si împartirea nu au aceasta proprietate".

LSI

DEX

(fiz.) – "Fenomen fizic prin care un corp lichid sau solid încorporeaza prin difuzie din afara o substanta oarecare".

(biol) – **absorbtie intestinala.**

ACCELERATIE, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

("Crestere a vitezei unui corp mobil în raport cu unitatea de

timp.”)

DMG

“Vectorul definit ca derivata vectorului viteza v în raport cu timpul: a = dv/dt. Ecuatia dimensionala a acceleratiei este: [a] = LT^{-2}, astfel încât unitatea de masura pentru ea este egala cu unitatea de masura pentru lungime împartita la patratul unitatii de masura pentru timp.[...]”

B. **acceleratie tangentiala, ~ normala, ~ radiala, ~ transversala, ~ unghiulara, ~ absoluta, ~ relativa, ~ de transport, ~ complementara (~ lui Coriolis), ~ gravitationala terestra.**

LSI

DEX

(fiz.) – **acceleratie gravitationala**

ACCES, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

(„s.1. Posibilitate de a patrunde, drept de a ajunge pâna într-un loc sau pâna la o persoana; p. ext. intrare.”)

DMG

„proprietate a sistemelor de memorie de a permite înregistrarea si regasirea informatiei.”

B. **acces direct, ~ aleatoriu, ~ secvential.**

LSI

DEX

(med) – „Ansamblu de tulburari clinice ale organismului care se manifesta brusc, în stare de sanate aparenta si care se repeta de obicei la intervale variate.”

ADERENTA, s

LS - mat

A.

DEX

(–)

DMG

„*Aderenta (a unei multimi, într-un spatiu topologic)* → *punct aderent* (al unei multimi A, într-un spatiu topologic), punct x cu proprietatea ca orice vecinatate a sa contine un punct din A. Multimea punctelor aderente unei multimi A s.n. *aderenta* (*închiderea*) multimii A si se noteaza *}*.”

B. **punct aderent.**

LSI

DEX

(med)^{d} – „Tesut fibros care se dezvolta în special în cavitatile seroase, în urma unei infectii sau interventii chirurgicale, unind organe care în mod normal sunt separate; brida.”

(tehn)^{d} – „Aderenta dintre rotile unui autovehicul si sosea.”

AFIX, s

LS – mat

DEX

„s.2. (mat.) Punct care reprezinta un numar complex într-un sistem de coordonate carteziene.”

DMG

„Numarul complex z = a + bi, atasat punctului din plan care, raportat la un sistem de axe coordonate rectangulare, are abscisa a si ordonata b (fig.2). Denumirea a fost propusa de A.CAUCHY (1821).”

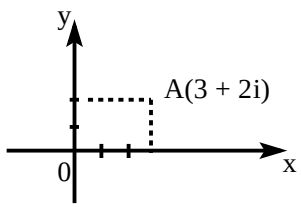

LSI

DEX

(gram.)[d] – „Nume generic pentru prefixe, sufixe si infixe.”

ALGORITM, s

LS – mat

DEX

„s.1. Ansamblu de simboluri folosite în matematica si în logica, permitând gasirea în mod mecanic (prin calcul) a unor rezultate.”

DMG

„Succesiune determinata de prescriptii precise având ca obiectiv rezolvarea problemelor dintr-o anumita clasa, dupa un numar finit de pasi [...].”

LSI

DEX

(log.) – v.mat.

AMPLIFICARE, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

(„s. Actiunea de a (se) amplifica; marire, dezvoltare.”)

DMG

„Înmultire cu acelasi numar (diferit de zero) a numitorului si numaratorului unei fractii, obtinându-se o fractie egala cu cea initiala. Se întrebuinteaza pentru aducerea fractiilor la acelasi numitor.”

B. **amplificare a unui radical.**

LSI

DEX

(–)

VB

(tehn.)[d], (fiz.) – „Operatia de a amplifica valoarea unei marimi (intensi-tate sonora sau electrica, tensiune electrica etc.).”

ANAGLIFA, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Desen liniar în doua culori complementare – de exemplu, rosu si albastru – redând în plan figuri spatiale, care, privite prin ochelari ce au vizori de culori diferite (aceleasi culori ca ale desenului), apar în relief. [...]”

LSI

DEX

(arte) – „s.1. Lucrare de sculptura în (baso)relief realizat prin cizelura. 2. Procedeu pe baza caruia de obtine imaginea în relief a unui obiect fotografiat.”

ANALIZA*, s

LS – mat

A.

DEX

„s.3.(În sintagma) **Analiza matematica** = ramura a matematicii care studiaza functiile, limitele, derivatele si aplicatiile lor.”

DMG

„Ramura a matematicii bazata pe notiunea de limita si de functie.”

B. **Analiza matematica,** analiza numerica, analiza combinatorie.

LSI

DEX

(log., ist., biol., geogr. etc.) – „s.f.1. Metoda stiintifica de cercetare care se bazeaza pe studiul sistematic al fiecarui element în parte; examinare amanuntita a unei probleme.”

(chim)d – “Identificare, determinare a compozitiei unei substante prin descompunerea ei în elementele constitutive.”

(lingv.) – **analiza gramaticala,** analiza morfologica, analiza sintactica, analiza semica, analiza componentiala.

* apare numai în sintagme.

ANULARE, s

LS – mat

DEX

„s.2.A egala cu zero o expresie matematica.”

DMG

„Faptul ca o expresie matematica (functie, polinom), depinzând de anumite variabile (respectiv nedeterminate), devine egala cu zero prin înlocuirea variabilelor (respectiv nedeterninatelor) cu anumite valori (respectiv elemente).”

LSI

V.B.

(drept.)^{d} – „Suprimare retroactiva a efectelor unui act juridic; desfiintare a unui act (ilegal) al administratiei de stat.”

ARC*, s

LS – mat

A.

DEX

„s.2. Portiune dintr-o circumferinta sau dintr-o linie curba.”

DMG

„Arc de curba, portiune dintr-o curba cuprinsa între doua puncte ale ei. Pentru o curba data de ecuatiile parametrice x = f (t) ,

y = g(t)m (a ≤ t ≤ b), unde f(t) si g(t) sunt functii cu prima derivata continua, lungimea arcului este (dupa A. CAUCHY):

$$L(ab)=\int_a^b \sqrt{f'^2(t)+g'^2(t)}dt \ .”$$

B. **arc capabil de un unghi dat, ~ de curba, ~ de cerc.**

LSI

(tehn.) – „Organ metalic elastic al unei masini sau al unui mecanism.”

(fiz.) – **arc electric.**

(fiziol.)^{d} – **arc reflex.**

* apare numai în sintagme.

ARGUMENT, s

LS – mat

DEX

„s.2 (mat.) Variabila independenta a unei functii.”

DMG

„s.1. (Pentru o functie) → *functie*. s.2. (Pentru un numar com-plex). Unghi orientat, format de axa Ox si raza vectoare a punctului ce reprezinta imaginea geometrica a numarului complex dat (fig.7). Ex.: nr. Complex z = $\sqrt{3}$ + I = 2(cos 30° + i sin 30°) are argumente de 30°.”

LSI

DEX

(log.) – „s.1.Rationament, dovada adusa în sprijinul unei afirmatii.”

DSL

(lingv.) – „Termen împrumutat în lingvistica moderna din logica formala, unde, în operatia de reprezentare a propozitiilor, desemneaza variabila independenta a functiei predicative.[...]”

ARIE, s

LS - mat

A.

DEX

„s.1. (mat.) Masura a unei suprafete (exprimata în valori numerice).”

DMG

„Numar pozitiv asociat unui domeniu cu doua dimensiuni, ca masura a lui. Aria unui poligon este un numar pozitiv atasat poligonului satisfacând urmatoarele axiome: a) doua poligoane egale au arii egale; b) poligonului suma a doua poligoane îi corespunde suma ariilor celor doua poligoane; c) aria patratului cu latura egala cu unitatea de masura a lungimilor este egala cu 1.[...].”

B. **aria cercului, ~ aria patratului, ~ aria rombului, ~ aria paralelogramului s.a.**

LSI

DEX

(agr.) – „Loc special amenajat unde se termina cerealele.”
(biol.) – „Areal”
(muz.) – „Compozitie muzicala”
(lingv.) – **arie lingvistica**

AXA*, s

LS – mat

A.

DEX

„Dreapta care se considera a fi orientata într-un anumit sens.”

DMG

„Axa de coordonate, dreapta orientata pe care se alege un punct fix, originea, si o unitate de masura. Denumirea a fost folosita pentru prima data în aceasta acceptie de I. BARROW (1670).”

B. **axa centrala, ~ de rotatie, ~ de simetrie, ~ instantanee de rotatie, ~ radicala a doua cercuri, ~ radicala a trei sfere, axe principale de simetrie.**

LSI

DEX

(tehn.) – „Dreapta (sau obiect în forma de dreapta) care ocupa o anumita pozitie într-un sistem tehnic.”
(geogr.) – **axa lumii.**

AXIOMA, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

(s.2.”Enunt prim, nedeterminat din care se deduc, pe baza unor reguli, alte enunturi”)

* în mat. apare numai în sintagme.

DMG

„Enunt primar într-un sistem axiomatic. Initial, axiomele au fost propozitii (enunturi) al caror adevar era socotit evident, adevar care îsi avea originea în practica.[...].”

B. **axioma eliberarii, ~ lui Arhimede.**

LSI

DEX

(filos.) – „s.1. Adevar fundamental admis fara demonstratie, fiind evident prin el însusi.”

BAZA, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„s.1. (Pentru un triunghi sau paralelogram). Una dintre laturile triunghiului sau paralelogramului, de obicei în pozitie orizontala, cu ajutorul careia se calculeaza aria figurii respective.”

B. **baza unui sistem de logaritmi, ~ unui sistem de numeratie, ~ unui spatiu liniar.**

LSI

DEX

(med.) – „Elementul principal al unei substante chimice sau farmaceutice.”

(ec.) – **baza economica, baza de aprovizionare, baza de receptie.**

(mil.) – **baza navala, baza aeriana.**

(sport) – **baza sportiva.**

(anat.) – **baza craniului.**

(chim.) – „Corp chimic alcatuit dintr-un atom metalic legat cu unul sau mai multi hidroxizi.”

(electron.)^{d} – „Electrod corespunzator zonei cuprinse între cele doua jonctiuni ale unui tranzistor.”; baza de timp.

(constr.) – **sistem de baza.**

(arh.) – **baza coloanei.**

CALCUL, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

„s.1. Ansamblu de operatii matematice facute cu scopul de a gasi valoarea uneia sau mai multor marimi; socoteala.”

DMG

„**Calcul diferential,** capitol al analizei matematice având ca obiect studiul derivatelor si diferentialelor functiilor.”

B. **calcul infinitezimal, ~ integral, ~ matricial, ~ numeric, ~ opera-tional, ~ tensorial, ~ variational, ~ vectorial, ~ -ul probabilitatilor.**

LSI

DEX

(log.) – **calcul logic**

(med.)^{d} – „Concretiune de forma unei pietricele”; calcul renal.

CALOTA*, s

LS – mat

A.

DEX

“s.1. Fiecare dintre cele doua parti obtinute prin taierea unei sfere cu un plan.”

DMG

“Calota sferica, fiecare dintre cele doua parti ale unei sfere obtinute prin sectionarea ei cu un plan (fig.15). Aria calotei sferice si volumul marginit de ea sunt date de formulele:

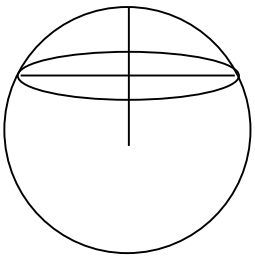

A = 2pRh,

$V = \frac{\pi h^2}{3}(3R-h) = \frac{\pi h^2}{6}(3r^2+h^2)$,

unde:
R este raza sferei,
r raza calota,
h înaltimea ei.”

B. **calota sferica**

LSI

DEX

(tehn.) – „Partea de sus a pistonului de la motoarele cu ardere interna .”

(biol.) – **calota craniana.**

(geogr.) – **calota glaciara**

* numai în sintagma.

CARACTERISTICA, s

LS – mat

A.

DEX

„s.3. Parte întreaga a unui logaritm.”

DMG

„*Caracteristica (a unui logaritm)*, parte întreaga a logaritmului. Ex.: la logaritmul zecimal al unui numar întreg sau zecimal supraunitar, caracteristica este egala cu numarul cifrelor întregilor mai putin una, iar la logaritmul unui numar zecimal subunitar, caracteristica este neagativa si reprezinta numarul zerourilor anterioare. Denumirea a fost propusa de H. BRIGGS (1617).”

B. **caracteristica unui corp K.**

LSI

DEX

(tehn.) – „s.4. Parametru sau data tehnica utilizata pentru aprecierea comportarii în exploatare a unui sistem tehnic sau a unui material.”

CARDINAL*, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„*Cardinalul unei multimi* ($\overline{M}$, card M), numar atasat unei multimi M si clasei multimilor echivalente ei.”

B. **cardinalul unei multimi**.

LSI

DEX

(relig.) – „Titlu din ierarhia bisericii crestine”

(gram.) – adj. **numeral cardinal.**

* numai în sintagma

CENTRU, s

LS – mat

A.

DEX

„s.I.1. (mat.) Punct în raport cu care punctele unei figuri se asociaza în perechi simetrice.”

DMG

„Centru (al unei figuri), punct având proprietatea ca printr-o simetrie fata de el figura ramâne neschimbata.”

B. **centrul unui triunghi, ~ unui cerc, ~ de asemanare, ~ de greutate, ~-ul fortelor paralele, ~-ul maselor, ~radical.**

LSI

DEX

(geogr.) – **centru de rotatie**

(fiz.) – **centru de greutate.**

(spec.)d – „Punct marcat la mijlocul unui teren de joc (fotbal, handbal); jucator aflat în centrul liniei de atac sau de aparare la anumite jocuri sportive”

(fiziol.) – **centrul reflexelor.**

(anat.) – **centru nervos.**

(pol.) – **centru-stânga, centru-dreapta, de centru, partid politic de centru**

V.B.

(anat.)^{d} – **centru nervos.**

(art.)^{d} – **centru de lansare**

(lingv.) – **verb-centru, adjectiv-~, nume-~**

CERC, s

LS – mat

A.

DEX

„s.1.Figura geometrica plana formata din multimea tuturor punctelor egal departate de un punct fix.”

DMG

”Curba plana, loc geometric al punctelor situate la aceeasi distanta r (numita raza cercului) de un punct fix O (centrul cercului).”

r

o

B. cerc circumscris unui poligon, ~ de curbura, ~ director, ~ exînscris unui triunghi, ~ înscris unui poligon, ~ mare al unei sfere, ~ mic al unei sfere, ~ ortomic, ~ osculator, ~ principal, ~ trigonometric, ~-ul celor noua puncte, ~-ul lui Appolonius, ~-ul lui Euler, ~-ul lui Miquel, ~-ul lui Monge, ~-ul ortoptic, ~-uri concentrice, ~-urile adjuncte ale unui triunghi, ~-urile lui Carnot, ~-urile lui Chasles, ~-urile lui Malfatti, ~-uri ortogonale, ~-uri secante, ~-uri tangente.

LSI

DEX

(geogr.) – **cerc polar, cerc diurn.**

(astr.) – **cerc orar.**

(log.) – **cerc vicios.**

CILINDRU, s

LS – mat

A.

DEX

„s.1. Suprafata obtinuta prin deplasarea unei drepte paralele cu ea însasi, astfel încât sa se sprijine mereu pe o curba închisa si fixa. 2.s. Corp geometric marginit de un cilindru (1) si de doua plane paralele.”

DMG

„s.1. (În geometria elementara). Corp marginit de o suprafata cilin-drica si de doua plane paralele.[...]. 2. Suprafata generata de o dreapta mobila (numita generatoare), de o directie data, care se sprijina pe o curba data (numita directoare).[...].”

B. **cilindru circular, ~ drept, ~ echilater.**

LSI

DEX

(tehn.) – „Piesa cilindrica componenta a unor masini, care se poate roti în jurul propriei sale axe.”

(biol.) – **cilindru central.**

CÂMP, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

”*Corp comutativ* – Câmp al lui Galois, corp cu un numar finit de elemente. Orice corp finit este comutativ.”

B. **câmp de evenimente, ~ de probabilitate.**

LSI

DEX

(fiz.)^{d} – **câmp sonor, ~ electric, ~ magnetic, ~ electromagnetic.**
(med.) – **câmp operator.**
(geogr.) – **câmp de gheata.**
(agr.) – **munca câmpului.**
(mil.) – **artilerie de câmp.**

DSL

(lingv.) – **câmp lexico-semantic.**

CLAN, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Clasa K nevida de parti ale unei multimi E cu proprietatile:

a) daca A, B ÎK atunci ACBÎK;
b) daca A, B Î K atunci A-BÎK.”

B. **clan borelian.**

LSI

DEX

(ist.) – „s.1.Comunitate genetica caracteristica comunei primitive, formata din oameni legati prin relatii de rudenie si de limba.”

CLASA*, s

LS – mat

A.

DEX

„s.5.Fiecare dintre grupele de câte trei cifre ale unui numar cu mai multe cifre. *Clasa miilor*.”.

DMG

„*Clasa de echivalenta*, multimea C_a = {xsymbol 231 \f "Symbol" \s 14| x symbol 126 \f "Symbol" \s 14~a, xsymbol 206 \f "Symbol" \s 14∈Msymbol 125 \f "Symbol" \s 14, unde ~ este o relatie de echivalenta definita pe multimea M.”

B. **clasa unei curbe, ~ unei suprafete, ~ de echivalenta, ~ de resturi, ~-le sistemului zecimal de numeratie.**

* numai în sintagme.

LSI

DEX

(soc.-pol.) – **lupta de clasa.**

(biol.) – „s.4.Fiecare dintre diviziunile fundamentale ale regnului animal sau vegetal, mai mica decât încrengatura si mai mare decât ordinul.”

(pedag.) – „s.5.Unitate organizatorica de baza în sistemul învatamântului.”

(în orice stiinta, lingv.) – **clasa de obiecte, clasa de cuvinte.**

COARDA, s

LS – mat

DEX

„s.3.(mat.) Segment de dreapta care uneste doua puncte ale unei curbe sau extremitatile unui arc de cerc.”

DMG

„Segment de dreapta care uneste doua puncte ale unei curbe.”

LSI

DEX

(sport.) –„s.5.(la pl.) Cele trei rânduri de frânghii întinse pe laturile ringului de box.”

(agr.) – „s.7. Ramura (tânara si elastica) a butucului vitei de vie.”

*

* *

(anat.) – **coarde vocale.**

COD, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Corespondenta între simbolurile a doua alfabete, având drept scop trecerea de la o forma de reprezentare a informatiei la alta.[...].”

LSI

DEX

(jur.) – **cod penal, codul muncii.**

(biol.) – **cod genetic**

DSL

(semiotica, lingv.) – „Sistem conventional explicit de semne (semnale sau simboluri) si de reguli de folosire a lor, prin care se transmit informatii de la emitator la receptor în cadrul comunicarii sau se transpune o informatie dintr-un sistem într-altul.[...].”

COERENTA, s

LS – mat

DEX

(–)

(„s.1. Legatura strânsa (si armonioasa) între partile sau elementele unui întreg.”)

DMG

„Proprietate a unui sistem de axiome de a nu exista contradictii între nici o pereche de propozitii care pot fi deduse din el. Se mai numeste *consistenta*.”

LSI

DEX

(fiz.)^{d} – „s.2. Proprietatea mai multor unde de a avea aceeasi lungime si diferente de faza constante în timp.”

DSL

(lingv.) – „În teoria textului, ansamblu de trasaturi care asigura unitatea semantica a unui set de propozitii/fraze.”

COMBINARE*, s

LS – mat

A.

DEX

(-)

„s.1. Îmbinare, reunire, combinare”.

DMG

„Combinatie liniara (a elementelor A_1, A_2, ...,A_n dintr-un modul, V peste un inel R), element de forma:

$$a_1A_1 + a_2A_2 +...+ a_nA_n$$

apartinând lui V, unde a_1, a_2, ...,a_n $\hat{I}R^n$.

B. **combinari de n luate câte k, ~ complementare, ~ cu repetitie de n luate câte k.**

LSI

DEX

(chim.) – „Reactie chimica în cursul careia doi atomi sau doua molecule se unesc pentru a forma o noua molecula.”

* numai în sintagme.

COMPLEMENT, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

(„s.1. Ceea ce se adauga la ceva spre a-l întregi; complinire.”)

DMG

„Complement (al unui unghi), unghi care împreuna cu unghiul dat însumeaza 90°”).

B. **complement algebric.**

LSI

DEX

(gram.) – **complement direct, ~ indirect, ~ circumstantial.**

(fiziol.) – „Substanta de natura proteica prezenta în serul natural si care participa la procesul imunitatii.”

CON, s

LS – mat

A.

DEX

„s.1. Suprafata descrisa de o dreapta care se deplaseaza sprijinindu-se pe o curba închisa imobila si pe un punct fix exterior. Corp geometric marginit de o asemenea suprafata si de un plan.”

DMG

„s.1. (În geometria elementara). Corp marginit de o suprafata conica (constituind suprafata laterala a conului) si de planul curbei directoare (pe care se formeaza suprafata conului). [...]”. 2. Suprafata generata de o dreapta (numita generatoare), care trece printr-un punct fix (numit vârf) si se sprijina pe o curba fixa (numita directoare).[...]”.

B. **con circular, ~ circular drept, ~ echilater.**

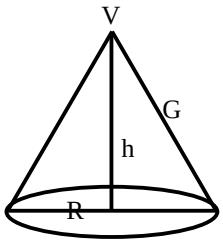

LSI

DEX

(geogr.)^{d} – **con vulcanic, ~ de dejectie**

(fiz.)^{d} – **con de lumina.**

CONCLUZIE, s

LS – mat

DEX

„s.3.(mat) Judecata care confirma datele unei teoreme pe baza demonstratiei.”

DMG

„*Concluzie* → *teorema*” „Enunt de forma: daca p atunci q, al carui adevar rezulta în urma unei demonstratii. Propozitia p se numeste *ipoteza* sau *premiza*, iar propozitia q, *concluzie*.”

LSI

DEX

(log.) – „Judecata noua care rezulta din alte judecati date si al carui adevar depinde de adevarul judecatilor date.”

(jur., la pl)^{d} – **a pune concluzii.**

CONCURENTA, s

LS – mat

A.

DEX

„s.3.(geom.) Proprietate a dreptelor concurente. *Punct de concurenta* = punct de intersectie a dreptelor concurente.”

DMG

„Proprietate a trei sau mai multe curbe sau suprafete de a avea

un punct comun, numit punct de concurenta [...]”.

B. **punct de concurenta.**

LSI

DEX

(ec.) – „Rivalitate comerciala, lupta dusa cu mijloace economice între industriasi, comercianti, monopoluri, tari etc. pentru acapararea pietei, desfacerea unor produse, pentru clientela si pentru obtinerea unor câstiguri cât mai mari.”

CONDITIE*, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

(„s.1. Fapt, împrejurare de care depinde aparitia unui fenomen sau care influenteaza desfasurarea unei actiuni, putând-o frâna sau stimula.”)

DMG

„Conditie necesara (pentru propozitia p), propozitie q, care este adevarata atunci când propozitia p este adevarata.”

B. **conditie necesara, ~ necesara si suficienta, ~ suficienta, ~ i initiale, ~ la limita.**

LSI

DEX

(soc.-pol.) – **conditiile tratatului de pace**.

(jur.)^{d} – „Situatie juridica a unei persoane”

(sport)^{d} – **conditie fizica**

(log.) – **conditie necesara**

* numai în sintagme

CONJUNCTIE, s

LS – mat

DEX
(–)
DMG

„Conjunctie a doua propozitii p,q: p•q, p&q, p∧q, p∩q, Kpq), propozitia „p si q" adevarata daca p si q sunt adevarate si falsa în rest. Tabloul de valori logice ale conjunctiei este:

v(p)	v(q)	v(p,q)
1	1	1
1	0	0
0	1	0
0	0	0

unde v(p) este valoarea logica a propozitiei p."

LSI

DEX

(gram.) – **„**s.1. Parte de valori inflexibila**", conjunctie coordonatoare, ~ subordonatoare, ~ adversativa, ~ copulativa.**

(astr.) – „s.2.Pozitia a doi astri care, la un moment dat, au acceasi longitudine cereasca."

CONSTANTA, s

LS – mat

A

DEX

„s.2.(mat.) Marime a carei valoare ramâne neschimbata."

DMG

„Marime a carei valoare ramâne neschimbata. Notatia constantelor se face, de obicei, cu primele litere ale alfabetului latin, dupa propunerea lui T. HARRIOT (1631) si R. DESCARTES (1637). Denumirea a fost introdusa de G. LEIBNIZ (1693)."

B. **Constanta lui Euler**

LSI

DEX

(fiz., ch., tehn.) – „s.3. Marime care caracterizeaza un fenomen, un aparat, o substanta."

*

* *

(lingv.) – **constanta semantica.**

CONSTRUCTIE*, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Constructie geometrica, desenarea figurilor geometrice cu rigla (negradata) si compasul. Prin traditie se da preferinta folosirii acestor instrumente, pentru ca sunt cele mai simple si dau o constructie precisa.”

B. **constructie geometrica**

LSI

DEX

(ec.) – **constructii de masini**

(tehn.) – (la pl.) „Ramura a tehnicii care se ocupa cu studiul, proiectarea si executia constructiilor.”

(lingv.)[d] – „Grup de cuvinte între care exista anumite raporturi sintactice.”

CONTROL*, s

LS – mat

DEX

(–)

„s.1. Analiza permanenta sau periodica a unei activitati.”

DMG

„Controlul calitatii productiei (statistic), ansamblu de metode statistice, aplicabile productiei de serie mare, urmarind eliminarea sistematica a variatiilor calitative, sau, reducerea acestora la un nivel acceptabil.”

B. **controlul calitatii productiei.**

LSI

DEX

(psihol.) – „Putere de dirijare a propriilor sale gesturi si miscari.”
(soc-pol.) – **control obstesc**

DSL

*

* *

(lingv.) – „În teoria GB, relatie sintactico-gramaticala.”

CONTUR, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Contur – frontiera (a unei multimi într-un spatiu topologic), multimea punctelor cu proprietatea ca orice vecinatate a lor contine puncte din multime si din complementara sa. [...]”

LSI

DEX

(arte plastice) – „Reprezentare grafica a liniei care margineste un obiect, un corp etc.”

COORDONATA, s, a

LS – mat

A.

DEX

„s.1. (mat.) Fiecare dintre elementele (numere, distante, unghiuri etc.) care caracterizeaza pozitia unui punct în raport cu un sistem de referinta.”

DMG

„Coordonate, numere care caracterizeaza pozitia unui punct pe o dreapta, într-un plan sau în spatiu, în functie de un sistem de referinta; sunt necesare respectiv 1, 2 sau 3 coordonate. Termenul a fost introdus de G. LEIBNIZ (1692).”

B. **coordonare carteziene. ~e curbilinii. ~e polare, ~e genera-lizate, ~omogene.**

LSI

DEX

(lingv.; în sintagma)^{d} – **propozitie coordonata**

(geogr.)[d] – „Sistem de cercuri imaginare (mediane si paralele) trasate pe suprafata globului pamântesc, cu ajutorul carora se determina pozitia unui punct de pe glob.”

(astr.) – **coordonate ecliptice.**

CORELATIE, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Transformare biunivoca prin care unui punct îi corespunde un plan si reciproc, deci unei drepte o dreapta. Punctelor situate într-un plan le corespund plane concurente, iar punctelor coliniare le corespund plane care trec printr-o dreapta. [...].”

B. **corelatie de selectie, coeficient de ~**

LSI

DEX

(fiz.) – „s.2. Dependenta reciproca, relatie a doua fenomene sau procese între variatiile carora exista o anumita legatura.”

CORESPONDENTA, s

LS – mat

A.

DEX

„s.3.(mat.) Relatie între doua multimii, conform careia fiecare element al unei multimi este pus în legatura cu unul sau mai multe („II.1. Raport, legatura între lucruri, fenomene, organe, parti ale unui întreg care se potrivesc între ele; concordanta, armonie.”)

DMG

„Relatie dintre doua multimi M si N, conform careia fiecare element al multimii M este pus în legatura cu unul sau mai multe elemente din multimea N (numit imaginea sau imaginile acelui element.)[...].”

B. **corespondenta univoca, ~ biunivoca.**

LSI

DEX

(lingv.)– „Raport constant existent între doua unitati lingvistice”; **corespondenta timpurilor.**

(ec.) – **corespondenta conturilor.**

COROANA*, s

LS – mat

A.

DEX

„s.8. Suprafata cuprinsa între doua cercuri concentrice.”

DMG

„Coroana circulara, domeniu plan cuprins între doua cercuri concentrice coplanare si cu care razele diferite, $R \neq r$ (fig.39). [...]”

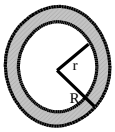

B. **coroana circulara.**

LSI

DEX

(bot.) – „s.5.Totalitatea ramurilor unui arbore, ale unui arbust etc.”

(anat.) – „s.6. Partea superioara, vizibila, a dintelui omului.”

(zool.) – „s.7. Partea de deasupra copitei la piciorul calului.”

(astr.) **– coroana solara, ~boreala.**

(tehn.)- „s.10.nume dat mai multor piese sau parti de piese mecanice, de lungime mica, având forma unui cilindru gol.”

(muz.) – „s.11.Semn pus deasupra unei note sau a unei pauze pentru a le prelungi valoarea.”

* numai în sintagma

CORP, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Inel K având cel putin doua elemente, astfel încât K-{0 } symbol 125 \f "Symbol" \s 14 este un grup fata de înmultire (unde 0 este element neutru la adunare. [...]”.

B. **corp comutativ, ~ borelian, ~ deformabil, ~ geometric, ~ plastic.**

LSI

DEX

(anat.) – **corp galben**
(arh.) – **corp de casa**
(electron.) – **corp de iluminat**
(fiz.)^{d} – **corp de studiu**
(chim)^{d} – **corp simplu, ~ compus**
(astron.) – **corp ceresc**
(jur., în sintagma)^{d} – **corp delict, ~ de legi**
(lingv.) – **corp de litera**
(soc.-pol) – **corp constituit, ~ legislativ, ~ diplomatic, ~ de balet.**
(mil.) – **corp de aviatie, ~ de garda, ~ de trupa.**

COTA, s

LS – mat

DEX

(–)

(„s.4.Fiecare dintre valorile numerice ale dimensiunilor unui obiect reprezentat prin desen.)”

DMG

„A treia coordonata carteziana a unui punct în spatiu, data de lungimea segmentului dus din acel punct, paralel cu axa Oz, pâna la planul xOy, considerata pozitiva sau negativa, dupa cum punctul este situat deasupra sau dedesubtul acestui plan.[...]”.

LSI

DEX

(ec.)^{d} – **cota bursei**

(soc.-pol) – **cote de întretinere**

(hidrol.) – **cotele apelor**

(bibliotec.) – „s.5.Ansamblu de semne, simboluri care indica locul unor carti, al unor documente etc. într-o biblioteca, într-un inventar etc.”.

CUADRATURA, s
(CVADRATURA, s)

LS – mat

A.

DEX

„s.1.Construire exclusiv cu rigla si cu compasul a unui patrat care sa aiba aria egala cu aria unei figuri date.”

DMG

„Cuadratura, calculul unei integrale definite sau nedefinite, necesar uneori pentru aflarea ariei unui domeniu plan marginit de o curba. [...]”.

B. **cuadratura cercului**

LSI

DEX

(astron.) – „s.2.Pozitie aparenta în care doi astri priviti de pe Terra au o diferenta de longitudine de 90°.”

CUPLU, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Sistemul format din doua forte care au suporturi paralele, sensuri opuse si intensitati egale.[...]”

LSI

DEX

(fiz.)^{d} – „s.2.Sistem compus din doua forte antiparalele .”

CURBA, s

LS – mat

A.

DEX

„II.s.1. Figura geometrica având o singura dimensiune; linie care nu este dreapta.”

DMG

„Figura geometrica generata prin miscarea unui punct M, a carei pozitie depinde de un singur parametru.[...]”.

B. **curba cruce, ~lui Viviani, ~ algebrica, ~ asimptota, ~ plana, ~ rationala, ~ strâmba, ~ transcendenta, ~ Titeica, ~ uni-cursala, ~-ele lui Lamé.**

LSI

DEX

(automob.) – **a lua curba**
(fiz.) – **curba de temperatura**
(geogr.) – **curba de nivel, ~ barimetrica**
(ec., pol.) **– curba de sacrificiu**

CUVÂNT*, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Cuvânt calculator, unitate de informatie transferata între memorie si unitatea de prelucrare. În functie de constructia calculatorului, poate fi de lungime fixa sau variabila.”

B. **cuvânt calculator, ~ data, ~ instructiune.**

LSI

* numai în sintagma; matematica-informatica

DEX

(lingv) – **cuvânt simplu, ~ primitiv, ~ derivat, ~ matca, ~ titlu, ~**

vedeta (vezi LS – lingv.)

(bibliotec.) – **cuvânt cheie**.

(inform.)[d] – „s.13.Format standard în care se înscriu datele si instructiunile la (mini)calculatoare.”

DEMONSTRATIE, s

LS – mat

A.

DEX

“Sir de calcule, de rationamente etc. prin care se dovedeste adevarul unei teoreme sau continutul unei formule.”

DMG

„Procedeu logic pentru stabilirea deductiva a adevarului unui enunt. Primul matematician care a enuntat o teorema însotita de demonstratie a fost Thales (sec. 6 î.e.n.).”

B. **demonstratie prin reducere la absurd, ~prin inductie.**

LSI

DEX

(log.) – „s.2.Procedeu de adâncire deductiva a adevarului unui enunt.”

(soc.-pol) – „s.3.Manifestatie publica cu caracter social-politic.”

(psihol.) – „s.4.Exteriorizare a unui sentiment.”

(mil.) – **demonstratie de forta.**

DENSITATE, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„*Densitate* → masa, marime care masoara principala proprie-tate a unui corp material, aceea de a opune o rezistenta la schimbarea miscarii sale. [...]”

B. **masa specifica (densitate).**

LSI

DEX

(fiz.) – **densitate relativa, ~ de curent electric.**

(hidrol.) – **densitatea retelei hidrografice.**
(geogr.) – **densitate (medie) a populatiei.**

DEPLASARE, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„s.1.(În plan). Transformare punctuala care este produsul unei translatii cu o rotatie. Ecuatiile unei deplasari plane sunt:

$$x' = x\cos\theta - y\sin\theta + a$$

$$y' = x\sin\theta + y\cos\theta + b.$$ [...]

s.2. (În spatiu). Transformare afina care pastreaza distanta. [...]”.

B. **deplasari reale elementare, ~virtuale elementare.**

LSI

V.B.

(astr.)^{d} – **deplasare spre rosu**

DESCOMPUNERE*, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Descompunere în factori ireductibili (a unui polinom, cu coeficienti într-un corp), scrierea polinomului ca produs de polinoame ireductibile.”

* numai în sintagma;

B. **descompunere în factori primi, ~în fractii simple (a unei functii rationale)**

LSI

DEX

(chim.) – „Reactie chimica în urma careia o substanta constituita din molecule cu structura mai complicata trece în mai multe

substante constituite din molecule cu structura mai simpla”.

DETERMINANT, s

LS – mat

A.

DEX

s.II. Expresie matematica ale carei elemente sunt asezate sub forma unui tabel si care serveste la rezolvarea sistemelor de ecuatii.”

DMG

„Determinant antisimetric, determinant D = ça$_{ij}$ç$_n$, cu proprie-tatea $a_{ij} = - a_{ji}$, pentru orice I ≠ j, si $a_{ii} = 0$, i = 1, 2, 3,..., n. Un determinant antisimetric de ordin impar este egal cu zero.”

B. **determinant caracteristic, ~de ordinul n (al matricii patrate A = ça$_{ij}$ç$_n$), ~ principal, ~ simetric, ~ Vandermonde.**

LSI

DEX

(lingv.) – „Care precizeaza sensul altui cuvânt sau al altei propozitii cu care este în legatura, fiind subordonat acestora.”

DIFERENTA, s

LS – mat

A.

DEX

„s.2. Rezultatul unei scaderi matematice.”

DMG

„*Diferenta* → *scadere* 1.(Pentru numere naturale; a-b). Operatie care asociaza perechii formate din nr. a (numit *descazut*) si nr. b (numit *scazator*), nr. c (numit *diferenta*), astfel încât a = b + c. [...]. 2.(Pentru un grup aditiv G). Operatie care asociaza unei perechi de elemente a,bÎG elementul a + (– b), unde – b este simetricul lui b. [...].”

B. **diferenta a doua multimi, ~ simetrica a doua multimi, ~-finite.**

LSI

DEX

(log.) – **diferenta specifica**
(geogr.)[d] – **diferente de nivel**

DIMENSIUNE, s

LS – mat

DEX

„s.1- Marime (lungime, latime sau înaltime) necesara la determinarea întinderii figurilor si a corpurilor (geometrice).”

DMG

„*Dimensiune (a unui spatiu liniar)*, numarul maxim de elemente, liniar independente, din spatiul respectiv.”

LSI

DEX

(spec.)[d] (fiz.) – „Marime fizica considerata din punctul de vedere al legaturii dintre unitatea sa de masura si unitatile marimilor fundamentale ale unui sistem de unitati de masura.”

DINAMICA, s

LS – mat

DEX

„s.II.1. Parte a mecanicii care studiaza legile miscarii corpurilor tinând seama de masele lor si de fortele care se exercita asupra lor.”

DMG

„Parte a mecanicii care studiaza miscarea corpurilor sub actiunea fortelor exterioare.”

LSI

DEX

(mec.)[d] – „De miscare, de forta.”
(tehn.)[d] – „Raport între valorile maxime si minime ale unui semnal.”
(biol.) – **dinamica populatiei**
(lingv.) – **dinamica lexicului**

DIRECTIE, s

LS – mat

DEX

„s.2. (mat.). Proprietate comuna a tuturor dreptelor paralele cu o dreapta data.”

DMG

„Clasa de echivalenta determinata în multimea dreptelor din plan sau spatiu de relatia de paralelism. Directia unei drepte este determinata de parametrii directori, în particular, de cosinusurile directoare. [...].”

LSI

DEX

(soc.-pol.) – „Organ de conducere a unei întreprinderi, institutii, orga-nizatii etc.)”; **~ de scena (regie)**

(tehn.) – **bara de directie**

DISC, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Disc magnetic, suport de informatie cu acces aleatoriu utilizat ca memorie auxiliara sau ca dispozitiv de intrare/iesire.”

LSI

DEX

(fiz.)^{d} – **discul lui Newton**

(sport) – „Proba de atletism”

(tehn.) – **disc de frecventa**

(anat.) – **disc intervertebral**

(med.) – **hernie de disc**

DISCONTINUITATE, s

LS – mat

A.

DEX

„(mat., fiz.) Variatie brusca si în salturi a valorii unei marimi; trecere de la o valoare la alta, îndepartata de ea, a unei marimi.”

DMG

„Discontinuitate (a unei functii într-un punct x_0), proprietate a unei functii de a nu fi continua în punctul x_0.”

B. **discontinuitate de speta de întâia, ~ de speta a doua.**

LSI

DEX

(fiz.)^{d} – vezi A.

DISJUNCTIE, s

LS – mat

DEX

„Relatie logica între doua enunturi care de obicei se exclud reciproc; functor logic exprimat prin termeni disjunctivi „sau”, „ori”, si „fie”.

DMG

„Disjunctie (a doua propozitii p,q; pÚq, pCq; Apq), propozitia „p sau q” adevarata când cel putin una dintre propozitiile p,q este adevarata, si falsa când ambele propozitii p,q sunt false. Tabelul de valori logice ale disjunctiei este:

v(p)	v(q)	v(p∪q)
1	1	1
1	0	1
0	1	1
0	0	0

unde v(p) este valoarea logica a propozitiei p.”

LSI

DEX

(log.) – vezi A.

DISPERSIE, s

LS – mat

DEX

„s.2.(mat.) Repartizare a unei multimi de valori în jurul unei anumite valori tipice.”

DMG

„Dispersie (a unei valori aleatoare X; D(X)), momentul centrat de ordinul doi al variabilei aleatoare: $D(X) = M[(X – M(X)]^2$. [...].”

LSI

DEX

(chim.)^d – „Stare de împrastiere, într-un mediu oarecare, a unei substante aflate în particule foarte mici.”

(fiz.)^d – „Separare a unei radiatii sau a unei unde sonore în urma refractiei, difractiei etc.”

DISTANTA, s

LS – mat

A.

DEX

„s.1.Interval care desparte doua puncte în spatiu.”

DMG

„Distanta (pe o multime A), functie d : A × A → [0,A) care îndeplineste conditiile:

a) d(x,y) = 0 daca si numai x = y;
b) d(x,y) = d(x,y) oricare ar fi x si y;
c) d(x,z) L d(x,y) + d(y,z) oricare ar fi x,y si z.”

B. **distanta euclidiana, ~-a de la un punct la o dreapta, ~-a dintre doua drepte necoplanare, ~-a dintre doua drepte paralele, ~-a dintre doua multimi, ~-a dintre un punct si un plan, ~sferica.**

LSI

DEX

(arte plastice) – **distanta de la rosu la roz** (vezi LS – arte pl.).

DISTRIBUTIVITATE, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

(„Proprietate a unei operatii matematice sau logice de a putea fi efectuata separat asupra diferitilor termeni dintr-o expresie, rezultatul astfel obtinut fiind acelasi ca si în cazul când operatia ar fi fost aplicata întregii expresii.”

DMG

„Proprietate a unei operatii f : M × M → M, notata f(x,y) = x°y, fata de o alta operatie g : M × M → M, notata g(x,y) = x ⊥ y, astfel încât pt. Orice x, y, z ∈ M sa avem x°(y ⊥ z) = (x°y) ⊥ (x°z) – distri-butivitate la stânga, sau (y^z)°x = (y°x) ⊥(z°x) – distributivitate la dreapta.”

B. **distributivitate la stânga, ~ la dreapta.**

LSI

DEX

(log.) – vezi A.

DISTRIBUTIE, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Distributie (a unei variabile aleatoare) → repartitie, expri-marea legii probabilistice a unei variabile aleatoare. [...].”

LSI

DEX

(spec.)[d] (cinem) – „Repartizarea rolurilor dintr-o piesa”; „ansamblul actorilor, cântaretilor care joaca într-o piesa, opera etc.”

(lingv.)[d] – „Proprietate a unui element de a aparea sau nu în diferite contexte; totalitate a vecinatatilor unui element.”

(tehn.) – „Ansamblul organelor unei masini care comanda automat efectuarea diferitelor faze de functionare a masinii.”

DIVERGENTA, s

LS – mat

A.

DEX

„(mat.) Marime a unui câmp vectorial egala cu suma derivatelor partiale ale componentelor vectorului într-un punct dat.”

DMG

„s.1.(Pentru un sir). Proprietate a unui sir de a nu fi convergent. 2.(Pentru o serie). Proprietate a unei serii de a nu fi convergenta.”

„divergenta (a unui câmp vectorial V), scalarul definit prin $\partial V_x/\partial x + \partial V_y/\partial y + \partial V_z/\partial z$, unde V_x, V_y, V_z sunt proiectiile lui V pe axele unui sistem de cartezian de referinta Oxyz, într-un punct oarecare al câmpului.”

B. **divergenta a unui câmp vectorial V**

LSI DEX

(dr.) –„ A face divergenta”

(fiz.) – „s.2. Proprietatea unor linii geometrice, unor raze si fascicule luminoase, unor sisteme optice etc. de a fi divergente.”

DIVIZIUNE*, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Diviziune armonica, configuratie geometrica formata din patru puncte coliniare A, B, M, N astfel încât punctele M si N sa împarta segmentul AB în acelasi raport (în valoare absoluta):

$$\frac{MA}{MB} = -\frac{NA}{NB}$$, segmentele fiind orientate. [...].”

B. **diviziune armonica, ~ cercului.**

LSI

DEX

(soc.-pol.) – **diviziunea muncii, ~sociala a muncii.**

(spec.)d (log.) – „Operatie logica de împartire a genului în specii.”

(tehn.) – „s.2. Linioara care indica o anumita valoare pe scara sau pe cadranul unui instrument de masura; valoare care corespunde acestei linioare.”

* numai în sintagme.

DOBÂNDA, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

(„s.1.Suma de bani care se plateste (de obicei în procente) pentru un împrumut banesc.”)

DMG

„Suma de bani care se primeste pentru un împrumut, reprezentând un anumit procent din suma împrumutata pe o perioada data, de obicei un an. Daca S este suma împrumutata,

iar p procentul de dobânda (pe an), atunci dobânda anuala D este D = $pS/100$.”

B.**dobânda compusa.**

LSI

DEX

(ec.) – vezi A.

DOMENIU, s

LS – mat

A.

DEX

„s.3.(mat.) Multime de puncte situate pe o dreapta, pe o suprafata, în spatiu, caracterizata prin aceea ca pentru fiecare punct exista o vecinatate a lui cuprinsa în multime si prin faptul ca oricare pereche de puncte din multime se pot uni printr-o linie poligonala cuprinsa în acea multime.”

DMG

„Multime deschisa si conexa.”

B. **domeniu de definitie, ~ de integritate, ~ de rationalitate.**

LSI

DEX

(ist.) – „Proprietate funciara feudala întinsa.”

(fiz.)^{d} – „s.4.Interval de valori pentru care poate fi folosit un instrument dat de masura.”

*

* *

(lingv.) – **domeniu semantic**.

DUALITATE, s

LS – mat

DEX

(–)

(„Ansamblu format din doua elemente diferite, opuse.”)

DMG

„corelatie simetrica, adica, în plan, transformare prin care unui punct A îi corespunde o dreapta a si reciproc, dreptei a, acelasi punct A. [...]”.

LSI

DE

(pol.) – **dualiatea puterii**

E

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Simbol ce desemneaza limita sirului $a_n = \left(1+\frac{1}{n}\right)^n$: e = $= \lim_{n\to\infty}\left(1+\frac{1}{n}\right)^n$, (Jaques Bernoulli, 1690).

Numarul e este suma seriei: $1+\frac{1}{1!}+\frac{1}{2!}+...+\frac{1}{n!}+...$, (D. Bernoulli, 1728)."

B. **numarul e.**

LSI

DEX

(lingv.) – „A saptea litera a alfabetului limbii române; sunet notat cu aceasta litera (vocala prepalatala mijlocie nerotunjita)."

ECHER, s

LS – mat

DEX

„s.1. Instrument în forma de triunghi-dreptunghic, întrebuintat în domeniul tehnic si în operatiile de trasare pentru desenarea si verificarea dreptelor paralele, a dreptelor perpendiculare cu o directie data; coltar."

DMG

„Instrument în forma de triunghi dreptunghic cu unghiurile ascutite de câte 45° sau de 30° si 60°. Se foloseste pentru desenarea perpendicularelor si, împreuna cu rigla, a dreptelor

paralele.”

LSI

DEX

(arh.) – „s.2.Instrument topografic cu ajutorul caruia se orienteaza fixarea pe teren a aliniamentelor perpendiculare.”

*

* *

(sport) – **tucahara în echer**

ECHILIBRU, s

LS – mat

A.

DEX

„s.1.Situatie a unui corp asupra caruia se exercita forte care nu-i schimba starea de miscare sau de repaus.”

DMG

„Stare a unui sistem (S) de puncte materiale actionat de un sistem de forte în echilibru.”

B. **echilibru stabil, ~ instabil, ~ indiferent.**

LSI

DEX

(fiz.) – **echilibru dinamic**

(ec.) – **echilibru bugetar; ~ economic**.

ECHIVALENTA, s

LS – mat

A.

DEX

„s.1. Egalitate de valoare, de semnificatie, de sens; calitate a ceea ce este echivalent.[...]. 3. (mat.) Relatie simetrica, reflexiva si tranzitiva între elementele unei multimi.”

DMG

„(p = q, p $\Leftrightarrow$ q, p ~ q, Epq), propozitia „p daca si numai daca q”, adevarata când p si q sunt simultan false sau adevarate si falsa în rest. Tabelul de valori logice ale echivalentei este:

v(p) v(q) v(p=q)

1 1	1
1 0	0
0 1	0
0 0	1

unde v(p) este valoarea logica a propozitiei p.”

B. **relatie de echivalenta**

LSI

DEX

(log.)^{d} – „Raport existent între doua enunturi care sunt adevarate sau false împreuna.”

(med.)^{d} – „Denumire data unei crize de natura epileptica, care se mani-festa sub alta forma decât cea convulsiva.”

ECUATIE, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

„Relatie matematica între mai multe marimi cunoscute si necunoscute, valabila numai pentru anumite valori ale marimilor necunoscute.”

DMG

„Egalitate între doua expresii, continând elemente de acceasi natura (numere, functii, vectori etc.), dintre care unele sunt cunoscute, iar altele necunoscute, adevarata numai atunci când elementele necunoscute sunt înlocuite cu anumite elemente, numite *solutii*. Termenul a fost folosit initial de catre L. FIBO-NACCI (**Liber abaci**, 1202).”

B. **ecuatia caldurii, ~-a coardei, ~-a fundamentala a dinamicii, ~-a lui Kepler, ~-a lui Laplace, ~-a unei curbe, ~-a unei suprafete, ~algebrica, ~diferentiala, ~diofantica, ~exponen-tiala, ~functionala, ~integrala, ~irationala, ~logaritmica, ~transcendenta, ~trigonometrica, ~cu derivate partiale, ~ii echivalente.**

LSI

DEX

(chim.) – **ecuatie chimica**

(astron.)^{d} – **ecuatia timpului**

EGALITATE, s

LS – mat

DEX

„s.3(mat.) Relatie între doua sau mai multe cantitati, elemente, termeni etc. egali; expresie a acestei relatii, scrisa cu ajutorul semnului egal (2).”

DMG

„*Egalitate* (=), relatie binara, definita pentru elementele unei multimi, reflexiva, simetrica si tranzitiva. Este o relatie de echivalenta.”

LSI

DEX

(soc.-pol.) – **egalitate în drepturi**

(sport)^{d} – „Situatie în care mai multi participanti realizeaza acelasi numar de puncte în cadrul aceluiasi concurs.”

ELEMENT*, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„*Element neutru* (fata de o lege de compozitie $f : A \times A \to A$; e), element care, compus cu oricare element $x \in A$, îl lasa neschimbat:

$$x°e = e°x = x,$$

unde s-a notat $f(a,b) = a°b$. Ex.: în multimea numerelor reale 0 este element neutru pentru adunare si 1 element neutru pentru înmultire; [...]”.

B. **element de arc; ~-e de la infinit; ~-e imaginare; ~simetric.**

LSI

DEX

(spec.)^{d} (tehn.) – „ Fiecare dintre piesele componente ale unui radiator

de calorifer.”

(în filosofia antica)[d] – „Fiecare dintre cele patru aspecte fundamentale ale materiei (foc, apa, aer, pamânt).”

(biol). – „Mediu în care traieste o fiinta.”

(chim.)[d] – „Substanta care nu poate fi descompusa în alte substante mai simple prin mijloace fizice sau chimice obisnuite.”

(fiz.) – „s.6.Pila electrica: fiecare celula a pilei electrice.”

ELICE, s

LS – mat

A.

DEX

„s.2. Linie curba care taie sub un unghi constant generatoarele unui cilindru sau ale unui con.”

DMG

„Curba strâmba ale carei tangente fac un unghi constant cu o directie data.”

* numai în sintagme

B. **Elice circulara**.

LSI

DEX

(tehn.) – „s.1. Organ de masina (având forma unor aripi sau a unor lopeti fixate pe un ax rotativ) care serveste la punerea în miscare a unui avion, a unei nave etc.”

ELIPSA, s

LS – mat

A.

DEX

„s.1. Locul geometric al punctelor dintr-un plan pentru care suma distantelor la doua puncte fixe, numite focare, este constanta.”

DMG

„Curba obtinuta prin sectionarea unui con circular cu un plan care taie toate generatoarele unei pânze. Este locul geometric al punctelor pentru care suma distantelor la doua puncte fixe

(numite focare) este constanta.”

B.**elipsa sferica, ~e omofocale.**

LSI

DEX

(lingv.) – „s.2. (Figura de stil care consta în) omiterea din vorbire sau din scris a unor elemente care se subînteleg sau care nu sunt absolut necesare pentru întelesul comunicarii.”

EMISFERA, s

LS – mat

DEX

„s.1.(geom.) Jumatate dintr-o sfera.”

DMG

„Jumatatea unei sfere. Denumirea apare la Aristotel (sec. 4 î.e.n.).”

LSI

DEX

(geogr., astr.) – „s.2. Fiecare dintre cele doua jumatati ale sferei ceresti sau terestre.”

(anat.; în sintagma)[d] – **emisfere cerebrale.**

ENERGIE, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Masura generala a formelor de miscare a materiei, exprimând capacitatea unui sistem de a efectua lucru mecanic când sufera o transformare dintr-o stare în alta.”

B. **energie cinetica, ~informationala, ~mecanica, ~potentiala.**

LSI

DEX

(fiz.) – „s.1. Capacitate a unui sistem (fizic) de a efectua lucru mecanic în trecerea dintr-o stare în alta stare data.”

VB

(fiz.) – **energie nucleara**

(chim.) – **energie chimica**

ENTROPIE, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Masura gradului de nedeterminare a unui experiment A ale carui rezultate pun în evidenta un sistem finit de n evenimente aleatoare elementare k (k = 1, 2, 3, ..., n) având probabilitatile p_k, (p_k l 0, $\sum_{k=1}^{n} p_k = 1$), data de formula: $H = -\sum_{k=1}^{n} p_k \log_2 p_k = -\log_2 10 \sum_{k=1}^{n} p_k \log_{10} p_k$.”

B. **entropia de ordin zero, ~de ordin întâi.**

LSI

DEX

(fiz.) – „s.1. Marime de stare termica a sistemelor fizice.”

(teoria inform.) – „Marime fundamentala în teoria informaticii.”

*

* *

(lingv.; filos.) – v. LS – lingv, LS – filos

EVENIMENT, s

LS – mat

A.

DEX

„s.3. (mat.) Notiune de baza din domeniul teoriei probabilitatilor, care exprima producerea sau neproducerea unui fenomen în cadrul unui experiment.”

DMG

„*Eveniment aleator*, element al unui câmp de evenimente (algebra Boole de evenimente). În teoria axiomatica a probabilitatilor, evenimentul, ca element al corpului borelian K, este o multime de evenimente elementare, evenimentul elementar fiind o notiune primara.”

B. **eveniment opus, ~sigur, ~imposibil, ~-e incompatibile, ~-e**

LSI

DEX

(în teoria informatiei)[d] – „s.2. Orice fenomen local si instantaneu sau stare locala si instantanee.”

VB

(fiz.) – „Orice fenomen local si instantaneu.”

EXCENTRICITATE, s

LS – mat

DEX

„s.2. (mat.) Calitatea unui punct de a se gasi în afara centrului unei figuri.”

DMG

„Raportul constant al distantelor de la un punct al unei conice la focar si la directoarea corespunzatoare. O conica este de genul elipsa, hiperbola, sau parabola dupa cum excentricitatea este subunitara, supraunitara sau egala cu unu.”

LSI

DEX

(tehn.) – „Defect de asamblare a doua piese care în mod normal trebuie sa fie concentrice sau trebuie sa aiba o axa comuna.”

EXPERIENTA*, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„*Experienta aleatoare*, experienta al carei rezultat este sub semnul incertitudinii, rezultat ce poate lua forme deferite, dar nu poate fi anticipat.”

B. **experienta aleatoare.**

LSI

DEX

(fiz., chim., pedag.) – „s.2. Verificare a cunostintelor pe cale practica, prin cercetarea fenomenelor din realitatea înconjuratoare.”

.

EXPRESIE, s

LS – mat

A.

DEX

„s.3. Grup de numere, litere etc. legate între ele prin simboluri de operatii matematice (adunare, înmultire etc.).”

DMG

„Ansamblu de elemente (numere, litere etc.) legate între ele prin simboluri ce exprima operatii matematice.”

B. **expresie algebrica.**

LSI

DEX

(psihol.) – „Înfatisare care reflecta starea sufleteasca a omului.”

DSL

(lingv.) – „Latura concreta a semnelor sau enunturilor lingvistice, care reprezinta o suita ordonata de sunete specifice.”

* numai în sintagma

EXTRAPOLARE, s

LS – mat

DEX

„s.1. (mat.) Metoda de determinare aproximativa a unei functii continue pentru valori situate în afara unui interval de valori cunoscute; extrapolatie.”

DMG

”Determinare a unei functii, de obicei polinom, care sa aproxi-meze, în afara unui interval [a,b], o functie f(x) ale carui valori sunt cunoscute numai în anumite puncte $a = x_0 < x_1 < ... < x_n = b$ din interiorul intervalului.”

LSI

DEX

(filoz.)^{d} – „s.2. Extindere ipotetica a unei notiuni, legi, teorii etc. de la un

domeniu la altul; trecere de la o idee la alta, mai complexa, cu o sfera mai larga etc.”

FACTOR, s

LS – mat

A.

DEX

„s.2. (mat.) Fiecare din termenii unei înmultiri.”

DMG

„Fiecare dintre elementele care prin înmultire formeaza un produs. [...].”

B. **factor prim, ~comun, ~integrant.**

LSI

DEX

(fiz., chim.) – „s.3. Marime a carei valoare intra prin multiplicare într-o relatie care caracterizeaza un sistem fizico-chimic.”

(tehn.) – „s.4. Marime caracteristica pentru un sistem tehnic, un material etc.”

VB

(ec.) – **factor de productie**

(fiz., chim.) – **factori fizico-chimici**

(geogr.) – **factori fizico-geografici**

FASCICUL, s

LS – mat

A.

DEX

„Grup format din mai multe elemente de acelasi fel, asezate în forma de manunchi. r (mat.) *Fascicul de drepte* = totalitatea dreptelor care trec prin acelasi punct fix.”

DMG

„Fascicul de drepte, multimea dreptelor dintr-un plan care trec printr-un punct dat. (fig. 69).

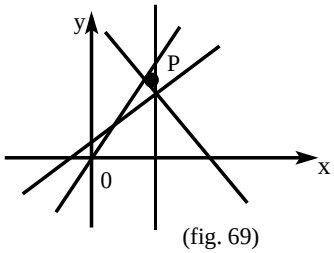

(fig. 69)

B. **fascicul de cercuri, ~de conice, ~de cuadrice, ~de drepte, ~de plane.**

LSI

DEX

(fiz.)^{d} – „Manunchi de raze luminoase sau vizuale cu sectiune bine determinata.”

(anat.)^{d} – „Grup de fibre care au aceeasi asezare si aceeasi distributie.”

(bot.)^{d} – „Tesut conducator format din fibre care strabat în acelasi sens partile unei plante.”

FAZA, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„*Faza* ® *oscilatie* [...]. Oscilatia unui punct material este caracterizata prin: *elongatie* [...]; *amplitudine [...]; perioada [...]; frecventa [...]; pulsatie [...]; faza,* argumentul parametrului considerat [...].”

B. **faza initiala**.

LSI

DEX

(astr.) – „Fiecare dintre aspectele succesive pe care le iau Luna si unele planete, determinate de orientarea pe care o au fata de Pamânt partile din suprafata lor iluminate de Soare.”

(electron.) – „Fiecare dintre circuitele componente ale unui sistem de circuite electrice.”

(fiz.)^{d} – „Argument al unei marimi care variaza sinusoidal în timp.”

VB

(geol.)^{d} – **faza organica.**

FIGURA, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

(„s.2. Imagine plastica a unei fiinte sau a unui obiect, redata prin desen, pictura, sculptura etc. ◊ Figura geometrica = ansamblu format din puncte, linii si suprafete.”)

DMG

„Figuri echivalente, figuri geometrice care au aceeasi arie (sau volum).”

B. **figura analgmatica, ~echivalente, ~egale, ~izoperimetrice, ~izopifane.**

LSI

DEX

(la sah)^{d} (sport) – „Fiecare dintre piesele de joc, având forme caracteristice.”

(lingv.) – **figura de stil (sau poetica), ~etimologica.**

(log.)^{d} – **figuri silogistice**

(arte plastice) - vezi A

(sport) – „s.5. Pozitie sau ansamblu de pozitii si de miscari la dans, la balet, la scrima, la patinaj etc.”

FILTRU, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„*Filtru* (într-o latice M), submultimea F a lui M având proprie-tatile: $x \wedge y \in F$, pentru orice $x,a \in F$; $x \vee y \in F$, pentru orice $x \in F$ si $a \in M$.”

LSI

DEX

(tehn.)^{d} – **hârtie de filtru.**

(fiz.)^{d} – „s.2. Mediu transparent, colorat (sticla, lichid), care filtreaza (2) unele componente monocromatice ale luminii incidente.”

FLUX, s

LS – mat

DEX

DMG

„Flux (unui câmp vectorial V printr-o suprafata S), integrala de suprafata a componentei normale a vectorului V. Daca n este versorul normalei la S, fluxul lui $V = V_x i + V_y j + V_z k$ este:

$$\iint_S V \cdot n \cdot dS = \iint_S (V_x dydz + V_y dzdx + V_z dxdy) .”$$

LSI

DEX

(geogr.) – „s.1. Faza de ridicare periodica a nivelului apei oceanelor.”

(lingv.) – **flux verbal**.

(fiz.)^{d} – „s.2.Curent de particule”, **flux de caldura**, **~luminos**, **~electric**, **densitate de ~**

(ec.) – **flux tehnologic**, **productie în ~**, **~de informatie**.

VB

(biol.)^{d} – **flux nervos**.

FOCAR, s

LS – mat

A.

DEX

„s.2. (geom.) Fiecare dintre cele de doua puncte din planul unei curbe ale caror distante pâna la punctele curbei dau o suma, o diferenta sau un produs constant.”

DMG

„Focar (al unei conice), puncte din planul conicei, având proprietatea ca raportul distantelor unui punct de pe conica la el si la o dreapta fixa (directoare) este constant. [...]”

B. **focar al unei conice**.

LSI

DEX

(fiz.) – **focar real, ~virtual**

(tehn.) – „s.3. Parte a cuptoarelor, a caldarilor de abur sau a instalatiilor de încalzit în care se produce arderea combustibilului.”

(geol., în sintagmele)^{d} – **focar magnetic, ~seismic**

(med., în sintagma)^{d} – **focar de infectie**

FORMA*, s

LS – mat

A.

DEX

„(geom., fiz., tehn.) Aspectul unei figuri în care nu se tine seama de marimea ei.”

DMG

”*Formele fundamentale ale unei suprafete 1.* (Prima forma fundamen-tala). Expresia:

$$\varphi(du, dv) = dr^2 = E \cdot du^2 + F \cdot dudv + G \cdot dv^2 ,$$

unde r = r(u, v) este vectorul de pozitie al unui punct mobil pe o suprafata.”

B. **forma trigonometrica a numarului complex, ~patratica, ~canonica, ~-le fundamentale ale unei suprafete.**

LSI

DEX

(fil., în corelatie cu **continut**)^{d} – **forme ale constiintei sociale**

(sport)^{d} – „Stare de maxima capacitate de efort a organismului”

(geogr., în sintagma)^{d} – **forma de relief**

(arte) – „Totalitatea mijloacelor de exprimare a continutului unei opere artistice”

(muz.) – „Totalitatea mijloacelor de expresie (melodie, ritm, armonie etc.)”

(soc.-pol.) – **forma de guvernamânt**

(lingv.)^{d} – „Complex de sunete prin care se exprima un sens”.

(tehn.)^{d} – „Piesa prevazuta cu o cavitate”

(tipogr.)^{d} – „Pagina de zat completata de jur împrejur cu material de albitura.”

FORTA*, s

LS – mat

A.

DEX
(–)
DMG

„Forta de legatura (R), forta care reprezinta actiunea mecanica pe care legaturile o exercita asupra punctelor materiale ale sistemului considerat.”

B. **forta generalizata, ~-e de echilibru**

LSI

DEX

(mil.) – **forta armata, ~militare, ~vie**

(ec., în sintagme)d – **forte de munca**

(fiz.)d – „Actiune care exercita de un sistem fizic asupra altuia, îi schimba starea de repaus sau de miscare sau îl deformeaza.”

(fiz., înv.)d – **forta motoare, ~de tractiune**

* numai în sintagme

FRECVENTA, s

LS – mat

A.

DEX
(–)
DMG

„Frecventa ® oscilatie [...], **frecventa** (f), numarul oscilatiilor în unitatea de timp (de obicei secunda, când frecventa se masoara în herzi).”

B. **frecventa absoluta, ~relativa**

LSI

DEX

(fiz.)d – **curent de înalta (sau de joasa) frecventa**

(fon., în sintagma)d – **~frecventa fundamentala**

FUNCTIE, s

LS – mat

A.

DEX

„s.6. (mat.) Marime variabila care depinde de una sau mai multe marimi variabile independente.”

DMG

„Triplet format dintr-o multime E, numita **domeniu de definitie**, o multime F, numita multime în care functia ia valori (codomeniu) si o corespondenta care asociaza fiecarui element din E un element si numai unul din F. [...].”

B. functia beta, ~-a constanta, ~-a de gradul doi, ~-a de gradul întâi, ~-a densitate de probabilitate, ~-a gama, ~-a identica, ~-a lui Euler, ~-a lui Hamilton, ~lui Lagrange, ~-a omografica, ~-a parte întreaga, ~-a sigma; ~analitica, ~armonica, ~bijectiva, ~biunivoca, ~caracteristica, ~compusa, ~concava, ~continua, ~convexa, ~crescatoare, ~de distributie, ~de forta (U), ~de probabilitate, ~repartitie, ~descrescatoare, ~de selectie, ~de variabila, ~complexa, ~elementara, ~exponentiala, ~injectiva, ~impara, ~inversa, ~logaritmica, ~monogena, ~monotona, ~omogena, ~para, ~polinomiala, ~putere, ~radical, ~rationala, ~rationala întreaga, ~de doua variabile reale, ~reala de m variabile reale, ~reciproca, ~simetrica, ~surjectiva, ~uniform continua, ~-ii circulare directe, ~-ii circulare inverse, ~-ii hiperbolice, ~-ii speciale, ~-ii trigonometrice

LSI

DEX

(gram.)^{d} – **functie sintactica**

(fiziol.)^{d} – „Activitate proprie a fiecarui organ, aparat, tesut din organismele vii ale vietuitoarelor.”

(log.)^{d} – „Operatie care, prin aplicare asupra unui argument îi ofera acestuia o valoare corespunzatoare.”

FUNCTIONALA, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Functie definita pe o multime de functii având valori reale. [...].”

LSI

DEX

(med.) – **maladie functionala.**

FUS*, s

LS – mat

A.

DEX

„s.6.(În sintagmele) **Fus sferic** = portiune din suprafata unei sfere cuprinsa între doua cercuri mari care au un diametru comun.”

DMG

„Fus sferic, partea din suprafata sferei cuprinsa între doua semicercuri mare (fig. 80).”

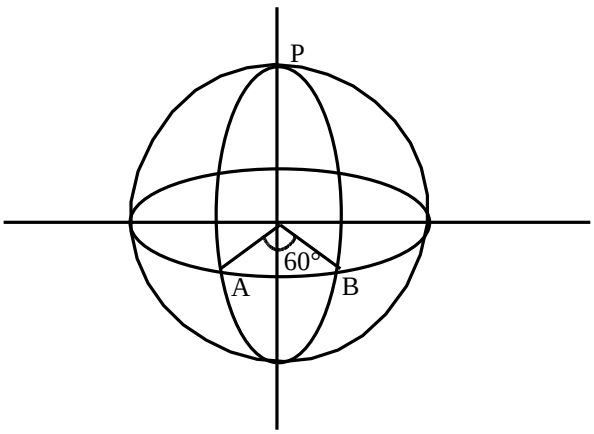

B. **fus sferic, aria fusului sferic**

LSI

DEX

(tehn.) – „Organ al masinilor de tors”, „Nume dat unor parti de masini”.

(bot.) – „s.3.Trunchiul unui copac de la baza pâna al vârf, fara curaj.”

(arh.) – „s.4.Parte a unei coloane de la arhitectura, cuprinsa între baza si capitel.”

(geogr.) – **fus orar.**

* numai în sintagma

GENERATOARE, s

LS – mat

DEX

„s.II. Linie dreapta care genereaza prin deplasarea în spatiu (pe o traiectorie curba) o suprafata riglata.”

LSI

DEX

(fiz.) – **generator cuantic, ~de zgomot, ~de aeroioni**

GRAD, s

LS – mat

A.

DEX

„s.2. (mat.) Exponentul sau suma exponentilor marimii literale a unui monom; cel mai mare dintre exponentii monoamelor care alcatuiesc un polinom.”

DMG

„Unitate de masura pentru unghiuri, reprezentând o unitate divizionara a unghiului drept. [...].”

B. **grad centesimal, ~sexazecimal, ~-e de libertate, ~-ul unei curbe algebrice, ~-ul unui polinom**

LSI

DEX

(culin.) – **grad alcoolic**

(lingv.) – **grad de comparatie**

VB

(fiz.) – **grad termometric.**

A. (s. 1. Nume dat mai multor unitati de masura pentru diverse marimi)

GRAFIC, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Grafic (al unei functii $f : E \to E$; G_f), multimea perechilor de forma $(x, f(x))$, cu $x \in E$:

$G_f = \{(x,f(x)| x \in E\}$. [...]."

LSI

DEX

(tipogr.) – „s.2. Care tine de sau privitor la felul în care se realizeaza o tiparitura."

GRUP, s

LS – mat

A.

DEX

„s.3. (mat.) Multime de elemente în care fiecarei perechi de elemente îi corespunde un element din aceeasi multime, în care este adevarata asociativitatea oricare ar fi elementele multimii, în care exista un element neutru si un element opus legii de compunere a multimii."

DMG

„Multime nevida G, pe care s-a definit o lege de compozitie $f:G\to G$ având urmatoarele proprietati:

a) $x°(y°z) = (x°y)°z$ (asociativitate)

b) exista $e \in G$, a.î. pentru oricare $x \in G$:
$e°x = x°e = x$ (element neutru)

c) oricare ar fi $x \in G$, exista $x' \in G$, a.î.:
$x°x' = x'°x = e$ (element simetric),

unde $f(x,y) = x°y$.

B.

grup abelian, ~comutativ, ~aditiv, ~multiplicativ, ~-ul lui Galilei.

LSI

DEX

(spec.)[d](pol.) – „Fractiune politica"

DSL

(lingv.) – **grup de cuvinte**.

HIPERBOLA, s

LS – mat

A.

DEX

„s.1. (mat.) Curba reprezentând locul geometric al punctelor dintr-un plan pentru care diferenta distantelor fata de doua

puncte fixe, numite focare, este constanta.”

DMG

„Curba obtinuta prin sectionarea unui con circular drept cu un plan care taie ambele pânze ale conului. Este locul geometric al punctelor pentru care diferenta distantelor la doua puncte fixe (numite focare) este constanta (fig.82). [...].”

A

A’
B
y

F
0
B’
Fig. 82
x

F’

B.

hiperbola conjugata unei hiperbole date, ~echilatera.

LSI

DEX

(lingv.) – „s.2. Figura de stil care consta în exagerarea marimii, importantei etc. reale a lucrurilor.”

IDENTITATE, s

LS – mat

DEX

„s.3. (mat.) Relatie de egalitate în care intervin elemente variabile, adevarata pentru orice valori ale acestor elemente.”

DMG

„Relatie de egalitate în care intervin elemente variabile, adevarata pentru orice valori ale acestor elemente. Simbolul identitatii (≡) a fost propus de G.B.RIEMANN (1899) [...]”.

LSI

DEX

(filoz.) – **principiul identitatii**

IMAGINE, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Imagine (a unui element din domeniul de definitie al unei functii) → functie.”

LSI

DEX

(muz., lit,. arte plastice) – „Reflectare artistica a realitatii prin sunete, cuvinte, culori etc., în muzica, în literatura, în arte plastice.”

(fiz.)[d] – „Figura obtinuta prin unirea punctelor în care se întâlnesc razele de lumina sau prelungirile lor reflectate sau refractate.”

DSL

(lingv.) – **imagine sonora.**

IMPLICATIE, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Implicatie, propozitia „daca p atunci q”, falsa daca p este adevarata iar q falsa, si adevarata în rest. Tabelul de valori logice ale implicatiei este:

v(p)	v(q)	v(p®q)
1	1	1
1	0	0
0	1	1

0 0 1

unde v(p) este valoarea logica a propozitiei p.”

LSI

DEX

(log.)^{d} – „Relatie între doua concepte în care adevarul ori falsitatea unui concept atrage dupa sine cu necesitate adevarul ori falsitatea celuilalt concept.”

DSL

(lingv.) – **implicatie semantica**.

IMPULS, s

LS – mat

A.

DEX

„s.2. Marime fizica egala cu produsul dintre masa si viteza unui corp în miscare”

DMG

„Impuls (pentru un sistem de puncte materiale; H), vectorul definit prin $\sum_{j=1}^{n} m_j v_j$. Constituie o masura a miscarii mecanice referitoare la posibilitatea transmiterii sale de la un sistem la altul. [...].”

B.

impuls generalizat.

LSI

DEX

(fiziol.)^{d} – „Miscare brusca si momentana, determinata de actiunea stimulentilor nervosi si orientate spre executarea unui anumit act.”

(fiz.) – vezi A.; **impulsul curentului electric**.

INDICATOR*, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Indicatorul lui EULER → functia lui Euler: Functie definita pe multimea numerelor naturale care ataseaza fiecarui n ∈ N numarul numerelor mai mici ca n si prime cu n. [...]. Se mai numeste indicatorul lui Euler.”

B.

indicatorul lui Euler.

LSI

DEX

(tehn.) – **indicatori de panta, ~de acord**

(soc.-pol.) – „s.3. Expresie numerica cu ajutorul careia se caractrizeaza cantitativ un fenomen social-economic din punctul de vedere al compozitiei, structurii, schimbarii în timp, al legaturii reciproce cu alt fenomen etc.”

(chim.) – „s.5. Substanta cu ajutorul careia se determina caracterul acid sau bazic al altei substante ori sfârsitul unei reactii chimice.”

* numai în sintagma.

INDICE, s

LS – mat

A.

DEX

„s.1. Numar, litera sau simbol asezat la dreapta sau la stânga (mai sus sau mai jos) fata de un numar sau o litera, carora le precizeaza valoarea sau întelesul.”

DMG

”

B. Simbol numeric sau literal asezat la dreapta si mai jos (indice inferior), sau mai sus (indice superior) decât simbolul numeric sau literal caruia îi precizeaza semnificatia sau valoarea.”

indice inferior, ~superior

LSI

DEX

(ec.) – „Cifra din planul economic al statului, al unei întreprinderi sau

al unei institutii.”

(fiz.)^{d} – **indice de refractie**

(biol.)^{d} – **indice antropometric**

INDUCTIE, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

(„s.1. Forma fundamentala de rationament, care realizeaza trecerea de la particular la general.”)

DMG

„Inductie completa, procedeu de demonstrare a unei proprietati, P(n), depinzând de un numar natural, prin parcurgerea urmatoarelor etape:

a) stabilirea celui mai mic numar natural n_0 pentru care proprietatea are sens;
b) verificarea proprietatii în cazul $n = n_0$;
c) demonstrarea faptului ca P(n + 1) este adevarata pe baza presupunerii ca P(n) este adevarata. [...].”

B.

inductie completa.

LSI

DEX

(fiz.) – **inductie magnetica, ~electrica, ~electromagnetica, ~electrostatica**

(fiziol.) – „s.3. Mecanism nervos prin care o stare de excitatie sau de inhibitie aflata într-un centru nervos favorizeaza sau determina aparitia starii opuse într-un alt centru nervos.”

INJECTIE, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Injectie → functie injectiva: Functie f : E → F, a.î. pentru orice $x_1, x_2 \in E$, $x_1 \neq x_2$, sa avem $f(x_1) \neq f(x_2)$. [...].”

LSI

DEX

(med.) – „s.1. Introducere, pe cale intravenoasa, intramusculara etc., sub presiune a unui medicament.”

(tehn.) – „s.2. Introducere sub presiune a unui fluid sau a suspensiilor unui corp pulverulent într-un material sau într-un spatiu închis.”

INTEGRARE, s

LS – mat

A.

DEX

„s.3. (mat.) Calculul unei integrale; obtinerea integralei unei ecuatii diferentiale sau cu derivare partiale.”

DMG

„s.1. (Pentru o functie f.) Determinarea integralei (definite sau nedefinite) a functiei f. [...]. 2. (Pentru o ecuatie diferentiala.) Determinarea solutiei ecuatiei diferentiale.”

B.

formula de integrare prin parti.

LSI

DEX

(ec.) – **integrarea productiei**

VB

(soc.-pol.) – **integrare economica**

INTERVAL, s

LS – mat

A.

DEX

„(mat.) Ansamblu de puncte, de numere cuprinse între doua valori date.”

DMG

„Multime de numere reale de forma:

a) $\{x \mid a < x < b = (a,b)$, numita interval deschis;

b) $\{x \mid a \leq x \leq b = [a,b]$, numita interval închis; [...].”

B.

interval deschis, ~închis, ~-le mixte, ~-le nemarginite.

LSI

DEX

(muz.) – „s.3. Diferenta de înaltime între doua sunete muzicale.”

INVERSIUNE, s

LS – mat

DEX

„(mat.) Transformare a unei figuri prin schimbarea punct cu punct a pozitiilor punctelor figurii.”

DMG

„Inversiune (într-o permutare), pereche (i_m, i_n) cu $i_m > i_n$, si m < n, unde $\begin{pmatrix} 1 & 2 & ... & n \\ i_1 & i_2 & ... & i_n \end{pmatrix}$ este o permutare.”

LSI

DEX

(med.)^d – **inversiune sexuala**

(chim.) – **inversiunea zaharozei**

DSL

(lingv.) – „Procedeu sintactic de schimbare a topicii.”, „figura sintactica”.

IPOTEZA, s

LS – mat

A.

DEX

„(mat.) Ansamblul proprietatilor date într-o demonstratie si cu

ajutorul carora se obtin noi propozitii.”

DMG

„Ansamblul elementelor care sunt date si pe baza carora se demonstreaza o teorema sau se rezolva o problema. [...].”

B.

ipoteza de inductie.

LSI

DEX

(log.) – „Presupunere enuntata pe baza unor fapte cunoscute.”

LATITUDINE, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Una dintre coordonatele polare spatiale, φ, reprezentând unghiul facut de raza vectoare a unui punct dat, cu planul xOy al triedrului ortogonal, la care se raporteaza punctul.”

LSI

DEX

(geogr.) – „s.1. Distanta unghiulara a unui punct de pe glob fata de ecuator, masurata pe meridianul care trece prin acel punct si exprimata în grade, minute si secunde.”

LEGE*, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Legea numerelor mari, lege statistica prin care se afirma ca raportul dintre numarul de aparitii ale unui eveniment aleator A si numarul total n de experiente, în care evenimentul poate aparea, tinde spre probabilitatea lui A, când n creste foarte

mult. [...].”

B.

legea atractiei universale, ~-a lui Baer, ~de compozitie interna, ~de compozitie interna peste tot definita, ~de compozitie externa, ~de compozitie externa peste tot definita, ~de repartitie, ~-le lui Kepler.

LSI

DEX

(filos.) – „Categorie filozofica ce exprima raporturi esentiale.”

(jur.) – **în numele legii, în baza legii**.

*

* *

(psihol.) – **legea pragului minim**

(lingv.) – **lege fonetica**

* numai în sintagme

LEMA, s

LS – mat

A.

DEX

„s.1. (mat.) Enunt preliminar a carei demonstrare ajuta la rezolvarea unei teoreme.”

DMG

„Propozitie ajutatoare folosita la demonstrarea unei teoreme. [...].”

B.

lema lui Cebâsev.

LSI

DEX

(log.)^{d} – „Propozitie preliminara a unei demonstratii.”

LINIE, s

LS – mat

A.

DEX

„(mat.) Traiectorie descrisa de un punct material într-o miscare

continua sau de intersectia a doua suprafete.”

DMG

„linie → curba, figura geometrica generata prin miscarea unui punct M, a carei pozitie depinde de un singur parametru. [...]. Se mai numeste linie.”

B.

linia apsidelor, ~geodezica, ~mijlocie.

LSI

DEX

(mil.) – **linie de bataie, ~de aparare**
(tehn.) – **linie electrica, ~telefonica, ~telegrafica, ~de întârziere**
(ec.) – **linie tehnologica**

VB

(iht.)^{d} – **linie laterala**

LONGITUDINE, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Una dintre coordonatele polare spatiale, q, reprezentând unghiul format de planul dus prin axa Oz si raza vectoare a unui punct cu planul xOz al triedrului ortogonal la care se raporteaza punctul dat.”

LSI

DEX

(geogr.) – „ Distanta în grade, masurata pe ecuator”, **~cereasca.**

LUNULA, s

LS – mat

A.

DEX

„s.1. Figura plana formata din doua arce de cerc având aceleasi extremitati si a caror convexitate e situata în aceeasi parte.”

DMG

„Figura plana formata din doua arce de cerc având aceleasi extremitati.”

B.

lunulele lui Hipocrate

LSI

DEX

(anat.)^{d} – „Zona alba, în forma de semiluna, care se afla la baza unghiei (la oameni).”

MATRICE, s

LS – mat

A.

DEX

„s.1. (mat.) Sistem de numere grupate într-un tablou dreptunghiular care are un anumit numar de coloane, linii sau rânduri.”

DMG

„Tablou format din *mn* numere reale sau complexe a_{ij} (i = 1, 2, 3, ..., m; j = 1, 2, 3, ..., n), dispuse în m linii si n coloane:

$$A = \begin{Vmatrix} a_{11} & a_{12} & a_{13} & ... & a_{in} \\ a_{21} & a_{22} & a_{23} & ... & a_{2n} \\ a_{31} & a_{32} & a_{33} & ... & a_{3n} \\ ... & ... & ... & ... & ... \\ a_{m1} & a_{m2} & a_{m3} & ... & a_{mn} \end{Vmatrix}$$

Perechea ordonata (m, n) s.n**. tipul matricei** A. [...].”

B.

tipul matricei, adunarea ~lor, înmultirea a doua ~i, produsul dintre numarul real α ($\alpha \in R$) si matricea $A = \|a_{ij}\|$, ~coloana, ~diagonala, ~inversa, ~linie, ~nesingulara, ~patrata, ~reciproca, ~singulara, ~stochastica, ~transpusa, ~unitate, ~zero.

LSI

DEX

(log.)^{d} – „s.2. Tabel reprezentând valoarea de adevar a unui enunt pe baza valorii de adevar a elementelor sale componente.”

(anat.)^{d} – „s.3.Uter”

(biol.)^{d} – „s.4.Parte fundamentala, nediferentiata, a citoplasmei, a cromozomilor”

*

* *

(lingv.) – **matrice fonetica, ~fonologica, ~semantica, propozitie ~.**

MEMORIE, s

LS – mat

A.

DEX

s.3.„Parte a calculatorului electronic în care se înregistreaza instructiunile, cuvintele, valorile numerice etc. dupa o codificare prealabila; memorator (2).”

DMG

„Dispozitiv fizic ce permite înregistrarea, conservarea si restituirea informatiei. [...].”

B.

memorie auxiliara, ~externa, ~principala, ~tampon

LSI

DEX

(psihol.) – „s.1. Proces psihic care consta în întiparirea, recunoasterea si repro-ducerea senzatiilor, sentimentelor, miscarilor, cunostintelor etc. din trecut.”

MERIDIAN, s

LS – mat

DEX

„s.2. (mat.) Curba a unei suprafete de rotatie cu un plan care trece prin axa ei de rotatie.”

DMG

„Curba de intersectie a unei suprafete de rotatie cu un plan ce trece prin axa de rotatie.”

LSI

DEX

(geogr.) – **meridian de origine sau primul meridian, ~-ul zero, ~magnetic**.

(astron.)d – **meridian ceresc, ~-ul locului**.

METODA, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Metoda axiomatica, metoda de a construi o teorie (adica de a-i deduce teoremele) folosind un sistem axiomatic. [...].”

B.

metoda celor mai mici patrate, ~-a coardei, ~-a coeficientilor nedeterminati, ~-a lui Roberval, ~-a reducerii la absurd, ~-a tangentei, ~-a variatiei constantelor, ~-a axiomatica.

DSI

DEX

(pedag., psihol., stiinta) – „s.1. Mod sistematic de cercetare, de cunoastere si de transformare a realitatii obiective.”

METRICA, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Distanta într-un spatiu metric.”

LSI

DEX

(lingv.) –„Ramura a poeticii care se ocupa cu studiul structurii versului si al unitatilor prozodice.”

(muz.) – „s.4.Ramura a muzicii care se ocupa cu studiul metrului (4).”

MISCARE*, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Miscare mecanica, schimbare în timp a pozitiei unui corp sau a unei parti a acestuia fata de un alt corp nedeformabil, ales ca sistem de referinta. [...].”

B.

miscare absoluta, ~relativa, ~rectilinie, ~rectilinie uniforma, ~rectilinie uniform variata, ~circulara, ~elicoidala, ~axa instantanee a ~-ii elicoidale.

LSI

DEX

(geol.) – **miscare seismica, ~tectonice sau ~-i ale scoartei.**

(mil.) – (la plural) „Deplasare organizata, strategica, a unei unitati militare.”

(soc.-pol.) – „Actiune (organizata) de masa cu caracter revendicativ.”

(filos.) – „Categorie filozofica înglobând toate schimbarile si procesele care au loc în Univers.”

* numai în sintagma

MODEL, s

LS – mat

A.

DEX

„s.5. (mat.) Sistem de relatii matematice care leaga între ele marimile de stare ale sistemului modelat.”

DMG

„Model *matematic*, sistem unitar de variabile si relatii formulate în limbaj matematic, destinat analizei, sistematizarii si explicarii relatiilor cauzale ale unui fenomen si servind la descoperirea unor moduri noi de organizare si comportament, care nu ar fi putut fi sesizate prin alte mijloace.”

B.

model matematic, ~determinist (~formal, ~probabilistic, ~stochastic**).**

LSI

DEX

(filos.) – „Sistem teoretic sau material cu ajutorul caruia por fi studiate indirect proprietatile si transformarile altui sistem, mai complex, cu care primul sistem prezinta o analogie.”

(arte) – „s.1.Ceea ce poate servi ca orientare pentru reproduceri sau imitatii.” v LS – arte, LS – filos, LS – lingv.

DSL

(lingv.) – **model** lingvistic, ~-ele analitice, ~-ele sintetic-generative, ~-ele sintagmatice, ~-ele paradigmatice, ~-ele formalizate

MODUL, s

LS – mat

DEX

„s.2. (mat.) Valoare absoluta a unui numar real (fara a se tine seama de semnul algebric.”

DMG

”s.1. (Pentru un numar real x; |x|):

$$|x| = \begin{cases} x & \text{daca } x > 0 \\ -x & \text{daca } x < 0 \\ 0 & \text{daca } x = 0 \end{cases}$$

LSI

DEX

(arh.) – „s.1.Unitate de lungime conventionala, folosita în arhitectura clasica pentru determinarea proportiilor elementelor componente ale unei constructii, ale unui ordin arhitectonic.”

(astron.) – **modul lunar.**

NEGATIE, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„*Negatie* (a unei propozitii $p, \bar{p}$, *non* $p, \partial p$, *~p, p’, Np*),

propozitia „nu este adevarat p”, adevarata când p este falsa, si falsa când p este adevarata. Tabelul de valori logice ale negatiei este:

v(p)	v($\bar{p}$)
1	0
0	1

LSI

DEX

(log.) – „Functor logic pe baza caruia se contesta valoarea de adevar sustinuta într-o afirmatie.”

(fil.)^{d} – „s.2. Proces obiectiv de înlocuire a unor calitati ale obiectelor prin altele, care asigura dezvoltarii un sens ascendent, negare.”

DSL

(lingv.) – „Termen recent, rar utilizat în limba româneasca.”

NORMA, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Functie definita pe un spatiu liniar X (peste corpul comutativ K) cu valori reale pozitive, cu proprietatile:

a) $\|x\| = 0$, daca si numai daca x = 0_X (elementul neutru al grupului abelian X);

b) $\|\alpha \cdot x\| = |\alpha| \cdot \|x\|$, aÎK

c) $\|x + y\| \leq \|x\| + \|y\|$, pentru orice x,yÎX. [...].”

LSI

DEX

(dr.) – **norma juridica**

(ec.) – **norma de timp**

(tehn.) – **norma tehnica**

DSL

(lingv.) – **norma lingvistica**

NUCLEU*, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Nucleu (al unui omomorfism de grupuri f : G $\rightarrow$ G'; Ker f), subgrupul elementelor x $\in$ G pentru care f(x) = elementul neutru din G'.[...]."

B.

nucleu (al unei ecuatii integrale).

LSI

DEX

(fiz.)^{d} – **nucleu cristalin**

(astron)^{d} – **nucleu de cometa, ~galaxic**

(chim.)^{d} – „Ciclu de atomi"

(biol.)^{d} – „Element constitutiv al celulei organice"

* numai în sintagme

NUTATIE, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

"Miscare axei de rotatie proprii a unui corp solid cu un punct fix, care executa o miscare de precesie, constând în apropierea si departarea fata de o axa fixa."

LSI

DEX

(geogr.) – „Miscare oscilatorie periodica a axei polilor Pamântului, determinata de atractia variabila pe care o exercita Soarele si Luna asupra ecuatorului."

(fiz.)^{d} – „Una dintre cele trei componente ale miscarii unui corp rigid."

(bot.) – „Miscare a unor organe ale plantelor."

OMOGRAFIE, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Functia x'= $\frac{(a \cdot x + b)}{(c \cdot x + d)}$, cu $\begin{vmatrix} a & b \\ c & d \end{vmatrix} \neq 0$. [...].”

B.

omografie între punctele a doua drepte, ~între razele a doua fascicule de drepte.

LSI

DEX

(lingv.) – „Faptul sau însusirea de a fi omograf.”

OMOLOGIE, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Transformare determinata de un punct O, o dreapta d (axa de omologie) si o constanta k, prin care unui punct M i se asociaza un punct M', pe dreapta OM astfel ca, daca P este intersectia dreptei OM cu dreapta d, atunci (OPMM') = k. [...].”

LSI

DEX

(biol.)[d] – „Corespondenta de structura a unuia sau a unor organe la doua specii diferite, datorita originii lor comune.”

OPERATOR, s

LS – mat

A.

DEX

„s.3. (mat.) Functie între doua spatii vectoriale, compatibila cu

structura vectoriala a spatiilor respective.”

DMG

„Functie definita pe un spatiu vectorial X (peste un corp C), cu valori în spatiul vectorial Y (peste corpul C): T:X®Y.[...].”

B.

operator aditiv, ~omogen, ~liniar, ~-ul lui Hamilton

LSI

DEX

(spec.)^{d} – „Persoana care mânuieste aparatul de luat vederi în timpul filmarii.”

(fil.)^{d} – „s.4.Conectiv.”

(med.) – **bloc operator**

OPERATIE, s

LS – mat

A.

DEX

„s.5. (mat.) Procedeu prin care se obtin unul sau mai multe elemente ale unei multimi.”

DMG

„Functie definita pe un produs cartezian (finit sau nu), cu valori în alt produs cartezian. [...].”

B.

operatie algebrica, ~topologica, ~-ii fara sens.

LSI

DEX

(med.) – „s.2. Actiune terapeutica chirurgicala.”

(mil.) – „s.3.Actiune militara de mare amploare.”

(ec.) – „s.4.Efectuarea unei tranzactii financiare sau comerciale.”

ORBITA, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Traiectoria închisa a unui punct material (sau în sens larg, a

unui corp ceresc) aflat sub influenta unei forte centrale. [...]."

B.

orbita eliptica, ~parabolica

LSI

DEX

(astron.) **– orbita aparenta**

(anat.) – „s.2.Fiecare dintre cele doua cavitati osoase ale craniului, în care se afla globul ocular."

OSCILATIE, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Variatia în timp a parametrilor care definesc configuratia unui sistem de puncte materiale sub influenta fortelor interioare si a fortelor exterioare, însotita de transformari succesive a energiei cinetice a punctelor materiale care îl alcatuiesc, în energie potentiala si invers. [...]."

LSI

DEX

(fiz.) – „Variatie periodica în timp a valorilor unei marimi care caracterizeaza un sistem fizic, însotita de o transformare a energiei dintr-o forma în alta."

PARALEL, s

LS – mat

DEX

„s.5. (mat.) Cerc situat pe o suprafata de rotatie, obtinut prin intersectia acestei suprafete cu un plan perpendicular pe axa ei de rotatie."

DMG

„Fiecare dintre cercurile de intersectie ale unei suprafete de rotatie cu plane perpendiculare pe axa ei de rotatie."

LSI

DEX

(astron.)^{d} – **parelel ceresc**

(tehn.) – „Instrument folosit la trasarea (pe o piesa a) unor distante sau a unor linii paralele (1) cu un plan dat."

(fiz.) – **legatura (electrica) în paralel.**

PARALELA, s, a

LS – mat

A.

DEX

„s.1.(Dreapta, plan) care are toate punctele la aceeasi distanta de o alta dreapta sau de un alt plan cu care nu se întretaie, oricât s-ar prelungi.”

DMG

„Parelele.1. (În geometria euclidiana). Doua drepte d_1, d_2, coplanare care nu au nici un punct comun. [...]. 2. (În geometria neeuclidiana). Dreptele care separa secantele de nesecante. [...].”

B.

drepte paralele.

LSI

DEX

(lit.)^{d} – „Varianta a portretului”

(sport) – (la pl.) „Aparat de gimnastica”

(geogr.) – „Fiecare dintre cercurile imaginare care unesc punctele cu aceeasi latitudine de pe suprafata Pamântului.”

PARALELOGRAM, s

LS – mat

DEX

„Patrulater care are laturile opuse paralele si egale.”

DMG

„Patrulater cu laturile opuse paralele (fig. 116). [...]”

B
C
D
A

O
h

Fig. 116

LSI

DEX

(fiz.) – **paralelogramul fortelor**

PERIGEU, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Punctul cel mai apropiat de Pamânt al traiectoriei unui corp ceresc (de obicei Luna sau un satelit artificial).”

LSI

DEX

(astron.) – „ Punct în care un astru sau un satelit artificial aflat în miscare orbitala se gaseste cel mai aproape de Pamânt.”

PERIOADA, s

LS – mat

DEX

„s.4. (mat.) Intervalul cresterii minime a variabilei independente, dupa care se reproduc, în aceeasi ordine, aceleasi valori ale unor marimi.”

DMG

„s.1. (Pentru o fractie zecimala periodica). Grupul de cifre care se repeta indefinit. [...]. 2. → functie periodica. 3. → oscilatie.”

LSI

DEX

(bot.)^{d} – **perioade de vegetatie**

(fiz.)^{d} – **perioade de înjumatatire**, „interval de timp dupa care se

repeta un fenomen.”

(chim.)^{d} – **perioade de inductie**

(retorica) – „s.7. Fraza ampla, cu caracter unitar si armonios.”

(muz.) – „s.8. Parte unitara dintr-o compozitie muzicala, formata din mai multe fraze.”

PIRAMIDA, s

LS – mat

A.

DEX

„s.1. Poliedru cu baza poligonala si fetele triunghiulare, care se unesc într-un vârf comun.”

DMG

„Corp marginit de o suprafata piramidala (suprafete laterale) si de planul care contine directoarea ei (baza piramidei). [...].”

B.

piramida regulata, baza ~-ei.

LSI

DEX

(arh.) – „Edificiu arhitectonic monumental în forma de piramida (1).”

(mil.)^{d} – **piramida de arme**

(bot.) – „Sistem de sustinere a vitei de vie portaltoi.”

(anat.; în sintagma)^{d} – **piramida bulbara**

*

* *

(sport) – „Dispunere a sportivilor”

(psihol.) – **piramida trebuintelor**

PLAN, s

LS – mat

A.

DEX

„s.3. (geom.) Suprafata care contine în întregime orice dreapta care trece prin doua puncte oarecare ale sale.”

DMG

„Notiune fundamentala din geometrie. Fata de un sistem cartezian ortogonal de coordonate, ecuatia planului este de gradul întâi, în raport cu coordonatele:

Ax + By + Cz = 0. (A.C. Clairaut, 1731). [...].”

B.

plan asimptot, ~bisector, ~diametral, ~mediator, ~normal, ~osculator, ~polar, ~radical, ~-ul de la infinit, ~tangent.

LSI

DEX

(astron.)^{d} – **plan meridian**
(cinema)^{d} – **prim plan, gros ~, ~american, ~semigeneral**
(fiz.) – **plan înclinat**
(tehn.) – **plan de aripa**
(arhit., arte) – „s.7. Desen tehnic care cuprinde reprezentarea grafica, la o anumita scara, a unui teren, a unei constructii, a unei masini.”

POL, s

LS – mat

A.

DEX

„s.2. (mat.) Fiecare dintre cele doua puncte în care un diametru al sferei intersecteaza sfera.”

DMG

„s.1. Fiecare dintre cele doua puncte de pe o sfera în care aceasta este intersectata de o axa ce trece prin centrul ei. Termenul a fost introdus de Platon (sec. 5 î.e.n.). 2. Punct fix la care se raporteaza coordonatele unui punct într-un sistem de coordonate polare. 3. Punct singular al unei transformari geometrice. Ex: polul de inversiune. 4. (Polul unei drepte în raport cu o conica). Punct a carui polara este dreapta data. 5. (Polul unui plan în raport cu o cuadrica). Punct al carui plan polar este planul considerat.”

B.

polul unei drepte, ~~-ul unui plan

LSI

DEX

(astron.) – pol ceresc, ~magnetic terestru
(fiz.)^{d} – pol electric pozitiv

POLARA, adj

LS – mat

A.

DEX

„s.3. (mat., în sintagma) *coordonate polare* = coordonate al caror sistem de referinta este alcatuit dintr-un punct si o semiaxa care porneste din acel punct.”

(„s.5. Locul geometric al punctelor conjugate armonic cu un punct dat în raport cu cele doua puncte în care o dreapta variabila ce trece prin punctul dat intersecteaza conica data.”)

DMG

„Dreapta, loc geometric al punctului conjugat armonic cu un punct dat (numit polul dreptei), în raport cu cele doua puncte în care o secanta mobila, ce trece prin punctul dat, intersecteaza o conica. [...].”

B.

polara triliniara, ~unghiulara

LSI

DEX

(geogr.) – (adj.) **noapte polara**

(astron.) – (adj.) **steaua polara**

(fiz.) – „Privitor la polii unui magnet sau ai unei pile electrice.”

(fil.)^{d} – „s.4.Care se afla într-un raport de polaritate.”

POLIGON, s

LS – mat

A.

DEX

„s.1. (geom.) Suprafata plana marginita de mai multe segmente de linii drepte, numite laturi.”

DMG

„Figura geometrica plana formata de o linie frânta închisa. [...].”

B.

poligon concav, ~convex, ~regulat.

LSI

DEX

(mil.) – „Teren special amenajat în cuprinsul caruia se fac exercitii si se executa trageri cu arme de foc.”

(sport)[d] – „Loc special amenajat pentru probe de trageri cu arma.”

(autom.) – „s.3. Teren amenajat pentru deprinderea conducerii autovehi-culelor.”

POSTULAT*, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

(„s. Adevar fundamental care apare ca evident si care nu are nevoie sa fie demonstrat.”)

DMG

„Postulatul paralelelor, axioma ce figureaza în **Elementele** lui Euclid (sec. 3 î.e.n.), echivalenta cu enuntul, formulat de I.D.GERGONNE, << Printr-un punct exterior unei drepte de poate duce o singura paralela la aceasta.>>”

B.

postulatul paralelelor.

LSI

DEX

(log.) – „Enunt logic considerat primul într-un sistem deductiv.”

*numai în sintagma

PRINCIPIU*, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

(„s.1.Element fundamental, idee, lege de baza.”)

DMG

”Principiul lui d’Alembert (sub forma data de Lagrange): în cazul legaturilor fara frecare, pentru toate deplasarile virtuale (dM_j), compatibile cu legaturile, miscarea unui sistem de puncte materiale este astfel încât, în orice moment,

$$\sum_{j=1}^{n}\left(F_j - m_j \cdot a_j\right)\cdot \delta r_j = 0 .”$$

B.

principiul actiunii si reactiunii, ~-ul conditiilor initiale, ~-ul conservarii energiei, ~-ul fortelor de legatura, ~-ul inertiei, ~-ul lucrului mecanic virtual, ~-ul lui d’Alembert, ~-ul lui **Toricelli,** ~-ul paralelogramului fortelor, ~-ul relativitatii al lui Galilei**.**

LSI

DEX

(fil.) – „s.2.Element primordial, cauza primara.”

(chim.)[d] – **principiu activ**

* numai în sintagme

PRISMA, s

LS – mat

A.

DEX

„s.1. Poliedru care are doua fete (numite baze) egale si paralele si cu celelalte fete în forma de paralelogram.”

DMG

„Corp marginit de o suprafata prismatica (suprafata laterala a prismei) si de doua plane paralele (bazele prismei), care intersecteaza generatoarele suprafetei prismatice. [...].”

B.

prisma dreapta, ~oblica

LSI

DEX

(fiz.) – „s.2. Piesa de sticla, de cuart sau de alt material transparent, de obicei în forma de prisma (1), folosita la aparatele optice.”

PROBA, s

LS – mat

A.

DEX

„s.4. Verificare a exactitatii unei operatii aritmetice.”

DMG

„s.1. Metoda prin care se constata justetea unui calcul. [...]. 2. → experienta aleatoare. 3. (Pentru un aliaj) → titlu.

B.

proba prin noua, ~numar de ~.

LSI

DEX

(jur.) – **proba cu martori**
(med.) – „Analiza medicala”
(fot.)^{d} – „Copie pozitiva pe hârtie”

VB

(sport)^{d} – „Întrecere în cadrul unei competitii”
(dr.)^{d} – „Dovada, marturie”

PROCES*, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„Proces stochastic, familie de variabile aleatoare $\{x_t, t \in T\}$, definite pe un acelasi câmp de probabilitate $\{\Omega, K, P\}$, unde T (multimea parametrilor) este o multime deschisa (eventual finita) sau continua. [...].”

LSI

DEX

(jur.) – **a face cuiva proces**
(ec.) – **proces de productie**
(med.) – „s.3.Maladie (a unui organ sau a întregului organism).”

*

* *

(chim.) – **proces chimic**

* numai în sintagma

PULSATIE, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

„*Pulsatie* ® *oscilatie* [...] Pulsatie (w,u), numarul de perioade efectuate în 2p unitati de timp ([w] = T^{-1}) [...].”

LSI

DEX

(fiziol.) – „s.1.Fiecare din miscarile pulsului”

(fiz.)^{d} – „s.2.Numarul de perioade pe care le efectueaza o marime periodica într-un anumit numar de unitati de timp.”

PUNCT, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Notiune fundamentala din geometrie. Se noteaza cu litere majuscule.”

B.

punct aderent, ~circular, ~de acumulare, ~de contact, ~de extrem, ~de inflexiune, ~de întoarcere, ~de maxim, ~de minim, ~-e ciclice, ~-e conciclice, ~-e eliptice, ~-e hiperbolice, ~-e izogonale, ~-e euleriene, ~-ele lui Brocard, ~parabolice, ~-e reciproce, ~izolat, ~material, ~multiplu de ordinul n (al unei curbe algebrice), ~ombilical, ~singular, ~de la infinit, ~-ul lui Gergone, ~-ul lui Miquel, ~-ul lui Nagel, ~-ul simedian, ~unghiular.

LSI

DEX

(lingv.) – **doua puncte, ~si virgula, ~-e de suspensie**

(tipogr.) – **punct tipografic**

(fiz.) – **punct de topire**

(sport) – „Unitate de masura luata ca baza de clasificare, în special la sportivi.”

RACORDARE, s

LS – mat

DEX

„Actiunea de *a racorda* si rezultatul ei → (geom.) A uni între ele doua drepte sau doua curbe printr-o curba tangenta la fiecare dintre dreptele sau curbele între care se face legatura.”

DMG

„Operatie de construire a unei curbe de un anumit tip, determinata a.î. în punctul în care se întâlneste cu o curba data sa aiba tangenta comuna cu aceasta. [...].”

LSI

DEX

(tehn.) – „Locul de legatura a doua elemente ale unui sistem tehnic.”

VB

(fiz.) – „Portiune dintr-un circuit electric.”

(cinema)d – „Legatura între doua secvente de film.”

RADICAL, s

LS – mat

A.

DEX

„s.II.1. (mat.) Radacina. Simbolul matematic care exprima o extragere de radacina. r (mat.; în sintagmele) *Axa radicala* = locul geometric al punctelor din plan care au aceeasi putere fata de doua cercuri date, reprezentat printr-o dreapta perpen-diculara pe linia care uneste centrele cercurilor. *Plan radical* = locul geometric al punctelor din spatiu având aceeasi putere fata de doua sfere date, reprezentat printr-un plan.”

DMG

„Semnul matematic „ $\sqrt[n]{\ }$ ” care indica operatia de extragere a

radacinii de ordinul n dintr-un numar dat. [...].”

B.

indicele radicalului

LSI

DEX

(chim.)^{d} – „Grupare de atomi care ramâne neschimbata într-o reactie chimica.”

(lingv.)^{d} – „Radacina”

RANDAMENT, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

„Randament mecanic (h), raportul dintre lucrul mecanic util si lucrul mecanic motor: h = $\frac{L_u}{L_m}$. Valoarea sa este cuprinsa între 0 si 1.”

B.

randament mecanic.

LSI

DEX

(ec.) – „Capacitate de productie a unui muncitor”

(tehn.) – „Raportul dintre valoarea unei marimi (energie, putere etc.) cedata de un sistem tehnic sub forma utila, si valoarea aceleiasi marimi absorbita de acest sistem.”

(fiz.) – vezi A.

RAPORT, s

LS – mat

A.

DEX

„s.3. (mat.) Câtul a doua marimi de acelasi fel, exprimate în aceleasi unitati.”

DMG

„s.1. (Pentru doua numere a, b; $\frac{a}{b}$). Câtul împartirii lui a prin b. 2. (Pentru doua marimi de aceeasi natura). Raportul masurilor celor doua marimi, obtinute cu aceeasi unitate de masura. [...].”

B.

raport armonic, ~de asemanare

LSI

DEX

(jur.) – „Comunicare scrisa sau orala facuta de cineva în fata unei adunari, a unei activitati.” „Casa (sau imobil) de raport.”

(mil.) – **a se prezenta (sau a iesi, a fi scos) la raport**

RATIONALIZARE, s

LS – mat

A.

DEX

„*Rationalizare* → *a rationaliza* 3. A transforma o expresie algebrica care cuprinde o extragere de radacina într-o expresie echivalenta, fara radical”.

DMG

„Rationalizare (a numitorului unei fractii), transformare a unei fractii, care are ca numitor o expresie algebrica irationala, într-o fractie echivalenta, cu numitorul rational. [...].”

B.

rationalizarea numitorului unei fractii

LSI

DEX

(ec.-pol.) – „*Rationalizare* → *a rationaliza* 2. A supune anumite produse (de prima necesitate) unui consum dirijat, conform unor norme stabilite dinainte.”

RAZA, s

LS – mat

A.

DEX

„s.4. Distanta de la centrul unui arc pâna la orice punct de pe circumferinta sau de la centrul unei sfere pâna la orice punct de

pe suprafata ei."

DMG

„Raza (a unu cerc sau sfere), segmentul care uneste centrul arcului sau sferei cu un punct de pe cerc sau sfera. [...]."

B.

raza de curbura, ~vectoare, ~de converegenta

LSI

DEX

(fiz.)^{d} – **raze X** (sau röentgen**)**

RADACINA, s

LS – mat

A.

DEX

("s.5.Valoarea necunoscutei dintr-o ecuatie; radical. *Radacina patrata* a unui numar sau a unei expresii algebrice) = numar (sau expresie algebrica) care, înmultit cu sine însusi, reproduce numarul dat (sau expresia algebrica data). *Radacina cubica* (a unui numar sau a unei expresii algebrice) = numarul (sau expresia algebrica) care, înmultit succesiv de doua ori cu sine însusi, reproduce numarul dat (sau expresia algebrica data)."

DMG

"*Radacina (a unei ecuatii)*, fiecare dintre valorile necunoscutei care verifica ecuatia […]"

„Radacina (de ordinul n a unui numar a; $\sqrt[n]{a}$). 1. (În real, a $\in$ R si a 0 daca n $\geq$ 2 este par). Numarul r (r $\geq$ 0, daca n este par) astfel încât r^n = a.[…]. 2.(În complex, a C). Numarul z, a.î z^n = a. […]"

B.

radacina multipla, ~dubla .

LSI

DEX

(bot.)^{d} – **radacina vietii**

(anat.) – **radacina unui dinte**

(lingv.)^{d} – "Radical"

REACTIUNE , s

LS – mat

DEX

(–)

(**reactiune → reactie**)

DMG

”*Reactiune → forta de legatura* (R): Forta care reprezinta actiunea mecanica pe care legaturile o exercita asupra punctelor materiale ale sistemului considerat. Se mai numeste **reactiune**.”

LSI

DEX

(fiz.)^{d} – ”Forta (sau cuplu de forte) exercita de un sistem de corpuri.”

(tehn.)^{d} – **reactiunea indusului**

(soc-pol) – ”Împotrivire politica si economica a claselor în declin” (în forma **reactiune**)

RECTIFICARE, s

LS – mat.

DEX

(–)

DMG

”Determinarea lungimii unui arc de curba(devenita, în cazul când i se poate face o rectificare, *curba rectificabila*).[…]”

LSI

DEX

rectificare → a rectifica

(tehn)^{d} – ”A prelua mecanic prin aschiere o suprafata metalica cu ajutorul unor unelte abrazive”

(chim.)^{d} – ”A separa dintr-un amestec lichid componentele volatile cu puncte de fierbere diferite.”

RELATIE, s

LS – mat

A.

DEX

(–)

DMG

”Relatie (pe o multime M), parte R a produsului cartezian MxM. Daca $(x,y) \in R$, se scrie x R y (x este în relatie cu y).

[…].

B.

relatie de divizibilitate, ~ de echivalenta, ~ de ordin, relatii între radacini si coeficienti

LSI

DEX

(în logica matematica)^{d} – ”Conexiune între doi sau mai multi termeni”
(soc – pol.) – (la plural) **relatii de productie, ~-ii diplomatice**

DSL

(lingv.) – **element de relatie, complement de ~**

REPARTITIE, s

LS – mat.

A.

DEX

(–)

DMG

”Repartitie , exprimarea legii probalistice a unei variabile aleatoare.”

B.

repartitia binomiala, ~-a Poisson, ~-a geometrica, ~-a uniforma pe un interval [a, b], ~-a normala, ~-a Gama, ~-a Beta, lege de ~.

LSI

VB

(ec.)^{d} - ”Repartizarea mijloacelor de productie si a fortei de munca.”

REPAUS, s

LS – mat.

DEX

(–)

DMG

”*Repaus (fata de un reper),* stare a unui sistem de puncte materiale când miscarea sistemului este aceeasi ca si miscarea reperului.[…].”

LSI

DEX

(fiz.) – ”s.2.Stare a unui corp în raport cu alt corp sau cu un sistem de referinta , în care distantele dintre punctele corpului sau ale sistemului de referinta variaza cu timpul.”

(fil.)^{d} – ”s.3.Moment integrant al miscarii, având în raport cu acesta un caracter relativ si conditionând stabilirea relativa a lucrurilor.”

(biol., în sintagma) – **repaus mamar**

REPER, s

LS –mat.

A.

DEX

”s.1.Corp sau sistem de la care se raporteaza pozitia unui corp fix sau mobil.”

DMG

”*Reper* → *sistem de referinta:* ansamblu de elemente geometrice (puncte, linii, suprafete), imobile unul fata de celelalte, care serveste la fixarea pozitii punctelor ce apartin unei multimi date (siteme de puncte materiale, figuri, corpuri, etc.).[…].”

B.

reper inertial

LSI

DEX

(top)^{d} – ”Indicator de nivel”

(tehn.)^{d} – ”s.2. Mecanism, aparat de orientare”

RETEA, s

LS – mat.

A.

DEX

(–)

DMG

”Retea de cercuri, multimea cercurilor care au acelasi centru radical. Ecuatia retelei e de forma:

$$C_1 + \lambda C_2 + \mu C_3 = 0,$$

unde $C_1(x, y) = 0$, $C_2(x, y) = 0$, $C_3(x, y) = 0$ sunt ecuatiile a trei cercuri de baza(care nu apartin unui fascicul), iar ë si e sunt parametri reali.”

B.

retea de curbe pe o suprafata

LSI

(tehn.) – **retea** de distributie, ~ de telecomunicatii, ~ de radiodifuziune

(fiz.)^{d} – **retea de difractie**

(geogr.) – **retea hidrografica**

(zool.)^{d} – ”Unul dintre cele patru compartimente ale stomacului rumegatoarelor.”

* numai în sintagme

REZOLVARE, s

LS – mat

DEX

(–)

(”*Rezolvare* → actiunea de a *rezolva* si rezultatul ei; a gasi solutia unei probleme.”)

DMG

”*Rezolvare* (*a unei probleme*), determinarea necunoscutelor dintr-o problema cu ajutorul elementelor cunoscute pe care le contine, prin calcul, prin metode grafice […].”

LSI

DEX

(fiz.) – (despre instrumente optice)^{d} – ”A separa , a distinge amanunte cât mai fine ale obiectelor studiate.”

REZONANTA, s

LS – mat

DEX

(–)

DMG

”*Rezonanta* → *oscilatie* […]. Amplitudinea oscilatiei creste foarte mult când o frecventa cu care se face acest schimb de energie este apropiata de una dintre frecventele proprii sau coicide cu una dintre ele, fenomenul fiind denumit **rezonanta**.”

LSI

DEX

(fiz.) – **cutie de rezonanta**
(med.)d – ”Tulburare de gândire la schizofreni”

ROTATIE, s

LS – mat.

DEX
(–)

DMG

”*Rotatia* 1. (În plan). Trasformare punctuala determinata de un punct O (centru de rotatie) si un unghi θ, care ataseaza unui punct M punctul M’ astfel încât OM = OM’ si M $\hat{O}$ M’ = θ. 2. (În spatiu). Transformare punctuala determinata de o dreapta d (axa de rotatie) si un unghi θ.[…]”

LSI

DEX

(astron.) – **perioada de rotatie**
(ec.) – **~-a capitalului, ~-a mijloacelor circulante**

ROTOR, s

LS – mat.

DEX
(–)

DMG

”Vector ce rezulta prin aplicarea operatorului nabla asupra unui câmp vectorial V[…].”

LSI

DEX

(tehn.) – ”Parte a unei masini (motor sau generator de energie) care se roteste.”

SCALAR, s

LS – mat

DEX
(–)

DMG

”Element al unui corp peste care se considera un spatiu vectorial. Notiunea s-a extins din mecanica, desemnând, în opozitie cu notiunea de vector, un element caracterizat prin

marimea sa."

LSI

DEX

(iht.) – "Peste originar din America de sud ."

(fiz.)– "(Marime) care are o valoare determinata printr-o unitate de masura si printr-un numar real."

SEGMENT, s

LS – mat.

A.

DEX

"s.1.Portiune dintr-o figura, limitata cel putin într-o parte de marginile ei. **Segment de dreapta** = portiunea dintr-o dreapta marginita de doua puncte. **Segment de cerc** = parte dintr-un cerc cuprinsa între o coarda si arcul subîntins."

DMG

"Segment (de dreapta AB), multimea punctelor unei drepte cuprinse între doua puncte A, B, ale ei, inclusiv acestea. […]"

B.

segment de orientat, ~ circular, ~-e comensurabile, ~-e incomensurabile, ~ sferic.

LSI

DEX

(anat.) – **segment de coloana vertebrala**

(zool.) – "Fiecare dintre inele (sau partile) care alcatuiesc corpul unor vietuitoare."

(tehn.) – "Garnitura metalica a unui piston"

SELECTIE, s

LS – mat.

A.

DEX

(–)

DMG

"Orice multime finita de elemente observate: x_1, x_2, ... ,x_n, ale unei populatii statistice (n se numeste volumul selectiei). […]."

B.

variabila de selectie, functie de selectie

LSI

DEX

(biol.) – **selectie naturala, ~ sexuala, ~ artificiala**

SFERA, s

LS – mat.

A.

DEX

”s.1.Suprafata constituita de locul geometric al punctelor din plan egal departate de un punct dat,numit centru; corp geometric marginit de o astfel de suprafata.”

DMG

”Suprafata formata de multimea punctelor din spatiu care se afla la aceeasi distanta data (numita raza) de un punct fix (numit centru sferei). […]”

B.

sfera circumscrisa, ~ înscrisa

LSI

DEX

(geogr.) – ”Glob terestru”

SIMBOL, s

LS – mat.

DEX

”s.2.Spec. Semn conventional sau grup de semne conventionale folosit în stiinta si tehnica si care reprezinta semne, cantitati si operatii, fenomene, formule etc.

Simbol matematic = semn care reprezinta notiuni, obiecte sau operatii matematice.”

DMG

”**Simboluri matematice**, semne conventionale, grafice sau literale, folosite pentru desenarea (notarea) anumitor notiuni, operatii, relatii matematice sau pentru indicarea caracterului de generalitate sau particularitate a propozitiilor etc. […].”

LSI

DEX

(chim.) – **simbol chimic**

(bis.; în sintagma)^{d} – **simbolul credintei**

(în literatura si în arta)^{d} – ”Procedeu expresiv prin care se sugereaza o idee sau o stare sufleasca”

SISTEM, s

LS – mat.

A.

DEX

”s.1.Ansamblu de elemente (principii, reguli, forte, etc.) dependente între ele si formând un întreg organizat, care pune ordine într-un domeniu de gândire teoretica, reglementeaza clasificarea materialului într-un domeniu de stiinte ale naturii sau face ca o activitate practica sa functioneze potrivit scopului urmarit.”

DMG

”Sistem axiomatic, sistem format din: a) termeni primitivi […]; b) axiome […]; c) reguli de deductie […].”

B.

sistem de ecuatii, ~ de numeratie, ~ de referinta, ~ de vectori liniar dependenti, ~ de vectori liniar independenti, ~ infor-mational, ~ metric

LSI

DEX

(geol.) – ”Totalitatea depozitelor formate în decursul unei perioade geologice”

(med.) – **~ Braille**

(tehn.) – **~ audio**

*

* *

(lingv.) – **sistem lingvistic, sistem gramatical**

SPATIU, s

LS – mat.

A.

DEX

”s.1.(mat.) Multime de puncte care prezinta anumite propietati. **Geometrie în spatiu** = ramura a geometriei care studiaza figurile ale caror elemente sunt situate în planuri diferite.”

DMG

”Spatiu vectorial, modul peste un corp […]”

B.

spatiu Banach, ~ euclidian, ~ Hilbert, ~ liniar, ~ liniar normat, ~ metric, ~ Minkovski, ~ Riemann, ~ topologic, ~ vectorial.

LSI

DEX

(fil. la sg.)^{d} – ”Forma obiectiva si universala a existentei meteriei”
(mil.) – **spatiu aerian**
(astr.) – **spatiu cosmic**
(tipogr.)^{d} – ”Interval alb”
(muz.)^{d} – ”Interval între liniile unui portativ”

STABILITATE, s

LS – mat.

A.

DEX

”Propietate a unui sistem mecanic care se gaseste într-o anumita stare, ca, la aparitia unor perturbatii, sa dezvolte forte care sa se opuna acestora, a.î parametrii ce definesc sistemul d.p.d.v mecanic sa aiba variatii marginite sau care tind sa dispara odata cu cresterea timpului, fata de parametrii corespunzatori starii date.[…]”

B.

stabilitate statica, ~ dinamica, ~ pozitiva, ~ neutrala, ~ negativa

LSI

DEX

(fiz.)^{d} – ”Proprietate a unui corp de a-si mentine pozitia sau de a reveni în pozitia initiala”

STATISTICA, s

LS – mat.

A.

DEX

s.3.”Stiinta care culege, sintetizeaza, descrie si interpreteaza date referitoare la fenomene generale. **Statistica matematica** = ramura a matematicii care elaboreaza notiunile si metodele folosite în statistica (I).”

DMG

”**Statistica matematica**, teorie matematica care se ocupa cu formularea si interpretarea legilor de comportare ale fenomenelor de masa (inaccesibile metodelor deterministice),

sau ale fenomenelor aleatoare, pe baza studiului unor date rezultate din observatii asupra acestor fenomene. […]”

B.

statistica matematica

LSI

DEX

(fiz.) – ”s.4.teorie fizica ce urmareste si descrie comportarea unui sistem format din numeroase particule.”

STRUCTURA*, s

LS – mat.

A.

DEX
(–)
DMG

”Structura algebrica (pe o multime M), familie de relatii între elementele sau parti din M, constând în legi de compozitie interne sau externe (când este dat un domeniu de operatori) peste tot definite si supuse unor conditii (comutativitate, asociativitate). […].”

B.

strucura algebrica

LSI

DEX

(chim.) – ”s.1.Dispozitie a atomilor în molecula unei substante”

(psih.)d – ”s.2.Factura, alcatuire, conformatie”

(arh.) – ”s.3.Mod de construire a unui edificiu”

(arte) – ”s.4.Mod de alcatuire a unei opere literare, muzicale, etc.”

(lingv.) – ”s.5.Mod specific de organizare a elementelor constitutive ale unei limbi”

(soc. – pol.) – ”Orânduire”

(ec.) – ”Mod de organizare a unei ramuri de productie”

* în sintagma

SUBSTITUTIE, s

LS – mat.

A.

DEX

”(spec.)(mat.) Înlocuire, într-o expresie matematica, a unui element sau a mai multor elemente prin alte elemente. **Metoda substitutiei** = metoda de rezolvare a unui sistem de ecuatii, care consta în a înlocui într-una din ele o necunoscuta cu valoarea ei, dedusa din cealalta ecuatie a sistemului, si în a repeta aceeasi operatie pâna ramâne o singura ecuatie cu o singura necunoscuta.”

DMG

”Înlocuirea unui element sau a mai multor elemente, dintr-o expresie matematica, prin alte elemente.[…] ”

B.

metoda substitutiei

LSI

DEX

(chim.) – ”(spec.) Fenomen prin care un atom sau un grup de atomi din molecula unui corp chimic compus este înlocuit prin alt atom sau un grup de atomi, provenind de la un alt corp chimic.”

(jur.) – ”(spec.) Dispozitie prin care un mostenitor este obligat sa transmita, la moartea sa, bunurile mostenite unei persoane desemnate ca succesorul sau obligatoriu.”

TEORIE*, s

LS – mat.

A.

DEX

(–)

(s.1.”Forma superioara a cunoasterii stiintifice care mijloceste reflectarea realitatii.”)

DMG

”Teoria asteptarii, capitol al cercetarii operationale care studiaza caracteristicile fundamentale ale sistemelor susceptibile de a produce fenomene de asteptare, datorita solicitarii unui anumit serviciu de catre un numar de ”unitati” ale caror sosiri au un caracter aleator […].”

B.

teoria estimatiei, ~-a informatiei, ~-a jocurilor, ~-a numerelor, ~-a probabilitatilor, ~-a relativitatii, ~-a selectiei, ~-a stocurilor

LSI

DEX

(mil.) – ”s.4. Partea teoretica a instructiei militare”
(fil.) – ”s.2. Asamblu sistematic de idei”

*

* *

(lit.) **– teoria literaturii**

* numai în sintagma

TIMP, s

LS – mat.

DEX

”s.I.Timpul se numeste Dimensiune a Universului dupa care se ordoneaza succesiunea ireversibila a fenomenelor.”

DMG

”Una dintre formele de existenta a materiei, exprimând succesiunea si simultaneitatea proceselor realitatii obiective.[…]”

LSI

DEX

(meteor.) – „s.III Stare a atmosferei într-o regiune, pe o perioada (timpul probabil)
(tehn.) – „s.IV Motor în patru timpi
(muz.)^{d} – ”s.IV Fiecare dintre fazele egale care alcatuiesc o masura”
(lingv.) – ”s.V Categorie gramaticala specifica verbului”

TITLU, s

LS – mat.

DEX

” s.6.Procent de metal nobil dintr-un aliaj; titlu”

DMG

”Titlu (al unui aliaj); raportul dintre masa metalului pretios pe care îl contine si masa totala de aliaj.[…]”

LSI

DEX

(soc.) – **titlu de tata**

(jur.) – **titlu de proprietate, ~ de valoare**

TRANSFORMARE, s

LS – mat.

A.

DEX

”s.2.(mat.) A constitui un corespondent, un echivalent al unei figuri date sau al unei valori, schimbând anumite elemente si pastrând altele, potrivit anumitor formule.”

DMG

”*transformare → functie*”

B.

Transformare afina, ~ geometrica, ~ proiectata, ~ topologica

LSI

DEX

(la unele jocuri sportive)^{d} – ”A obtine, prin executarea reusita a unei lovituri (de pedeapsa), unul sau mai multe puncte în avantajul echipei sale.”

VB

(chim., fiz.)^{d} – ”Ansamblu de stari succesive prin care trece un sistem fizico-chimic.”

TRANSLATIE, s

LS – mat.

DEX

”Deplasare a unei figuri plane sau a unui corp a. în toate punctele figurii sau ale corpului sa aiba în orice moment viteze egale si paralele si sa descrie traiectorii identice.”

DMG

”Transformare geometrica punctuala, determinata de un vector v, (numit vector director), a.î unui punct P din spatiu sa-i corespunda punctul P' cu $PP' = v$. […]”

LSI

DEX

(fiz.) – vezi A

TRANZITIVITATE, s

LS – mat.

DEX

s.2. Proprietate a unor relatii logice sau matematice de a se trasmite ca atare, prin termenii intermediari, între primul si ultimul termen al sirului de termeni ordonati pe baza acestei relatii.”

DMG

”Proprietate a unei relatii R între elemente unei multimi, astfel încât daca x R y si y R z, atunci x R z, oricare ar fi x,y,z din multimea considerata.[…]”

LSI

DEX

(lingv.) – ”s.1.Proprietate a unor verbe de a fi tranzitive(1)”

TRIUNGHI, s

LS – mat.

A.

DEX

”s.1.Poligon format din trei laturi care se întâlnesc doua câte doua si formeaza trei unghiuri interne.”

DMG

”Poligon cu trei laturi. Elementele triunghiului sunt vârfurile A, B, C si laturile AB = c, BC = a, CA = b. […]”

B.

triunghi anticomplementar, ~ aritmetic, ~ complementar, ~ conjugat, ~ curbiliniu, ~median, ~ ortic, ~ pedal, ~ polar, ~ Euler, ~ Möbius, ~-ul lui Pascal, ~-uri omologice.

LSI

DEX

(muz.)^{d} – ”trianglu”

UNITATE*, s

LS – mat.

A.

DEX

(–)

DMG

B. ”Unitate imaginara → numar complex […]. Perechea (0,1) notata i si numita unitate imaginara, cu proprietatea (0,1) (0,1) = (–1,0), adica $i^2 = -1$. […]”

unitate imaginara

LSI

DEX

(fiz.) – **unitate de masura**
(astron.) – **unitate astronomica**
(lit.) – **regula celor trei unitati**
(ec., soc., mil., med.) – ”Cea mai mica formatie, organizatie economica, administrativa, militara, sanitara etc.

*
* *

(lingv.) – **unitate lingvistica**

* în sintagma

VALOARE*, s

LS – mat.

A.

DEX

”s.4. (mat., fiz.). Marime matematica asociata unei marimi fizice (dupa un anumit procedeu de masurare), permitând compararea marimii cu altele de aceeasi natura.
Valoarea absoluta = valoarea unei expresii matematice când se tine seama de semnal (+ sau –) pe care îl are.”

DMG

Valoare absoluta → modul

B.

valoare absoluta, ~ logica, ~ medie, ~ numerica

LSI

DEX

(gastr.) – **valoare nutritiva**
(ec. pol.)d – **valoare de întrebuintare, ~ de schimb**

(comert, fin)d – **valoare comerciala (sau de circulatie)**
(jur.) – **valoare mobiliara , ~ imobiliara**
(muz.)d – ”s.5.Durata absoluta sau relativa a unei note sau a unei pauze.”
(arte plastice) – ”s.6.Efect obtinut în pictura prin alaturarea a doua nuante diferite ale unui ton.”
(lingv.) – ”s.7.Sens, nuanta de sens a unui cuvânt .”

* numai în sintagma

VARIABILA, s, a

LS – mat.

A.

DEX

”(mat.) **Cantitati** (sau **marimi**) **variabile** = cantitati (sau marimi) susceptibile de a-si schimba valoarea fata de altele, care ramân constante.
(mat., substantivat, f.) Cantitate care ia succesiv diferite valori (în cursul unui calcul).”

DMG

”**Variabila independenta** $\rightarrow$ *functie* […] Unui element $x \in E$, numit **argument** sau **variabila independenta**, îi corespunde un element $y \in E$ notat $y = f(x)$, numit **imaginea** lui x prin functia f, sau **transformatul** lui x prin functia f, sau **valoarea** functiei f în punctul x.”

B.

variabila aleatoare, ~-e aleatoare independente

LSI.

DEX

(lingv.)(despre cuvinte)^{d} – ”Care are forme diferite, care îsi schimba terminatia.”

VECINATATE, s

LS – mat.

A.

DEX

(–)

DMG

”Vecinatate (a unui punct x dintr-un spatiu topologic X), multime $V \subset X$ care include o multime deschisa, care-l contine pe x. […]”

B.

vecinatate simetrica

LSI.

DEX

(ist.) – ”s.II. Vecinie, rumanie, iobagie”

VECTOR, s,a

LS – mat.

A.

DEX

”Marime matematica sau fizica definita printr-o valoare numerica, o unitate de masura, o directie si un punct de aplicatie (reprezentata grafic printr-un segment de dreapta orientat). (adjectival) **Raza vectoare**.”

DMG

”Element al unui spatiu vectorial.[…]”

B.

vector fix, ~ liber, ~-i glisanti, adunarea ~-ilor, produs vectorial, ~ de pozitie → raza vectoare.

LSI

DEX

(fiz.)^{d} – vezi A

VERSOR, s

LS – mat.

DEX

”(mat.,fiz.) Vector care are modulul egal cu unitatea.”

DMG

”Vector de modul unitate.[…]”

LSI

DEX

(fiz.)^{d} – vezi A

VIBRATIE, s

LS – mat.

DEX

(–)

DMG

”Miscare oscilatorie de o frecventa foarte mare, care se propaga în interiorul corpurilor având, în general, o amplitudine mica.”

LSI

DEX

(fiz.) – ”Miscare oscilatorie periodica a unui corp”

VITEZA, s

LS – mat.

A.

DEX

(–)

DMG

”Vector definit ca derivata vectorului de pozitie al unui punct material. […]”

B.

viteza absoluta, ~ relativa, ~ de transport, ~ radiala, ~ trans-versala, ~ unghiulara, ~ areolara, ~ unghiulara instantanee, ~ generalizata, ~ radiala, ~-e cosmice

LSI

DEX

(fiz.) – ”Raport dintre spatiul parcurs de un mobil si timpul folosit pentru parcurgerea acestui spatiu.”

(astron.) – **viteza cosmica**

(chim., fiziol., electrice) – ”Spec. Ritmul în care se produce sau se repeta un proces chimic, fiziologic, electric etc., raportat la o unitate de timp”, ~ de sedimentare.”

(tehn.) – ”Fiecare dintre raporturile de demultiplicare dintre turatia motorului unui vehicul si turatia arborelui.”

VOLUM, s

LS – mat.

DEX

”s.I. Numar care exprima marimea unei marimi tridimensionale.”

DMG

”Numar pozitiv asociat unui domeniu tridimensional ca masura a lui.”

LSI

DEX

(fiz.) – ”s.2.Masa de apa debitata de o fântâna.”

(ec.) – ”s.3.Cantitate de bunuri economice.”

(muz.) – ”s.4.Forta, intensitate, amploare a sunetelor.”

(electron.) – ”Nivel de intensitate al semnalelor auditive în transmisiile de electrocomunicatii.”

ZONA, s

LS – mat.

A.

DEX

”s.3.(geom.) Parte din suprafata unei sfere cuprinsa între doua paralele.”

DMG

”Parte dintr-o sfera, cuprinsa între doua plane paralele (fig.197). […]”

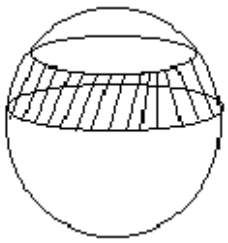

Fig. 197

B.

aria zonei sferice

LSI

(geogr.) – **zona temperata, ~ ecuationala**

(astron.)d – ”Fiecare dintre partile cercului corespunzatoare celor cinci zone ale Pamântului ”

(fiz.) – ”Banda de frecventa în care oscilatiile au anumite caractere comune.”

LEXIC SPECIALIZAT MINERALOGIC
PIETRE (SEMI)PRETIOASE/
LEXIC INTERDISCIPLINAR

ACVAMARIN, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

“Varietate limpede de beril de culoare albastru-deschis sau verzuie folosita ca piatra pretioasa “

DPSP

“Varietate de beril nobil, de culoare albastruie deschisa, uneori verzuie […] datorata prezentei unori saruri de fier “

B.

acvamarin brazilian (topaz*)**, ~-crisolit** (beril de culoare maslinie)**, ~oriental** (safir*)**, ~ siamez** (zircon*)**,**
~sintetic (spinel)

LSI

M

(chim.) – $Be_3 Al_2 [Si_6O_{18}]$

D.Art.

(arta) – "**1.** Varietate de beril nobil albastra-verzuie, folosita în antichitate ca piatra pretioasa pentru obiecte de podoaba, gravate cu chipuri de divinitati marine.
2. Produs ceramic albastru-dechis sau verzui, obtinut prin fuziunea nisipului cu potasiu si soda, amestecat cu oxid de plumb. Utilizat în sec.18 la decorarea portelanului moale, produs de manufactura franceza Sèvres […] "

AGAT(A), s.

LS–min.psp.psp.

A.

DEX

"Varietate cristalina de silice cu benzi divers colorate folosita ca piatra semipretioasa "

DPSP

"Varietate de calcedonie fin stratificata, alcatuita din paturi succesive divers colorate …"

B.

agat asiatic (sin. agat Djevani, ~ de Kazahstan), ~ carneolic (sin. carneol-agat), ~ dendritic (Sin. dendrit, Mokkastein, piatra de Mokka, ~ muschiform), ~ nebulos, ~ negru (Sin. piatra samanilor, piatra vrajitorilor), ~ ocular, ~ -peisaj, ~ pestrit, ~ -piele de tigru (sin. agat tigrat), ~-ruine, ~ safirinic, ~ stelat

LSI

DEX

(poligr.) – "(În forma *agata*) Litera cu corpul de 5,16 puncte tipografice"

DE

(chim.) – "Varietate fin cristalina de silice (SiO_2)"

M

(chim.) – SiO_2

D.Art.

(arta) – "Varietate de cuart translucid, format din benzi plane, concentrice sau cu contur neregulat, purtând diverse denumiri, dupa colorit: crisopraz (verde), cornalina, heliotrop (rosu), safirina (albastru), sardonix (portocaliu), calcedonie (alb), obsidiana (negru). Folosit ca piatra semipretioasa pentru sigilii si piese de podoaba. Grecii si romanii au gravat agata atât sub forma de camee, cât si de intalie, ce vor fi imitate cu predilectie în Renastere. În sec. 18, din agata se confectioneaza obiecte de vesela si casete. Agate renumite sunt: cupa Ptolemeilor – agata orientala cu scene în basorelief, reprezentând o bacanala (Paris, Bibliothèque Nationale), cameea "Gonzaga" din sec. 3–2 î.H. (Sankt Petersburg, Muzeul Ermitaj), o cornalina semnata Michelangelo (Paris, Bibliothèque Nationale), un sardonix de 5 kg reprezentând "Apoteoza lui Napoleon, dupa un desen de Dominique Ingres (Paris, Bibliothèque Nationale), cameea "Orghidan" – un sardonix roman din sec. 3–, reprezentând o apoteoza imperiala (Bucuresti, Muzeul National de Istorie)" etc.[…]

ALEXANDRIT, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

(–)

"(Min) Crisoberil"

DPSP

Varietate de crisoberil cu continut de crom, vanadiu si fier ca elemente disperse, caracterizata printr-un exceptional dicroism: albastru-verzui, verde, verde de smarald, galbui sau verde închis la lumina zilei si rosu, rosu-violet, violet de ametist la lumina artificiala

B. **alexandrit albastru** (safir*)

LSI

M

(chim.) – $Be[Al_2O_4] + Cr$

D.Art.

(arta) – "Sticla obtinuta în Anglia, la începutul sec.20, de Thomas Webb III (1865–1925) si de fabrica Stevens and Williams Ltd., prin încalzirea treptata a piesei, astfel încât cea mai mare parte sa fie colorata în galben-chihlimbar, iar spre extremitati, în albastru sau rosu.Uneori se îndeparteaza stratul de culoare pentru a lasa sa apara un motiv detasat pe fondul galben. **"**

ALMANDIN, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

"Aluminosilicat de fier din grupa granatelor de culoare rosie-bruna frecvent în sisturile cristaline si în aluviuni folosit uneori ca abraziv sau ca piatra semipretioasa "

DPSP

Varietate de granat de culoare rosie, rosu-bruna, violacee (când contine cantitati mari de crom), roz, neagra.

B. **almandin-rubin** (spinel*)**, ~- spinel** (almandin, spinel nobil*)**, ~ stelat** (sin. Sternalmandin)

LSI

M

(chim.)– $Fe_3 Al_2 [SiO_4]_3$

AMETIST, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

"Varietate violeta de cuart folosita ca piatra semipretioasa "

DPSP

Varietate de cuart violet, uneori violet spre purpuriu

B. **ametist-cuart , ~ de litiu** (kunzit*)**, ~ occidental**, **~ oriental** (varietate de corindon de culoare violet)

LSI

M

(chim.) – SiO_2

DSAC

(simb.) – […] Este piatra purtata de episcopi, ca pastori ai sufletelor, care trebuie sa vegheze împotriva oricarei betii, inclusiv a celei spirituale. În crestinism, datorita faptului ca, privit din trei parti diferite, ametistul îsi schimba culoarea, este si simbolul Sf. Treimi […]

D.Art.

(arta) – "Varietate violeta de cuart, prezentând uneori striatiuni ondulate sau concentrice […] Folosit ca piatra semipretioasa în gliptica si în giuvaergerie […] Se taie si se slefuieste în forma de caboson, în plan dreptunghiular sau în trepte. Adesea gravat (scene mitologice, personaje istorice) serveste si ca inel sigilar […]"

ARAGONIT, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

"Mineral alcatuit din carbonat de calciu cristalizat din care se fac obiecte ornamentale"

DPSP

Carbonat de calciu de culoare alba, alba-galbuie, verde pal, verde-galbuie, violeta, cenusie, rosie sau neagra

B. **aragonit de Corund** (varietate de calcit)**, ~ de Luncani** (varietate de calcit), **~ italian** (amestec de aragonit si calcit), **~ pakistanez**

LSI

M

(chim.) – $CaCO_3$

BERIL, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

(–)

"Piatra pretioasa de diferite culori reprezentând un silicat natural de aluminiu"

DPSP

Silicat de aluminiu si beriliu […] Piatra pretioasa cunoscuta

încа din Antichitate. Berilul are numeroase varietati colorate: verde (smarald), albastru-verde ca marea (acvamarin), incolor, roz (vorobievit), galben si galben-verzui (heliodor), roz-rosu (morganit), galben (beril de aur), verde-albastru la rosu-violet (alexandrit), incolor (goshenit), verde intens, verde de iarba, alb-verzui, verde-masliniu (acvamarin-crisolit), rosu de agrisa (bixbit).

B. **beril de aur, ~ nobil** (smarald si acvamarin)

LSI

M

(chim.) – $Be_3\ Al_2\ [Si_6O_{18}]$

D.Art.

(arta) – "Silicat natural de aluminiu si beriliu […] incolor sau colorat. Berilul poarta diferite denumiri dupa colorit: smarald (verde), heliodor, crisoberil sau Goldberyl (galben), acvamarin si safir (albastru), morganit (roz). Folosit din antichitate pentru confectionarea unor obiecte de podoaba […]"

CALCEDONIE, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

"Varietate (colorata sau translucida) de bioxid de siliciu natural folosita ca piatra semipretioasa la confectionarea unor obiecte de arta, ca abraziv etc. "

DPSP

Varietate criptocristalina, cu structura fibroasa de dioxid de siliciu SiO_2

B. **calcedonie** ametistica, ~ comuna, ~ dendritica, ~ muschi-forma, ~ neagra, ~ sagenitica

LSI

M

(chim.) – SiO_2

D.Art.

(arta) – "Varietate cristalina sau fibroasa de cuart, cu striatiuni […] Poarta diferite denumiri dupa colorit: cornalina (rosie), sardonix (brun), crisopraz (verde), agat (cu striatiuni de diverse nuante) etc. […] Piatra semipretioasa folosita din antichitate pentru cilindri cu inscriptii si pentru giuvaeruri, în special sub forma de camee. Calcedonia este utilizata si în prezent pentru obiecte de podoaba (inele, bratari etc.) si pentru confectionarea

mojarelor […]“

CHIHLIMBAR, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

“Rasina fosila divers colorata (mai ales în nuante de galben), provenita din mai multe specii de pini si întrebuintata la fabricarea unor obiecte de podoaba; ambra“

DPSP

Gema de natura organica (nu este un mineral propriu-zis)[…] Varietatile de chihlimbar din România se numesc *rumanit, muntenit,* cele din Asia *burmit* si *bucharmangit*, cea din Sicilia *simetit.*.

B. **chihlimbar de Baltica , ~ presat, ~ occidental** (sin.), **~ oriental** (varietate de corindon de culoare violet)

LSI

DSAC

(simb.) – […] Este piatra care face legatura dintre spiritul universal si cel individual. Este, de asemenea, simbolul fortei de atractie a cerului si a legaturilor sufletesti dintre oameni.

D.Art.

(arta) – “Rasina fosila, maleabila si electrizanta […] contine, uneori, resturi de plante si insecte bine conservate. Chihlimbarul se prezinta sub forma unor bucati dure, casante, translucide, colorate în tente galbui-aurii, nuantate spre brun. Varietatea galbena este considerata ca secretia unui conifer, varietatea cenusie, ca o concretiune formata în stomacul casalotului […] chimia moderna o considera practic insolubila. Dizolvata totusi la rece, dupa metode ramase necunoscute, era folosita curent de vechii maestri flamanzi si de succesorii lor pentru prepararea verniurilor. Chihlimbarul poate fi lustruit, dar nu se preteaza unor sculpturi de mare finete, fiind prea moale. Cunoscut din preistorie, este utilizat în Europa în tot Evul Mediu, pentru statuete, casete, rame de oglinzi etc.; în sec. 16–18, pentru podoabe si aplicatii pentru mobile. În prezent, din chihlimbar se confectioneaza bijuterii, matanii, obiecte decorative […]“

CRISOLIT, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

(–)

DPSP

"Olivin **"**

B. **crisolit cehesc** (pirop)**, ~ de apa** (moldavit*), **~ de Brazilia** (verdelit*, crisoberil*), **~ sasesc** (topaz*), **~ siberian** (demantoid*)

LSI

M

(chim.) – Mg_2 [SiO_4]…(Fo) 10–30% Fa

D.Art.

(arta) – "Piatra pretioasa (varietate de peridot), de culoare verde aurie sau verde galbuie […]; se slefuieste în forma de briliant, de rozeta sau în plan cu trepte. Cunoscut din antichitate, crisolitul este introdus în Europa de cruciati; folosit în giuvaiergerie […]"

CUART, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

"Bioxid natural de siliciu care se gaseste în roci în stare neconsolidata (ca nisip) sau în forma de cristale hexagonale transparente si incolore (în stare pura) sau diferit colorate (când contine si substante straine) utilizat în tehnica, în industria optica, în industria materialelor refractare, la bijuterii etc. "

DPSP

"Dioxid de siliciu SiO_2"

B. **cuart** albastru (safir-cuart), ~ auriu de Boemia (citrin), ~ -aven-turin (aventurin), ~ cu sageti de amor, ~ feruginos, ~ f u m u r i u , ~ hialin (cristal de stânca), ~ laptos, ~ de Nil (jasp), ~ nobil, ~ -ochi de pisica, ~ -ochi de soim, ~ roz, ~ roz stelat, ~ safir, ~ sagenitic (sin. parul lui Venus, rutil-cuart), ~ -topaz (citrin)

LSI

M

DIAMANT, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

"s. 1. Varietate cristalina de carbon de obicei transparenta si cu luciu puternic având cea mai mare duritate dintre toate mineralele si folosita ca piatra pretioasa sau la diverse unelte de slefuit, de taiat si zgâriat. Sin. Adamant."

DPSP

"Este mineralul cu cea mai mare duritate (10 pe scara lui Mohs) si cea mai simpla compozitie (C-carbon pur)[…]"

B. **diamant bleu-blanc , ~ de Alaska** (cristal de stânca*)**, ~ de Arkansas** (cristal de stânca*), **~ cehesc** (cristal de stânca*), **~ de Ceylon** (zircon incolor*)**, ~ de Harkimer** (cristal de stânca)**, ~ de Maramures** (cuart hialin), **~ de Matara** (zircon incolor sau alb)**, ~ mexican** (cristal de stânca*)**, ~ nemtesc** (cristal de stânca*)**, ~ sasesc** (cristal de stânca*)**, ~ sintetic, ~-strass, diamantul robilor** (topaz incolor*)

LSI

DEX

(tehn.) – "Unealta pentru taiatul sticlei, alcatuita dintr-un diamant (1) comun fixat într-un suport metalic cu mâner."

(poligr.) – "Cel mai mic corp de litera de tipar."

M

(chim.) – C

DSAC

(simb.) – Aceasta piatra pretioasa este simbolul limpezimii, perfectiunii, inteligentei, fiind asimilata în alchimie cu piatra filozofala. Datorita duritatii sale, este simbolul tariei si puterii spirituale: tronul lui Budha este de diamant. În traditia occidentala e simbolul suveranitatii universale, al incoruptibilitatii si al realitatii absolute. Este un talisman universal, ferind de toate bolile si nenorocirile […] În basme, eroul solar, dupa ce omoara un zmeu sau balaur, gaseste în stomacul sau în teasta lui fie diamante, fie alte pietre pretioase, simbolizând o izbânda spirituala si putere supraumana.

D.Art.

(arta) – "Carbon nativ pur, cristalizat […]; colorit frecvent: galben deschis, verzui, nuante de roz, liliachiu, cafeniu, negru: rar; alb

cu o nuanta albastruie (diamant bleu-blanc); extrem de rar: roz sau albastru închis. […] Procedee de taiere: în plan cu trepte (cel mai vechi procedeu), în roza simpla (catre 1520), în roza de Brabant sau de Anvers (6–18 fatete si partea superioara plata), în roza olandeza (24 de fatete în partea superioara si 18 în cea inferioara), în briliant (catre 1640), briliant dublu (32 fatete si 2 planuri) si briliant triplu (32 fatete si 3 planuri), în stil modern sau Amsterdam (56 fatete si 3 planuri), în stil american (72 fatete si un plan), în stil sec.20 (88 fatete) etc. Se taie si în forma de stea, de para, de cruce de Malta etc. […]"

JAD, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

"Piatra semipretioasa compusa din silicat natural de aluminiu, calciu si magneziu de culoare alba-verzuie pâna la verde închis cu luciu sticlos folosita la confectionarea unor obiecte de arta"

DPSP

Nume generic acordat atât piroxenului jadeit, cât si amfibolului nefrit

B. **jad american** (vezuvian verde*)**, ~ coreean** (serpentin*), **~ de Transvaal** (hidrogrossular*), **~ -granat** (hidrogrossular*), **~ imperial, ~ indian** (aventurin*), **~ mexican** (calcit verde*), **~ pakistanez** (vezuvian*)

LSI

M

(chim.) – $NaAl[Si_2O_6]$

D.Art.

(arta) – "Denumire comuna pentru doua varietati de minerale dure semipretioase, *nefritul* si *jadeita* […] Prelucrat cu mare dificultate cu ajutorul unor instrumente simple din os, lemn, bambus sau metal si a materialelor abrazive, jadul a fost utilizat înca din perioada neolitica pentru producerea unor obiecte necesare desfasurarii ritualurilor religioase si mai rar ca obiect de podoaba cu rol simbolic. Din sec.10, jadul începe sa fie apreciat tot mai mult pentru valoarea sa ornamentala, fiind folosit în special pentru confectionarea unor obiecte de podoaba, recipiente, sculpturi de mici dimensiuni, iar din sec.17, jadul este utilizat pentru producerea unui larg evantai de obiecte, de la podoabe la recipiente de uz cotidian, sculpturi, panouri decorative, si chiar pentru ornamentarea unor piese rare

de mobilier si la confectionarea bijuteriilor […]“

JASP, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

(–)

“Roca silicioasa compacta variat colorata alcatuita din calcedonie si compusi ai fierului întrebuintata ca piatra semipretioasa “

DPSP

“Piatra semipretioasa si decorativa opaca […]”

B. **jasp brecios, ~ egiptean** (cuart de Nil)**, ~ de sânge** (heliotrop), **~-leopard, ~-opal, ~ orbicular, ~-peisaj, ~-portelan, jaspurile lui Budha, ~ rubanat, ~ tarcat, ~-zebra, ~ marmorat, ~ arbo-rizat, ~ sangvin**

LSI

M

(chim.) – SiO_2

D.Art.

(arta) – “Varietate opaca de cuart din grupa calcedoniei […] colorata în galben, verde, rosu, brun si negru, cu vine de diferite nuante […] În antichitate se executa din jasp, coloane, vase, bijuterii; romanii îl folosesc în mozaic, marchetarie, pentru sigilii si casete. Începând din Evul Mediu, este utilizat pentru podoabe. În prezent nu se mai lucreaza decât sporadic […]”

ONIX, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

“Varietate neagra de agat fin adesea cu striatii de diferite culori (albe, rosii, cenusii etc.) folosita ca piatra semipretioasa la confectionarea unor obiecte ornamentale; p.ext. obiect facut din acest material “

DPSP

“**1**. Varietate de agat cu structura concentric-zonara, cu paturi

alternante, alb-negru (onix arab), alb cu brun (sardonix), alb cu rosu (carneol-onix).

2. Varietate de agat de culoare neagra, adesea cu dungi albe, cenusii sau rosii.

3. Agat format din benzi late, bine dezvoltate, regulate si frumos colorate”

B. **onix-alabastru** (impropriu, onix de marmura)**, ~ arab, ~-carneol, ~ de marmura, ~ mexican** (aragonit, calcit*), **~ sarder**

LSI

M

(chim.) – SiO_2

D.Art.

(arta) – “**1.** Varietate transparenta de agat […] de diferite tonuri de negru, cu zone concentrice sau ondulate: onix arab (negru cu alb), carneol (negru cu dungi rosii si cu zone de alb si negru), calcedonix (negru cu dungi gri, albastru si albe), sardonix (negru cu dungi de un rosu-brun). Se slefuieste în caboson. Se poate grava sub forma de camee. Folosit în antichitate pentru obiecte de podoaba si de arta decorativa.

2. Sticla care imita onixul, obtinuta prin amestecul, înainte de suflare, al unor paste sticloase, de diferite culori, tehnica cunoscuta de romani si raspândita în Italia, Germania etc., începând din sec.16 […]”

OPAL, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

“Piatra semipretioasa cu luciu sticlos incolora sau variat colorata (verde, albastru, rosu, alb etc.) transparenta sau opalescenta”

DPSP

“Hidrogel solid, respectiv dioxid (natural) hidratat de siliciu, amorf, cu aspect sticlos sau opalescent,incolor sau foarte variat colorat […]”

B. **opal-**cameleon, ~ comun, ~ de apa, ~ de Ceylon (piatra Lunii-feldspat*), ~ de foc, ~ de ceara, ~ de miere, ~ dendritic, ~ de scoica, ~ laptos, ~ lemnos, ~ matrix, ~ muschiform, ~ negru,

~ pretios, ~ nobil, ~ unguresc, ~ vitros (hialit)

LSI

DEX

(textile) – "Tesatura de bumbac subtire si stravezie, alba sau colorata în nuante deschise din care se fac bluze, camasi, batiste etc."

M

(chim.) – $SiO_2 \cdot nH_2O$

D.Art.

(arta) – "Varietate de bioxid natural de siliciu hidratat, asemanator cuartului […] cu aspect sticlos, transparent sau opalescent. Colorit: alb-laptos, galben deschis, albastru deschis, portocaliu, verde, gri, brun, negru, uneori incolor si transparent, având si reflexe irizate. Se slefuieste în caboson. Utilizat în giuvergerie ca piatra pretioasa. Foarte pretuit în antichitate; mult folosit de artistul sticlar René Lalique […]"

PERLA, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

"s.1 Piatra semipretioasa, aproximativ sferica, de culoare argintie, cu luciu sidefiu, produsa de anumite scoici, de unde este extrasa si folosita ca podoaba; margaritar."

DPSP

Produs compus (organic + anorganic), depus prin secretie în interiorul unei scoici (în jurul unui corp strain dar si în lipsa acestuia)

B. **perla** Antila, ~ artificiala, ~ baroca, ~-basica, ~ blister, ~ buton, ~ de apa dulce,~ de cultura de apa dulce, ~ de cultura de ape marine, perla de coaja, ~ de est, ~ de imitatie, ~ dugong, ~ hemisferica, ~ japoneza, ~-lacrima, ~ **Mikimoto, ~-nasture, ~** orientala, ~-picatura, ~-Takara, ~Tekla/~ naturala, ~de cultura, ~ falsa

LSI

DEX

(arhit.) – "Element ornamental de forma sferica, folosit la decorarea unor muluri arhitecturale."

DE

(viticult.) – **perla de Csaba**

DSAC

(simb.) – În credintele mediteraneene si austroasiatice, perla, nascuta dintr-o scoica […] în adâncurile marii, poseda un simbol bogat ce reuneste lumina, feminitatea, apa, luna, fecunditatea. […] În Orient i se atribuie proprietati afrodiziace si terapeutice […] Chinezii o considera piatra a imortalitatii. […] În crestinism este asociata lui Isus Hristos, cel nascut fara de pacat. În folclorul si în literatura persana, perla intacta e simbolul virginitatii […] însiratul perlelor este o alegorie a compunerii versurilor […]

D.Art.

(arta) – "**1**. Concretiune sferica sau piriforma, de dimensiuni mici (depasind rareori 10 mm), formata în corpul molustei Melegrina margaritifera, prin combinarea carbonatului de calciu cu o substanta organica – sideful – secretata de molusca […] Colorit: alb-laptos, alb-argintiu, galben, rar verde, albastru, roz, foarte rar negru […]

2. Motiv ornamental format dintr-un sir de mici sfere aplicate pe o mulura, folosit mai ales în arhitectura si ebenisterie […]"

PIATRA, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

"s**I.1** (La sg) Nume generic pentru orice roca solida, dura si casanta raspândita la suprafata sau în interiorul pamântului; (si la pl.) fragment de dimensiuni si de forme diferite dintr-o astfel de roca; *p.ext*. material fabricat pe cale artificiala pentru a înlocui, cu diverse întrebuintari, roca naturala. " (vezi mai jos)

DPSP

(–)

B. **piatra** dura, ~ fina, ~ moale, ~ decorativa, ~nobila, ~ "oarba", ~ornamentala, ~ ponce, ~pretioasa, ~ rara, ~scumpa, ~ semipretioasa, ~ sfânta (jad, jadeit), ~ sfânta a aztecilor (turcoaz), piatra amazoanelor (amazonit), piatra Amazonului (amazonit), piatra care curge (fluorit), piatra celesta (benitoit), piatra cerului (lapis lazuli), piatra crucii (chiastolit), piatra cu tântari (agat dendritic), piatra de botez de Bale (staurolit), piatra de Madeira (citrin artificial), piatra de Mekka (calcedonie albastruie), piatra de Moka (agat

negru), piatra de Nil (), piatra de strass (strass), piatra incasilor (pirita), piatra lui Solomon (smarald, la vechii evrei), piatra lui Stefan (calcedonie cu ochiuri), piatra Lunii (feldspati, adular), piatra Lunii albastra (calcedonie*), piatra Lunii de Madagascar (aventurin-feldspat*), piatra Lunii-Labrador (labrador), piatra stralucirii (smarald, antichitatea greaca), piatra samanilor (agat negru), piatra vrajitorilor (agat negru) // ~ de ipsos, ~ de lustruit (aurul), ~ fatuita, ~ funerara, ~ statuara, ~ unghiulara

LSI

DEX

(min., arta) – **piatra pretioasa (**sau **scumpa, nestemata**):
"mineral cristalizat cu aspect frumos în culori variate cu duritate foarte mare de valoare deosebita care se gaseste rar în natura si se foloseste de obicei la confectionarea bijuteriilor"

piatra semipretioasa: "mineral cristalizat cu aspect frumos în culori variate cu duritate mare de valoare deosebita relativ putin raspândit în natura si întrebuintat de obicei la confectionarea bijuteriilor de mai mica valoare

(min.)[d] – **piatra-lunii**
(tehn.) – **piatra de încercare**, **~de ascutit , ~ de moara**.
(constr.) – **piatra de talie**
(poligr.) – **piatra litografica**
(chim.) – **piatra-iadului, piatra-acra, ~ -vânata , ~- de- var, ~-pucioasa**

DE

(ist.) – **epoca pietrei**
(stomat.) – "Tartru dentar; detritus"
(med.) [d] – "Calcul."
(constr.) [d] – **piatra de constructie,** ~ de constructie artificiala
(tehn.) [d] – **piatra abraziva**
(jocuri) – "Piesa folosita la unele jocuri, confectionata din piatra sau din os, din lemn etc."
(filoz.) – **piatra filozofala**

D.Art.

(arta) – "1. Roca dura folosita ca material de constructie […]
2. Folosite ca podoabe, pietrele se împart în: dure sau pretioase (diamant, smarald, safir, rubin, topaz) si semidure sau semipretioase (varietati de cuart, calcedonie, turmalina)[…]
3. Piatra poate constitui si unul dintre suporturile rigide ale picturii […]
4. Una dintre denumirile vechi ale pietrei de frecat culorile.

5. În grafica, piatra constituie suportul pe care se imprima litografia […]

RUBIN, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

"Varietate rosie de corindon, utilizata ca piatra pretioasa si în mecanica de precizie."

DPSP

"Varietate de corindon de culoare rosie datorata prezentei cromului ca element cromofor […]"

B. **rubin-alabanda** (almandin*)**, ~ american** (pirop*)**, ~-balas** (spinel nobil)**, ~ brazilian** (topaz roz-roscat*) **~-blenda** (sfalerit rosu-brun)**, ~ cehesc** (pirop*)**, ~ californian** (grossular*), **~ de Adelaide** (pirop*)**, ~ de Arizona** (pirop*, **~ de Boemia** (cuart roz*)**, ~ de Cap** (pirop*)**, ~ de Ceylon** (almandin*)**, ~ de Montana** (grossular*)**, ~ de Siberia** (turmalina rosie)**, ~-ochi de pisica, ~ siberian, ~- sânge de porumbel, ~-spinel** (spinel rosu)**, ~ stelat, ~ trandafir** (rubin-balas),/ **~ siberian**

LSI

DEX

(tehn.) – "În ceasornicarie sunt mult utilizate rubinele artificiale."

M

(chim.) – $Al_2 O_3$

DSAC

(simb.) – "Piatra pretioasa de culoarea sângelui; i se atribuie proprietati vivificatoare; alunga tristetea si melancolia, apara de venin si de anumite boli, opreste hemoragiile, întareste memoria, limpezeste sângele.Când se întuneca la culoare, prevesteste o nenorocire; se limpezeste când pericolul a trecut. E o piatra a dragostei si a norocului."

D.Art.

(arta) – "Varietate de corindon, de culoare rosie în diferite nuante […]; se taie si se slefuieste în caboson, în stea cu 6 sau 12 colturi, în briliant, în roza sau în rozeta. Cunoscut din antichitate, rubinul este folosit ca piatra de podoaba […] Sin. spinel"

SAFIR, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

s.1 “Varietate de corindon de culoare albastra, transparenta, folosita ca piatra semipretioasa.”

DPSP

Varietate de corindon colorat (datorita prezentei titanului si fierului) în albastru

B. **safir alb** (leucosafir)**, ~ brazilian** (turmalina verde*)**, ~-cuart** (cuart verde-bleu)**, ~ de apa** (cordierit albastru)**, ~ de Meru** (tanzanit)**, ~ fals** (safir de apa)**, ~ galben** (corindon)**, ~ înselator** (safir de apa)**, ~ oriental** (safir galben*)**, ~-spinel** (spinel albastru*)**, ~ stelat**

LSI

DEX

(vest.) – **“**Varietate de blana nurca de culoare albastrie.”

M

(chim.) – $Al_2 O_3$

D.Art.

(arta) – “Varietate de corindon (oxid de aluminiu) […] Colorit: diferite nuante de albastru. Se taie si se slefuieste în caboson, în stea, în roza. Se poate grava. Cunoscut din antichitate, se foloseste ca piatra de podoaba; din sec.17, devine piatra traditionala a inelelor episcopale […]”

SMARALD, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

“Piatra pretioasa stralucitoare (varietate de beril), de culoare verde, foarte transparenta.”

DPSP

“Varietate de beril de culoare verde specifica (verde de smarald), considerata una din cele mai scumpe pietre pretioase…”

B. **smarald african** (fluorit verde*)**, ~-cuart** (prazem)**, ~ de Brazilia** (verdelit* sau topaz albastru*)**, ~ de cupru** (dioptaz)**, ~ de litiu** (hiddenit)**, ~ de Ural** (demantoid)**, ~ oriental** (corindon verde* sau turmalin albastru*)**, ~ siberian** (verdelit*)

LSI

M

DSAC

(simb.) – "Piatra pretioasa cu virtuti benefice si regeneratoare, datorate mai ales culorii sale verzi […] Romanii o consacrau zeitei Venus (i se atribuiau virtuti afrodiziace). În India era un simbol al imortalitatii. În legendele Graalului se considera ca acest vas miraculos a fost facut dintr-un imens smaragd. Este o piatra consacrata stiintelor secrete, una din emblemele lui Hermes, iar stiinta sacra a alchimiei, patronata de acest zeu, ar fi însemnata pe o tabula de smargd (*Tabula smaragdina* se numeste si tratatul alchimist atribuit lui Appolonius de Tyana). Dragonul ucis de Sf. Gheorghe e uneori de smaragd [...]"

D.Art.

(arta) – "Varietate verde de beril transparenta […] Coloritul (diferite nuante de verde) se datoreste unui continut variabil de crom. Se taie si se slefuieste în caboson, în plan cu trepte, mai rar în forma de briliant. Se poate grava. Una din pietrele pretioase de mare valoare. Contine deseori impuritati, deunumite în gemologie cu termenul francez "*jardinage*", Cunoscut cu 3000 de ani î.H., serveste ca piatra de podoaba […]"

TOPAZ, *s.*

LS–min.psp.

A.

DEX

"Silicat natural de aluminiu cu fluor cristalizat în sistemul rombic de obicei de culoare galbena folosit ca piatra pretioasa."

DPSP

"Silicat bazic de aluminiu cu fluor…"

B. **topaz auriu** (citrin artificial*)**, ~cehesc** (citrin artificial*)**, ~-cuart** (citrin), **~de argint , ~ de Bahia** (citrin), **~ de Madeira** (citrin artificial), **~ de Palmira** (citrin artificial), **~ de Rio Grande** (citrin), **~ de Salamanca** (citrin artificial), **~ de Serre** (citrin artificial), **~ de Ural** (citrin artificial), **~ fumuriu** (cuart fumuriu), **~ indian** (citrin artificial), **~ oriental** (safir galben sau verde*), **~ regal** (corindon galben-roscat*), **~ -safir** (safir galben*), **~ scotian** (citrin), **~ siberian, ~ spaniol** (citrin artificial)

LSI

M

(chim.) – $Al_2 [SiO_4] (OH,F)_2$

D.Art.

(arta) – "Silicat natural de aluminiu […] de culoare galbena, verde, albastruie, rosie, roz, bruna; uneori incolor. Frecat, degaja electricitate. Se taie si se slefuieste în plan cu trepte, rareori în forma de roza sau de briliant. Cunoscut din antichitate, topazul este folosit ca piatra de podoaba. Sin. *crisolit, piatra de aur* […]"

TURCOAZ(A), *s.,adj.*

LS–min.psp.

A.

DEX

(–)

"(Livr.) Peruzea"

DPSP

"Fosfat bazic hidratat de cupru si aluminiu, opac sau translucid…"

B. **turcoaz de Hamburg** (turcoaz fals), **~ fals, ~ matrix, ~ persan, ~ vienez** (turcoaz fals), ~ **Reese** (turcoaz fals)

LSI

DEX

(cromatica) – "adj.invar. (Livr.) De culoare albastra-verzuie (ca peruzeaua)."

M

(chim.) – $CuAl_6 (PO_4)_4(OH)_8 \cdot 4H_2O$

DSAC

(simb.) – "[Peruzea] Piatra aceasta semipretioasa de culoarea cerului senin sau a apelor oceanului sclipind în soare se asociaza cerului, luminii divine. Scarabeul sacru al egiptenilor era confectionat din peruzea. În China, ea ocupa un loc important, fiind considerata a doua piatra nationala (dupa nefrit) a acestei tari, unde este numita "piatra copacului verde". Este divinizata în Tibet si extrem de pretuita la popoarele amerindiene […] Dupa credintele persane, aceasta piatra s-a format din oasele oamenilor care au murit din dragoste. Se considera ca inelele si

alte bijuterii din peruzea aduc fericire. În rândul cavalerilor si husarilor europeni bântuia credinta ca piatra aceasta apara de caderea de pe un cal naravas."

D.Art.

(arta) – "Fosfat natural hidratat de aluminiu si de cupru […] Se taie si se slefuieste în caboson. Se poate si grava. Cele mai pretuite turcoaze sunt cele de origine orientala. A fost folosita la confectionarea obiectelor de cult de peste 5000 de ani; egiptenii gravau turcoaza în forma de scarabeu, pentru a o oferi divinitatii Osiris, iar populatiile stravechi din Mexic foloseau turcoaza la confectionarea podoabelor. În Europa, turcoaza este introdusa de turci (de unde si numele). Din antichitate si pâna în prezent, aceasta piatra semipretioasa este utilizata pentru podoabe […]"

Abrevieri, simboluri: LS–min.psp. = Lexic stiintific; mineralogie, pietre (semi)pretioase
(termen*) termenul reprezinta o denumire comerciala
(termen) termenul din paranteza desemneaza un alt mineral (transfer, în general, pe baza culorii caracteristice)

SURSE:

DPSP: Ionescu, Corina, *Pietre pretioase, semipretioase si decorative. Dictionar*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1995

M: Ianovici, Virgil; Stiopol, Victoria; Constantinescu, Emil, *Mineralogie*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1979

DSAC: Evseev, Ivan, *Dictionar de simboluri si arhetipuri culturale*, Editura "Amarcord", Timisoara, 1994

LEXIC SPECIALIZAT / LEXIC INTERDISCIPLINAR

CONCLUZII

TERMINOLOGIILE STIINTIFICE DIN PERSPECTIVA INTERDISCIPLINARA

Corpusul prezentat anterior poate constitui baza obiectiva a unor analize din diferite puncte de vedere. În cele ce urmeaza vom întreprinde o analiza comparativa dupa o grila comuna, unitara: (1) *identificarea* si *justificarea* interdisciplinaritatilor în functie de criterii cantitative si calitative, (2) *caracteristicile semantice* ale LSI din fiecare domeniu (identitati si diferente de sens de la un domeniu la altul, tipuri de modificari), (3) *gradul de determinare contextuala a LSI* din perspectiva fiecarui lexic specializat studiat, dupa cum termenii apar în *sintagme specializate* sau sunt *relativ/total liberi de context*, (4) cum se realizeaza *marcarea diastratica* pentru fiecare domeniu în dictionarele generale.

La modul general rezulta ca unele dintre domenii (**lingvistica, filozofie, artele plastice, mineralogie**) prezinta un **lexic stiintific interdisciplinar** (LSI) limitat cantitativ, spre deosebire de **stiintele politice** si **matematica,** care se remarca printr-un numar mai mare de termeni utilizati în mai multe terminologii. Perspectiva cantitativa nu trebuie interpretata strict, fiind conditionata de felul în care dictionarele înregistreaza interdisciplinaritatile, de multe ori limitat sau defectuos.

1.1. **Lingvistica** (LSL) are numerosi termeni comuni cu **matematica**: *adiacent, arie, câmp, compus, entropie, functie, model, operator, recursiv* s.a.; din **informatica** are *cod, decodare, feedback*. Bine reprezentati sunt si termenii comuni cu **logica** si **filozofia**: *categorie, continut, forma, model, subiect, predicat, obiect (iv), pacient* s.a.

Interferentele cu alte domenii stiintifice sunt mai limitate cantitativ: cu **literatura, artele plastice** si **muzica** (*accent, acord, continut, forma, madrigal, semn (plastic), tema*), cu **fizica** si **chimia** (*acord, acustic, câmp, compus, intensitate, nucleu, amalgamare*), cu **stiintele social-politice** si **juridice** (*acord, etic(a), forma, regim, cod, norma),* cu **medicina** *(diagnostic, functie*).

1.2. **Filozofia** (LSF) are un numar reprezentativ de termeni comuni cu **lingvistica** (cum s-a vazut la 1.1), interferente al caror punct de plecare e greu de stabilit[3]. O alta grupa importanta este alcatuita din termeni comuni **filozofiei** si **matematicii** (*aditie, analiza, baza, conector (conectiv), functie, model, simbol* s.a.) pentru a se desemna concepte de baza în stiintele fundamentale. Alte interferente importante apratin domeniului umanist (**filozofie, literatura** si **arte**): *actiune, antiteza, continut, forma, sincretism, structura, subiect* s.a.

Alte interferente au un caracter mult mai limitat (ca numar si ca importanta), cu domeniul **social-politic** si **economic** (*categorie, structura, semn* s.a.), cu **geologia si geografia** (*agent, sistem* s.a.), cu **stiintele naturii, biologia, anatomia** (*functie, structura, substanta* s.a.).

Rezulta ca mai multi termeni **filozofici** se întâlnesc în mai multe domenii întrunind un carcater cu adevarat interdisciplinar: *actiune, agent, analiza, sinteza, structura, categorie, model, substanta* s.a.

1.3. **Artele plastice** (LSA_p) au numerosi termeni comuni cu **chimia, mine-ralogia, tehnica**: *abraziv, acid, alaun, anilina, azurit, bitum, ocru, sicativ* s.a.

Bine reprezentati sunt si termenii comuni cu **fizica**: *acromatism, complementar, culoare, refractie, transparenta, ultraviolete, saturatie* s.a. În aceeasi situatie avantajate sunt si termenii **matematici** preluati de **artele plastice**: *divizare, perspectiva, plan, proiect, proiectie, punct, raport, romb, suprafata* s.a. În toate aceste situatii, interdisciplinaritatea este justificata prin relatii de continut importante în aceste domenii.

Alte interferente bine reprezentate se stabilesc între **artele plastice** si **stiintele umaniste – lingvistica** (*accent, acord, expresie, forma, continut, paratactic*), **literatura, muzica** (*compozitie, disonanta, gama, tema*).

Tangentele **artelor plastice** cu alte terminologii[4] sunt cu totul izolate: **economia** (*acord*), **medicina, psihologia** (*automatism*), **cinematografia** (*plan, proiectie*).

1.4 **Stiintele politice** (LSP) se remarca printr-un LSI bogat, situatie la care contribuie faptul ca e un domeniu dinamic, mobil si însasi delimitarea lui sufera diferite interpretari în functie de perioadele istorice.

O interdisciplinaritate propriu-zisa determina termenii comuni cu **economia**: *capital, cartel, concurenta, forta, putere, regim, sursa, unitate, valoare*[5] s.a.

Lexicul **social-politic** împrumuta (aproape cu acelasi sens) o serie de termeni **filozofici** desemnând categorii generale: *analiza, dezvoltare, forma, idee, principiu, raport, ratiune, spirit, alienare*. În aceeasi situatie sunt si termenii **juridici**[6]: *arbitraj, capacitate, coercitie, competenta, confirmare, conflict, contract, conventie, disciplina, procedura, succesiune.*

Nu sunt putini termenii din **matematica** utilizati în **stiintele politice** mai ales prin transfer metaforic[7]: *centru, echidistanta, egalitate, formula, grup, incompatibilitate, indicator, ordin, ordine, raport, regula, valoare, unitate, variabila*.

LSI din **stiintele politice** este constituit si din interferente cu multe alte domenii, termenii putând fi preluati si prin intermediul limbii comune din: **lingvistica** (*dialog, comunicare, alternanta, actualizare*), **biologie** (*adaptare, celula, centru, asociatie*), **geografie** (*cartografiere, clivaj, resursa, geografie politica*), **fizica** (*agregare, echilibru, forta, putere, polarizare, stare*), **militarie** (*conflict, front, garda, ordin, campanie*), **medicina** (*imunitate, incompatibilitate, apatie*), **psihologie** (*comportament, ratiune, reprezentare*), **literatura si arte** (*actiune, actor, valoare*), **sport** (*echipa, arbitraj*), **meteorologie** (*climat*)[8] .

Majoritatea termenilor LSI din **stiintele politice** antreneaza interferentele numai a doua domenii, ceea ce reprezinta un tip determinat de interdisciplinaritate.

1.5 **Matematica** (LSM) se remarca prin cel mai bogat LSI dintre terminologiile investigate.

Un numar mare de termeni este comun cu **fizica**: *absorbtie, acceleratie, câmp, coerenta, con, constanta, corp, dinamica, dispersie, divergenta, echilibru, factor, faza, forta, frecventa, impuls, inductie, oscilatie, vector, versor, vibratie, viteza, volum* s.a.

Bine reprezentati cantitativ sunt si termenii comuni cu **filozofia** (*analiza, axioma, element, forma, principiu, lege, metoda, model, sistem, teorie, unitate*), **logica** (*argument, calcul, demonstratie, diferenta, diviziune, echivalenta, functie, postulat* s.a.), **lingvistica** (*afix, analiza, argument, cod, coordonata, domeniu, entropie, figura, functie, matrice, model, radical, radacina, tranzitivitate* s.a.), **biologia** sau **medicina** (*aderenta, analiza, baza, centru, operatie, piramida, segment, selectie, acceleratie, acces*)[9] .

O alta categorie a LSI din **matematica** este mai limitata cantitativ; sunt reprezentati termeni din **chimie** (*baza, dispersie, ecuatie, experienta* s.a.), **astronomie** (*cerc, coordonata, deplasare, faza, modul, orbita, plan, rotatie* s.a.), **economie** (*baza, concurenta, corespondenta, cota, dobânda, echilibru, forta* s.a.), **stiinte politice** (*conditie, control, directie, diviziune, grup* s.a.), **stiinte juridice** (*anulare, lege, norma, proces, raport, substitutie, titlu*), **geografie-geologie** (*axa, centru, cerc, câmp, con, coordonata, curba, focar, latitudine, longitudine, paralela, retea, sfera* s.a.), **arte plastice** (*centru, distanta, forma, model, plan, simbol*), **arhitectura** (*plan, structura, modul*), **psihologie** (*control, demonstratie, piramida, structura*), **militarie** (*baza, câmp, corp, linie, piramida, miscare*)[10].

1.6 **Mineralogia** (LSMin) a fost investigata sub aspectul interferentelor pornind numai de la denumirile **pietrelor (semi)pretioase**, motiv care determina un LSI mai limitat cantitativ.

Denumirile de pietre (semi)pretioase intereseaza **chimia, artele vizuale** (nu neaparat **plastice**)[11] si limba comuna. Cu **chimia** (ca si în restul **mineralogiei**) interdisciplinaritatea se stabileste în sens strict, fiecare denumire admitând si o definire prin formula chimica, de exempl: *ametist* – SiO_2, *acvamarin* – Be_3Al_2 (Si_6O_{18}). (Spre deosebire de **artele vizuale**, unde definita (cu sau fara formula chimica) adauga elemente privind interesul, destinatia si, eventual, valoarea simbolica.)

Cu totul izolate sunt interferentele cu alte domenii: *agat* (poligrafie), *opal, safir* (industria textila), *diamant* (tehnica, poligrafie, chimie, simbolistica), *perla* (arhitectura, viticultura, simbolistica).

2.0 În continuare vom urmari în ce masura pentru termenii din LSI se stabilesc diferente si/sau identitati de sens de la o terminologie la alta, cu consecinte asupra tipurilor de interdisciplinaritate.

2.1 Analiza sensurilor LSI din **lingvistica** arata ca putini termeni au *acelasi sens* ca în alte terminologii (*entropie, feedback*). O apropiere a sensului pâna la identitate se mai constata si în situatiile în care **lingvistica** este sursa transferului în alte domenii, cum este cazul unor termeni ca *semnificat, semnificant, paradigma*, preluati de **filozofie**[12].

În toate celelalte situatii în care termenii din LSI par sa provina din alte stiinte se produc adaptari *lingvistice* ale sensului, cu distante semantice mai mari sau mai mici ca la: *continut/forma, model, obiect, recursiv, variabil, varianta, valenta, diagnostic* s.a. Manifesta acelasi comportament semantic si termenii interdisciplinari care au tangente cu limba comuna (*acord, compus, câmp*).

2.2 În majoritatea cazurilor, LSI din **filozofie** îsi pastreaza o parte a

sensului în orice terminologie sub forma unei medii semantice, la care se adauga specializari mai mari sau mai mici în functie de domeniu, de ex. *analogie, aditie, baza, substanta* s.a.

2.3 Analiza sensurilor LSI din **artele plastice** pune în evidenta ca mai ales termenii împrumutati din **chimie** si **mineralogie** sunt utilizati cu acelasi sens în cele doua domenii (*acid, azurit, cazeina, cârmâz, saturatie*). Sunt în aceeasi situatie si unii termeni **matematici** utilizati în artele plastice (*suprafata, plan, punct, perspectiva*).

Numerosi alti termeni ai LSI prezinta adaptari ale sensului din perspectiva interesului pentru **artele plastice** (în multe cazuri contextul fiind un mijloc suplimentar de precizare a sensului). În aceasta situatie sunt termeni fundamentali precum *culoare, culori complementare*[13].

Modificarile semantice ale LSI din artele plastice **se realizeaza, de multe ori, prin metafora, subliniata contextual:** ***disonanta*** **sau** ***gama cromatica, câmp vizual, reproducere de arta, ~ a tabloului*** **.**

Se remarca faptul ca LSI din **artele plastice** este unidirectional, neînregistrându-se extinderea termenilor din acest domeniu la alte terminologii.

2.4 Analiza sensurilor LSI din **terminologia politica** arata ca, în principiu, nu exista nici un termen care sa se utilizeze identic semantic cu alte domenii. Modificarea semantica este explicit desemnata prin utilizarea în sintagme fixe cu diferiti determinanti, dintre care adjectivul *politic* este preponderent (v. la 3.4). În aceasta situatie sunt termeni ca *alienare, atitudine, apatie, capital, analiza, competenta* s.a.

Transferul termenilor din diferite domenii în **terminologia politica** se face, de multe ori, prin intermediul limbii comune (de exemplu *actualizare, adaptare, asimilare* s.a.) sau prin metafora (*cartografiere electorala, climat politic, bloc parlamentar, celula de criza, polarizare social-politica, echipa guvernamentala* s.a.).

2.5 Analiza sensurilor LSI din **matematica** arata situatii destul de variate.

Unii termeni comuni cu **logica, fizica** si, mai rar, cu alte domenii (precum **lingvistica**) manifesta *identitate semantica: ipoteza, lege, demonstratie, entropie.*

Multi termeni preluati din **matematica** de alte terminologii îsi modifica sensul în directia unei specializari proprii (de ex. *functie, grup, valoare* s.a.).

Unele interferente ale termenilor **matematici** cu alte domenii se stabilesc prin intermediul limbii comune (cu sau fara transfer metaforic): *actiune, adaptare, activitate, câmp, inversiune, fus, radacina* s.a.

2.6 Analiza sensurilor LSI din **terminologia mineralogica** (pietre semipretioase – psp) arata ca majoritatea termenilor comuni cu **chimia** îsi pastreaza sensul identic.

Termenii utilizati în comun cu **artele plastice** si **vizuale** sau cu **simbolistica** sufera oarecari modificari de sens, produse de insistenta pe diverse aspecte descriptive sau pe destinatie (mai mult sau mai putin diferite de la un domeniu la altul), caracteristici vizibile în definitiile termenilor (de ex. *alexandrit, acvamarin, aragonit, opal*).

Putine denumiri de **pietre (semi)pretioase** îsi modifica radical sensul când se utilizeaza în alte domenii: *agata* (tipografie), *diamant* (tehnica, tipografie), *perla* (arhitectura, viticultura), *safir* (industria textila).

3.0 Utilizarea unui termen în mai multe terminologii (ceea ce duce la determinarea LSI) este, din principiu, un factor de ambiguitate semantica, care încalca principiul univocitatii sensului din comunicarea stiintifica. Din aceasta cauza, importanta contextului pentru LSI este remarcabila si poate fi o modalitate de diferentiere între terminologiile investigate.

3.1 Multi termeni ai LSI din **lingvistica** presupun utilizarea în **contexte relativ fixe**: *acordul subiectului cu predicatul, ~ prin atractie, arie lingvistica, ~ dialectala, câmp lexico-semantic, cuvânt compus, forma fonetica, functie a limbajului, ~ expresiva, ~ referentiuala, ~ sintactica* s.a., *mod de articulare, moduri personale*, s.a., *norma lingvistica, ~ literara, ~ areala, obiect direct, ~ indirect, predicat verbal, ~ nominal* s.a., *simbol recursiv, valenta sintactica* s.a.

Realizarea strict contextuala în *constructii fixe* este impusa pentru termeni precum: *dativ* **etic,** *context* **diagnostic, semn** *lingvistic*.

Liberi de context sunt termenii preluati din stiintele exacte precum *rectiune, entropie, amalgamare* s.a.

3.2 Majoritatea termenilor **filozofici** din LSI sunt *relativ liberi contextual*, exprimarea precisa a conceptelor nefiind conditionata sintagmatic[14]. Se înregistreaza totusi sintagme specializate în situatii determinate: exprimarea unor subtipuri ale categoriilor filozofice[15] (sau desemnarea unor forme concrete de manifestare a lor): **câmp** *epistemologic*, *~ ideologic*, **semn** *conventional, ~ material, ~ social,* **sistem** *al stiintei, ~ axiomatic, ~ filozofic, ~ formal.*

3.3 O parte destul de reprezentativa a LSI din **artele plastice** este *strict conditionata contextual*, termenii respectivi realizând sensul specializat din acest domeniu *numai în sintagme fixe*: **acord** *cromatic*, **compozitie** *de gen*, *~ istorica*, **disonanta** *cromatica*, **divizarea** *tusei*, **expresie** *artistica*, **gama** *cromatica*, **refractia** *luminii*, *gravura de* **reproducere**, **reproducere** *de arta*, **semn** *plastic.*

Manifesta libertate contextuala termenii din LSI comuni cu **chimia.**

3.4 Importanta contextului pentru LSI din **terminologia politica** a rezultat din analiza sensurilor (v. la 2.4) dat fiind ca sensurile specializate se

exprima numai prin sintagme specializate. Cel mai frecvent context este constituit dintr-o sintagma nominala, în care diferite substantive se combina cu adjectivul *politic*: *capital politic, cartel ~, algoritm ~, contract ~, dialog, decizie politica, actiune ~, alternanta ~, echidistanta ~.* O frecventa mare au si sintagmele de acelasi tip în care determinantul este adjectivul *social* : *clivaj social, contract ~, control ~, baza sociala, atractie ~, polarizare ~, indicatori sociali.*

Sunt numeroase însa si sintagmele nominale fixe cu o componenta variata: *celula de criza, agregare de interese, cartografiere electorala, conventie nationala, succesiune prezidentiala, sondaj de opinie, ~ electoral, alternanta la guvernare.*

Se poate afirma ca nici un termen al LSI din **terminologia politica** *nu este total liber de context* si ca destul de putini termeni au o *relativa libertate de combinare*: **asimilare** *de limba/ ~ de religie/ ~ de teritoriu; conferinta statelor/ ~ organizatiilor politice; toleranta religioasa/ ~politica/ ~ social-economica; organ de specialitate/ ~ de stat/ ~ obstesc/ ~ reprezentativ.*

Dependenta contextuala evidenta a **terminologiei politice** din LSI (dar si în general) reprezinta o caracteristica relevanta a ei.

3.5 **Terminologia matematica** este considerata, în mod firesc, una dintre cele mai precise; de aceea, majoritatea **termenilor matematici** sunt *relativ liberi contextual* (*egalitate, distributie, identitate, paralelogram, volum* s.a.). Existenta LSI (bine reprezentat cantitativ) ar putea afecta univocitatea sensului matematic si se pune întrebarea în ce masura, mai ales pentru termenii din aceasta categorie, determinarea contextuala mai este necesara.

O parte din termenii LSI exprima sensul **matematic** *numai prin sintagme fixe, specializate: analiza (~ matematica, ~ numerica, ~ combinatorie), arc (~ capabil de un unghi dat, ~ de curba, ~ de cerc), axa (~ centrala, ~ de rotatie, ~ de simetrie, ~ radicala a doua cercuri* s.a.), *clasa (~ a unei curbe, ~ a unei suprafete, ~ de echivalenta, clase de resturi, clasele sistemului zecimal de numeratie), descompunere (~ în factori primi, ~ în fractii simple), forma (~ trigonometrica a numarului complex, ~ patratica, ~ canonica, formele fundamentale ale unei suprafete), sistem (~ de ecuatii, ~ de curbe pe o suprafata, ~ de numeratie, ~ de referinta, ~ de vectori liniar dependenti, ~ informational* s.a.*), valoare (~ absoluta, ~ logica, ~ medie, ~ numerica* s.a.*).* Se înregistreaza si câteva situatii în care **termenul matematic** se realizeaza numai printr-o sintagma fixa: *calota sferica, coroana circulara, experienta aleatoare, postulatul paralelelor, proces stocastic, structura algebrica, unitate imaginara.*

Numerosi termeni matematici din LSI se utilizeaza atât singuri, cât si în sintagme fixe: *acces, cilindru, coordonata, corp, curba, deplasare, derivata, descompunere, diferenta, divergenta, echilibru, elipsa, factor, figura, linie,*

model, operatie, radacina, triunghi s.a. Pentru foarte multi dintre acesti termeni, realizarile contextuale exprima subdiviziuni, specializari ale sensului de baza, exprimat si independent de context. De exemplu *triunghi isoscel* este o specializare, un tip de *triunghi*; sintagmele *calcul infinitezimal, ~ integral, ~ matricial, ~ numeric, ~ operational, ~ tensorial, ~ variational, ~ vectorial, calculul probabilitatilor* s.a. exprima tipuri de *calcul.*

3.6 Importanta contextului pentru LSI din **terminologia mineralogica** este limitata. Nici o denumire de **pietre (semi)pretioase** nu este strict conditionata contextual (face exceptie *piatra lunii*). Majoritatea acestor denumiri admite însa *si utilizari în sintagme fixe*, când se desemneaza subtipuri, varietati[16]: *acvamarin* (*~ brazilian, ~ oriental, ~ sintetic, ~ siamez* s.a.). *agat (a)* (*~ asiatic, ~ carneolic, ~ dendritic, ~ nebulos, ~ negru, ~ tigrat* s.a.), *a m e t i s t* (*~ de litiu, ~ occidental, ~ oriental*) s.a.

4.0 Marcarea apartenentei *la o anumita terminologie stiintifica* este foarte importanta pentru termenii din LSI înregistrati în dictionarele generale; marcarea ar trebui sa fie explicita si sa nu se limiteze la specializarea definitiei. Mai ales atunci când interferentele terminologice se stabilesc prin intermediul limbii comune (ca la *câmp, radacina, coroana* s.a.) precizarea domeniului ar contribui la interpretarea si utilizarea corecta a sensului. Analiza marcarii diastratice în DEX este importanta din perspectiva dezambiguizarii exacte care se impune în LSI.

4.1 Numai o parte a LSI din lingvistica are în DEX marci diastratice explicite: *acord, arie, baza, compus, forma, functie, intensitate, nucleu, operator, valenta*. În general, înregistrarea termenilor si sensurilor specializate **lingvistic** este deficitara în DEX si insuficient actualizata. Marca (lingv.) apare destul de rar, fiind mai frecventa marca (gram.).

4.2 LSI din **filozofie** nu este clar diferentiat prin marci diastratice. Putini termeni au marci explicite pentru toate domeniile în care apar*: conector (conectiv), functie, model* si partial, *simbol, structura.* În toate celelalte cazuri apartenenta la o anumita terminologie este indicata doar de definitiile specializate în grade diferite.

4.3 Marca diastratica pentru domeniul **artelor plastice** este absenta în DEX, existând numai marcile subdomeniilor (pict.) si (sculpt.). Distributia explicita a acestor marci este, în majoritatea cazurilor, absenta, specializarea rezultând numai din definitie (ca la *câmp, compozitie, punct*). Delimitarea explicita a domeniilor LSI apare numai la termenul *forma.*

4.4 Sensurile si **termenii politici** nu sunt înregistrati în DEX decât în mica masura si, de cele mai multe ori, aceasta apartenenta rezulta numai din definitie, ca la *administratie, asociatie, bloc, centru, conferinta, fractiune,*

imunitate, incompatibilitate, ordine, platforma, regim. Marcarea prin (soc.-pol) sau (pol.) apare cu totul izolat în DEX la *concentrarea puterilor* si la *lagar de concentrare*. O mai buna reprezentare a terminologiei **politice** (cu sau fara relatii cu celelalte domenii) se constata în DE.

Delimitarea celorlalte domenii fata de sensul **social-politic** este redata cu rigurozitate la *activitate, baza, capacitate, comunicare, concentrare, dezvoltare, egalitate, forma, polarizare.*

4.5 Marcile diastratice care diferentiaza terminologiile reprezentând LSI din **matematica** sunt relativ bine distribuite în DEX. În aceasta situatie sunt: *afix, concluzie, concurenta, coordonata, corespondenta, derivata, echivalenta, egalitate, emisfera, eveniment, factor, forma, functie, grad, identitate, ipoteza, matrice, plan, poligon, radical, raport, variabila* s.a.

Exista însa destul de multi termeni **matematici** din LSI al caror sens matematic rezulta numai din definitie si nici marcile pentru celelalte sensuri specializate nu sunt prezente consecvent, ca la: *algoritm, dinamica, paralela, patrulater, prisma, segment, stabilitate* s.a.

Nu sunt înregistrate în DEX multe sensuri matematice realizate contextual, fiind mentionate (cu sau fara marca) numai sensurile din celelalte domenii, de exemplu: *câmp de evenimente* (*~ de probabilitate*), *complement algebric, proces stochastic, retea de curbe pe o suprafata* s.a.

4.6 Termenii **mineralogici-pietre (semi)pretioase** au, cu totul izolat, marca diastratica generala (min.), ca la *alexandrit* sau *piatra lunii*. În toate celelalte cazuri, apartenenta la o terminologie specializata (mineralogie, chimie) rezulta numai din natura definitiei, din tipul de informatii date. Marcarea explicita a celorlalte domenii din LSI este deficitara, de asemenea; interferentele cu **chimia** nu rezulta din DEX, iar cele cu alte domenii sunt mentionate sporadic, ca de exemplu la *piatra* (med., constr., tehn.).

5.0 *Corpusul* din LSI poate constitui obiectul mai multor analize ale *terminologiilor stiintifice*[17]. Concluziile pe care le retinem aici privesc precizarea caracterului *interdisciplinar*, interpretat în sens larg la începutul cercetarilor efectuate si în alcatuirea *corpusului*. În acelasi timp, vom încerca o caracterizare a terminologiilor investigate[18] tinând seama de toate aspectele analizate aici (cantitatea elementelor din LSI, natura lor, comportamentul semantic, dependenta contextuala, tratarea si marcarea în dictioanrele generale). Va fi posibila astfel delimitarea *interdisciplinaritatilor* de simplele *interferente* si, pe de alta parte, se poate stabili specificul fiecarei terminologii din acest punct de vedere.

5.1 Din perspectiva corelarii reprezentarii LSI printr-o *cantitate mai mare* de elemente cu natura lor mai mult sau mai putin omogena sub aspectul domeniilor de relatie si cu comportamentul semantic se constata diferente

remarcabile între domeniile investigate. Pe de o parte, **filozofia** în relatie cu **lingvistica, logica, matematica,** si pe de alta parte, **matematica** fata de **fizica, tehnica, economie** se caracterizeaza printr-un numar mare de termeni comuni[19] din domenii relativ restrânse[20]. În cea mai mare parte a acestor situatii se exprima *un sens aproximativ identic* indiferent de terminologie (ca în relatia **matematica/fizica, mineralogie/ chimie, arte plastice/chimie**) sau *un sens foarte apropiat* prin exprimarea unei *medii semantice* la care se adauga valori specializate în grade diferite (ca în relatia **lingvistica/filozofie, logica, matematica**).

În situatiile în care se combina o buna reprezentare cantitativa pentru termeni care îsi pastreaza în linii mari sensul putem considera ca exista *interdisciplinaritati reale*, ca în cazul **filozofiei, logicii** fata de **matematica** si **lingvistica** (sau alte discipline[21]) sau în cazul **chimiei** fata de **artele plastice** sau **mineralogie**.

Un *numar relativ mic de termeni comuni* care *îsi modifica sensul* reprezinta mai curând *interferente* mai mult sau mai putin superficiale, ocazionale. Este cazul termenilor preluati prin transfer metaforic (eventual prin intermediul limbii comune: *câmp, coroana, radacina* s.a.) sau al terminologiilor (cum ar fi cea **social-politica**) care se caracterizeaza prin "împrumuturi" din domenii foarte diverse.

5.2 Situatiile considerate *interdisciplinaritati reale* se justifica printr-o motivare de continut, care nu este însa de acelasi tip în toate cazurile interpretate astfel. Exista *o motivare* care provine din realitatea obiectiva sau, mai precis, care e determinata de interpretarea aceluiasi referent sub aspecte si din puncte de vedere diferite, ca la relatiile dintre **chimie, mineralogie**[22] si **artele plastice** sau dintre **mineralogie (pietre (semi)pretioase)** si **chimie**[23].

În cazul termenilor **filozofici** sau **matematici**, utilizati în diferite alte terminologii (**lingvistica, arte plastice** s.a.), cu valori care pastreaza principalele coordonate ale sensului, motivarea transferului e de natura *conceptuala*. Necesitatea si importanta conceptelor respective justifica interdisciplinaritati reale[24] .

5.3 Motivarea de continut a relatiilor interdisciplinare pune si problema directiei din/în care se face miscarea termenilor. Exista situatii în care punctul de plecare e greu de stabilit, ca în cazul unor termeni **lingvistici** si **filozofici**[25], **matematici** si din **fizica** sau din **matematica** si **logica**[26] .

Analiza directiei de extindere a unor termeni dincolo de un anumit domeniu arata însa ca exista cazuri în care punctul de plecare este precis; este cazul termenilor **matematici** si **filozofici** utilizati în diferite alte terminologii.

Exista însa si terminologii care nu constituie aproape niciodata punctul de plecare al extinderilor, toti termenii din LSI provenind prin "împrumutul" din alte domenii. În aceasta situatie sunt **artele plastice** (LSA_p) si **stiintele**

politice (LSP), terminologii care, prin aceasta particularitate, alaturi de altele au un carcater mai aparte[27] .

5.4 **Determinarea contextuala** a LSI poate fi si ea relevanta pentru caracterizarea terminologica. **Matematica, filozofia** si **lingvistica** au numerosi termeni relativ liberi contextual. Pe de alta parte, unii termeni din **matematica** si **filozofie** se utilizeaza în *sintagme fixe* care nu afecteaza independenta lor conceptual-semantica, ci desemneaza subtipuri ale aceleiasi categorii (v. la 3.2, 3.5, 3.6).

LSI din **artele plastice** si **stiintele politice** s-a dovedit în mare masura *dependent de context*[28], ceea ce constituie, din nou, o particularitate a acestor terminologii.

5.5 Analiza LSI în *dictionarele generale* (DEX) a pus în evidenta, aproape în toate cazurile, o tratare deficitara[29]: absenta marcilor diastratice, incoerenta si inconsecventa lor, valabila si pentru domeniile concrete investigate, dar si pentru relatia lor cu alte terminologii. Singura terminologie care apare mai precis tratata, mai ales prin notarea mai consecventa a marcilor diastratice este **matematica** (LSM). Alte domenii, cu o terminologie bine stabilita ca **filozofia, lingvistica** sunt tratate în maniera necorespunzatoare.

E mai putin surprinzatoare absenta unor marci diastratice clare, consecvent notate pentru LSI în cazul unor terminologii cu o serie de particularitati, precum **artele plastice** si **stiintele politice**. Dinamismul din **stiintele politice** poate constitui o justificare a acestei situatii[30] .

Reflectarea defectuoasa a interdisciplinaritatilor în dictionarele generale nu este fireasca, acesta fiind tocmai locul unde ele ar trebui sa se certifice si mijlocul prin care s-ar putea rezolva ambiguitatile provocate de utilizarea unui anumit termen în mai multe terminologii.

.6 Varietatea comportarii si a problemelor puse de analiza LSI din perspectiva câtorva terminologii, dar si degajarea unor caracteristici comune sustin interesul pentru extinderea analizei lingvistice la cât mai multe domenii.

INDICE

Indicele cuprinde termenii tratati în lucrare, dispusi alfabetic, cu indicarea capitolelor în care apar si a paginii (între paranteze). Pentru unii din termeni, indicele pune în evidenta mai clar si interdisciplinaritatile principale.

A
ABRAZIV, LS - art. pl. (53)
ABSORBTIE, LS - mat. (143)

ABSTRACT, LS - filoz. (31)
ACCELERATIE, LS - mat. (143)
ACCENT, LS - lingv. (9) LS - art. pl. (53),
ACCES, LS - mat. (144)
ACID, LS - art. pl. (54)
ACORD, LS - lingv. (10), LS - art. pl. (54)
ACROMATISM, LS - art. pl. (55).
ACTIVITATE, LS - pol. (79)
ACTOR, LS - pol. (79)
ACTUALIZARE, LS - pol. (77) LS - lingv.
ACTIUNE, LS - lingv., LS - filoz. (31), LS - pol. (77-78)
ACUSTIC, LS - lingv. (10)
ACVAMARIN, LS - min. (241)
ADAPTARE, LS - pol (80)
ADERENTA, LS - mat (144)
ADIACENT, ADIACENTA, LS - lingv. (11)
ADITIE, LS, - filoz. (32)
ADMINISTRATIE, LS - pol. (80)
ADRESARE, LS - pol. (80-81)
AFIX, LS - lingv., LS - mat. (145)
AGAT(A), LS - min. (241)
AGENT, LS - lingv., LS - filoz (32)
AGLUTINANT, LS - art. pl. (55)
AGREGARE, LS - pol. (81)
ALAUN, LS - art. pl. (56)
ALEXANDRIT, LS -min. (242-243)
ALIENARE, LS - pol. (81)
ALMANDIN, LS - min. (243)
ALTERNANTA, LS - lingv. LS - pol. (82)
AMALGAM(A)(RE), LS - lingv. (11)
AMBIGUITATE, LS - filoz. (32)
AMETIST, LS - min. (243-244)
AMPLIFICARE, LS - mat (146)
ANAGLIFA, LS - mat. (146)
ANALIZA, LS - filoz. (33), LS - pol. (82-83), LS - mat (147)
ANALOGIE, LS - filoz. (33)
ANILINA, LS - art. pl. (56)
ANTICIPARE, LS - filoz. (33)
ANTITEZA, LS - filoz. (34)
ANULARE, LS - mat (147)
APATIE, LS - pol. (87)

ARAGONIT, LS - min. (244)
ARBITRAJ, LS - pol (86)
ARBITRAR, LS - pol. (86)
ARC, LS - mat (148)
ARGUMENT, LS - mat (148)
ARHETIP, LS - art. pl. (57)
ARIE, LS - lingv. (12), LS - mat (149)
ASIMILARE, LS - pol. (85)
ATITUDINE, LS - pol. (84)
ATRACTIE, LS - pol. (88)
ATRIBUT, LS - filoz. (34)
AUTOMATISM, LS - art. pl. (57)
AUTONOMIE, LS - pol. (87-88)
AXA, LS - mat. (149)
AXIOMA, LS - mat (150)
AZURIT, LS - art. pl. (58)

B

BAZA, LS - lingv. (12), LS - filoz. (34), LS - mat. (150), LS - pol. (89)
BERIL, LS - min. (244-245)
BITUM, LS - art. pl. (58)
BLOC, LS - pol. (90)

C

CADMIURI, LS - art. pl. (59)
CALCEDONIE, LS - min. (245)
CALCUL, LS - mat (151)
CALOTA, LS - mat (151)
CAMFOR, LS - art. pl. (59)
CAMPANIE, LS - pol. (91)
CAPACITATE, LS - pol. (92)
CAPITAL, LS - pol. (92)
CARACTERISTICA, LS - mat. (152)
CARDINAL, LS - mat (152)
CARMIN, LS - art. pl. (60)
CARTEL, LS - pol. (93)
CARTOGRAFIERE, LS - pol. (93)
CAZEINA, LS - art. pl. (60)
CÂMP, LS - art.pl. (61), LS - filoz. (35), LS - lingv. (13), LS - mat. (154-155)
CÂRMÂZ, LS - art. pl. (62)
CELULA, LS - pol. (94)

CENTRU, LS - mat. (153), LS - pol. (95)
CERC, LS - mat. (153-154)
CHIHLIMBAR, LS - min. (245-246)
CINABRU, LS - art. pl. (61)
CILINDRU, LS - mat. (154)
CLAN, LS - mat. (155)
CLASA, LS - mat. (155-156), LS - pol. (96)
CLEI, LS - art. pl. (62)
CLIMAT, LS - pol. (96)
CLIMAX, LS - lingv. (13)
CLIVAJ, LS - pol. (97)
COARDA, LS - mat. (156)
COD, LS - lingv. (14), LS - filoz. (36), LS - mat. (156)
COERCITIE, LS - pol. (97)
COERENTA, LS - mat. (157)
COMBINARE, LS - mat. (157)
COMPETENTA, LS - pol. (98)
COMPLEMENT, LS - mat. (158)
COMPLEMENTAR, LS - art. pl. (62)
COMPETENTA, LS - pol. (97)
COMPORTAMENT, LS - pol. (98)
COMPOZITIE, LS - art. pl. (63)
COMPUS, LS - lingv. (14)
COMUNICARE, LS - pol. (99)
CON, LS - mat. (158-159)
CONCENTRARE, LS - pol. (99)
CONCLUZIE, LS - pol. (159)
CONCRET, LS - filoz. (36)
CONCURENTA, LS - pol. (100), LS - mat. (159),
CONDITIE, LS - mat. (160)
CONECTOR (CONECTIV), LS - filoz. (36)
CONFERINTA, LS - pol. (100)
CONFIRMARE, LS - pol. (101)
CONFLICT, LS - pol. (101)
CONJUNCTIE, LS - mat. (160)
CONOTATIV, LS - filoz. (37), LS - lingv.
CONSTANTA, LS - mat. (161)
CONSTITUTIE, LS - pol. (101)
CONSTRUCTIE, LS - mat. (161)
CONTRACT, LS - pol. (102)
CONTROL, LS - pol. (102-103), LS - mat. (162)

CONTUR, LS - mat. (162)
CONTINUT, LS - lingv. (15), LS - filoz. (37)
CONVENTIE, LS - pol. (103)
COORDONATA, LS - mat. (163)
CORAL, LS - art. pl. (63)
CORELATIE, LS - mat. (163)
CORESPONDENTA, LS - mat. (164)
COROANA, LS - mat. (164)
CORP, LS - mat. (165)
COTA, LS - mat. 165)
CRISOLIT, LS - min. (246)
CUADRATURA (CVADRATURA), LS - mat. (166)
CUART, LS - min. (247)
CULOARE, LS - art. pl. (64)
CUPLU, LS - mat. (166)
CURBA, LS - mat. (166)
CUVÂNT, LS - filoz. (38), LS - mat. (167).

D

DECIZIE, LS-pol. (104)
DECODA(RE), DECODAJ, LS-ling. (15)
DEMONSTRATIE. LS-mat. (167-168)
DENOTATIV, LS-lingv. LS-filoz. (37)
DENSITATE, LS-mat. (168)
DEPLASARE, LS-mat. (168)
DESCOMPUNERE, LS-mat. (169)
DETERMINANT, LS-mat. (169), LS - lingv.
DIFERENTA, LS-mat. (170)
DIMENSIUNE, LS-mat. (170)
DINAMICA, LS-mat. (170)
DIRECTIE, LS-mat. (171)
DISCIPLINA, LS-pol. (105)
DISCONTINUITATE, LS-mat. (171)
DISJUNCTIE, LS-mat. (172)
DISONANTA, LS-art.pl. (64)
DISPERSIE, LS-mat. (172)
DISTANTA, LS-mat. (173)
DISTRIBUTIVITATE, LS-mat. (173)
DISTRIBUTIE, LS-mat. (174), LS - ling.
DIVERGENTA, LS-mat. (174)
DIVIZARE, LS-art.pl. (65)

DIVIZIUNE, LS-mat. (175)
DOBÂNDA, LS-mat. (175)
DOMENIU, LS-mat. (176)
DUALITATE, LS-mat. (176)

E
E, LS-mat. (177)
ECHER, LS-mat. (177)
ECHIDISTANTA, LS-pol. (106)
ECHILIBRU, LS-mat. (178), LS-pol. (106-107)
ECHIPA, LS-pol. (107)
ECHIVALENTA, LS-mat. (178)
ECUATIE, LS-mat. (179)
EGALITATE, LS-pol. (108), LS-mat. (179)
ELEMENT, LS-mat. (180)
ELICE, LS-mat. (180)
ELIPSA, LS-mat. (181)
EMISFERA, LS-mat. (181)
ENERGIE, LS-mat. (181)
ENTROPIE, LS-lingv. (16), LS-filoz. (38), LS-mat. (182)
ETIC, LS-lingv. (16)
EVENIMENT, LS-mat. (182)
EXCENTRICITATE, LS-mat. (183)
EXPERIENTA, LS-mat. (183)
EXPRESIE, LS-art.pl. (65), LS-mat. (183)
EXTRAPOLARE, LS-mat. (184)

F
FACTOR, LS-mat. (184)
FASCICUL, LS-mat. (185)
FAZA, LS-mat. (185)
FIGURA, LS-mat. (186), LS - lingv.
FILTRU, LS-mat. (186)
FLUX, LS-mat. (187)
FOCAR, LS-mat. (187)
FORMA, LS-lingv. (17), LS-art.pl. (65), LS-filoz. (37), LS-mat. (188), LS-pol. (108-109)
FORMULA, LS-pol. (110)
FORTA, LS-mat. (188), LS-pol. (111)
FRACTIUNE, LS-pol. (111)
FRECVENTA. LS-mat. (189)

FRONT, LS-pol. (112)
FUNCTIE, LS-lingv. (18), LS-filoz. (39), LS-mat. (189)
FUNCTIONALA, LS-mat. (190)
FUS, LS-mat. (190)

G
GAMA, LS-art. pl. (66)
GARDA, LS-pol. (113)
GENERATOARE, LS-mat. (191)
GEOGRAFIE, LS-pol. (113)
GRAD, LS-mat. (191)
GRAFIC, LS-mat. (191)
GRUP, LS-mat. (192), LS-pol. (114)

H
HIPERBOLA, LS-mat. (192-193), LS - lingv.

I
IDEE, LS- pol. (115)
IDENTITATE, LS-mat. (193)
IMAGINE, LS-mat. (193)
IMPLICATIE, LS-mat. (194)
IMPULS, LS-mat. (194)
IMUNITATE, LS-pol. (115)
INCOMPATIBILITATE, LS-pol. (116)
INDEPENDENT, LS-pol. (116)
INDICATOR, LS-mat. (195), LS-POL. (117)
INDICE, LS-mat. (195)
INDUCTIE, LS-mat. (196)
INFORMATIE, LS-pol. (118)
INJECTIE, LS-mat. (196)
INTEGRARE, LS-mat. (197)
INTENSITATE, LS-lingv. (18)
INTERVAL, LS-mat. (197)
INVERSIUNE, LS-mat. (198)
IPOTEZA, LS-mat. (198)
IZOMORFISM, LS-filoz. (39)

J
JAB, LS-min. (248)
JASP, LS-min. (249)

L
LATITUDINE, LS-mat. (198)
LEGE, LS-mat. (199)
LEMA, LS-mat. (199)
LIMBAJ, LS-filoz. (40)
LINIE, LS-mat. (200)
LONGITUDINE, LS-mat. (200)
LUNULA, LS-mat. (201)

M
MADRIGAL, LS-lingv. (19)
MARCA, LS-mat. (201-202)
MATRICE, LS-mat. (201-202)
MEMORIE, LS-mat. (202)
MERIDIAN, LS-mat. (202)
METROPOLA, LS-filoz. (40)
METALIMBAJ, LS-filoz. (41), LS-lingv.
METODA, LS-mat. (203)
METRICA, LS-mat. (203)
MISCARE, LS-mat. (203)
MOD, LS-lingv. (20)
MODEL, LS-lingv. (20), LS-filoz. (41), LS-mat. (204)
MODUL, LS-mat. (205)

N
NEGATIE, LS - mat. (205)
NORMA, LS - lingv. (21), LS - mat. (205)
NUCLEU, LS - lingv. (21), LS - mat. (206)
NUTATIE, LS - mat. (207)

O
OBIECT, LS - lingv. (22)
OBIECTIV, LS - lingv. (22)
OCRU, LS - art. pl. (66)
OMOGRAFIE, LS - mat. (207)
OMOLOGIE, LS - mat (207)
ONIX, LS - min. (249-250)
OPAL, LS - min. (250)
OPERATOR, LS - lingv. (23), LS - mat. (208)
OPERATIE, LS - mat. (208)

OPOZITIE, LS - pol. (118-119)
ORBITA, LS - mat. (209)
ORDIN, LS - pol. (119-120)
ORDINE, LS - pol. (120-121)
ORGAN, LS - pol. (121)
OSCILATIE, LS - mat. (209)

P

PACIENT, LS - lingv. (23)
PARADIGMA, LS - filoz. (42)
PARALEL, LS - mat. (209)
PARALELA, LS - mat. (210)
PARALELOGRAM, LS - mat. (210)
PARATACTIC, LS - art. pl. (66)
PERIGEU, LS - mat. (211)
PERIOADA, LS - mat. (211)
PERLA, LS - min. (251)
PERSPECTIVA, LS - art. pl. (67)
PIATRA, LS - min. (252-253)
PIRAMIDA, LS - mat. (212)
PLAN, LS - art. pl. (67), LS - mat. (212)
PLATFORMA, LS - pol. (122)
POL, LS - mat. (213)
POLARA, LS - mat. (213)
POLARIZARE, LS - pol. (123)
POLIGON, LS - mat. (214)
POLISEMIE, LS - filoz. (42)
POSTULAT, LS - mat. (214)
PREDICAT, LS - lingv. (23)
PRINCIPIU, LS - mat. (215), LS - pol. (124)
PRISMA, LS - mat. (215)
PROBA, LS - mat. (216)
PROCEDURA, LS - pol. (125)
PROCES, LS - mat. (216)
PROIECT, LS - art. pl. (68)
PROIECTIE, LS - art. pl. (68)
PROGRAM, LS - pol. (125)
PULSATIE, LS - mat. (217)
PUNCT, LS - art. pl. (69), LS - mat. (217)
PUTERE, LS - pol. (126)

R

RACORDARE, LS - mat. (218)
RADICAL, LS - mat. (218)
RANDAMENT, LS - mat. (219)
RAPORT, LS - art. pl. (69), LS - pol. (127), LS - mat. (219)
RATIONALIZARE, LS - mat. (220)
RATIUNE, LS - pol. (128)
RAZA, LS - mat. (220)
RADACINA, LS - mat. (221)
REACTIUNE, LS - mat. (221)
RECTIFICARE, LS - mat. (222)
RECTIUNE, LS - lingv. (24)
RECURSIV, LS - lingv. (24)
REFERINTA, LS - filoz. (43)
REFRACTIE, LS - art. pl. (70)
REGIM, LS - lingv. (24), LS - pol. (129)
REGULA, LS - pol. (130)
RELATIE, LS - mat. (222)
REPARTITIE, LS - mat. (222)
REPAUS, LS - mat. (223)
REPER, LS - mat. (223)
REPREZENTARE, LS - pol. (130)
REPRODUCERE, LS - art. pl. (70)
RESURSA, LS - pol. (131)
RETEA, LS - mat. (223)
REZOLVARE, LS - mat. (224)
REZONANTA, LS - mat. (225)
ROL, LS - pol. (131-132)
ROMB, LS - art. pl. (71)
ROTATIE, LS - mat. (225)
ROTOR, LS - mat. (225)
RUBIN, LS - min. (253)

S

SAFIR, LS - min. (254)
SATURATIE, LS - art. pl. (74)
SCALAR, LS - mat. (226)
SEGMENT, LS - mat. (226)
SELECTIE, LS - mat. (227)
SEMANTICA, LS - filoz. (43), LS-lingv.
SEMIOTICA, LS - filoz. (44), LS-lingv.

SEMN, LS - lingv. (25), LS - art. pl. (72), LS - filoz. (44),
SEMNIFICAT, SEMNIFICANT, LS - filoz. (45), LS-lingv.
SEMNIFICATIE, LS - filoz. (45), LS-lingv.
SENS, LS - filoz. (46), LS-lingv.
SFERA, LS - mat. (227)
SICATIV, LS - art. pl. (72)
SIMBOL, LS - filoz. (46), LS - mat. (227)
SINCRETISM, LS - filoz. (47)
SISTEM, LS-lingv., LS - filoz. (47), LS - MAT. (228), LS - pol. (132-133)
SMARALD, LS - min. (254-255)
SONDAJ, LS - pol. (133)
SPATIU, LS - mat. (228)
SPIRIT, LS - pol. (134)
STABILITATE, LS - mat. (229)
STARE, LS - pol. (135)
STATISTICA, LS - mat. (229)
STRUCTURA, LS - filoz. (48), LS - mat. (230)
SUBIECT, LS - filoz. (48)
SUBORDONARE, LS - lingv. (25)
SUBSTANTA, LS - filoz. (49)
SUBSTITUTIE, LS - mat. (230)
SUCCESIUNE, LS - pol. (136)
SUPRAFATA, LS - art. pl. (73)

T
TEMA, LS - lingv. (26), LS - art. pl. (73)
TEORIE, LS - mat. (231)
TIMP, LS - mat. (231)
TITLU, LS - mat. (232)
TOLERANTA, LS - pol. (136)
TOPAZ, LS - min. (255)
TRANSFORMARE, LS - mat. (232)
TRANSLATIE, LS - mat. (232)
TRANSPARENTA, LS - art. pl. (74)
TRANZITIVITATE, LS - mat. (233), LS-lingv.
TRIUNGHI, LS - mat. (233)
TURCOAZ(A), LS - min. (256)

U
UNITATE, LS - pol. (137), LS - mat. (234)

V

VALENTA, LS - lingv. (26)
VALOARE, LS - pol. (128), LS - mat. (234)
VARIABIL(A), LS - lingv. (27), LS - MAT. (235), LS - pol. (139)
VARIANTA, LS - lingv. (27)
VECINATATE, LS - mat. (235)
VECTOR, LS - mat. (236)
VERSOR, LS - mat. (236)
VIBRATIE, LS - mat. (236)
VITEZA, LS - mat. (237)
VOLUM, LS - mat. (237)

Z

ZONA, LS - mat. (238)

SURSE LEXICOGRAFICE

DEX: **Dictionarul Explicativ al Limbii Române**, Academia Româna, Institutul de Lingvistica, editia a II-a, Editura Univers Enciclopedic, Bucuresti, 1996 (colectiv sub coordonarea acad. Ion Coteanu, Lucretia Mares).

DE: **Dictionarul Enciclopedic Român**, Editura Politica, vol. I-IV, 1962-1966

Dictionar Enciclopedic, vol. I, A-C, Editura Enciclopedica, Bucuresti, 1993

Dictionar Enciclopedic, vol. II, D-G, Editura Enciclopedica, Bucuresti, 1996

Mic Dictionar Enciclopedic, ed. a III revazuta si adaugita, Bucuresti, Editura Stiintifica si Enciclopedica, 1986

DF : **Dictionarul de Filozofie**, Bucuresti, Editura Politica, 1978

D.Art.: **Dictionar de arta. Forme, tehnici, stiluri artistice A-M**, Editura Meridiane, 1995 si **N-Z**, Editura Meridane, Bucuresti, 1998 (colectiv coordonat de Mircea Popescu).

DM: **Dictionar de matematica,** Editura Danubius, Bucuresti, 1995

DSL: Bidu-Vranceanu, Angela; Calarasu, Cristina; Ionescu-Ruxandoiu, Liliana; Mancas, Mihaela; Pana Dindelegan, Gabriela; **Dictionar General de Stiinte. Stiinte ale limbii,** Editura Stiintifica, Bucuresti, 1997

DP: Tamas, Sergiu, **Dictionar Politic**, editia a II-a revazuta si adaugita, Ed. Sansa, Bucuresti, 1996

DPSP: Ionescu, Corina**, Pietre pretioase, semipretioase si decorative. Dictionar**, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1995

M: Ianovici, Virgil; Stiopol, Victoria; Constantinescu, Emil, **Mineralogie**, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1979

DSAC: Evseev, Ivan, **Dictionar de simboluri si arhetipuri culturale**, Editura “Amarcord”, Timisoara, 1994

Analiza lexicului stiintific interdisciplinar (LSI) din lingvistica, studiul de sinteza asupra cercetarilor efectuate, ca si coordonarea lucrarii au fost facute de Angela Bidu-Vranceanu.

Analiza LSI pe domenii a fost efectuata astfel:

– **stiinte politice si mineralogie –** Silvia Savulescu
– **matematica** – Alice Toma
– **filozofie** – Claudia Ene
– **arte plastice –** Alexandra Vrânceanu

Lucrarea este rezultatul unui contract cu CNCSIS pe anul 2000.